

หน้าที่ของธนาคารในการใช้เงิน

เช็คเป็นตราสารซึ่งสั่งให้ธนาคารใช้เงินเมื่อทรงถาม หรือให้ใช้ตามคำสั่ง (มาตรา 987) ผู้ทรงเช็คย่อมมีสิทธินำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คนั้นได้ ต่อเมื่อถึงกำหนดเวลาชำระเงิน (ถ้าให้ธนาคารใช้เงินก่อนถึงกำหนดจะเป็นการรับซื้อ เช็คมิใช่เป็นการใช้เงินตามเช็ค).

2.1 การใช้เงิน (Payment)

คำว่า "การใช้เงิน" หรือ "ใช้เงิน" นี้เป็นถ้อยคำในตัวบทกฎหมายตัวเงิน¹ แต่ในทางปฏิบัติโดยทั่วไปนิยมใช้คำว่า "จ่ายเงิน" ซึ่งก็มีความหมายทำนองเดียวกันนั่นเอง "การใช้เงิน" หรือ "การจ่ายเงิน" นี้ หมายความว่าถึงการจ่ายเงินสดให้แก่ผู้ทรงที่นำเช็ค มายื่นโดยตรง (pay over - counter) รวมทั้งการโอนบัญชีหรือการหักกลบหนังกัน ที่สำนักหักบัญชีด้วย

---

¹ มาตรา 987 "อันว่าเช็คนั้น คือ หนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้สั่งจ่าย สั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทรงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง"

(Section 987 "A cheque is a written instrument by which a person, called the drawer, orders a banker to pay on demand a sum of money to, or to the order of, a person, called the payee")

ความสมบูรณ์ของการใช้เงิน

การปฏิบัติงานของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คของผู้เคยค้ำนั้น มีขั้นตอนหลายประการ จึงมีผู้หาว่าการใช้เงินของธนาคารจะเสร็จสิ้นเมื่อใด เพราะถ้าหากการใช้เงินยังไม่เสร็จเรียบร้อยก็อาจมีการเพิกถอนการใช้เงินที่ไต่กระทำไปแล้วบางขั้นตอนหรือระงับการจ่ายเงินนั้นเสียก็ได้

ในปัญหานี้ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อธนาคารได้พิจารณาเห็นสมควรใช้เงินตามเช็คดังกล่าวแล้ว การใช้เงินจะเสร็จสมบูรณ์หรือไม่ยังจะต้องพิจารณาว่า เช็คที่ธนาคารได้ใช้เงินนั้นเป็นเช็คประเภทใดอีกด้วย

1) ถ้าเป็นเช็คเงินสด เมื่อธนาคารได้ตัดบัญชีของผู้สั่งจ่ายและจ่ายเงินสดให้แก่ผู้ทรงไปแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการใช้เงินตามเช็คที่สมบูรณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว

2) ถ้าเป็นเช็คเช็คพร้อม ต้องนำเงินเข้าบัญชีให้ผู้รับเงิน การใช้เงินจะสมบูรณ์เมื่อใด ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ 2 ประการดังนี้ ประการแรกถือว่า การตัดบัญชีผู้สั่งจ่ายและเครดิตบัญชีให้ผู้รับเงินหรือธนาคารผู้เรียกเก็บเงินตามเช็ค ยังไม่ถือเป็นการใช้เงินตามเช็คต้องมีการเบิกถอนเงินจากบัญชีผู้ทรงหรือผู้รับเงินเสียก่อน อีกประการถือว่า เพียงแต่ธนาคารได้ตัดบัญชีของผู้สั่งจ่ายและเครดิตบัญชีให้ผู้รับเงิน หรือธนาคารผู้เรียกเก็บเงินตามเช็คถือว่าเป็นการใช้เงินตามเช็คเสร็จเรียบร้อยแล้วไม่จำเป็นต้องมีการเบิกถอนก็ได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นควยกับประการหลังนี้ เพราะถือได้ว่าผู้รับเงินตามเช็คได้รับเงินโดยถูกต้องแล้ว การจะใช้สิทธิเบิกถอนของผู้รับเงินจะกระทำเมื่อใดก็ได้ และไม่จำเป็นต้องเบิกถอนตามยอดเงินตามรายการที่ธนาคารได้เครดิตบัญชีให้ และตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ กรณีที่ธนาคารจ่ายเงินโดยผ่านธนาคารผู้เรียกเก็บซึ่งกฎหมาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997, 998) ใ้รับรองว่าเป็นการจ่ายเงินที่ถูกตองแล้ว

การใช้เงินมีไว้จะเสร็จสิ้นสมบูรณ์เพียง เมื่อธนาคารได้มอบเงินสดหรือได้
 เครดิตบัญชีให้แก่ผู้ทรงหน้าเช็คมายังนี้ ธนาคารที่ใช้เงินครบถ้วนตามจำนวนเงินที่ระบุใน
 เช็คตามคำสั่งของผู้เค้ายกานั้น ธนาคารยังจะกองใช้เงินให้เป็นไปตามกฎหมายเกณฑ์บัญญัติ
 ไว้ในกฎหมายอีกด้วย เช่น การจ่ายเงินตามเช็คชั้คร่อมนั้นธนาคารต้องจ่ายเงินไปตาม
 กฎเกณฑ์กฎหมายกำหนดไว้ หรือหากไม่ปรากฏว่าเป็นเช็คชั้คร่อม ธนาคารต้องจ่ายเงิน
 ไปด้วยความสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อด้วย (มาตรา 997 และ 998) และ
 ถ้าธนาคารที่ใช้เงินตามเช็คชั้คจะพึงใช้เงินตามคำสั่งไปตามทางคำปกติโดยสุจริตและ
 ปราศจากประมาทเลินเล่อ (มาตรา 1009) เป็นต้น มิฉะนั้นแล้วธนาคารผู้จ่ายจะไม่ได้
 ได้รับความคุ้มครอง อันจะถือว่าเป็นการใช้เงินที่สมบูรณ์ไม่ได้ (ดังจะได้กล่าวโดยละเอียด
 ต่อไปในบทที่ 3)

2.2 หน้าที่ในการใช้เงิน

การที่ธนาคารต้องจ่ายเงินตามเช็คที่ผู้เคยกากับธนาคาร (ลูกค้าของธนาคาร)
 ได้ออกมาเบิกจากธนาคาร เมื่อมีผู้ทรงหน้าเช็คมายังนี้ ธนาคารที่ใช้เงินนั้นเป็นหน้าที่ตามสัญญา
 ที่ธนาคารมีอยู่กับผู้เคยกและยังเป็นหน้าที่กฎหมายกำหนดไว้อีกด้วย (มาตรา 991
 วรรคแรก)¹ การที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้เพราะถือว่าการธนาคารพาณิชย์นั้นเป็นบริการ
 สาธารณะอย่างหนึ่ง ธนาคารต้องให้บริการแก่ประชาชนโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นผู้นำเช็คมา
 ทวงถาม เนื่องจากเช็คเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้ กฎหมายจึงได้ให้ความคุ้มครองแก่ประชาชน
 ว่าเมื่อมีการออกเช็คมาแล้วจะต้องมีการจ่ายเงินตามเช็คนั้น มิฉะนั้นอาจเกิดผลเสียหายต่อ

---

¹ มาตรา 991 วรรคแรก "ธนาคารจำต้องจ่ายเงินตามเช็คซึ่งผู้เคยกกับธนาคาร
 ได้ออกเบิกเงินแก่ตน เว้นแต่ . . ."

วงการธุรกิจการค้าตลอดจนเศรษฐกิจของส่วนรวมได้ ธนาคารจึงมีหน้าที่ผูกพันในอันที่จะต้อง
ใช้เงินตามเช็ค เว้นแต่จะมีข้อตกลงหรือกฎหมายกำหนดว่าธนาคารไม่จำเป็นต้องใช้เงินตามเช็ค

หน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินจึงอาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

2.2.1 หน้าที่ตามสัญญา

ธนาคารผู้จ่ายมีหน้าที่ตามสัญญาเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันอันมีลักษณะพื้นฐาน
เป็นสัญญาฝากทรัพย์ (คงได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ข้างต้น) ธนาคารในฐานะเป็นผู้รับฝาก
เงินจึงต้องคืนเงินที่รับฝากไว้ให้แก่ผู้เคยก้า ซึ่งเป็นผู้ฝากเงิน (มาตรา 665) ซึ่งตามข้อ
ตกลงในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ลูกค้าของธนาคาร (ผู้เคยก้า) ต้องใช้เช็ค
ในการถอนเงินจากบัญชีและเมื่อเช็คเป็นตราสารเปลี่ยนเมื่ออาจโอนต่อ ๆ ไปได้ ธนาคาร
จึงมีหน้าที่ต่อเนื่องไปในการที่จะต้องใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทำเช็คมาขึ้นตามจำนวนที่ผู้เคยก้า
ได้สั่งให้ธนาคารจ่ายเงินค้าย

อนึ่ง หน้าที่ตามสัญญาเช่นนี้เป็นความผูกพันระหว่างธนาคารและลูกค้าของธนาคาร
(ผู้เคยก้า) เท่านั้น บุคคลภายนอกแม้จะอยู่ในฐานะผู้ทรงก็ไม่สามารถอาศัยข้อสัญญาดังกล่าว
นี้มาบังคับให้ธนาคารปฏิบัติหน้าที่อย่างไรก็อย่างหนึ่งได้เลย เพราะมิใช่สัญญาฉบับธนาคาร

2.2.2 หน้าที่ตามกฎหมาย

คงที่ได้กล่าวมาแล้วว่า บุคคลภายนอกแม้จะเป็นผู้ทรง แต่ก็มีใช้สัญญาจึงหาสิทธิ
ที่จะบังคับให้ธนาคารต้องปฏิบัติหน้าที่อันใดอันหนึ่งได้ไม่ แต่หลักอันสำคัญประการหนึ่งของกฎหมาย
ก็คือ การคุ้มครองประชาชนทั่วไป กฎหมายจึงบัญญัติให้ธนาคารต้องมีหน้าที่บางประการต่อ
ประชาชนเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อผู้ทรงนำเช็คซึ่งผู้เคยก้ากับธนาคารออกมาเบิกเงินจากธนาคาร
ธนาคารต้องจ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้น ผลอันนี้เองทำให้เช็คมีความศักดิ์สิทธิ์ขึ้น เพราะเท่ากับ
กฎหมายบัญญัติคุ้มครองไว้ว่า เมื่อมีการออกเช็คแล้ว จะต้องมีกาจ่ายเงินตามเช็คเสมออันมีผล
เป็นการคุ้มครองประชาชนมิให้ต้องเสียหาย เนื่องจากไม่มีการจ่ายเงินตามเช็ค

2.2.3 ธนาคารต้องใช้เงินตามคำสั่งของผู้เค้าย

เช็คเป็นหนังสือตราสารซึ่งผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นลูกหนี้ของธนาคาร (ผู้เค้าย) ได้ออกสั่งธนาคารให้ใช้เงินแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เมื่อบุคคลนั้นนำเช็คมาขึ้นให้ใช้เงินธนาคารต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้เค้าย (ผู้สั่งจ่าย) โดยการให้เงินให้แก่บุคคลนั้นไป (มาตรา 997 และ 991 วรรคแรก) แต่ถ้าวุเค้ายไม่เคยมีคำสั่งให้ธนาคารจ่ายเงิน ธนาคารย่อมไม่มีหน้าที่ต้องใช้เงินนั้นและถ้าธนาคารได้ใช้เงินไปไม่ว่าเพราะเหตุใดก็ตาม ธนาคารจะไม่ได้รับการปกป้องคุ้มครองใด ๆ จากกฎหมายเลย

ธนาคารสามารถตรวจสอบว่าเป็นคำสั่งของผู้เค้ายกับธนาคารจริงหรือไม่ โดยการตรวจสอบลายมือชื่อในคำสั่งว่าถูกต้องตรงกับลายมือชื่อของผู้เค้ายที่ได้นอบไว้ให้แก่ธนาคารหรือไม่เท่านั้น ลายมือชื่อของผู้เค้ายจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในคำสั่ง¹

คำสั่งของผู้เค้ายนั้นจะใช้ถ้อยคำอย่างไรก็ได้ แต่ต้องมีลักษณะเป็นคำสั่ง (order) บังคับให้ธนาคารจ่ายเงินโดยไม่มีทางเลือกว่าจะจ่ายหรือไม่จ่าย ต้องไม่ใช่เป็นเพียงคำขอชวนหรือร้อง เช่น "ขอได้โปรดให้เงินแก่ นาย ก. 100 บาทด้วยจะเป็นพระคุณแก่ข้าพเจ้ามาก" ไม่เป็นคำสั่งแต่เป็นคำขอร้องเท่านั้น ในทางปฏิบัติมักจะใช้คำว่า "จ่าย" (Pay) หรือ "โปรดจ่าย" (Please to pay) ก็ถือว่าเป็นคำสั่งแล้ว อนึ่ง คำสั่งของผู้เค้ายนั้นจะต้องเขียนหรือระบุไว้ในเช็คเพราะเป็นรายการสำคัญอย่างหนึ่งในเช็ค และต้องมีลักษณะเป็นคำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอนด้วย ตามมาตรา 998 (2) มิฉะนั้นเช็คจะไม่สมบูรณ์

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1634/2492, 1404/2494, 270/2496, 1363/2516, 2924/2522, และ 1898, 1899/2526

นอกจากคำสั่งของผู้เค้ายาให้ธนาคารจ่ายเงินซึ่งเป็นรายการที่จำเป็นต้องมีในเช็คแล้ว ผู้เค้ายาอาจมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งอีกด้วย ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ 2 ประเภท ดังนี้

ก. คำสั่งของผู้เค้ายาที่ปรากฏในเช็ค

1) การขีดคร่อมเช็ค ผู้เค้ายา (ผู้สั่งจ่าย) อาจขีดคร่อมเช็คโดยอาจขีดคร่อมทั่วไปหรือขีดคร่อมเฉพาะก็ได้ (มาตรา 995 (1)) ซึ่งเท่ากับว่าผู้เค้ายาสั่งให้ธนาคารของตนจ่ายเงินตามเช็คนั้นโดยผ่านหรือจ่ายให้แก่ธนาคารผู้รับเงินหรือธนาคารผู้เรียกเก็บเท่านั้น จะจ่ายเป็นเงินสดไม่ได้ ซึ่งตามกฎหมายธนาคารมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม (มาตรา 997 และ 998)

2) คำสั่งห้ามเปลี่ยนมือ (not negotiable) ตามมาตรา 917 วรรคสอง¹ ประกอบมาตรา 989 ผู้เค้ายา (ผู้สั่งจ่าย) อาจระบุข้อความลงในคานหน้าของเช็คว่าไม่ให้มีการโอนเช็คก็ได้ เช่น เขียนด้วยคำว่า "เปลี่ยนมือไม่ได้" "ห้ามโอน" หรือ "ห้ามสลักหลังต่อ" ก็ได้ซึ่งถือเป็นข้อกำหนดห้ามโอนได้แล้ว คำสั่งเช่นนี้มีผลทำให้ผู้รับเงินไม่อาจโอนเช็คนั้นต่อไปโดยวิธีการสลักหลังได้เท่ากับเป็นคำสั่งของผู้เค้ายา (ผู้สั่งจ่าย) สั่งให้ผู้รับเงินไม่ให้โอนเช็คต่อไป และเป็นคำสั่งธนาคารว่าต้องจ่ายเงินให้กับผู้รับเงินเท่านั้น ดังนั้นก่อนจ่ายเงินธนาคารต้องตรวจสอบก่อนว่าผู้ทรงหน้าเช็คเช่นนี้มายื่นนั้นเป็นผู้รับเงินตามเช็คที่ผู้เค้ายาสั่งมาหรือไม่

¹ มาตรา 917 วรรคสอง "เมื่อผู้สั่งจ่ายเขียนลงในคานหน้าแห่งตัวแลกเงินว่า "เปลี่ยนมือไม่ได้" ทั้งนี้ก็ หรือเขียนคำอื่นอันใดความเป็นท่านเอง เช่นเดียวกันนั้นก็ท่านว่า ตัวเงินนั้นย่อมจะโอนให้กันได้แต่โดยรูปการและด้วยผลของการโอนสามัญ"

สำหรับเช็คที่ครอบคลุม ผู้เคยก (ผู้สั่งจ่าย) อาจระบุข้อความว่า "ห้ามเปลี่ยนมือ" ไว้ด้วยก็ได้ ซึ่งก็มีผลเช่นเดียวกับเช็คธรรมดาที่มีข้อกำหนดห้ามโอน ส่วนการจ่ายเงินตามเช็คเช่นนี้เนื่องจากกฎหมายไม่ไว้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ ธนาคารผู้จ่ายจึงต้องปฏิบัติตามเกี่ยวกับการจ่ายเงินตามเช็คที่ครอบคลุมตามปกติในมาตรา 997 และ 998

3) คำสั่ง "เข้าบัญชีผู้รับเงิน" หรือ "เข้าบัญชีผู้รับเงินเท่านั้น"

เช็คที่ครอบคลุมที่มีข้อความว่า "เข้าบัญชีผู้รับเงิน" ("account payee" หรือ "a/c payee") "เข้าบัญชีผู้รับเงินเท่านั้น" ("account payee only" หรือ "a/c payee only") "เข้าบัญชี นาย ก. เท่านั้น" หรือ "เข้าบัญชีนาย ก. โดยเฉพาะ" ข้อความเช่นนี้ ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัด แต่ก็มีลักษณะทำนองเดียวกับข้อความว่า "ห้ามเปลี่ยนมือ" จึงเป็นข้อความที่มีผลผูกพันและมีผลตามกฎหมาย¹ เช็คที่ครอบคลุมที่มีข้อความเช่นนี้จึงถือได้ว่าเป็นคำสั่งไปยังธนาคารผู้จ่ายว่าจะต้องจ่ายเข้าบัญชีของผู้รับเงินเท่านั้น (มาตรา 997 และ 998) และเนื่องจากในบางกรณีธนาคารผู้จ่ายต้องจ่ายโดยผ่านธนาคารผู้เรียกเก็บธนาคารผู้จ่ายจึงไม่อาจทราบได้ว่าจะมีการนำเข้าบัญชีผู้รับเงินจริงหรือไม่ ในทางปฏิบัติระหว่างธนาคาร ธนาคารผู้จ่ายจึงมีสิทธิ์ขอให้ธนาคารผู้เรียกเก็บรับรองการนำเข้าบัญชีของผู้รับเงิน (payee's account credit)

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4/2512 และ 2742/2525

อนึ่ง คำสั่งตามข้อ 1) - 3) นี้ นอกจากผู้เคยคา (ผู้สั่งจ่าย) เป็นผู้มีอำนาจระบุงลงในเช็คได้แล้ว กฎหมายยังอนุญาตให้บุคคลอื่นผู้เกี่ยวข้องในเช็คดังต่อไปนี้มีอำนาจกระทำใดเช่นกัน

ก. ผู้ทรง มีอำนาจขีดคร่อมเช็คโดยทำเป็นเช็คขีดคร่อมทั่วไป หรือขีดคร่อมเฉพาะก็ได้ (มาตรา 995 (1)) หากเป็นเช็คขีดคร่อมทั่วไป ผู้ทรงจะทำให้เป็นเช็คขีดคร่อมเฉพาะเสียก็ได้ (มาตรา 995 (2)) นอกจากนี้ผู้ทรงยังมีอำนาจเดิมคำว่า "ห้ามเปลี่ยนมือ" ลงในเช็คขีดคร่อมทั่วไป หรือเช็คขีดคร่อมเฉพาะ (มาตรา 995 (3)) ได้อีกด้วย

ข. ธนาคารซึ่งเช็คระบุขีดคร่อมเฉพาะให้แก่ตน มีอำนาจทำการขีดคร่อมเฉพาะให้แก่ธนาคารอื่นอีกต่อหนึ่ง เพื่อให้ธนาคารนั้นเป็นตัวแทนเรียกเก็บ (มาตรา 995 (4)) และธนาคารผู้เรียกเก็บตามเช็คซึ่งไม่มีการขีดคร่อมหรือเช็คขีดคร่อมทั่วไปมีอำนาจขีดคร่อมเฉพาะให้แก่ตนเอง (มาตรา 995 (5)) เพื่อเรียกเก็บแทนลูกค้าได้

ค. ผู้สลักหลัง มีอำนาจระบุข้อความห้ามโอนไว้กานหน้าหรือด้านหลังของเช็คก็ได้ (มาตรา 923¹ ประกอบมาตรา 989) ซึ่งมีผลว่าเช็คนั้นยังโอนต่อไปได้เพียงแต่ผู้สลักหลังไม่ต้องรับผิดชอบบุคคลอื่นที่ผู้รับสลักหลังจากคนใดสลักหลังให้ต่อไปเท่านั้น (แตกต่างกับการที่ผู้สั่งจ่ายห้ามโอนตั้งแต่แรก ซึ่งจะโอนโดยการสลักหลังต่อไปไม่ได้เลย ต้องโอนอย่างการโอนสิทธิสามัญเท่านั้น)

¹ มาตรา 923 "ผู้สลักหลังคนใดระบุข้อความห้ามสลักหลังสืบไปลงไว้แล้ว ผู้สลักหลังคนนั้นยอมไม่ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลอื่นเขาสลักหลังตัวแลกเงินนั้นให้ไปในภายหลัง"

คำสั่งหรือข้อความต่าง ๆ เหล่านี้ แม้อุเคยคา (ผู้ส่งจ่าย) จะมีได้เป็นผู้ระบุลงในเช็คก็ตาม แต่คำสั่งหรือข้อความเหล่านี้บางอย่างธนาคารผู้จ่ายมีหน้าที่ตามกฎหมายต้องปฏิบัติตาม เช่น ในกรณีที่เป็นเช็คชื่กรอม ธนาคารผู้จ่ายต้องใช้เงินในถูกต้องตามคำสั่งของผู้ทรงหรือธนาคารผู้เรียกเก็บ (ธนาคารผู้รับเงิน) ด้วย เนื่องจากมาตรา 995 ได้บัญญัติให้อำนาจแก่บุคคลดังกล่าวไว้

สำหรับข้อความว่า "ห้ามเปลี่ยนมือ" หรือข้อความที่มีผลเป็นการห้ามโอนซึ่งกฎหมายบัญญัติรับรองให้เขียนลงในเช็คชื่กรอมได้นั้น ไม่มีผลเป็นคำสั่งต่อธนาคารผู้จ่ายแต่อย่างใดเป็นแต่เพียงคำแนะนำ (instruction) ให้ปฏิบัติตาม หากไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำอาจถือได้ว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยความประมาทเลินเล่อ ซึ่งหากมีความเสียหายเกิดขึ้นต้องรับผิดชอบหลักใน มาตรา 1009 (คงจะได้อธิบายต่อไป) เท่านั้น เพราะแม้จะมีข้อความดังกล่าวก็ยังยังสามารถโอนเช็คกันต่อไปได้ แต่ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน ดังนั้น ก่อนที่ธนาคารจะจ่ายเงินตามเช็คไม่ชื่กรอมหรือเช็คชื่กรอมห้ามข้อความเช่นนี้ ควรจะต้องตรวจสอบถึงสิทธิของผู้ที่นำเช็คมาให้ธนาคารใช้เงินก่อนด้วย

คำสั่งหรือคำแนะนำใด ๆ นอกจากที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือกฎหมายรับรองให้เขียนลงไปได้ไม่ว่าผู้เคยคา (ผู้ส่งจ่าย) หรือบุคคลใด ๆ ก็ตาม หากระบุลงในเช็คยอมไม่มีผลอย่างใดในเช็คนั้น (มาตรา 899) ¹ เพราะมีหลักอยู่ว่า ตัวเงินจะสมบูรณ์ต้องมีข้อความที่กฎหมายกำหนดไว้ หากมีข้อความใดเกินไปกว่าที่กำหนดไว้ถือว่าไม่มีข้อความนั้นเขียนไว้ในตัวเงิน เช่น ในเช็คคั่นนอกจากผู้เคยคา (ผู้ส่งจ่าย) จะสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินจำนวน

¹ มาตรา 899 "ข้อความอันใดซึ่งมิได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะนี้ ถ้าเขียนลงในตัวเงิน ท่านว่าข้อความอันนั้นหาเป็นผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ตัวเงินนั้นไม่"

5,000 บาทให้แก่ นาย ก. แล้วตอนบนของเช็คอาจมีข้อความของผู้เค้าย่า (ผู้สั่งจ่าย) พิมพ์ไว้ว่า "จ่ายไม่เกิน 100,000 บาท" ข้อความนี้ไม่มีผลแต่อย่างใดในเช็ค หากตัดออกเช็คก็ยังคงสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม ข้อความนี้อาจถือว่าเป็นคำแนะนำหรือคำเตือนของผู้เค้าย่า (ผู้สั่งจ่าย) ซึ่งอาจมีข้อตกลงตามสัญญากับธนาคารผู้จ่ายไว้เป็นพิเศษว่า การที่ผู้เค้าย่าสั่งจ่ายเช็คนั้น ในเช็คแต่ละฉบับให้ธนาคารจ่ายเงินไม่เกิน 100,000 บาท จึงไม่มีข้อความดังกล่าวระบุไว้ในเช็คเป็นการเตือนธนาคารในตอนที่จ่ายเงินด้วย ธนาคารจึงต้องระวังในการจ่ายเงินตามเช็คของผู้เค้าย่ารายนี้ว่าจ่ายให้ไ้ตามจำนวนที่สั่งจ่ายไว้ แต่คงไม่เกิน 100,000 บาท เสมอ (หากเช็คฉบับใดระบุให้จ่ายเงินเกินกว่า 100,000 บาท แล้วยอมเป็นเช็คมีพิธีธนาคารผู้จ่ายต้องสอบถามผู้เค้าย่า (ผู้สั่งจ่าย) อีกครั้งก่อนจะจ่ายเงินไป มิฉะนั้นอาจเป็นการจ่ายเงินไปโดยประมาทเงินเหลือ ต้องรับผิดชอบผิดสัญญากับผู้เค้าย่าได้) ดังนั้น แม้ข้อความเช่นนี้ไม่มีผลในกฎหมายตัวเงินแต่ธนาคารไม่ปฏิบัติตามยอมถือว่าธนาคารนี้ตีสัญญากับผู้เค้าย่า

อนึ่ง ข้อความเช่นนี้ถ้าผู้รับเงินหรือผู้สลักหลังคนใดเขียนลงไว้ แม้ธนาคารจะจ่ายเงินไปผิดไปจากคำแนะนำแล้ว ก็ไม่อาจเรียกร้องให้ธนาคารรับผิดชอบได้ เพราะถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะและไม่มีข้อตกลงกับผู้เค้าย่า (ผู้สั่งจ่าย) เป็นพิเศษแล้ว ธนาคารผู้จ่ายย่อมไม่มีหน้าที่ใด ๆ ต้องปฏิบัติตาม แม้ว่าจะมีลักษณะเป็นคำสั่งหรือคำแนะนำก็ตาม

ข. คำสั่งของผู้เค้าย่านอกจากที่ปรากฏในเช็ค

เนื่องจากคำสั่งบางอย่างของผู้เค้าย่าไม่อาจระบุลงในเช็คได้ เพราะอาจเป็นเรื่องที่ไม่สามารถระบุได้ในเวลาออกเช็ค หรือเป็นเรื่องทางปฏิบัติภายในเฉพาะระหว่างธนาคารและผู้เค้าย่าเท่านั้น หรือไม่จำเป็นต้องระบุลงในเช็ค เพราะมีใบรายการที่กฎหมายกำหนด หรือระบุแล้วจะทำให้เช็คเสียไป ผู้เค้าย่าจึงอาจมีคำสั่งให้ธนาคารดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับบัญชีเงินฝากของตนได้โดยอาศัยสิทธิตามสัญญาที่ผู้เค้าย่าและธนาคารมีต่อกัน ทั้งนี้ คำสั่งนอกจากที่ปรากฏในเช็คนี้ไม่มีผลอย่างใดในกฎหมายตัวเงิน มีผลผูกพันเฉพาะธนาคารกับผู้เค้าย่าเท่านั้น

อนึ่ง คำสั่งดังกล่าวนี้ตามปกติต้องมีข้อตกลงกับธนาคารเป็นพิเศษเฉพาะราย ให้ทำได้ส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการโอนเงินจากบัญชีหนึ่ง ไปยังอีกบัญชีหนึ่ง, คำสั่งระงับการจ่ายเงิน, การเบิกถอนเงินโดยไม่ใช้เช็ค เป็นต้น คำสั่งเหล่านี้ต้องมีรายละเอียดครบถ้วนและชัดเจนพอควรที่ธนาคารจะปฏิบัติตามได้

คำสั่งของผู้เคยค้านอกจากที่ปรากฏในเช็คนี้อาจแยกพิจารณาได้ 2 ประเภท ดังนี้

1) คำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร โดยปกติคำสั่งของผู้เคยค้าที่มีต่อธนาคาร จะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและมีลายมือชื่อของผู้เคยค้า (ตามเงื่อนไขที่ได้เคยมอบให้กับธนาคาร เมื่อครั้งเปิดบัญชี) ไว้ด้วยเสมอ ไม่ว่าผู้เคยค้าจะมาแจ้งคำสั่งต่อธนาคารด้วยตนเองหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพื่อจะได้เก็บไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงในกรณีที่มีปัญหาโต้แย้งว่า ผู้เคยค้าได้มีคำสั่งเช่นนั้นจริงหรือไม่ คำสั่งทางโทรเลข หรือคำสั่งทางโทรพิมพ์ แม้จะเป็นคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ไม่มีลายมือชื่อของผู้เคยค้า ในทางปฏิบัติธนาคารจะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว เว้นแต่กรณีเป็นที่ชัดเจนว่าเป็นคำสั่งอันแท้จริงของผู้เคยค้า ซึ่งอาจเกิดจากมีข้อตกลงเป็นพิเศษล่วงหน้าเฉพาะรายหรือมีหนังสือยืนยันมาในภายหลัง กรณีตามข้อยกเว้นเช่นนี้ ธนาคารจะอนุโลมให้เฉพาะแต่ผู้เคยค้ารายที่ว่าเป็นจริง ๆ เท่านั้น และในทางปฏิบัติมีกรณีเช่นนั้นน้อยมาก

2) คำสั่งที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยหลักแล้วคำสั่งเช่นนี้ไม่อาจกระทำ ได้ เว้นแต่ผู้เคยค้าจะมาติดต่อกับตนเองหรือธนาคารยินยอมอนุโลมปฏิบัติตามไปก่อน (เฉพาะผู้เคยค้ารายที่มีความสำคัญต่อธนาคารเป็นพิเศษจริง ๆ) แก่อย่างไรก็ตาม ผู้เคยค้ายังต้องลงนามในเอกสารที่ธนาคารกำหนดเพื่อให้ปรากฏหลักฐานว่าผู้เคยค้าต้องการให้ธนาคารดำเนินการเช่นนี้จริง

ในกรณีที่เป็นคำสั่งทางโทรศัพท์เช่นเดียวกัน ไม่อาจมีผลให้ธนาคารต้องปฏิบัติตามได้แม้จะเป็นวิธีทางที่ติดต่อกับธนาคารไถ่เช็คเร็วที่สุดก็ตาม แต่ก็เป็นกรณีที่ไม่แน่นอนว่าผู้เค้าย่าเป็นผู้สั่งจริงหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่การขอให้ธนาคารระงับการจ่ายเงินนั้นในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันจะมีข้อตกลงไว้เสมอว่าจะทำควาจา, โทรศัพท์ไม่ได้เลย

ปัญหาเกี่ยวกับคำสั่งควาจาทางโทรศัพท์นั้นได้มีคำพิพากษาฎีกาตัดสินไว้ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 820/2518 ลูกค้านำเช็คฝากเข้าบัญชีเพื่อให้ธนาคารเรียกเก็บให้ แต่เรียกเก็บไม่ได้เพราะธนาคารผู้จ่ายปฏิเสธการจ่ายเงินโดยไม่มีเงินในบัญชีของผู้สั่งจ่ายพอจะจ่ายตามเช็ค พนักงานของธนาคารผู้รับฝากเช็คคืนเช็คให้แก่ผู้ที่มารับไปโดยเขาใจว่าเป็นคนของลูกค้านำฝาก โดยที่ตนไม่รู้จักมาก่อนเพียงแต่ผู้นั้นมาแอมอ้างชื่อลูกค้าเท่านั้น ก็คืนเช็คไป ต้องฟังว่าเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างยิงของพนักงานของธนาคาร ถ้าหากลูกค้าไม่มารับโดยตนเอง พนักงานของธนาคารก็ควรที่จะต้องขอให้เจ้าหน้าที่ของลูกคามาแสดงลายเซ็นของลูกค้า ธนาคารย่อมสามารถตรวจดูได้เพราะเป็นลูกค้ามีบัญชีเงินฝากอยู่ทั้งธนาคารแล้ว แม้แต่บัตรประจำตัวผู้มาขอรับเช็คคืนไปนั้นก็ได้มีการขอตรวจสอบดูว่าจะมีชื่อตรงกับที่เซ็นรับไว้หรือไม่ ผู้ที่มารับเช็คคืนไปนั้นจะเป็นลูกจ้างของโจทก์จริงหรือไม่นั้น พนักงานของธนาคารคงเชื่อแต่เสียงทางโทรศัพท์ที่อ้างว่าเป็นลูกค้าเท่านั้นเอง ธนาคารผู้รับฝากต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ลูกค้าผู้ฝากเงินรายนั้น

จากคำพิพากษานี้จะเห็นได้ว่า ธนาคารต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะเหตุที่ธนาคารปฏิบัติตามคำสั่งทางโทรศัพท์ซึ่งลูกค้าของธนาคารมิได้เป็นผู้สั่ง ทั้งยังคืนเช็คให้กับบุคคลอื่นไปโดยไม่ไ้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรอีกด้วย ทอมาไ้มีคำพิพากษาฎีกาซึ่งตัดสินทำนองเดียวกันนี้ คือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1947 - 1950/2524 ธนาคารได้หักโอนเงินจากบัญชีเงินฝากของลูกคาไปเข้าบัญชีเงินฝากของบุคคลอื่น โดยการหักโอนเงินจากบัญชีเงินฝากของลูกคานี้ไม่มีเอกสารหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อลูกคา ซึ่งเป็นเจ้าของบัญชีเงินฝาก คงมีเพียงเอกสารการเบิกโอนบัญชีซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ของธนาคารโจทก์จัดทำขึ้นเองเป็นการภายในประกอบการลงรายการบัญชีเพราะธนาคารโอนตามคำสั่งทางโทรศัพท์ของลูกคา ซึ่งในทางปฏิบัติระหว่างธนาคารและลูกคานั้นธนาคารยอมให้มีการสั่งโอนเงินทางโทรศัพท์ได้เพื่อความสะดวกของลูกคา และบุคคลผู้รับโอนต่างได้รับประโยชน์จากเงินที่โอนเข้าบัญชีแล้วทั้งสิ้น

ลูกคาโต้แย้งว่า การเบิกเงินถอนเงินจากบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของลูกคาต้องใช้เช็คของธนาคารสั่งจ่าย ถ้าไม่มีชื่อผู้สั่งจ่ายจะต้องเหมือนกับตัวอย่างที่ให้ไว้กับธนาคาร ในกรณีเหล่านี้สมมุติเช็คติดตัวไป หากลูกคาจะเบิกเงินจากธนาคารก็ต้องใช้เช็คของธนาคารโดยลูกคาจะต้องเขียนรายการต่าง ๆ และลงลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายให้เหมือนกับตัวอย่างที่ให้ไว้กับธนาคาร จะขอเบิกเงินจากธนาคารควววาจาไม่ได้ ธนาคารไม่ยอมจ่ายเงินให้เพราะต้องการหลักฐานในการ บิดขาย ลูกคาไม่เคยขอเบิกเงินควววาจา และไม่เคยสั่งทางโทรศัพท์ให้ธนาคารจ่ายเงินจากบัญชีของลูกคา การโอนเงินทางโทรศัพท์จะมีได้เฉพาะกรณี และเป็นอลูกคาสั่งโอนเงินทางโทรศัพท์แล้ว ลูกคาจะต้องออกเช็คสั่งจ่ายเงินเท่ากับจำนวนที่สั่งโอนมอบให้แก่ธนาคารทันทีในวันเดียวกันเพราะธนาคารต้องการหลักฐานการเบิกจ่าย

ศาลฎีกาเห็นว่า ตามคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันมีเงื่อนไขการสั่งจ่ายและการถอนเงินโดยชัดแจ้งว่า การสั่งจ่ายหรือถอนเงินจากธนาคารจะกระทำได้อีกแต่โดยวิธีออกเช็คและต้องใช้เช็คที่ธนาคารมอบให้ไว้โดยเฉพาะ การหักโอนเงินจากบัญชีเงินฝากของลูกคาไม่แตกต่างอะไรกับการถอนเงิน แม้แต่เจ้าและไปที่ธนาคารด้วยตนเองเพื่อจะโอนเงินฝากจากบัญชีของลูกคาไปเข้าบัญชีของบุคคลอื่น ก็ไม่อาจออกคำสั่งควววาจาให้ธนาคารปฏิบัติได้ ถ้าลูกคาไม่ทำเป็นหนังสือโอนหนักจะต้องออกเช็คถอนเงินจากบัญชีของลูกคาฝากเข้าบัญชี

ของผู้รับโอน หรือออกเช็คฝากเข้าบัญชีของผู้รับโอนเพื่อหักโอนเงินจากบัญชีของลูกค้าซึ่งเป็นการหักโอนบัญชีโดยมีเช็คเป็นหลักฐานจึงไม่มีเหตุผลอย่างใดที่ธนาคารจะหักโอนเงินจากบัญชีเงินฝากของลูกค้าได้โดยอ้างแต่เพียงว่าได้รับคำสั่งจากลูกค้าทางโทรศัพท์ ซึ่งอาจมีการแอบอ้างได้โดยง่ายที่ธนาคารน่าจะสืบว่า การสั่งโอนเงินฝากทางโทรศัพท์ไม่เป็นการผิดกฎหมาย หรือประเพณีของธนาคารพาณิชย์ ธนาคารมีสิทธิหักบัญชีของลูกค้าได้โดยไม่จำเป็นต้องให้ลูกค้าลงลายมือในเช็คสั่งจ่ายเงินนั้น ศาลฎีกาเห็นว่า แม้ในทางปฏิบัติของธนาคารบางแห่งจะยอมผ่อนปรนให้แก่ลูกค้าบาง รายที่ธนาคาร เชื่อถือสั่งโอนเงินฝากทางโทรศัพท์ได้ ก็มีได้หมายความว่าธนาคารมีอำนาจหักโอนเงินจากบัญชีของลูกค้าได้โดยไม่ต้องมีหลักฐาน เพราะเมื่อธนาคารโอนเงินไปตามคำสั่งของลูกค้าแล้ว ก็จะต้องจัดการให้ลูกค้าทำหลักฐาน หรือออกเช็คสั่งจ่ายเงิน เท่าจำนวนที่สั่งโอนมอบให้แก่ธนาคาร เพื่อเป็นหลักฐานในการหักโอนบัญชีโดยไม่ชักช้า หากเชื่ออาศัยแต่เพียงคำสั่งโอนทางโทรศัพท์ตั้งที่ธนาคารปฏิบัติเท่านั้น ไม่ ถ้าหากธนาคารมีอำนาจหักโอนเงินจากบัญชีเงินฝากของลูกค้าได้โดยไม่ต้องมีหลักฐานอย่างใด ๆ ประชาชนผู้ฝากเงินไว้กับธนาคารจะมั่นใจได้อย่างไรว่าเงินในบัญชีเงินฝากของตนยังมีอยู่ครบถ้วนโดยไม่ถูกใครแอบอ้างคำสั่งทางโทรศัพท์โอนไปเป็นของบุคคลอื่น ศาลฎีกาเห็นว่าธนาคารหักโอนเงินจากบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของลูกค้า โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

จากคำพิพากษานี้จะเห็นได้ว่า แม้ธนาคารได้ปฏิบัติตามคำสั่งทางโทรศัพท์ของลูกค้าก็ตาม แต่เมื่อธนาคารไม่มีเอกสารหลักฐานลงลายมือชื่อของลูกค้าประกอบแล้ว ธนาคารจึงไม่มีสิทธิหักเงินจากบัญชีของลูกค้าได้

คำพิพากษานี้กล่าวทั้งสองฉบับนี้ พอที่จะสรุปได้ว่า เฉพาะแต่การมีคำสั่งทางโทรศัพท์อย่างเดียวนั้นไม่ทำให้ธนาคารมีสิทธิดำเนินการใด ๆ ตามคำสั่งนั้นได้โดยชอบ แม้ในทางปฏิบัติระหว่างธนาคารและลูกค้าจะตกลงให้มีการสั่งทางโทรศัพท์ได้ก็ตามแต่จะต้องมีเอกสาร เพื่อเป็นหลักฐานว่าลูกค้าได้มีคำสั่งให้ธนาคารปฏิบัติเช่นนั้นจริงด้วย

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าการส่งควาจากทางโทรศัพท์นี้ ถ้าลูกค้าเป็นผู้สั่ง
ธนาคารจริง ๆ แล้วทำไมไม่มีผลให้ธนาคารต้องปฏิบัติตาม เพราะน่าจะถือว่าลูกค้าและ
ธนาคารได้ตกลงกันให้ทำเช่นนั้นแล้ว กฎหมายก็มีได้บัญญัติไว้ว่าการดำเนินการใด ๆ ของ
ธนาคารหรือการกระทำที่เกี่ยวข้องกับบัญชีเงินฝากจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือแต่อย่างใด
(ศาลฎีกาเองก็ยอมรับว่าการส่งทางโทรศัพท์ยอมจะใช้ได้ในบางกรณี) ซึ่งในเรื่องนี้ท่าน
อาจารย์จิติ ทังศภิตย์ ได้ให้ความเห็นไว้ในบันทึกหมายเหตูลำพิพาทฎีกาที่
1947 - 1950/2524 ตอนหนึ่งว่า

"ศาลจึงวินิจฉัยต่อไปถึงสัญญาฝากเงินระหว่างผู้ฝากกับธนาคารซึ่งใช้วิธีถอนเงิน
โดยออกเช็ค จะเขียนสั่งในกระดาษหรือแบบพิมพ์อื่น ๆ ไม่ได้ แม้จำเลยไปที่ธนาคารด้วย
ตนเองก็ทำไม่ได้ ซึ่ง เป็นการถูกต้อง แต่ขอสำคัญยิ่งกว่านั้นอยู่ที่ข้อความที่ศาลกล่าวไว้
"เว้นแต่ธนาคารจะตกลงยินยอมด้วย" ข้อนี้เป็นข้อสำคัญสำหรับคดีนี้ ซึ่งธนาคารยกเป็น
ข้อต่อสู้คือธนาคารอ้างว่าจำเลย (ลูกค้า) สั่งโอนเงินทางโทรศัพท์โจทก์ (ธนาคาร)
ก็จัดการโอนเงินตามบัญชีไปตามคำสั่งดังนี้ ก็เห็นจะไม่มีทางเข้าใจเป็นอย่างอื่น นอกจาก
ต้องถือเป็นการตกลงยินยอมกันระหว่างโจทก์จำเลยให้โอนเงินไป ชั้นเดิมจะตกลงกันเป็น
หนังสือฝากเงินอย่างไรก็ตกลงกันได้ใหม่ได้ไม่มีข้อห้าม เหตุนี้ถ้ามีการสั่งโอนและได้โอนไป
จริง ก็ทำได้และต้องมีผลตามกฎหมายระหว่างโจทก์จำเลย เป็นการที่โจทก์ชำระหนี้เงิน
ฝากของจำเลยแก่ผู้ฝากโดยสั่งให้โจทก์ชำระและชำระเสร็จไปแล้วโดยการโอนเงินไป
เข้าบัญชีของผู้รับโอนตามคำสั่งของจำเลยไม่แต่เพียงโอนสิทธิเรียกร้องเท่านั้น แต่เป็นการ
ชำระหนี้รับสิทธิเรียกร้องเสร็จสิ้นไปแล้วไม่มีสิทธิเรียกร้องอะไรจะเป็นปัญหา เรื่องโอนสิทธิ
ผู้รับโอนจะมาบังคับเอากับโจทก์อีกกรณีเลยชั้นโอนสิทธิเรียกร้องเป็นชั้นชำระหนี้ ซึ่งจะชำระ
แก่จำเลยหรือใครก็ได้ตามแต่เจ้าหนี้จะสั่ง . . ."

แต่มีผู้เห็นว่า ¹ ในการรับฝากเงินและถอนเงินนั้นไม่เคยปรากฏว่ามีธนาคารใดกระทำหรือยอมให้กระทำด้วยวาจา ธนาคารเองก็ไม่เถียงว่าในกรณีผู้ฝากไปที่ธนาคารด้วยตนเอง ผู้ฝากมีอำนาจถอนเงินหรือสั่งโอนเงินฝากด้วยวาจาได้ แต่กลับเถียงว่า ธนาคารมีอำนาจหักโอนเงินฝากได้โดยอาศัยคำสั่งทางโทรศัพท์ ซึ่งก็คือคำสั่งด้วยวาจานั้นเอง คำสั่งทางโทรศัพท์นั้นมองไม่เห็นหน้า จะเป็นวาจาของผู้ฝากหรือมีใครแอบอ้างสวมรอยมายอมสุดแต่แต่ประสาทของผู้ฝากที่ธนาคาร และตามสัญญาฝากเงินระหว่างผู้ฝากกับธนาคารนั้นเห็นได้โดยชัดแจ้งว่า ในการสั่งจ่ายเงินและถอนเงินนั้นผู้ฝากจะต้องปฏิบัติด้วยการออกเช็ค และต้องใช้เช็คซึ่งธนาคารมอบให้ใช้สำหรับแต่ละบัญชีโดยเฉพาะ จะสั่งจ่ายเงินหรือถอนเงินด้วยวาจาหาได้ไม่ ข้อความในสัญญาที่ว่า "เว้นแต่ธนาคารจะตกลงยินยอมด้วย" นั้นมิได้หมายความว่าธนาคารมีอำนาจตกลงยินยอมให้ผู้ฝากสั่งจ่ายเงินหรือถอนเงินด้วยวาจาได้ เอกสารหลักฐานจึงเป็นสิ่งสำคัญ

สำหรับผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับท่านอาจารย์จิติ ติงสภิตย์ เพราะแม้ว่าธนาคารพาณิชย์จะเป็นสถาบันการเงินที่อยู่ใต้วัยความเชื่อถือของประชาชนก็ตาม แต่ธนาคารก็มีหน้าที่ให้บริการอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าของธนาคาร ซึ่งมีความผูกพันทางสัญญาต่อกันอยู่ด้วย โดยเฉพาะในทางธุรกิจต้องอาศัยความรวดเร็ว หากลูกค้ามีคำสั่งทางโทรศัพท์ให้ธนาคารช่วยเหลือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้โดยด่วนแล้ว ธนาคารก็จะไม่กล้าดำเนินการให้ได้ต้องให้ลูกค้าทำหนังสือมาก่อน เช่นนี้แล้วลูกค้าจะได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา หรือหากธนาคารทำตามคำสั่งของลูกค้า โดยหวังว่าลูกค้าจะมอบเอกสารหลักฐานให้ธนาคารให้ภายหลัง หากลูกค้าไม่มอบให้แล้ว การที่ธนาคารดำเนินการไปธนาคารต้องรับผิดชอบด้วยตนเองหรือทั้ง ๆ ที่ธนาคารปฏิบัติตามคำสั่งของลูกค้า โดยเฉพาะในกรณีที่ธนาคารปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ

¹ "ศานติ" นานาวิพากษ์, บันทึกท้ายหมายเหตุคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1947 -

สุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อแล้ว. บาบเกราะหมื่นควรจะตกอยู่กับธนาคาร อนึ่งตามสัญญาฝากทรัพย์นั้น เมื่อผู้ฝาก (ลูกค้า) ให้นำเงินที่ฝาก ผู้รับฝาก (ธนาคาร) ก็ต้องคืนให้ทุกเมื่อ การคืนเงินที่ฝากกฎหมายก็ได้กำหนดแบบวิธีไว้ว่าจะต้องทำอย่างไรบ้าง เพียงแต่ส่งมอบให้ผู้ฝาก ก็น่าจะเป็นการเพียงพอแล้ว และเมื่อธนาคารและลูกค้าได้ตกลงให้มีการดำเนินการใด ๆ ก็น่าที่จะมีผลผูกพันคู่สัญญาได้ เพราะข้อตกลงเช่นนี้กฎหมายก็ได้กำหนดว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ การตกลงควยวจาเมื่อคำเสนอคำสนองถูกต้องตรงกันย่อมเกิดสัญญาได้ เอกสารหลักฐานในกรณีระหว่างธนาคารและลูกค้าเช่นนี้จึงมิใช่สิ่งจำเป็นเป็นแต่เพียงเครื่องพิสูจน์ว่า ลูกค้าได้มีคำสั่งจริงหรือไม่เท่านั้น

ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดของการมีคำสั่งทางโทรศัพท์ก็คือ ธนาคารต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าคำสั่งทางโทรศัพท์ที่มีต่อธนาคารนั้นเป็นคำสั่งอันแท้จริงของลูกค้า ซึ่งในเรื่องนี้ต้องอาศัยการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป ในทางปฏิบัติอาจใช้วิธีการสอบถามรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับผู้สั่งว่าตรงกับข้อมูลของลูกค้าตามที่อ้างหรือไม่ มีข้อตกลงกันไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการที่สั่งให้ธนาคารปฏิบัติตามคำสั่งทางโทรศัพท์นั้นหรือไม่ เช่น มีข้อตกลงว่าหากลูกค้าจะให้ธนาคารโอน เช่น ลูกค้าจะโทรศัพท์มาแจ้งให้ธนาคารทราบโดยการโอนเงินต้องทำตามรายละเอียดที่ได้ตกลงกันไว้ การใช้รหัสลับประจำตัวของลูกค้าทุกครั้งที่เกิดค่อทางโทรศัพท์กับธนาคาร โดยทั้งธนาคารและลูกค้ามีหน้าที่ระมัดระวังมิให้บุคคลภายนอกทราบถึงเลขรหัสประจำตัว เป็นต้น

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า คำสั่งทางโทรศัพท์นั้น น่าจะมีผลผูกพันระหว่างธนาคารและลูกค้าได้หากลูกค้าได้สั่งธนาคารจริง อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้ฝากเงินในการฝากเงินไว้กับธนาคารและเพื่อให้ธนาคารปฏิบัติตามคำสั่งของลูกค้าผู้ฝากเงินได้ถูกต้องตรงตามความประสงค์ของลูกค้า ควรจะมีข้อตกลงระหว่างธนาคารและลูกค้าไว้โดยชัดแจ้งเกี่ยวกับเงื่อนไขและวิธีการในการสั่งทางโทรศัพท์ด้วย เพื่อเป็นการแสดงว่าธนาคารได้กระทำการโดยมิได้ประมาทเลินเล่อเพราะธนาคารได้ใช้ความระมัดระวังความสมควรแล้ว

2.3 สิทธิของธนาคารในการปฏิเสธการใช้เงิน

ตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 ธนาคารมีหน้าที่ต้องใช้เงินตามเช็คซึ่งผู้เคยก้าได้สั่งให้ธนาคารใช้เงินแก่ผู้ทรง หากธนาคารไม่ยอมใช้เงินผู้เคยก้า (ผู้สั่งจ่าย) ย่อมจะต้องถูกฟ้องร้องได้แม้ให้รับผิดได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 959 ประกอบมาตรา 989) ทำให้ผู้เคยก้าเสื่อมเสียชื่อเสียงหรือเสียเครดิตได้ ดังนั้น ถ้าธนาคารปฏิเสธการใช้เงินโดยไม่มีเหตุผลโดยชอบแล้ว ธนาคารจะต้องรับผิดชอบผู้เคยก้าฐานผิดสัญญา (เพราะไม่ใช้เงินตามเช็ค) และฐานละเมิด (เพราะทำให้ผู้เคยก้าเสียหาย) ¹

อย่างไรก็ตาม หากมีกรณีตามข้อยกเว้นในมาตรา 991 ดังต่อไปนี้เกิดขึ้นแล้ว ธนาคารไม่จำเป็นต้องใช้เงินตามเช็คของผู้เคยก้า คือ

1. ไม่มีเงินในบัญชีของผู้เคยก้าคนนั้นเป็นเจ้าหนี้พอจะจ่ายตามเช็คนั้น หรือ
2. เช็คนั้นยื่นเพื่อให้ใช้เงินเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันออกเช็ค หรือ
3. ใ้มีคำบอกกล่าววาเช็คนั้นหายหรือถูกฉกไป

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1222/2518 ส.ม. ผากเงินของห้างหุ้นส่วนจำกัดโจทก์แก่ธนาคารในชื่อ ส.ม. ตั้งแต่ก่อนจดทะเบียน เมื่อจดทะเบียนแล้ว ธนาคารเอาเงินในบัญชีนี้ใช้หนี้ส่วนตัว ส. โดยโจทก์ไม่ยินยอมและธนาคารทราบแล้วว่าเป็นเงินของโจทก์เป็นเหตุให้ธนาคารไม่จ่ายเงินตามเช็คของโจทก์ ทำให้โจทก์เสียชื่อเสียง ดังนั้นเป็นละเมิด ธนาคารต้องใช้เงินคืนกับดอกเบี้ย และใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ด้วย

กรณีทั้ง 3 นี้ เป็นข้อยกเว้นที่ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการชำระเงินตามเช็คโดยไม่ได้เป็นการผิดสัญญาหรือทำละเมิดต่อผู้เช็คฯ แต่ก็มีขอบเขตจำกัดห้ามมิให้ธนาคารชำระเงินตามเช็คเสียเลย ดังนั้น แม้จะมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นจึงเป็นดุลยพินิจของธนาคารว่าจะชำระเงินหรือไม่ก็ได้¹ ถ้าธนาคารได้ชำระเงินไปแล้ว ธนาคารจะมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เช็คฯ ได้เพียงโดยอ้อมแล้วแต่มูลเหตุที่ธนาคารจะอ้าง เอากับผู้เช็คฯ เป็นอีกส่วนหนึ่ง² แต่ถาการชำระเงินของธนาคารนั้นธนาคารไม่ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว อาจต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น

อนึ่ง การที่ธนาคารได้ชำระเงินไปตามเช็คแม้จะเข้ากรณีตามมาตรา 991

(1) - (3) ดังกล่าวจะถือว่าเป็นการที่ธนาคารชำระเงินตามเช็คของผู้เช็คฯ ไปตามอำเภอใจเหมือนหนึ่งว่าธนาคารได้ชำระเงินไปโดยรู้ว่ไม่มีความผูกพัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407 ได้หรือไม่

กรณีข้อยกเว้นหลักลาภมิควรได้ในมาตรา 407³ นั้น ต้องเป็นกรณีที่บุคคลใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อเป็นการชำระหนี้โดยสมัครใจ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่ไม่มีหนี้ต่อกัน บุคคลนั้นย่อมไม่มีสิทธิได้รับทรัพย์สิน แต่สำหรับกรณีตามมาตรา 991 (1) - (3) นี้กฎหมาย

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 640/2496, 2140/2517, 3332/2522 และ 1587/2523

² จิตติ คิงศกพิสัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัด และตัวเงิน, หน้า 135.

³ มาตรา 407 "บุคคลใดใดกระทำการอันใด ตามอำเภอใจเหมือนหนึ่งว่าเพื่อชำระหนี้โดยรู้ว่ตนไม่มีความผูกพันที่จะต้องชำระ ท่านว่าบุคคลผู้นั้นห้ามสิทธิจะได้รับทรัพย์สินไม่"

มิได้ห้ามธนาคารใช้เงินอย่างเด็ดขาด เป็นเพียงให้สิทธิแก่ธนาคารในการปฏิเสธการใช้เงินเท่านั้น และที่สำคัญคือ ธนาคารกับผู้เคยค้ามีสัญญาต่อกันและกฎหมายยังได้บัญญัติให้ธนาคารมีหน้าที่ใช้เงินตามเช็คของผู้เคยค้า (มาตรา 991 ตอนต้น) อีกด้วย ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าการที่ธนาคารใช้ดุลยพินิจในการใช้เงินตามเช็คของผู้เคยค้าไป แม้ว่า จะเข้ากรณีตามมาตรา 991 (1) - (3) กรณีใดกรณีหนึ่งก็ตาม จึงไม่อาจถือได้ว่าเป็นการกระทำตามอำเภอใจไม่เข้าหลักในมาตรา 407 ธนาคารจึงมีสิทธิเรียกเงินคืนจากผู้เคยค้าหรือหักเงินจากบัญชีของผู้เคยค้าได้ ดังจะเห็นได้จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2140/2517 การที่ธนาคารใจทักจ่ายเงินโดยที่จำเลย (ผู้เคยค้า) ไม่มีเงินในบัญชีนั้น ศาลฎีกาเห็นว่าตามบทบัญญัติในมาตรา 991 มีความหมายแต่เพียงว่าธนาคารไม่จำเป็นต้องใช้เงินตามเช็คในเมื่อไม่มีเงินในบัญชีของผู้เคยค้าซึ่งออกเช็คเบิกเงินเท่านั้น หากโดยบัญชีให้หน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะใช้เงินตามเช็คอันสุกสิ้นไปดังเช่นกรณีที่มีบัญชีไว้ในมาตรา 992 ไม่ ดังนั้นเมื่อการใช้ดุลยพินิจจ่ายเงินตามเช็คที่จำเลยส่งจ่ายเป็นจำนวนเงินเกินกว่าที่จำเลยทำสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีไว้ จึงไม่ทำให้จำเลยพ้นความรับผิดชอบธนาคาร กรณีไม่คงควมมาตรา 407

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1530/2519 ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คที่ผู้ส่งจ่ายไม่มีเงินในบัญชีพอตามจำนวนในเช็คโดยสุจริตปราศจากประมาทเลินเล่อ ผู้ส่งจ่ายจึงต้องตกเป็นลูกหนี้ธนาคารตามจำนวนเงินที่ธนาคารได้จ่ายไปตามเช็คนั้น แม้เงินในบัญชีของจำเลยจะไม่มีพอจ่าย ตามมาตรา 991 ก็หาได้บังคับโดยเนียบภาคมิให้ธนาคารจ่ายเงินเกินบัญชีของผู้เคยค้าไม่ ธนาคารอาจจ่ายเงินเกินบัญชีเพื่อช่วยเหลือลูกค้าโดยเชื่อว่าลูกค้าจะนำเงินเข้าบัญชีภายหลัง ธนาคารจึงเรียกเงินคืนจากผู้ส่งจ่ายได้

(1) ไม่มีเงินในบัญชีของผู้เคยค้าคนนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ที่จะจ่ายตามเช็คนั้น เช่นผู้เคยค้าออกเช็คส่งจ่ายเงินจำนวน 50,000 บาท แต่ปรากฏว่าเงินในบัญชีของผู้เคยค้าคนนั้นมีอยู่เพียง 10,000 บาท หากไม่มีข้อตกลงเป็นพิเศษแล้ว ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการใช้เงิน

ทั้งหมดตามเช็คดังกล่าวได้ โดยไม่ต้องรับผิดชอบผู้เคยค้า เพราะธนาคารมีหน้าที่ใช้เงินตาม
 เช็คของผู้เคยค้า เฉพาะเมื่อเงินในบัญชีของผู้เคยค้ามีพอที่จะจ่ายตามเช็คได้เท่านั้น¹
 แต่ธนาคารเห็นว่าสมควรใช้เงินตามเช็คก็ยอมทำได้เพราะมาตรา 991 (1) นี้มิได้ห้าม
 มิให้ธนาคารใช้เงินเสียเลย และการออกเช็คโดยรู้ว่าไม่มีเงินพอจ่ายก็เท่ากับการร้องขอเบิก
 เงินเกินบัญชี² เมื่อธนาคารได้ใช้เงินไปแล้วย่อมมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เคยค้าหรือ
 เรียกเงินส่วนที่ธนาคารจ่ายเกินไปจากบัญชีคืนจากผู้เคยค้าได้ เพราะธนาคารได้ใช้เงิน
 ไปตามคำสั่งของผู้เคยค้า ๆ จึงต้องรับผิดชอบตามความที่ตนสั่งในเช็ค

การที่ธนาคารใช้ดุลยพินิจใช้เงินตามเช็คไปทั้งที่เงินในบัญชีมีไม่พอจ่ายนี้อาจเกิด
 ขึ้นเนื่องจากธนาคารและผู้เคยค้ามีข้อตกลงให้ถูกเบิกเงินเกินบัญชี หรือมีสัญญาถูกเบิกเงินเกิน
 บัญชีต่อกันโดยธนาคารยอมให้ผู้เคยค้ามีสิทธิเบิกเงินเกินบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของผู้
 เคยค้าได้ภายในวงเงินที่ได้ตกลงไว้กับธนาคาร ดังนั้นหากผู้เคยค้าออกเช็คสั่งจ่ายเงินเกิน
 กว่าเงินในบัญชี แต่ยังไม่เกินวงเงินที่ถูกเบิกเงินเกินบัญชีแล้วธนาคารมักจะใช้เงินตามเช็ค
 ฉะนั้นนั้นเสมอ ผู้เคยค้าจึงต้องรับผิดชอบต่อธนาคารตามสัญญาถูกเบิกเงินเกินบัญชีอีกด้วย

ถ้าธนาคารกับผู้เคยค้าซึ่งออกเช็คสั่งจ่ายเงินเกินกว่าจำนวนที่มีอยู่ในบัญชีโดย
 ไม่มีสัญญาถูกเบิกเงินเกินบัญชีต่อกัน หรือมีสัญญาถูกเบิกเงินเกินบัญชีต่อกันแล้วผู้เคยค้าได้เบิก
 จนเกินวงเงินที่ถูกเบิกเงินเกินบัญชีไปแล้ว ธนาคารอาจใช้ดุลยพินิจใช้เงินตามเช็คหรือไม่

¹ Maurice Megrah and F.R. Ryder, Paget's Law of Banking,

p. 233.

² เฉลิม ขงบุญเกิด, เช็คกฎหมายและการปฏิบัติ, หน้า 132.

ก็ได้¹ แต่ตามปกติธนาคารจะไม่ใช้เงินให้ ถ้าธนาคารเลือกใช้เงินความเชื่อธนาคาร มีสิทธิหักเงินจากบัญชีหรือเรียกเงินคืนจากผู้เคยค้าได้ ตามกฎหมาย (มาตรา 991) ก็จะเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษานี้ต่อไป

คำพิพากษานี้ที่ 3332/2522 จำเลยได้เปิดบัญชีเงินฝากประเภท กระแสรายวันไว้กับธนาคารโจทก์ โดยมีหนังสือขอเปิดบัญชีตามระเบียบของธนาคาร ต่อมาจำเลยได้ออกเช็คสั่งให้ธนาคารโจทก์จ่ายเงิน 10,000 บาท แก่ผู้ถือ ธนาคารโจทก์ได้จ่ายเงินตามเช็คนั้นให้ผู้ถือมาเบิกเงินไปแล้ว เมื่อหักถอนบัญชีกับยอดเงินฝากที่จำเลยมีอยู่ในวันดังกล่าวปรากฏว่าจำเลยเป็นหนี้ธนาคารโจทก์ หลังจากนั้นจำเลยมิได้ออกเช็คสั่งจ่ายเงินหรือนำเงินเข้าฝากเพื่อหักถอนหนี้กับธนาคารโจทก์อีก โจทก์ได้บอกกล่าวให้จำเลยชำระหนี้และเลิกบัญชีคืนสะพัด แต่จำเลยก็ไม่ชำระหนี้ ให้ศาลฎีกาพิเคราะห์เห็นว่า ข้อเท็จจริงดังกล่าวแสดงว่าการสั่งจ่ายเช็คของจำเลยเป็นการสั่งจ่ายโดยในขณะที่สั่งจ่ายไม่มีเงินในบัญชีของจำเลยพอที่จะจ่ายตามเช็คนั้น ซึ่งตาม มาตรา 991 (1) ธนาคารโจทก์จะไม่จ่ายให้ก็ได้ แต่เมื่อธนาคารโจทก์ได้จ่ายไปตามที่จำเลยออกเช็คสั่งจ่ายมา จำเลยก็มีหน้าที่ต้องนำเงินส่วนที่โจทก์จ่ายเงินจำนวนที่มีอยู่ในบัญชีเงินฝากของจำเลยมาเข้าบัญชีชดเชยให้โจทก์ ไม่ใช่เข้าลักษณะการติดต่อยุ่ระหว่างโจทก์กับจำเลยไม่เข้าแบบบัญชีคืนสะพัดหรือสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีว่าจำเลยก็จะ

¹ Uniform Commercial Code Section 4 - 401 (1) "As

against its customer, a bank may charge against his account any item which is otherwise properly payable from that account even though the charge creates an overdraft".

พันความรับผิด ไม่ต้องใช้เงินจำนวนนี้แก่โจทก์ตั้งที่จำเลยเข้าใจ 1

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2140/2517 ตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีธนาคารโจทก์ตกลงให้จำเลยเบิกเงินเกินบัญชีเป็นจำนวนไม่เกิน 50,000 บาท แต่จำเลยได้เบิกเงินเกินกว่าวงเงินในสัญญา ศาลฎีกาเห็นว่า การเบิกเงินเกินบัญชีเป็นเรื่องของบัญชีเกินสะพัดตามมาตรา 856 ไม่ใช่การกู้ยืมธรรมดา จึงไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ฉะนั้นเมื่อจำเลยเบิกเงินไปจากธนาคารโจทก์ แม้จะเกินวงเงินในสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี จำเลยต้องรับผิดต่อธนาคารโจทก์

ในสัญญาเบิกบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน (คำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน) ระหว่างธนาคารกับลูกค้า (ผู้เคยศ่า) จะมีข้อตกลงเกี่ยวกับการที่ลูกค้า (ผู้เคยศ่า) ออกเช็คเบิกเงินเกินกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีไว้ด้วยเสมอ โดยมีข้อความว่า

1 ข้อสังเกต คำพิพากษานี้ไม่ปรากฏว่าศาลฎีกาได้ตัดสินไว้โดยชัดแจ้งว่า ธนาคารกับจำเลยมีบัญชีเดินสะพัดหรือสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีต่อกัน แต่ศาลก็ได้ตัดสินให้จำเลยชดเชยเงินที่ธนาคารจ่ายเกินไปจากบัญชีของจำเลยคืนให้แก่ธนาคาร ดังเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1530/2519 ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่า จำเลยเป็นลูกค้านักธนาคารโจทก์ มีเงินฝากตามบัญชีกระแสรายวัน จำเลยเคยเบิกเงินเกินบัญชีโดยมิได้มีสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีกับธนาคาร หลังจากนั้นจำเลยนำเงินเข้าและถอนเงินจากบัญชีโดยมิเงินคงเหลือในบัญชี ต่อมาจำเลยตกเป็นลูกหนี้เบิกเงินเกินบัญชีอีก นับแต่นั้นจำเลยไม่ให้นำเงินเข้าบัญชีหรือเบิกเงินจากธนาคารอีก จำเลยต้องรับผิดชอบชำระเงินเกินบัญชีพร้อมดอกเบี้ยตามกฎหมายให้ธนาคารโจทก์

"ในกรณีเงินฝากคงเหลือในบัญชีของข้าพเจ้า มีไม่พอจ่ายตามเช็คที่มี
 ผู้ขอขึ้นเงิน ซึ่งตามปกติธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงินนั้น ถ้าหากธนาคารได้ถอนเงิน
 จ่ายเงินไปก่อน ข้าพเจ้ายอมผูกพันตนที่จะจ่ายเงินส่วนที่เบิกเกินนั้นคืนให้ธนาคาร
 โดยถือเสมือนหนึ่งว่า ข้าพเจ้าใคร่ขอเบิกเงินเกินบัญชีต่อธนาคารและยินยอมเสีย
 ดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ _____ ต่อปี สำหรับจำนวนเงินส่วนที่เบิกเกินบัญชีดังกล่าว
 นับแต่วันที่เบิกเกินจนถึงวันชำระหนี้เงินเบิกเกินคืน และยอมให้ธนาคารนำดอกเบี้ยนี้
 หักจากบัญชีเงินฝากของข้าพเจ้า เมื่อถึงวันสิ้นเดือน หรือในวันอื่นตามทางปฏิบัติของ
 ธนาคารแล้วแต่กรณี"

เมื่อมีข้อตกลงกันเป็นการล่วงหน้าตั้งแต่แรกเปิดบัญชีแล้ว ถ้าธนาคารใช้
 ดุลยพินิจให้เงินตามเช็คไปเกินกว่าจำนวนที่มีอยู่ในบัญชีของผู้เคยค้าแล้ว ผู้เคยค้าต้อง
 รับผิดชอบธนาคารตามข้อตกลงดังกล่าว

นอกจากผู้เคยค้าจะต้องรับผิดชอบต่อเงินเท่าจำนวนที่ธนาคารได้จ่ายเกินไป
 ก่อนให้กับธนาคารแล้ว ผู้เคยค้ายังต้องเสียดอกเบี้ยของเงินจำนวนดังกล่าวให้กับ
 ธนาคารนับตั้งแต่วันที่ธนาคารได้จ่ายเงินเกินจำนวนเงินที่ผู้เคยค้ามีอยู่ในบัญชีเป็นต้นไป
 จนกว่าจะชำระให้กับธนาคารจนหมดสิ้น ส่วนอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารจะเรียกจากผู้เคย
 ค้าได้เท่าใดนั้น ถ้าได้ตกลงกันไว้ก็เรียกได้ตามที่ระบุไว้ในข้อตกลง แต่ถ้าในข้อตกลง
 กำหนดให้เสียดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดตามกฎหมาย ศาลตัดสินให้ธนาคารมีสิทธิเรียก
 ดอกเบี้ยได้ในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา
 7¹ เท่านั้น ตัวอย่างเช่น

¹ มาตรา 7 "ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กัน และดอกเบี้ยนั้นมิได้กำหนด
 อัตราไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันใดอันหนึ่งชัดแจ้งไว้ ท่านให้ใช้อัตราร้อยละ
 เจ็ดครึ่งต่อปี"

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1587/2523 การที่จำเลยทำสัญญาเปิดบัญชีเงินฝาก
 กระแสรายวันกับธนาคารโจทก์โดยมีข้อตกลงในคำขอเปิดบัญชีกระแสรายวันว่า
 " . . . แต่ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คให้เกินจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีของผู้ฝากไป
 ผู้ฝากยอมให้เงินส่วนที่ธนาคารจ่ายเกินบัญชีนั้นให้ธนาคาร พร้อมทั้งคอกเบี้ยในอัตรา
สูงสุดตามกฎหมาย นับแต่วันที่ธนาคารได้จ่ายเงินนั้นเป็นต้นไป" ไม่ใช่เรื่องกู้ยืมเงิน
 ตามมาตรา 654 หรือการทำสัญญาบัญชีเดินสะพัดหรือการทำอย่างอื่นทำนองเดียวกัน
 แต่เป็นเรื่องที่ธนาคารโจทก์จ่ายเงินตามคำสั่งของจำเลยผู้ออกเช็คเกินกว่าจำนวนเงินที่
 จำเลยมีอยู่ในบัญชีซึ่งมาตรา 991 มิได้ห้ามธนาคารจ่ายเงิน เมื่อธนาคารโจทก์จ่ายเงิน
 ตามเช็คให้จำเลยเกินจำนวนเงินที่จำเลยมีอยู่ในบัญชี จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องคืนเงินที่รับ
 เกินไปให้ธนาคารโจทก์เมื่อจำเลยไม่คืนเงิน จำเลยก็ตกเป็นผู้ผิดนัด ต้องเสียดอกเบี้ย
ให้ธนาคารโจทก์ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ตามมาตรา 7 และ 224. โดยไม่พบกัน นับตั้งแต
 วันที่ธนาคารโจทก์จ่ายเงินเกินจำนวนเงินที่จำเลยมีอยู่ในบัญชีให้จำเลยไปจนกว่าจะชำระ
 เสร็จ"

ถ้าข้อตกลง ระหว่างธนาคารกับผู้เคยคำมีลักษณะ เป็นสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี
 อันมีลักษณะ เป็นบัญชีเดินสะพัดแล้ว ธนาคารมีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นได้ ด้วย เพราะสัญญา
 เบิกเงินเกินบัญชี เป็นเรื่องของบัญชีเดินสะพัดซึ่งมีประเพณีให้เรียกดอกเบี้ยทบต้นได้ ตาม
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 655 วรรคสอง และดอกเบี้ยทบต้นนี้ เรียกได้
 เพียงในระยะเวลาของสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี ซึ่งเป็นวันสิ้นสุดแห่งสัญญาบัญชีเดินสะพัด
 เท่านั้น เมื่อครบกำหนดเบิกเงินเกินบัญชีแล้วให้คิดดอกเบี้ยตามธรรมดา¹ และถ้าข้อตกลง

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2140/2517 ข้อสังเกตุ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้
 ข้อเท็จจริงปรากฏว่าธนาคารกับผู้เคยคำไม่ได้ผูกพันกันตามสัญญาเปิดบัญชีเงินฝากกระแส
 รายวันเท่านั้น แต่ยังมีสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีกันไว้ค้างหากอีกด้วย ศาลฎีกาจึงให้คิดดอกเบี้ย
 ทบต้นได้เพียงในระยะเวลาของสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี ซึ่งเป็นวันสิ้นสุดแห่งสัญญาบัญชีเดิน
 สะพัดเท่านั้น

นี้ระบุให้คิดดอกเบี้ยทบต้นในอัตราสูงสุดตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ธนาคารก็มีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นในอัตราสูงสุดได้อีกด้วย ตัวอย่างคำพิพากษานี้

คำพิพากษานี้ที่ 1837/2524 ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่า หนังสือขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของจำเลยระบุไว้ในตอนท้ายความว่า จำเลยได้ทราบประเพณีการค้าของธนาคารและระเบียบการบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของธนาคาร โจทก์ตามที่จำเลยได้รับไปแล้ว และจำเลยยินยอมผูกพันตามประเพณีของธนาคารและระเบียบการที่โจทก์ได้กำหนดไว้ และตามระเบียบการบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของธนาคารระบุว่า "ถ้าเงินในบัญชีของผู้ฝากมีไม่พอจ่ายตามเช็ค โดยปกติธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงินโดยสิ้นเชิง แต่เมื่อธนาคารได้อนุญาตจ่ายเงินให้ไป ผู้ฝากต้องยินยอมรับผิดชอบต่อนักธนาคารในอันที่จะจ่ายเงินส่วนที่เกินพร้อมทั้งดอกเบี้ยทบต้นเป็นรายเดือนตามประเพณีการค้าของธนาคาร ในอัตราขั้นสูงสุดตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด คืนให้ธนาคารทันทีเมื่อทราบ โดยถือเสมือนหนึ่งผู้ฝากได้ตกลง เบิกเงินเกินบัญชีไว้กับธนาคาร" ประกอบกับจำเลยได้เบิกเงินเกินบัญชีไปจากธนาคารโจทก์ เป็นเวลา 4 เดือนเศษ แสดงว่าธนาคารโจทก์กับจำเลยปฏิบัติต่อกันตามระเบียบการบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน เพราะตามปกติการขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ถ้าไม่มีข้อตกลง เบิกเงินเกินบัญชี หรือระเบียบการบัญชีเงินฝากกระแสรายวันประกอบแล้ว ผู้ฝากก็ไม่มีสิทธิเบิกเงินเกินบัญชี และธนาคารย่อมจะไม่จ่ายให้ ตามหลักฐานและพฤติการณ์ที่โจทก์กับจำเลยปฏิบัติต่อกัน ข้อเท็จจริงที่ว่าจำเลยได้รับและทราบระเบียบการบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของธนาคารโจทก์แล้ว จึงยินยอมเข้าผูกพันกับธนาคารด้วยการขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน เมื่อจำเลยได้จ่ายเช็คถอนเงินเกินกว่าจำนวนเงินที่จำเลยมีอยู่ในบัญชีและธนาคารโจทก์ได้อนุญาตให้ไป จำเลยจึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์เสมือนธนาคารโจทก์กับจำเลยมีสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีต่อกัน ธนาคารโจทก์มีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นได้ พิพากษายืนให้จำเลยชำระดอกเบี้ยทบต้นในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี

ข้อสังเกต ความข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1587/2523 ในสัญญา

เปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ตกงให้คิดดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดตามกฎหมาย แต่ศาล
พิพากษาให้ธนาคาร เรียกได้เพียงร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1837/2524
มีข้อตกลงให้คิดดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ปรากฏว่า
ศาลพิพากษาให้ธนาคารคิดดอกเบี้ยไว้ในอัตราสูงสุดในขณะนั้น (คืออัตราร้อยละสิบห้า
ต่อปี) จึงมีปัญหาว่าเหตุใดอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคาร เรียกได้จากผู้เคยค้ำนั้นจึงแตกต่าง
กัน ผู้เขียนเห็นว่า คำว่า "อัตราสูงสุดตามกฎหมาย" นั้นมีความหมายแต่เพียงว่า
ตกลงกันให้ใช้อัตราดอกเบี้ยสูงสุดในกฎหมายได้กำหนดไว้และในเมื่อกฎหมายมิได้
กำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดในสุดสำหรับกรณีเช่นนี้ไว้ จึงต้องไขข้อสงสัยทั่วไปในประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 ธนาคารจึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้ในอัตราสูงสุดที่
กฎหมายกำหนดไว้ตามมาตรา 7 คือ ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีเท่านั้น ส่วนคำว่า "อัตรา
สูงสุดตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด" นั้นหมายความว่าสัญญาตกลงให้ใช้อัตรา
สูงสุดที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคาร เรียกจากลูกค้าได้ ซึ่งในเรื่อง เกี่ยว
กับการคิดดอกเบี้ยและส่วนลของธนาคารพาณิชย์ ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้มี
ประกาศออกมาเป็นครั้งคราว ซึ่งถ้าใช้ถ้อยคำเช่นนี้ธนาคารจึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้
มากกว่าอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีตามกฎหมาย ดังนั้น ถ้อยคำนี้จึงมีประโยชน์แก่ธนาคาร
มากกว่า ดังจะเห็นได้จากสัญญาต่าง ๆ ของธนาคารในปัจจุบันส่วนใหญ่จะใช้ถ้อยคำเช่นนี้
เพราะทำให้ธนาคารมีโอกาสได้รับดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดตามที่กฎหมายรับรอง ตรงตาม
ความประสงค์ของธนาคาร

ในกรณีที่ผู้เคยค้ำออกเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินเกินกว่าเงินที่มีอยู่ในบัญชีนี้
ธนาคารจะใช้เงินค้ำเงินที่ตนมีนั้นเพียง เท่าจำนวนเงินที่คงเหลือในบัญชีของผู้เคยค้ำ
(ผู้สั่งจ่าย) มีอยู่ในบัญชีได้หรือไม่ เพราะโดยหลักแล้วการใช้เงินจะต้องใช้เป็นจำนวน
เต็มตามคำสั่งในเช็ค แต่นักกฎหมายของไทยส่วนใหญ่เห็นว่า ธนาคารอาจใช้เงินเท่าที่มี
อยู่ในบัญชีของผู้เคยค้ำได้ เพราะไม่มีกฎหมายห้ามมิให้ธนาคารกระทำเช่นนั้น และ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 989 ให้อุโลมเอามาตรา 946¹ เรื่อง การใช้เงินบางส่วนตามตั๋วแลกเงินมาใช้บังคับใช้กับเช็คด้วย แต่ธนาคารจะบังคับได้ ผู้ทรงเช็ครับการชำระเงินบางส่วนไม่ได้

สำหรับในประเทศอังกฤษมีหลักว่า ถ้าเงินในบัญชีของผู้เคยค้ามิพอจ่ายตาม เช็คใ้ทั้งหมดแล้ว ธนาคารไม่มีหน้าที่ผูกพันที่จะต้องใช้เงินตามเช็คเป็นบางส่วน เพราะธนาคารมีสัญญาต่อผู้เคยค้าว่าจะใช้เงินตามเช็คเมื่อเงินในบัญชีมีพอจ่ายตามเช็ค ของผู้เคยค้าเท่านั้น² และการใช้เงินแต่เพียงบางส่วนมิใช่วัตถุประสงค์ในการทำ สัญญาเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันกับธนาคารเลย ธนาคารจึงมีสิทธิปฏิเสธการใช้ เงินแม้ว่าเงินในบัญชีของผู้เคยค้าจะยังมีพอที่จะจ่ายตามเช็คของผู้เคยค้าได้บางส่วน ก็ตาม

¹ มาตรา 946 "อันตั๋วแลกเงินนั้น ถ้าเขาจะใช้เงินให้แก่เพียงบางส่วน ท่านว่าผู้ทรงจะบอกปิดเสียไม่ยอมรับเอาก็ได้ ถ้าและรับเอาเงินที่เขาให้แก่เพียงบางส่วน ผู้ทรงคงบันทึกข้อความนั้นลง ไว้ในตั๋วเงินและส่งมอบใบรับให้แก่ผู้ใช้เงิน"

² คดี Joachimson V. Swiss Bank Corporation (1921)

³ K.B. 110.

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การใช้เงินตามเช็คแต่เพียงบางส่วนนั้นเป็นการขัดต่อคำสั่งของผู้เคยศ่า เพราะผู้เคยศ่าสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินทั้งจำนวนมิใช่ให้จ่ายแค่เฉพาะบางส่วน หรือจ่ายเงินจำนวนอื่นไปเป็นการนอกเหนือคำสั่งของผู้เคยศ่า ธนาคารอาจถูกผู้เคยศ่าฟ้องร้องได้ว่าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้เคยศ่า นอกจากนี้หากธนาคารใช้เงินตามเช็คของผู้เคยศ่าไปบางส่วนก็มีวิธีการที่จะรักษาเครดิตหรือชื่อเสียงของผู้เคยศ่าได้เลย ซึ่งมีผลใกล้เคียงกับการที่ธนาคารปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คทั้งฉบับ เพราะเท่ากับเป็นการเปิดเผยว่าผู้เคยศ่ามีเงินอยู่ในบัญชีน้อยไม่เพียงพอที่จะจ่ายตามเช็คได้เช่นกัน

ถ้าเงินในบัญชีของผู้เคยศ่ามีไม่พอจ่ายตามเช็คได้ทั้งจำนวนแล้ว ธนาคารเลือกใช้วิธีการปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คฉบับนั้น ในทางปฏิบัติธนาคารจะคืนเช็คโดยให้เหตุผลว่า "เงินในบัญชีมีไม่พอจ่าย" เครดิตของผู้เคยศ่าอาจไม่เสื่อมเสีย เพราะผู้ทรงอำนาจเช็คมายื่นในวันหลังซึ่งในวันนั้นเงินในบัญชีของผู้เคยศ่าอาจมีพอจ่ายตามเช็คทั้งจำนวนได้ หรือธนาคารอาจปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คฉบับหนึ่ง เพราะเงินในบัญชีมีไม่พอจ่าย แต่อาจมีเพียงพอที่จะจ่ายเช็คตามจำนวนเงินในเช็คอีกฉบับหนึ่งได้ ผู้เคยศ่าจะเสียเครดิตตามเช็คฉบับแรกเพียงฉบับเดียว

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ถ้าเงินในบัญชีของผู้เคยศ่ามีไม่เพียงพอที่จะจ่ายตามเช็คได้ทั้งหมดแล้ว ธนาคารไม่ควรใช้เงินตามเช็คไปแต่เพียงบางส่วน (คือจ่ายไปเท่าที่เงินในบัญชีมีพอจ่าย) ธนาคารควรปฏิเสธการใช้เงินเสียทั้งหมดหรือใช้เงินเต็มตามจำนวนที่ระบุในเช็คแล้ว เรียกเงินคืนหรือหักบัญชีของผู้เคยศ่าในภายหลัง

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติของธนาคาร ถ้าไม่มีสัญญาหรือข้อตกลงกับผู้เคยศ่าให้จ่ายเงินบางส่วนได้แล้ว ธนาคารจะเลือกการปฏิเสธการใช้เงิน

ในบางครั้งอาจมีกรณีที่เช็คของผู้เคยศ่าได้ถูกนำมาขึ้นให้ธนาคารใช้เงินหรือถูกส่งมาเรียกเก็บจากบัญชีเงินฝากกระแสรายวันบัญชีหนึ่งบัญชีใดของผู้เคยศ่าเพียงบัญชีเดียวพร้อม ๆ กันหลายฉบับจนทำให้เงินในบัญชีนั้นของผู้เคยศ่ามีไม่พอจ่ายตามเช็คครบทุกฉบับ จะถือว่าเป็น

กรณีที่ไม่ม่เงินในบัญชีของผู้เค้คค่านั้นเป็นเจาหน้พอจะจ่ายตามเช็ค ซึ่งธนาคารมีสิทธิใช้
 คุลยพินิจปฏิเสชการใ้เงินตามเช็คเหล่านั้นทุกฉบับทั้งหมคเลยไ้หรือไม่ หรือเลือกใ้เงิน
 ตามเช็คบางฉบับไ้หรือไม่ และควรเลือกใ้เงินตามเช็คฉบับใด กฎเกณฑ์ลอคจนแนว
 คำพิพากษาในกรณีนี้ยังไม่ปรากฏชัด แต่ก็ถือกันว่าอยู่ในคุลยพินิจของธนาคาร¹

ในทางปฏิบัติคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันจะมีข้อตกลงไว้ว่า "ในกรณีที่
 มีผู้ทรงนำเช็คของผู้ฝากมาขึ้นเงินพร้อมกันหลายฉบับ โดยในขณะนั้นเงินคงเหลือในบัญชีของ
 ผู้ฝากม่พอจ่ายไ้ครบทุกฉบับ ผู้ฝากยินยอมใ้ที่อยู่ในคุลยพินิจของธนาคารที่จะพิจารณาว่า
 เช็คฉบับใดสมควรจะจ่ายเงินหรือไม่"

ข้อตกลงเช่นนี้ทำให้เห็นไ้ว่า เมื่อมีเชคนำมายื่นใ้ธนาคารใ้เงินหลายฉบับ
 พร้อมกันธนาคารจะปฏิเสชการใ้เงินตามเช็คทุกฉบับม่ไ้ ธนาคารต้องใ้คุลยพินิจว่าควร
 จะจ่ายเงินตามเช็คฉบับใดบ้าง ซึ่งก็สอดคล้องกับหน้าที่ของธนาคารซึ่งมีต่อผู้เค้คค่านั่น
 จะใ้เงินตามเช็คของผู้เค้คค่าน์ออกมาเบิกจากธนาคาร และการปฏิเสชการใ้เงินตาม
 เช็คมีผลกระทบกระเทือนต่อชื่อเสียงและเครดิตของผู้เค้คค่าน์มาก ยิ่งธนาคารปฏิเสชการ
 ใ้เงินตามเช็คหลายฉบับเท่าใด ผู้เค้คค่าน์ต้องเสียหายมากตามไปควย ธนาคารจึง
 ม่ควรปฏิเสชการใ้เงินตามเช็คดังกล่าวทุกฉบับ

ดังนั้น แม้เงินในบัญชีของผู้เค้คค่าน์ม่พอจ่ายตามเช็คไ้ครบทุกฉบับก็ตาม
 แต่ถาสามารถใ้เงินเต็มตามจำนวนในเช็คฉบับใดไ้แล้ว ก็ควรจะใ้เงินตามเช็คฉบับนั้น
 เพื่อปลคหน้ใ้แก่ผู้เค้คค่าน์ใ้ไ้มากที่สุด ถามีเช็คสองฉบับ เงินในบัญชีมีพอที่จะจ่ายไ้เพียง
 ฉบับเดียวหรือมีเงินในบัญชีพอจ่ายตามเช็คจำนวนน้อย ๆ ไ้หลายฉบับแล้ว ก็ควรใ้เงินเต็ม
 จำนวนเช็คที่สั่งใ้จ่ายเป็นจำนวนน้อย ๆ นั้นไปก่อน เป็นต้น ทั้งนี้การพิจารณาของธนาคารว่า

¹ Lord Chorley, Law of Banking. p. 72.

จะใช้จ่ายเงินตามเช็คฉบับใดนั้น ไม่ควรอาศัยเลขที่ของ เช็คหรือวันออกเช็คก่อนหลัง เป็นเครื่องพิจารณา¹ เพราะความยุ่งยากอันเกิดจากการที่มีเช็คนำยื่นพร้อมกันหลายฉบับนี้เกิดขึ้น เพราะความผิดของผู้เคຍคာเอง ธนาคารมีหน้าที่ใช้จ่ายเงินโดยเลือกใช้จ่ายตามเช็คฉบับใดก็ได้ ตามข้อตกลงที่ตกลงกัน

แม้ว่าธนาคารจะมีดุลยพินิจเลือกใช้จ่ายเงินตามเช็คฉบับใดก็ได้ก็ตาม แต่วิธีที่ดีที่สุดคือ ธนาคารควรสอบถามผู้เคຍคာ (ผู้สั่งจ่าย) ก่อนว่าประสงค์จะให้ธนาคารใช้จ่ายเงินตามเช็คฉบับใดก่อน ผู้เคຍคาค่าจะอ้างในภายหลังไม่ได้ว่าการที่ธนาคารเลือกใช้จ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้น ๆ ไม่ใช้จ่ายเงินตามเช็คอีกฉบับ ทำให้ผู้เคຍคาคงเสียหาย ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ธนาคารไม่มีสิทธิปฏิเสธการใช้จ่ายเงินตามเช็คฉบับหนึ่งฉบับใด โดยอ้างว่าจะมีเช็คนำมายื่นให้ธนาคารใช้จ่ายเงินในระยะเวลาอันสั้นนี้อีก เว้นแต่ผู้เคຍคาค่าจะมีคำสั่งระงับการใช้จ่ายเงินฉบับนั้น เพราะธนาคารมีหน้าที่ในการใช้จ่ายเงินตามเช็คที่นำมายื่นเพื่อประโยชน์ของผู้เคຍคาค่าเท่านั้น ศาลในประเทศอังกฤษได้มีแนวคำพิพากษาว่า ธนาคารไม่มีหน้าที่ต่อผู้รับเงิน (ผู้ทรง) ในการใช้จ่ายเงินตามเช็คที่นำมายื่นในแต่ละครั้ง² การที่ธนาคารใช้จ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงคนใดก็เพราะธนาคารมีหน้าที่ในการใช้จ่ายเงินตามเช็คของผู้เคຍคาค่าเท่านั้น

การที่เงินในบัญชีใดบัญชีหนึ่งของผู้เคຍคามีไม่พอจ่ายตามเช็คที่สั่งจ่ายจากบัญชีนั้นและถ้าผู้เคຍคายังมีบัญชีอื่น ๆ อยู่กับธนาคารอีก ธนาคารจะรวบรวมเงินจากบัญชีอื่น ๆ ของผู้เคຍคามาจ่ายเงินตามเช็คฉบับดังกล่าวของผู้เคຍคาค่าได้หรือไม่

¹ เณลิม บงบุญเกิด, เช็ค กฎหมายและการปฏิบัติ, หน้า 131.

² Maurice Megrah and F.R. Ryder, Peget's Law of Banking pp. 234 - 235.

ในประเทศอังกฤษ¹ นั้น ถ้าเงินในบัญชีของผู้เคยค้าไม่พอจ่ายตามเช็ค ธนาคารมีสิทธิรวบรวมเงินในบัญชีอื่น ๆ ของผู้เคยค้า เพื่อนำมาใช้เงินตามเช็คหรือไม่ก็ได้ เพื่อให้หน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คสำเร็จลุล่วงไป เว้นแต่จะมีข้อตกลงเป็นอย่างอื่นหรือผู้เคยค้ามีคำสั่งห้าม เป็นต้น

อนึ่ง บัญชีที่รวบรวมเงินนั้นจะต้องเป็นบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของผู้เคยค้าเหมือนกัน จะนำเงินในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ของผู้เคยค้ามารวมกับเงินในบัญชีเงินฝากกระแสรายวันไม่ได้ เพราะบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ไม่ใช่บัญชีเงินฝากประเภทที่ต้องจ่ายคืนเมื่อพวงตาม ประเภทที่ใช้เช็คในการถอนเงิน

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ ธนาคารมักจะไม่ใช้วิธีนี้เพราะตามเงื่อนไขในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของธนาคาร ส่วนใหญ่จะกำหนดว่า "ในการสั่งจ่ายหรือถอนเงินให้ใช้เช็คที่ธนาคารมอบให้ไว้โดยเฉพาะเท่านั้น" หมายความว่า ผู้เคยค้าจะต้องใช้เช็คเฉพาะที่ธนาคารมอบให้ใช้ในการสั่งจ่ายเท่านั้น ซึ่งในทางปฏิบัติเช็คที่ธนาคารมอบให้ผู้เคยค้าใช้กับบัญชีใด ธนาคารจะพิมพ์เลขที่บัญชีไว้บนเช็คทุกฉบับด้วย เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบ และหักบัญชี ดังนั้น ถ้าผู้เคยค้าจะให้ธนาคารจ่ายเงินจากบัญชีใด (ในกรณีที่มีหลายบัญชี) ต้องใช้เช็คที่ระบุเลขที่บัญชีนั้นเท่านั้น นอกจากนั้น ผู้เคยค้าไม่มีสิทธิออกเช็คฉบับเดียวโดยสั่งจ่ายเงินจากบัญชีหลายบัญชีของตน

การรวบรวมเงินในบัญชีอื่น ๆ ของผู้เคยค้ามาจ่ายตามเช็คที่สั่งจ่ายจากบัญชีที่มีเงินไม่พอจ่ายอาจเกิดปัญหายุ่งยากในทางปฏิบัติ และประการที่สำคัญก็คือ การที่ผู้เคยค้าออกเช็คสั่งจ่ายจากบัญชีใด ย่อมหมายความว่าสั่งให้ธนาคารหักเงินจากบัญชื่อนั้นเท่านั้น ธนาคารจึงไม่มีสิทธินำเงินจากบัญชีอื่นของผู้เคยค้ามาจ่าย เว้นแต่ผู้เคยค้าจะตกลงให้ธนาคารดำเนินการเช่นนั้น

¹ Maurice Megrah and F.R. Ryder, Paget's Law of Banking.

การที่ผู้เคยค้าออกเช็คสั่งจ่ายโดยที่มีเงินในบัญชีมีไม่พอจ่ายนี้ โดยทั่วไปในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน จะมีเงื่อนไขว่า "ถ้าผู้เคยค้าออกเช็คสั่งจ่ายโดยมีเงินคงเหลือในบัญชีไม่พอจ่ายหรือเกินวงเงินคงแก่ . . . ครึ่งขึ้นไป ธนาคารมีสิทธิปิดบัญชีใ้โดยทันที ทั้งยังต้อง เสียค่าธรรมเนียมเงินขึ้นเช็คตามระเบียบของธนาคาร หรือต้อง เสียค่าธรรมเนียมให้ธนาคารฉบับละ . . . บาท" ดังนั้น หากผู้เคยค้าออกเช็คโดยที่มีเงินในบัญชีมีไม่พอจ่าย ย่อมถือได้ว่าเป็นการผิดข้อตกลงที่มีธนาคาร ธนาคารมีสิทธิปิดบัญชีหรือเรียกค่าธรรมเนียมจากผู้เคยค้าได้ ผู้เคยค้าจึงควรใช้ความระมัดระวังในการออกเช็คโดยต้องตรวจสอบก่อนเสมอว่าเงินในบัญชีของ ตนมีอยู่เท่าไร มีเพียงพอที่จะจ่ายตามเช็คที่ออกไปแล้วล่วงหน้าหรือ ฉบับที่จะใ้ได้ออกต่อไปหรือไม่ หากพบว่าเงินในบัญชีของตนมีไม่พอจ่ายควรนำเงินมาฝากเข้าบัญชีให้เพียงพอตามเช็คที่ตนใ้ออกไป มิฉะนั้นแล้วถ้าธนาคารปฏิเสธการใช้เงินผู้เคยค้าอาจเสียเครดิตและยังถูกธนาคารปิดบัญชี ฯลฯ หรือถ้าธนาคารใช้เงินตามเช็คไปก่อนผู้เคยค้าจะต้องคืนเงินส่วนที่ธนาคารออกไปก่อนพร้อมทั้งดอกเบี้ยอีกด้วย (และถ้าหากมีข้อตกลงให้คิดดอกเบี้ยพบกันใ้ก็จะต้อง เสียดอกเบี้ยทบต้นใ้แก่ธนาคาร)

สำหรับธนาคารนั้น เมื่อมีเช็คของผู้เคยค้ามายื่นใ้ธนาคารใช้เงิน ธนาคารต้องตรวจสอบดูว่ายังมีเงินฝากเข้าบัญชีของผู้เคยค้านั้นอีกหรือไม่ หากธนาคารไม่ใช้ความระมัดระวังตรวจสอบบัญชีของผู้เคยค้าเสียก่อนและใ้ปฏิเสธการใช้เงินไปใ้ได้ว่าธนาคารกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ทั้ง ๆ ที่ผู้เคยค้าอาจมีเงินในบัญชีพอจ่ายตามเช็คนั้น ธนาคารจะต้องรับผิดชอบผู้เคยค้า

อนึ่ง ในการตรวจสอบยอดเงินในบัญชีของผู้เคยค้านั้น แม้ธนาคารได้รับเงินเพื่อนำฝากเข้าบัญชีของผู้เคยค้าใ้แล้วก็ตาม แต่ถาในเวลาสำหรับการปฏิบัติงานตามปกติของธนาคาร (the ordinary routine of business) ไม่เปิดโอกาสใ้ธนาคารสามารถลงรับเงินเข้าบัญชี (credit) ใ้ผู้เคยค้าใ้ หรือในกรณีที่มีการนำเช็คฝากเข้าบัญชีเพื่อเรียกเก็บ ธนาคารจะต้องใช้เวลาในการส่งไป เรียกเก็บและนำเงินตามใ้

เรียกเก็บได้มา เข้าบัญชี ดังนั้น ก่อนที่ธนาคารจะนำเงินเข้าในบัญชีให้แก่ผู้เคยค้าตามเวลา ปฏิบัติงานตามปกติของ ธนาคาร เงินจำนวนที่มีการนำฝากหรือที่เรียกเก็บในกรณีดังกล่าวนี้ ธนาคารมีสิทธิถือว่าจำนวนเงินดังกล่าวยังมีไต่อยู่ในบัญชีของผู้เคยค้า หากผู้เคยค้าออกเช็ค สั่งจ่ายเงินจำนวนดังกล่าวนี้ ธนาคารย่อมมีสิทธิปฏิเสธการใช้เงินไต่ว่าเงินในบัญชีของผู้เคยค้ามิใช่พอจ่าย

ปัญหาต่อมาก็คือ ถ้าหากมีข้อผิดพลาดในการลงบัญชีเป็นเหตุให้ยอดเงินคงเหลือ ในบัญชีของผู้เคยค้ามีจำนวนพอที่จะจ่ายตามเช็คของผู้เคยค้าได้ ธนาคารจึงได้ใช้เงินตามเช็ค ของผู้เคยค้าคนนั้นไป ทั้ง ๆ ที่ตามความเป็นจริงจะคงปฏิเสธการใช้เงิน ดังนั้นการที่ธนาคาร ลงบัญชีผิดพลาดนี้เป็นการก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้เคยค้าในอันที่จะเบิกเงินดังกล่าวได้หรือไม่ และถ้าธนาคารได้จ่ายเงินให้แก่ผู้เคยค้าไปแล้ว ธนาคารจะเรียกเงินดังกล่าวคืนได้หรือไม่ เพียงใด สำหรับปัญหานี้ผู้เขียน เห็นว่าการที่ธนาคารลงบัญชีผิดพลาดนี้ย่อมถือไม่ได้ว่าเป็น การก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้เคยค้าในอันที่จะเบิกถอนเงินจำนวนดังกล่าวนี้ หากแต่เป็นเพียงกรณี ที่ธนาคารนำตัวเลขไปใส่ไว้ในบัญชีของผู้เคยค้าโดยผิดพลาดเท่านั้น หากธนาคารตรวจพบ การลงบัญชีผิดพลาด ธนาคารย่อมมีอำนาจทำการแก้ไขเมื่อใดก็ได้กับผู้เคยค้าไม่อาจโต้แย้ง ธนาคารได้ และถ้าธนาคารได้จ่ายเงินตามจำนวนดังกล่าวทั้งหมดหรือบางส่วนให้แก่ผู้เคยค้า ไปแล้ว ธนาคารย่อมมีสิทธิเรียกคืนจากผู้เคยค้าฐานลาภมิควรได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย มาตรา 406)²

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2569/2521 และ 1587/2523

² มาตรา 406 "บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินใด เพราะการที่บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำ เพื่อชำระหนี้ก็ดี หรือได้มาด้วยประการอื่นก็ดี โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้และเป็นทาง ให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้น เสียเปรียบไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นว่าต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา อนึ่ง การรับ สภาพหนี้สินว่ามีหรือหาไม่นั้น ท่านก็ให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อชำระหนี้ด้วย

บทบัญญัติอันนี้ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีที่ได้ทรัพย์สินมา เพราะเหตุอย่างใด อย่างหนึ่งซึ่งมิได้เป็นขึ้น หรือเป็นเหตุที่ไต่สิ้นสุดไปแล้วเสียก่อนแล้วนั้นด้วย"

อย่างไรก็ตาม ถ้าการที่ธนาคารไคลิงบัญชีผิดพลาดนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เค้ายา เช่น ผู้เค้ายาเข้าใจโดยสุจริตว่าตนมีเงินในบัญชีเพียงพอตามที่ธนาคารไคแจงให้ทราบ จึงได้ตกลงทำสัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งหรือออกเช็คสั่งจ่ายเงินจำนวนหนึ่งไปเป็นต้น ธนาคารอาจต้องรับผิดชอบฐานละเมิดได้

(2) เช็คนั้นยื่นเพื่อให้ใช้เงินเมื่อพ้นเวลา 6 เดือน นับแต่วันออกเช็ค

ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการใช้เงินโดยอ้างกรณีตามมาตรา 991 (2) นี้ได้โดยไม่ต้องรับผิดชอบ ผู้เค้ายา แม้ว่าเงินในบัญชีของผู้เค้ายามีพอจ่ายก็ตาม แต่ธนาคารเห็นสมควรจะใช้เงินตามเช็คดังกล่าวก็ได้¹ เพราะกฎหมายมิได้ห้ามอย่างเด็ดขาด และเมื่อธนาคารไคใช้เงินไปโดยสุจริต หรือปราศจากความประมาทเลินเล่อแล้ว ธนาคารย่อมมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เค้ายาได้

กรณีตามมาตรา 992 (2) นี้ บัญญัติไว้ใกล้เคียงกับ Uniform Commercial Code Section 4 - 404² ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งบัญญัติไว้ว่าธนาคารไม่มีหน้าที่ผูกพัน

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 640/2496 "ลูกก้าออกเช็คสั่งจ่ายเงินให้ธนาคารนั้นเอง ในการชำระหนี้ตามบัญชีเกินสละพัก แต่ไม่มีเงินของผู้สั่งจ่ายในธนาคารตามเช็คนั้น แม้ธนาคารเอาเช็คเข้าบัญชี เมื่อเช็คมีอายุเกิน 6 เดือนก็ไม่ทำให้ผู้สั่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในหน้าที่ของธนาคาร"

² Uniform Commercial Code Section 4 - 404 "A bank is under no obligation to a customer having a checking account to pay a check, other than a certified check, which is presented more than six months after its date, but it may charge it customer's account for a payment made thereafter in good faith"

คือผู้เคยค้าในอันที่จะต้องใช้เงินตามเช็คที่นำมายื่นเพื่อให้ใช้เงินเกินกว่า 6 เดือน นับแต่วันออกเช็ค แต่ธนาคารก็ได้ใช้เงินไปโดยสุจริตแล้ว ธนาคารมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เคยค้าได้ เหตุผลที่กำหนดเวลาไว้ 6 เดือนนั้น เนื่องจากในทางปฏิบัติของวงการธุรกิจการค้าและการธนาคาร ถือกันว่าเช็คที่ยังไม่ได้มีการใช้เงินมากกว่า 6 เดือนนั้น เป็นเช็คที่หมดอายุ (Stale check) และโดยปกติธนาคารจะใช้เงินตามเช็คดังกล่าวต่อเมื่อได้สอบถามผู้เคยค้าแล้ว แต่กฎหมายก็มีไว้บังคับว่าต้องถามผู้เคยค้าก่อนเสมอ เพราะอาจมีบางกรณีที่ธนาคารสามารถรู้ได้ว่า ผู้เคยค้าประสงค์ให้มีการใช้เงินตามเช็คดังกล่าวไม่ว่าในกรณีใด ๆ เช่น เช็คเงินปันผล (dividend check) เป็นต้น¹

สำหรับในประเทศอังกฤษถือปฏิบัติว่า ธนาคารไม่มีหน้าที่ใช้เงินตามเช็คที่นำมายื่นล่วงหน้า (Cheques out of date)² แม้จะมีข้อโต้แย้งว่า ถ้าผู้เคยค้าไม่ต้องการให้ใช้เงินตามเช็คที่ยังคงค้างชำระอยู่ เขาก็มีสิทธิบอกห้ามการใช้เงินได้ ซึ่งคำวินิจฉัยในเรื่องนี้ยังไม่ปรากฏชัด แต่กฎหมายของอังกฤษก็มีไว้ กำหนดเวลาที่แน่นอนไว้ว่าเช็คยื่นให้ใช้เงินเกินกว่าวันที่ออกเช็คไปนานเท่าใดธนาคารจึงจะปฏิเสธการใช้เงิน ทั้งนี้เนื่องจากธรรมเนียมปฏิบัติของธนาคารในแต่ละท้องที่แตกต่างกันออกไป ไม่อาจวางกฎเกณฑ์แน่นอนได้ว่าควรจะกำหนดไว้เป็นระยะเวลาเท่าใด อย่างไรก็ตาม โดยปกติแล้วเช็คเป็นตราสารที่ต้องการให้มีการยื่นให้ใช้เงินโดยพลัน ไม่ได้ออกเช็คมาเพื่อให้มีการโอนต่อ ๆ ไปหลายทอดหรือนำไปเป็นหลักประกัน ธนาคารจึงถือถือเป็นหลักปฏิบัติโดยทั่วไปว่า ถ้ามีการใช้เงินตามเช็คที่ขึ้นเกินกำหนด จะไม่เป็นการประกอบธุรกิจตามปกติเพราะเช็คที่หมดอายุ (Stale cheque) ธนาคารถือว่า

¹ Uniform Commercial Code Section 4 - 404, Official Comment.

² Maurice Megrah and F.R. Ryder, Paget's Law of Banking, pp. 235 - 236.

เป็นเช็คที่ไม่น่ามายื่นให้ใช้เงินในเวลาอันไม่สมควร (unreasonable time) ทำนองเดียวกับคำพิพากษาที่กำหนดให้ใช้เงินตาม Section 36 (3) ของ Bills of Exchange Act 1882¹ หากปรากฏว่าตั๋วเงินจ่ายเงินเมื่อทวงถามนั้น ปรากฏว่าเป็นตั๋วที่ได้โอนเปลี่ยนมืออีกมานานเกินสมควร อย่างไรก็ตามเป็นการนานเกินสมควรเป็นปัญหาข้อเท็จจริงต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป² ดังนั้น ตามหลักในกฎหมายอังกฤษ ธนาคารไม่มีหน้าที่ใช้เงินตามเช็คที่ไม่น่ามายื่นภายในระยะเวลาอันสมควร (reasonable time) นับแต่วันที่ได้ออกเช็ค เพราะในทางปฏิบัติไม่อาจกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนตายตัวไว้ได้

¹ Section 36 Bills of Exchange Act 1882

(3) A bill payable on demand is deemed to be overdue within the meaning and for the purposes of this section, when it appears on the face of it to have been in circulation for an unreasonable length of time. What is an unreasonable length of time for this purpose is a question of fact"

² คดี Griffiths v. Dalton (1940) 2 K.B. 264 ศาลตัดสินว่าเช็คที่ไม่ได้ลงวันที่ในเช็ค ผู้ถืออาจลงวันที่เองได้ แต่การลงวันที่จะต้องกระทำภายในเวลาอันสมควร ซึ่งท่านผู้พิพากษา Macnaghten ให้เหตุผลว่า "ปัญหาว่าอะไรคือระยะเวลาอันสมควรเป็นปัญหาข้อเท็จจริง และจากข้อเท็จจริงในคดีนี้จะเห็นได้ว่าระยะเวลาดังกล่าวได้ยาวนานไปนานแล้ว ดังนั้นโจทก์จึงไม่มีอำนาจที่จะลงวันที่ในเช็คได้แต่อย่างใด และธนาคารก็ไม่ควรรับผิดชอบเช็คฉบับนี้"

ส่วนเหตุผลที่มาตรา 991 (2) กำหนดว่าธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คเมื่อมีผู้นำมาขึ้นเพื่อใช้เงินเมื่อพ้น 6 เดือนนับแต่วันออกเช็คนั้น นักกฎหมายไทยเห็นว่ากฎหมายไม่ประสงค์ให้ผู้ทรงเก็บเช็คไว้นานเกินอันจะทำให้เกิดการและความยุ่งยากในภายหลังได้ เช่น ผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยก้า) อาจชำระหนี้โดยประการอื่นให้กับผู้ทรงไปแล้วก็ได้ หรือเช็คโอนเปลี่ยนมือกันไปหลายทอด หรือเช็คอาจหายจนผู้สั่งจ่ายลืมไปแล้วว่าเช็คของตนบางฉบับยังไม่ได้มีการใช้เงินหรือจ่ายังจำได้ ผู้สั่งจ่ายจะต้องรักษายอดเงินในบัญชีไว้ให้พอจ่ายตามเช็คฉบับดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา เป็นคน สำหรับการที่กำหนดไว้เป็นเวลา 6 เดือนนั้นก็เพื่อเป็นความสะดวกในทางปฏิบัติ เพราะธนาคารจะคิดบัญชีงบดุลทุก ๆ เดือน และเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมพอควร

เมื่อได้พิจารณากฎหมายต่างประเทศดังกล่าวข้างต้นเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยแล้วจะเห็นได้ว่ามีหลักตรงกันว่า ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คที่นำมาขึ้นล่าช้าเกินกำหนด ส่วนระยะเวลาเท่าใดจะถือว่าเป็นการล่าช้าเกินกำหนดนั้น กฎหมายไทยและสหรัฐอเมริกาใช้ระยะเวลา 6 เดือนเหมือนกัน แต่กฎหมายอังกฤษใช้ระยะเวลาอันควรซึ่งอาจแตกต่างกันได้ในแต่ละกรณี แม้ว่าจะเป็นกรณี เปิดโอกาสให้ตีความให้เหมาะแก่กรณีก็ตาม แต่ผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดระยะเวลาที่แน่ชัดไว้จะเป็นประโยชน์มากกว่า เพราะจะได้ถือเป็นแนวเดียวกันสะดวกแก่การถือปฏิบัติ ทั้งยังเป็นกรวางหลักเกณฑ์ให้ธนาคารและลูกค้าติดต่อกันได้ด้วยความมั่นใจยิ่งขึ้นด้วย ถ้าหากไม่กำหนดระยะเวลาแน่นอนไว้ อาจเกิดปัญหาโต้แย้งได้เสมอ และธนาคารอาจไม่ยอมเสี่ยงใช้เงินตามเช็คที่นำมาขึ้นให้ใช้เงินเกินกำหนด เพราะไม่แน่ใจว่าระยะเวลาที่เกินกำหนดนั้น เป็นเวลานานเกินสมควรหรือไม่ เปิดโอกาสให้มีการปฏิเสธการใช้เงินได้โดยง่าย ซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียต่อเครดิตของผู้เคยก้าและทำลายระบบการใช้เช็คไปด้วย

ในทางปฏิบัติของธนาคารเมื่อมีเช็คนำมาขึ้นให้ใช้เงินเมื่อพ้นเวลา 6 เดือนนับแต่วันออกเช็คธนาคารจะถามผู้เคยก้าก่อน หากผู้เคยก้าให้ใช้เงินตามเช็คนั้น ธนาคารก็จะใช้เงินให้ก็ได้ แต่โดยปกติแล้วธนาคารจะไม่ใช้เงินตามเช็คดังกล่าว เพราะการปฏิเสธการใช้เงินในกรณีนี้ไม่มีผลกระทบต่อเครดิตของผู้เคยก้าเท่าใด

อนึ่ง กำหนดเวลาให้ยื่นเช็คเพื่อให้นำมาชำระเงินภายในเวลา 6 เดือน ตามมาตรา 991 (2) นี้เป็นคนละเรื่องกับกำหนดเวลายื่นเช็คต่อธนาคารตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 990¹ เพราะตามมาตรา 990 นั้นเป็นเรื่องความรับผิดชอบระหว่างผู้ทรงเช็คกับผู้สั่งจ่ายและผู้สละกัหลัง เนื่องจากกฎหมายไม่ต้องการให้ผู้ทรงปล่อยปละละเลย ไม่นำเช็คยื่นให้นำมาชำระเงินตามเวลาที่กำหนดไว้ว่าเกินควรอันจะทำให้ผู้สั่งจ่ายและผู้สละกัหลัง เช็คทุก ๆ คนต้องถูกผูกพันให้รับผิดชอบตลอดไป ไม่มีการจำกัดเวลา โดยอาจต้องเสียหายเพราะเงินในบัญชีของผู้สั่งจ่ายมีไม่พอจ่าย หรือธนาคารผู้จ่ายต้องล้มละลาย ผู้สั่งจ่ายอาจต้องสูญเสียเงินฝากไปได้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าการตีความมาตรา 990 นี้ มุ่งจะให้ควบคุมครองผู้สั่งจ่ายและผู้สละกัหลัง ส่วนกรณีตามมาตรา 991 (2) เป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คของผู้เคยก้า (ผู้สั่งจ่าย) เท่านั้น ธนาคารจึงไม่อาจเ้ากำหนดเวลาตามมาตรา 990 มาเป็นข้อมูลประกอบการใช้ดุลยพินิจในการใช้เงินตามเช็คในกรณีตามมาตรา 991 (2) นี้ได้

"วันออกเช็ค" ตามความในมาตรา 991 (2) หรือตามมาตรา 988 (2) หรือมาตรา 990 นั้นหมายความว่าถึงวันที่หลังในเช็ค ซึ่งเป็นวันกำหนดที่ต้องชำระเงินคืน

¹ มาตรา 990 "ผู้ทรงเช็คที่ยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงิน คือว่าถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็ค ต้องยื่นภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันออกเช็คนี้ ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่นต้องยื่นภายในสามเดือน ถ้ามีฉนั้นท่านว่าผู้ทรงสิทธิ์ที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สละกัหลังทั้งปวง ทั้งเสียสิทธิ์อันมีต่อผู้สั่งจ่ายด้วยเหตุนั้นที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้สั่งจ่าย เพราะการที่ละเลยเสียไม่ยื่นเช็คนี้

อนึ่ง ผู้ทรงเช็คซึ่งผู้สั่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปแล้วนั้น ท่านให้รับวงสิทธิ์ของผู้สั่งจ่ายคนนั้นอันมีต่อธนาคาร"

เพราะวันที่ลงในเช็คเป็นวันที่ผู้ส่งจ่าย ส่งธนาคารให้โอนเงินแก่บุคคลอีกคนหนึ่ง ฉะนั้น วันที่ผู้ส่งจ่ายเขียนเช็คจึงเป็นเพียงวันเขียนใบสั่งแก่ธนาคาร จึงถือว่าเป็นวันสั่งหรือ วัน ออกเช็คหาได้ไม่¹ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ส่งจ่าย (ผู้เคยค้า) ออกเช็คล่วงหน้า เมื่อผู้ทรงนำเช็คมายังคลังกล่าวมายื่นให้ธนาคารโอนเงินเมื่อพ้น 6 เดือน นับแต่วันที่ผู้ส่งจ่ายเขียนเช็ค ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารยังมีหน้าที่ต้องโอนเงินตามเช็ค จะปฏิเสธการโอนเงินไม่ได้ แม้จะมีข้อเท็จจริงทำให้ธนาคารทราบได้ว่า ผู้ส่งจ่ายเขียนเช็ควันใดก็ตาม เพราะต้องถือกำหนด 6 เดือน นับแต่ "ออกเช็ค" คือวันที่ลงในเช็ค ไม่ใช่วันที่ผู้ส่งจ่ายเขียนเช็ค

การที่ผู้ทรงนำเช็คมายื่นให้ธนาคารโอนเงิน เมื่อพ้นกำหนด 6 เดือน ตามมาตรา 991 (2) นี้ อาจเกิดขึ้นโดยเจตนา หรือไม่มีเจตนาก็ได้ ถ้าหากธนาคารสามารถรู้หรือ หนึ่งทราบได้ว่าผู้ทรงนำเช็คมายื่นล่าช้า โดยเหตุเพราะต้องการให้ผู้ส่งจ่ายเสียหาย หรือได้มีการตกลงเลิกสัญญากับผู้ส่งจ่ายแล้ว แต่ผู้ทรงยังมีได้คืนเช็คให้ผู้ส่งจ่าย อ้างแต่เพียงว่าได้ทำลายไปแล้ว เมื่อผู้ส่งจ่ายมิได้คิดใจเรียกร้องคืน ผู้ทรงจึงได้รอให้ ระยะเวลาผ่านไปนานเป็นเวลานาน จึงนำเช็คมายื่นให้ธนาคารโอนเงิน เป็นต้น และธนาคาร ยังขึ้นเงินตามเช็คดังกล่าวไป ธนาคารก็อาจต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เคยค้า ฐานละเมิด เพราะได้โอนเงินไปโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ แต่ถาธนาคารปฏิเสธการโอนเงินตามเช็คฉบับดังกล่าวเพราะเหตุผู้ทรงมีเจตนาเช่นนั้นแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารมีสิทธิ ปฏิเสธการโอนเงินได้โดยไม่คงรับผิดชอบต่อผู้ใด

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 415/2502

แต่ถ้าผู้ทรงไม่มีเจตนานำเช็คมายื่นล่าช้า เช่น เก็บเช็คไว้จนหลังสิ้น เป็นต้น การที่ธนาคารจะใช้ดุลยพินิจปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คดังกล่าวหรือไม่นั้น ก็ย่อมแล้วแต่กรณี ๆ ไป แต่ไม่อาจถือเอาการที่ไม่มีเจตนานำเช็คมายื่นล่าช้านี้มาประกอบการใช้ดุลยพินิจว่าควรใช้เงินตามเช็คดังกล่าว เพราะผู้ทรงสุจริตได้ ทั้งนี้เพราะผู้เขียนมีความเห็นว่า เหตุดังกล่าวไม่ใช่สิ่งสำคัญพอที่ธนาคารจะยกชั้นกล่าวอ้างแต่เพียงเหตุเดียวได้

(3) ได้มีคำบอกกล่าวว่าเช็คนั้นหายหรือถูกฉกไป

เมื่อธนาคารได้รับคำบอกกล่าวว่าเช็คหายหรือถูกฉกไป ตามมาตรา 991 (3) ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คนั้นได้ ถ้ามีผู้นำเช็คฉบับนั้นมาขึ้นเงิน แต่ธนาคารมีเหตุผลอันสมควรจะใช้เงินตามเช็คดังกล่าวก็ได้ เช่น ธนาคารได้ตรวจสอบจนเป็นที่แน่นอนแล้วว่า ผู้ทรงเช็คฉบับนั้นเป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมาย ได้รับเช็คมาโดยสุจริต ธนาคารก็อาจใช้เงินให้ไปได้ โดยมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เคยค้า และไม่ต้องรับผิดชอบผู้ทำเช็คหายหรือถูกขโมยไปด้วย เว้นแต่จะใช้เงินไปโดยไม่ใช้ความระมัดระวังอันควร เช่น ควรจะรู้ว่าผู้ทรงที่นำเช็คมาขึ้นเป็นผู้ที่ขโมยเช็คมา หรือธนาคารควรรู้ว่าได้เช็คมาโดยการสลักหลังขาดสาย หรืออาจจะมีการปลอมลายมือชื่อผู้สลักหลัง เป็นต้น ธนาคารจะหักเงินจากบัญชีผู้เคยค้าไม่ได้ และยังคงต้องรับผิดชอบต่อผู้ทำเช็คหายหรือถูกฉกไปด้วย อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ หากมีผู้บอกกล่าวว่าเช็คหายหรือถูกฉกไปธนาคารจะปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คฉบับนั้น หรือติดต่อกับผู้เคยค้า (ผู้สั่งจ่าย) ให้ยืนยันการจ่ายเงินตามเช็คฉบับดังกล่าวก่อนแล้วธนาคารจึงใช้เงินตามเช็คฉบับนั้นก็ได้

โดยปกติเมื่อเช็คหายหรือถูกฉกไป ผู้ทรงเช็คมีหน้าที่ต้องบอกให้ธนาคารทราบ (มาตรา 1010)¹ และโดยที่ตามมาตรา 991 มิได้กำหนดบุคคลที่หน้าที่บอกกล่าวไว้

¹ มาตรา 1010 "เมื่อผู้ทรงตั๋วเงินซึ่งหายหรือถูกฉกทราบเหตุแล้ว ในทันทีนั้น ต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้ออกตั๋วเงิน ผู้จ่าย ผู้สมอ้าง ยามประสงค์ ผู้รับรอง เพื่อแก้หนี้ และผู้รับอาวัล ตามแต่มี เพื่อให้บอกได้ไม่ใช้เงินตามตั๋วเงินนั้น"

ฉะนั้น ผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยค้า) ผู้ทรงหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้สละสิทธิ์ที่จะฟ้อง รับผิดชอบ ความในเช็คฉบับนั้น อาจบอกกล่าวให้ธนาคารทราบได้ บางกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้มีอำนาจก็อาจบอกกล่าวได้เช่นกัน แต่ถาผู้บอกกล่าวมิใช่ผู้เคยค้าแล้ว ธนาคารควรสืบสวนถึงสิทธิของผู้บอกกล่าวให้ได้ความชัดเจนว่ามีส่วนได้เสียจริงหรือไม่ และควรแนะนำให้ผู้บอกกล่าวติดต่อกับผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยค้า) ให้สั่งระงับการจ่ายเงินมายังธนาคารด้วย

นอกจากนี้ในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของธนาคาร ใ้มีข้อกำหนด หน้าหน้าของผู้เคยค้าในกรณีที่มีเช็คหายหรือถูกลักไปด้วย โดยมีข้อความว่า

"ในกรณีที่เช็คของผู้ฝากได้สั่งจ่ายไปแล้วสูญหายไปจากความครอบครอง ผู้ฝากจะแจ้งให้ธนาคารทราบถึงรายละเอียดของเช็คฉบับนั้นเป็นลายลักษณ์อักษรทันที พร้อมทั้งขอให้ธนาคารระงับการจ่ายเงินตามเช็ค¹ แต่ถาปรากฏว่าธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้นไปก่อนรับทราบถึงการสูญหาย ผู้ฝากยอมรับว่าธนาคารไม่อยู่ในฐานะที่ต้องรับผิดชอบใด ๆ ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้" ฉะนั้นหากผู้เคยค้าทราบว่าเช็คของตนหายหรือถูกลักไป จึงต้องบอกกล่าวให้ธนาคารทราบด้วยเช่นกัน

คำบอกกล่าวตามมาตรา 991 (3) นี้ กฎหมายมิได้กำหนดไว้ว่าจะต้องบอกกล่าวโดยวิธีใดและเมื่อใด แต่เมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับมาตรา 1010 อันเป็นบทกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งแล้วจะเห็นได้ว่า ตามมาตรา 1010 ผู้ทรงเช็ค เมื่อทราบว่าเช็คหายหรือถูกลักไป ต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้สั่งจ่ายหรือธนาคารทันทีเพื่อให้ออกบัตรไม่ให้ใช้เงิน

¹ข้อสังเกต หากผู้เคยค้าเป็นผู้บอกกล่าวถึงการที่เช็คสูญหายหรือถูกลักไป ผู้เคยค้าจะต้องมีคำสั่งระงับการจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวด้วย ซึ่งผลของคำสั่งระงับการจ่ายเงินของผู้เคยค้านี้จะมีผลตามมาตรา 992 (1) ซึ่งแตกต่างจากการที่มีเพียงคำบอกกล่าวว่าเช็คหายหรือถูกลักไปตามมาตรา 991 (3) นี้ (ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไปในเรื่อง ความสิ้นสุดหน้าที่ในการใช้เงินของธนาคาร)

ตามเช็คนั้น ดังนั้น การบอกกล่าวตามมาตรา 991 (3) นี้ ผู้มีสิทธิบอกกล่าวโดยเฉพาะ
ผู้ทรงเช็ค ผู้เคยค้า จะคงบอกกล่าวให้ธนาคารทราบทันที เมื่อรู้ว่าเช็คหายหรือถูกลักไป
โดยคงบอกกล่าวเป็นหนังสือว่าเช็คหายหรือถูกลักไป และจะคงขอให้ระงับการจ่ายเงิน
ตามเช็คฉบับดังกล่าวด้วย หากผู้มีสิทธิบอกกล่าวไม่บอกกล่าวตามที่เช่นนี้ จะอาจไม่ได้
ว่าธนาคารใช้เงินไปโดยทุจริต หรือประมาทเลินเล่อ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ธนาคารได้รู้
อยู่แล้วว่าเช็คฉบับนั้นหายหรือถูกลักไปหรือได้กระทำไปโดยประมาทเลินเล่อ

ขาดความระมัดระวัง¹ การบอกกล่าวด้วยวาจาหรือทางโทรศัพท์จึงไม่อาจจะกระทำได้
ทั้งนี้เพื่อธนาคารจะได้ใช้คำบอกกล่าวซึ่งเป็นหนังสือนั้นไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงในการปฏิเสธ
การใช้เงินของธนาคาร

วิธีปฏิบัติในการบอกกล่าวนั้น ผู้ทรงหรือผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยค้า) จะคงแจ้ง
ไปยังธนาคารทันทีที่ได้ทราบว่าเช็คหายหรือถูกลักไป พร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับเช็ค
ดังกล่าวให้ธนาคารทราบ เช่น เลขที่เช็ค, จำนวนเงิน, ชื่อผู้รับเงิน เป็นต้น อาจแจ้งทาง
โทรศัพท์กอนก็ได้ (ตามปกติธนาคารจะยินยอมให้ทำได้เฉพาะลูกค้าบางรายเท่านั้น) แล้วจะ
ต้องมีหนังสือยืนยันไปในภายหลังอีกครั้งหนึ่ง โดยจะคงนำบันทึกการแจ้งความต่อพนักงาน
สอบสวนผู้มีอำนาจ หรือสำเนา ซึ่งรับรองความถูกต้องมาขอให้แก่ธนาคารเพื่อเป็นหลักฐาน
พร้อมทั้งมีคำขอให้ธนาคารระงับการจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวด้วย และถ้าผู้ทรงเป็นผู้แจ้ง
แก่ธนาคาร ๆ จะกำหนดให้ผู้ทรงติดต่อกับผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยค้า) เพื่อให้ผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยค้า)
มีคำบอกห้ามธนาคารใช้เงินตามเช็คฉบับดังกล่าวอีกด้วย

¹ การที่ธนาคารมีข้อตกลงไว้ในข้อขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันว่าไม่ต้องรับผิดชอบ
ในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้เงินตามเช็คไปก่อนที่ธนาคารทราบถึงการสูญหาย หรือ ใช้
เงินไปภายหลังทราบการสูญหาย แต่เป็นเวลาระดับหนึ่งที่ไม่อยู่ในวิสัยที่ธนาคารแจ้งให้สาขาต่าง ๆ
ทราบได้ทันทีนั้น ไม่อาจนำมาอ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ เพราะถ้า
ธนาคารปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินการใด ๆ ด้วยความประมาทเลินเล่อ ทำให้บุคคลอื่นต้องเสียหาย
แล้ว ธนาคารต้องรับผิดชอบละเมิดต่อบุคคลนั้น ๆ

ผู้บอกกล่าวจะบอกกล่าวไปยังสำนักงานหรือสาขาใด ๆ ของธนาคารผู้จ่ายก็ได้ (แต่ควรจะบอกกล่าวไปยังสำนักงานหรือสาขาของธนาคารที่มีหน้าที่ต้องจ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้น) เมื่อธนาคารได้รับคำบอกกล่าวแล้ว ธนาคารจะแจ้งไปยังสำนักงาน, สาขาทุก ๆ แห่งของธนาคารและธนาคารอื่น ๆ ด้วย เพื่อระงับการจ่ายเงินและคำบอกกล่าวนี้จะมีผลต่อเมื่อสำนักงานหรือสาขาที่ถูกสั่งให้จ่ายเงินได้รับทราบคำบอกกล่าวแล้วเท่านั้น¹ เพราะในกรณีเช่นนี้ต้องถือว่าสาขาของธนาคารที่ผู้สั่งจ่ายมีบัญชีเงินฝากอยู่นั้นเป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้สั่งจ่าย จะถือว่าสำนักงานใหญ่หรือสาขาของธนาคารอื่นเป็นคู่สัญญากับคนจ่ายไม่ได้²

อย่างไรก็ตามมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 484/2507 ได้ตัดสินไว้ว่า "ธนาคารซึ่งเป็นบริษัทจำกัดนั้น นอกจากสำนักงานใหญ่แล้ว ยังมีสำนักงานสาขาอีก สาขาของธนาคารดังกล่าวก็เป็นส่วนหนึ่งของบริษัทธนาคารนั้นนั่นเอง ไม่ควรมีการจดทะเบียนสาขาให้เป็นบริษัทขึ้นอีก เพียงแต่จดทะเบียนให้ปรากฏที่ตั้งสำนักงานสาขาเท่านั้น สาขาตั้งอยู่แห่งใด แห่งนั้นก็ เป็นภูมิลำเนาเฉพาะกิจการอันทำ ณ ที่นั้นด้วย คำฟ้องที่ระบุชื่อจำเลยว่า "บริษัทธนาคารมณฑล จำกัด สาขาภูเก็ต" หมายความว่า ฟ้องธนาคารมณฑล จำกัด ซึ่งมีสาขาภูเก็ตนั่นเองจึงฟ้องได้" จะเห็นได้ว่าตามคดีนี้เป็นกรณีเกี่ยวกับอำนาจในการฟ้องนิติบุคคล แม้จะระบุว่าฟ้องสาขา แต่ศาลฎีกาก็ถือว่าฟ้องธนาคารซึ่งเป็นนิติบุคคล เพราะสาขาก็เป็นส่วนหนึ่งของธนาคารนั่นเอง แต่ในกรณีผลของคำบอกกล่าวหรือคำสั่งของผู้เคยศ่าที่มติดต่อธนาคารนี้ ผู้เขียนเห็นว่า เป็นคนละเรื่องกับคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว เพราะในทางปฏิบัติระหว่างธนาคารกับผู้เคยศ่านั้น เมื่อผู้เคยศ่าไปทำสัญญา เปิดบัญชีเงินฝากกับสำนักงานหรือสาขาใด

¹ บันทึกของผู้รวบรวมทนายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 484/2507, นายสำราญ กัลยาณรุจ, ย่อคำพิพากษาบางเรื่องเกี่ยวกับการธนาคารและตั๋วเงิน ร.ศ. 128 - พ.ศ. 2518, พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระนิติการณประสม ม.ว.ม., ป.ช., (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชเนศ, 2520), หน้า 138.

² ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน, หน้า 268.

สาขาหนึ่งของธนาคาร ย่อมจำต้องมีกรคิดต่อสัมพันธกันใกล้ชิดกว่าสำนักงานหรือสาขาอื่น ๆ ของธนาคารเดียวกัน นอกจากนี้ข้อมูลเกี่ยวกับบัญชีเงินฝากของผู้แยกจะมีอยู่ ณ สำนักงานหรือสาขาที่เปิดบัญชีไว้เท่านั้น เช่น ลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย (ผู้แยก) เป็นต้น และในทางปฏิบัติตามปกติ หากมีผู้นำเช็คของสำนักงานหรือสาขาอื่นมายื่นขอรับเงินที่สำนักงานหรือสาขาใด สำนักงานหรือสาขานั้นจะต้องส่งไปเรียกเก็บเงินจากสำนักงานหรือสาขาที่หัวหน้าที่คองจ่ายเงิน (ซึ่งผู้สั่งจ่ายมีบัญชีเงินฝากอยู่) ก่อนเสมอ เมื่อได้รับเงินแล้วจึงจะจ่ายให้แก่ผู้ทรงเช็คไปได้ ซึ่งเป็นการป้องกันผู้ทุจริตที่จะนำเช็คที่หายหรือถูกลักนั้นไปขึ้นเงินที่สำนักงานหรือสาขาอื่น หากสำนักงานหรือสาขาที่หัวหน้าที่จ่ายไม่ได้รับทราบว่ามีคำบอกกล่าวว่าเช็คหายหรือถูกลักไป จึงได้ใช้เงินตามเช็คนั้นไป ผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่อาจถือได้ว่าได้มีการใช้เงินไปโดยความทุจริตหรือประมาทเลินเล่อ ดังนั้น การบอกกล่าวหรือการสั่งให้ธนาคารกระทำการใด ๆ ควรจะแจ้งไปยังสำนักงานหรือสาขาที่หัวหน้าที่จ่ายเงิน เพราะจะได้มีการปฏิบัติตามได้อย่างทันท่วงที และธนาคารจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่ยังไม่ทราบคำบอกกล่าวหรือคำสั่งเช่นนั้น

กรณีได้มีคำบอกกล่าวว่าเช็คนั้นหายหรือถูกลักไปนี้ มีคำพิพากษานิติกาที่ 772/2526
ตัดสินไว้ว่า

ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่า เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2522 จำเลยที่ 2 นำเงินสด 35,000 บาท มาขอเปลี่ยนเป็นกระเชียวเช็คสองฉบับตามพ้องจากจำเลยที่ 1 ต่อมาวันที่ 8 พฤษภาคม 2522 จำเลยที่ 2 บอกกล่าวแก่จำเลยที่ 1 ว่า เช็คทั้งสองฉบับตกหายได้แจ้งความไว้เป็นหลักฐานที่สถานีตำรวจนครบาลทองหล่อ และขอรับเงินคืน ในตอนเย็นวันเดียวกันนั้น ธนาคารเมอแกนไคล์ จำกัด ได้ขอเรียกเก็บเงินตามเช็คทั้งสองฉบับจากจำเลยที่ 1 ตามที่โจทก์ขอให้เรียกเก็บ จำเลยที่ 1 ปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค โจทก์ให้ทนายความมีหนังสือแจ้งให้จำเลยที่ 1 ทราบว่า จำเลยที่ 2 สละหลังเช็คทั้งสองฉบับโอนให้โจทก์เป็นการชำระหนี้ เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2522 เช็คนั้นได้ตกหายแต่อย่างใด ขอให้จำเลยที่ 1 ระวังการคืนเงินหรือออกเช็คฉบับใหม่ให้จำเลยที่ 2 ต่อมาโจทก์พ้องจำเลยที่ 2 เป็นคดีอาญาต่อศาลแขวง

พระนครใต้ ระหว่างดำเนินคดีจำเลยที่ 1 ใช้จ่ายเงิน 35,000 บาท ให้จำเลยที่ 2 ไป และขอให้จริงฟังได้ต่อไปว่า จำเลยที่ 2 สลักหลังเช็คทั้งสองฉบับให้แก่โจทก์ และโจทก์เป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมาย

พิเคราะห์แล้วจำเลยที่ 1 ฎีกาเป็นข้อกฎหมายเพียงข้อเดียวว่า เมื่อมีคำบอกกล่าวแก่จำเลยที่ 1 ว่าเช็คหายหรือถูกลักไปแล้ว จึงเข้าชวยกเว้นตามมาตรา 991 (3) จำเลยที่ 1 จึงไม่ต้องรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คพิพาทสองฉบับดังกล่าว โจทก์จะต้องไปกล่าวเอาความแก่จำเลยที่สอง ซึ่งเป็นผู้สลักหลังโอนเช็คให้แก่ตน ศาลฎีกาเห็นว่า มาตรา 991 บัญญัติว่า "ธนาคารจำต้องใช้เงินตามเช็คซึ่งผู้เคยค้ากับธนาคารได้ออกเบิกเงินแก่ตน เว้นแต่ในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้คือ (1) ฯลฯ (3) ได้มีคำบอกกล่าวว่าเช็คนั้นหายหรือถูกลักไป" เห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวนี้เป็นข้อยกเว้นที่ให้อำนาจธนาคารไม่จำต้องจ่ายเงินตามเช็ค ซึ่งผู้เคยค้าสั่งจ่ายมาเบิกเงินแก่ตน จึงเป็นคนละกรณีกับการที่ธนาคารซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายเช็คจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงเช็ค ดังที่พิพาทกันในคดีนี้ เพราะข้อเท็จจริงปรากฏว่า เช็คพิพาททั้งสองฉบับเป็นเช็คเช็คที่จำเลยที่ 1 เป็นผู้สั่งจ่าย หาใช่ผู้เคยค้าสั่งจ่ายเช็คพิพาทมาเบิกเงินจากธนาคารจำเลยที่ 1 ไม่ จำเลยที่ 1 จึงอ้างมาตรา 991 (3) มายกเว้นความรับผิดของตนต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเช็คหาได้ไม่ มาตรา 900 วรรคแรก บัญญัติว่า "บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินยอมจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น" ฉะนั้น จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายเช็คพิพาททั้งสองฉบับจึงต้องผูกพันตนเป็นลูกหนี้ชั้นต้นที่จะต้องจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวให้แก่ผู้ทรงเช็ค เมื่อโจทก์เป็นผู้ทรงเช็คพิพาทโดยชอบจึงฟ้องให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบต่อเช็คพิพาทได้โดยตรง จำเลยที่ 1 จะอ้างว่า ได้คืนเงินให้แก่จำเลยที่ 2 ผู้ชวยออกเช็คไปแล้ว เพื่อปิดความรับผิดต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเช็คไม่ได้"

การที่ธนาคารจำเลยไม่มีสิทธิปฏิเสธการชำระเงินตามเช็คที่พิพาทในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2526 นี้เพราะธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายเช็คดังกล่าวนั่นเอง แม้วาเช็คดังกล่าวจะมีผู้แจ้งว่าสูญหายไป แต่เมื่อมีผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายนำเช็คมายื่นให้ชำระเงิน ผู้สั่งจ่าย (ธนาคาร) จำต้องชำระเงินตามเช็คฉบับนั้นตามบทบัญญัติในมาตรา 900

ในกรณีเช่นนี้ ธนาคารยังมีฐานะเป็นผู้จ่ายด้วยธนาคารยอมมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายในฐานะธนาคารผู้จ่าย เมื่อใดมีผู้บอกกล่าวว่าเช็คหายหรือถูกลักไป ธนาคารยอมมีสิทธิอ้างขึ้นเพื่อปฏิเสธการชำระเงินตามเช็คดังกล่าวได้ตามมาตรา 991 (3) และธนาคารในฐานะเป็นผู้สั่งจ่ายด้วยยอมมีสิทธิระงับการจ่ายเงินนั้นไว้ก่อนได้ด้วย จนกว่าผู้ทรงจะพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อธนาคารในฐานะเป็นผู้สั่งจ่ายจึงจะต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงผู้นั้นไปตามมาตรา 900 และ 914 แต่ถาผู้ทรงนั้นมีผู้ทรงโดยแท้จริงแล้ว หากธนาคารจ่ายเงินไปทันที ทั้ง ๆ ที่ได้ทราบว่าเช็คฉบับนั้น ๆ หายหรือถูกลักไป ถือได้ว่าเป็นความผิดของธนาคารต้องรับบาปเคราะห์เอง และอาจจะต้องชดใช้เงินให้แก่เจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คอีกด้วย เท่ากับว่าธนาคารต้องเสียเงินไปถึง 2 จำนวน (สำหรับในคำพิพากษานี้ ศาลได้ชี้เคราะห์แล้วว่าผู้ทรง (โจทก์) เป็นผู้ทรงที่แท้จริงและเช็คก็มีได้หายไปจริง ธนาคารจึงต้องรับผิดชอบผู้ทรง (โจทก์) ในฐานะที่เป็นผู้สั่งจ่าย) ซึ่งท่านอาจารย์อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง ได้ให้ความเห็นไว้ในหมายเหตุคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2526 ว่า "ในฐานะธนาคารจำเลยที่ 1 เป็นธนาคารผู้จ่ายตามแคชเชียร์เช็ค ธนาคารอาจอ้างมาตรา 991 (3) ได้และระงับการชำระเงินตามเช็คไว้รอฟังผลคดีระหว่างโจทก์ (ผู้ทรง) กับจำเลยที่ 2 แต่ที่ธนาคารกลับจ่ายเงินตามเช็คให้แก่จำเลยที่ 2 เพราะเข้าใจว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้ขอแคชเชียร์เช็คนี้จากธนาคาร แล้วธนาคารมาปฏิเสธความรับผิดชอบโจทก์นั้น คลาดเคลื่อนอนควรถูกกฎหมายดังกล่าวข้างต้น" ผลแห่งคดีนี้จึง เป็นว่าธนาคารไม่อาจปฏิเสธการชำระเงินดังกล่าวโดยอ้างการบอกกล่าวว่าเช็คสูญหายไปของผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายได้

ระดัับการใช้ดุลยพินิจของธนาคารในกรณีตามมาตรา 991

ตามปกติธนาคารมีหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คของผู้เคยค้ากับธนาคารได้ออกเบิกเงินแก่ตน (มาตรา 991 ตอนต้น) แต่มีใ้ชาวธนาคารต้องใช้เงินดังกล่าวเสมอไป เพราะบางกรณีเช็คนั้นไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือผิดเงื่อนไขในสัญญาที่ธนาคารกับผู้เคยค้าได้ตกลงกันไว้ ธนาคารอาจไม่ใช้เงินตามเช็คดังกล่าวนี้ นั่นก็คือ แม้กฎหมายจะกำหนดหน้าที่ให้ธนาคาร แต่ธนาคารก็ยังมีสิทธิใช้ดุลยพินิจในการปฏิเสธการใช้เงินใดควย เช่น ลายมือชื่อของผู้เคยค้าที่ปรากฏในเช็คไม่ตรงกับเงื่อนไขที่ผู้เคยค้าได้ให้ไว้หรือเช็คที่สมบูรณ์ตามกฎหมายทุกประการ แต่มีพิรุช ฉีกขาดหรือเลยเถาะเป็นต้น หรือหากเป็นกรณีตามมาตรา 991 (1) - (3) ซึ่งกฎหมายให้สิทธิแก่ธนาคารว่า ธนาคารมีใ้เจ้าต้องใช้เงินตามเช็คหากมีก ฎบางอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น แต่ธนาคารก็ยังมีสิทธิใช้ดุลยพินิจใช้เงินตามเช็คดังกล่าวได้ ดังนั้น การที่ธนาคารใช้ดุลยพินิจในการใช้เงินหรือปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คนี้ ธนาคารจะต้องใช้ดุลยพินิจควยความระมัดระวังตามสมควรแก่กรณี มิฉะนั้นจะถือได้ว่าธนาคารปฏิบัติหน้าที่โดยประมาทเสียแล้ว

การใช้ดุลยพินิจควยความระมัดระวังตามสมควรแก่กรณีของธนาคารซึ่งเป็นผู้จ่ายนี้ จะใช้ควยความระมัดระวังตามสมควร ขวางวิญญูชนตามปกติมิได้ เพราะธนาคารมีฐานะเป็นผู้รับฝากเงินตามสัญญา เบิกบัญชีเงินฝากประจำรายวัน ธนาคารจึงต้องปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ความระมัดระวังและใช้ฝีมือเท่าที่เป็นธรรมดาจะต้องใช้ และสมควรจะต้องใช้ในกิจการค้าขายหรืออาชีพะอย่างนั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 659 วรรคสาม) ถือ ธนาคารต้องใช้ดุลยพินิจควยความระมัดระวังในระดับเดียวกับ ผู้ประกอบการธนาคารพาณิชย์ทั้งหลายพึงต้องใช้

แม้ว่าธนาคารจะมีความสัมพันธ์ทางสัญญากับผู้เคยค้าเท่านั้น และธนาคารก็มีหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงเช็คของผู้เคยค้าที่นำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินด้วย จึงมีบัญญัติว่าในการใช้ดุลยพินิจของธนาคารในการใช้เงินหรือปฏิเสธการใช้เงินนี้ ธนาคารต้องใช้

ด้วยความระมัดระวังในระดับเดียวกันกับที่ต้องใช้ต่อผู้เคยค้าหรือไม่ ในข้อนี้อาจพิจารณาได้ว่า ธนาคารนั้นเป็นสถาบันการเงินเสถียรภาพการปฏิบัติงานของธนาคารมีความสำคัญต่อระบบการค้าและธุรกิจของส่วนรวม ธนาคารต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยทั่วไปด้วย ธนาคารจึงต้องใช้ดุลยพินิจในระดับเดียวกันกับผู้ประกอบการธนาคารพาณิชย์ทั้งหลายควบเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม หากเกิดกรณีขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ได้เสียระหว่างผู้เคยค้ากับผู้ทรง เช็กแล้ว ธนาคารย่อมจะต้องใช้ดุลยพินิจไปในทาง ระมัดระวัง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้เคยค้ามากกว่า เพราะถ้าเกิดความเสียหายอย่างไรขึ้นแล้ว ผู้เคยค้าย่อมมีสิทธิฟ้องร้องธนาคารได้โดยตรงฐานผิดสัญญาหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญาส่วนผู้ทรง เช็กนั้นมีโอกาสฟ้องร้องธนาคารโดยตรงได้ เว้นเสียแต่ในกรณีที่ธนาคารใช้ดุลยพินิจด้วยความประมาทเลินเล่อ ทำให้ผู้ทรง เช็กเสียหาย ธนาคารก็อาจถูกฟ้องฐานละเมิดได้

กรณีตามมาตรา 991 (1) - (3) นั้นเป็นกรณีที่กฎหมายรับรองให้ธนาคารปฏิเสธการใช้เงินใดก็ตามที่ธนาคารใช้ดุลยพินิจปฏิเสธการใช้เงินโดยอ้างกรณีตามมาตรา 991 (1) - (3) กรณีใดกรณีหนึ่งแล้ว ธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติของกฎหมายในการใช้ดุลยพินิจดังกล่าว แก่ธนาคารปฏิเสธการใช้เงินโดยอ้างกรณีอื่น ๆ นอกเหนือจากกรณีตามมาตรา 991 (1) - (3) ธนาคารจะต้องใช้ดุลยพินิจโดยมีเหตุผลอันสมควรจริง ๆ เช่น ถ้าธนาคารปฏิเสธการใช้เงินโดยอ้างว่าผู้ทรง เช็กมีท่าทีพิรุชธนาคารต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า ผู้ทรงมีท่าทีพิรุชอย่างไร เป็นต้น และถ้าธนาคารใช้เงินตามเช็กไปทั้ง ๆ ที่เข้ากรณีตามมาตรา 991 (1) - (3) กรณีใดกรณีหนึ่ง ธนาคารต้องใช้ดุลยพินิจโดยมีเหตุผลอันสมควรอย่างยิ่งว่าเหตุใด ธนาคารจึงต้องใช้เงินตามเช็กไปโดยขัดต่อกฎหมาย เพื่อสนับสนุนดุลยพินิจของธนาคาร เช่นกรณีไม่มีเงินในบัญชีของผู้เคยค้าคนนั้น เป็นเจ้าหนี้พอจะจ่ายตามเช็กนั้น (มาตรา 991 (1)) แต่ธนาคารเห็นว่าผู้เคยค้าคนนั้นยังมีวงเงินเบิกเงินเกินบัญชีอยู่กับธนาคาร หรือผู้เคยค้าคนนี้เป็นลูกค้าที่ชื้อของธนาคารและได้ขอรับรองธนาคารให้จ่ายเงินเกินบัญชีของตนไปก่อน เป็นต้น ธนาคารจึงได้ใช้เงินตามเช็กฉบับนั้นไป ดังนั้นถ้าธนาคารได้ใช้ดุลยพินิจโดยมีเหตุผลอันสมควร เหมาะแก่ขอเท็จจริง เป็นเรื่อง ๆ ไปแล้ว ธนาคารจึงจะได้รับความคุ้มครองในการใช้ดุลยพินิจดังกล่าว

2-4 ความขึ้นสูทหน้าที่ในการใช้เงินวงธนาคาร

ตามปกติธนาคารมีหน้าที่ใช้เงินตามเช็คของผู้เคยค้า แต่อำนาจหน้าที่ของธนาคารดังกล่าวนี้อาจสิ้นสุดลงตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 992 ได้บัญญัติไว้ว่า

"มาตรา 992 หน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะใช้เงินตามเช็คอันเบิกแก่ตนนั้น ท่านว่าเป็นอันสิ้นสุดไปเมื่อกรณีเป็นดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (1) มีคำบอกห้ามการใช้เงิน
- (2) รูวามูลงจ่ายตาย
- (3) รูวาศาลได้มีคำสั่งรักษาทรัพย์ชั่วคราว หรือคำสั่งให้หยุดสั่งจ่ายเป็นกรณีละลายหรือได้มีประกาศโฆษณาคำสั่ง เช่นนั้น"

มาตรา 992¹ นี้เป็นบทบังคับธนาคารให้จำต้องงดใช้เงินตามเช็คซึ่งผู้เคยค้ากับธนาคารได้ออกเบิกเงินแก่ตนทีเดียว หากธนาคารยังคงใช้เงินตามเช็คต่อไป ธนาคารไม่มีสิทธิหักเงินจากบัญชีหรือเรียกเงินคืนจากผู้เคยค้าได้ เพราะเป็นกรณีที่ธนาคารใช้เงินไปทั้ง ๆ ที่รู้ว่าไม่มีหน้าที่จ่าย ตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407 ส่วนมาตรา 991 นั้น เป็นบทที่ออกให้สิทธิแก่ธนาคารที่จะปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คหรือไปชำระการเห็นสมควรใช้เงิน ธนาคารมีสิทธิหักเงินจากบัญชีหรือเรียกเงินคืนจากผู้เคยค้าได้ (ถึงได้กล่าวมาแล้วข้างต้น) เพราะโดยทั่วไป การใช้เงินตามเช็คของธนาคารเป็นหน้าที่ตามสัญญาที่ธนาคารมีต่อผู้เคยค้าของตน ซึ่งทำให้ธนาคารต้องใช้เงินให้แก่ผู้ทรงเช็คของผู้เคยค้าอีกด้วย มาตรา 991 จึงได้กำหนดหน้าที่ของธนาคารที่มีต่อประชาชน

¹ มาตรา 992 นี้ตามที่อ้างของกรมร่างกฎหมายมาจาก Section 75, Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

"The duty and authority of a banker to pay a cheque drawn on him by his customer are determined by

- (1) countermand of payment
- (2) notice of the customer's death."

ตามความรับผิดชอบที่ธนาคารมีอยู่กับผู้เค้ายาของ ตน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้ออกเช็ค (ผู้เค้ายา) และผู้ได้รับเช็คฯ ถ้าออกเช็คไปแล้ว ธนาคารจะต้องใช้เงินตามเช็คให้ สำหรับ มาตรา 992 เป็นข้อยกเว้นในการปฏิบัติหน้าที่ของธนาคาร เพื่อปกป้องและรักษาผลประโยชน์ ของผู้ฝากเงินกับธนาคาร และผู้มีส่วนได้เสียในเงินที่ฝากไว้กับธนาคาร

ข้อสังเกต ตามมาตรา 991 ใช้คำว่า "ผู้เค้ายา" (customer) ส่วนมาตรา 992 ใช้คำว่า "ผู้ส่งจ่าย" (drawer) ผู้เขียนมีความเห็นว่า มีความหมาย ถึงบุคคลคนเดียวกันนั่นเอง แต่ที่เขียนไว้แตกต่างกันอาจเป็นเพราะกรณีตามมาตรา 992 (2) และ (3) นั้น ผู้เค้ายาไม่มีตัวตนอยู่แล้ว หรือไม่อำนาจกระทำการใด ๆ อีกต่อไป ไม่ใช่ผู้เค้ายาหรือมีอำนาจเป็นผู้เค้ายากับธนาคารแล้ว ในการปฏิเสธการใช้เงินจึงต้อง อ้างเหตุเกี่ยวกับตัวผู้ส่งจ่ายเช็คต่อผู้ทรง

กรณี (1) - (3) ของมาตรา 992 ซึ่งทำให้อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการ ใช้เงินตามเช็คสิ้นสุดลงนี้ จะมีผลผูกพันธนาคารต่อเมื่อธนาคารได้รู้หรือถือว่ากรณีดังกล่าว แล้วเท่านั้น ฉะนั้น ถ้าธนาคารยังไม่รู้ถึงกรณีดังกล่าวและได้ใช้เงินตามเช็คของผู้เค้ายาไป ธนาคารก็ยังมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เค้ายาได้ โดยอาศัยมาตรา 991 และหน้าที่ตาม สัญญาที่ผูกพันผู้เค้ายา และถึงแม้ว่าธนาคารจะไม่มีอำนาจในการใช้เงินอีกต่อไปก็ตาม แต่ผู้เค้ายาซึ่ง เป็นผู้ส่งจ่ายยังคงต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงเช็คที่ได้รับเช็คไว้โดยสุจริตต่อไป ¹

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 180.2508 โจทก์เป็นผู้ทรงเช็คโดยได้รับการสลักหลัง มาจากผู้ทรงคนอื่นเมื่อไม่ปรากฏว่าโจทก์ได้รับเช็คไว้โดยไม่สุจริต การที่จำเลยขออายัดเช็ค นั้นต่อธนาคาร ไม่ทำให้จำเลยพ้นจากความรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้ส่งจ่ายเช็คนั้นได้ ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 989 ประกอบกับมาตรา 914

(1) มีคำบอกห้ามการใช้จ่ายเงิน

กรณีตามมาตรา 992 (1) นี้ กฎหมายมิได้กำหนดชัดว่า ใครเป็นผู้มีสิทธิบอกห้ามการใช้จ่ายเงินต่อธนาคาร แต่นักกฎหมายของไทยเห็นพ้องกันว่า ผู้มีสิทธิบอกห้ามการใช้จ่ายเงินต้องเป็นผู้เคยค้ากับธนาคาร เพราะผู้เคยค้ามีนิติสัมพันธ์โดยตรงกับธนาคาร มีสิทธิสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินหรือกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับบัญชีเงินฝากของตนได้ บุคคลอื่น ๆ ไม่มีอำนาจสั่งธนาคารใด และการห้ามการใช้จ่ายเงิน ทำให้เครดิตของผู้เคยค้าเสียไป ผู้เคยค้าจึงเป็นบุคคลคนเดียวที่มีสิทธิกระทำการเช่นนั้นได้ เมื่อผู้เคยค้าบอกห้ามการใช้จ่ายเงินแล้ว ธนาคารไม่มีอำนาจหน้าที่ในการใช้จ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้นอีกต่อไป

การที่กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้เคยค้าในการบอกห้ามธนาคารใช้จ่ายเงินเพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้เคยค้า ซึ่งเมื่อเช็คออกเช็คไปแล้ว ต่อมาพบว่าตนถูกผู้รับเงินหลอกลวง ฉ้อโกง หรือถูกขมขู่ ฯลฯ หรือเช็คออกเช็คไปโดยผิดพลาดควายประการต่าง ๆ เช็คหายหรือถูกลักไป หรือควายเหตุผลอื่น ๆ ว่า ผู้เคยค้าไม่ต้องการให้มีการจ่ายเงินตามเช็คนั้น เช่น ผู้เคยค้าตกลงทำสัญญาซื้อสินค้าจากผู้ขายว่าเช็คออกเช็คแล้วซื้อสินค้าให้แก่ผู้ขายไป ต่อมามีการเลิกสัญญาหรือผู้ขายผิดสัญญา ผู้เคยค้าอาจมีคำสั่งห้ามการใช้จ่ายเงินมายังธนาคาร ไม่ให้ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คให้แก่ผู้ขายได้ เป็นต้น และผู้เคยค้ามีสิทธิบอกห้ามการใช้จ่ายเงินตามเช็คเมื่อไรก็ได้ แต่จะต้องบอกก่อนเวลาที่ธนาคารจะได้ใช้จ่ายเงินไปหรือปฏิเสธการใช้จ่ายเงินไปแล้ว

อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้เคยค้าได้ขอให้ธนาคารรับรองเช็ค แล้วผู้เคยค้าจะบอกห้ามการใช้จ่ายเงินในภายหลังคำบอกห้ามนั้นก็ไม่มีผลแต่อย่างใด ธนาคารมีสิทธิใช้จ่ายเงินตามเช็คนั้นต่อไป และมีสิทธิหักเงินหรือเรียกเงินคืนจากผู้เคยค้าได้¹

¹ ฎีกาละเอียดเรื่องเช็คที่ธนาคารรับรอง, หน้า 183.

กฎหมายของสหรัฐอเมริกาเป็นหลักว่า ผู้ยกเลิกเท่านั้นที่มีสิทธิบอกห้ามการใช้เงิน¹ เหมือนกับกฎหมายไทย โดยผู้รับเงินหรือผู้รับสละหลังไม่มีสิทธิบอกห้ามการใช้เงินได้² แต่ถ้ายุ้ยกเลิกตายหรือไร้ความสามารถ บุคคลผู้มีผลประโยชน์ในบัญชีของผู้ตายก็อาจบอกห้ามการใช้เงินได้ (Uniform Commercial Code Section 4 - 405 (2)) เช่น ผู้เป็นหุ้นส่วน (partner) หรือผู้ (trustee) หรือผู้จัดการมรดกตาม พินัยกรรม (executor) เป็นต้น³ แต่ผู้เขียนเห็นว่า การที่บุคคลอื่นบอกกล่าวห้ามธนาคารใช้เงิน ในกรณีที่ยุ้ยกเลิกตายนี้ ตามหลักในกฎหมายไทย ควรจะมีผลเป็นไปตาม มาตรา 992 (2) ธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตายมากกว่าจะเป็นกรณีตามมาตรา 992 (1) นี้ ดังนั้น ถ้ามีบุคคลอื่นนอกจากผู้ยกเลิกมาบอกห้ามธนาคารไม่ให้ใช้เงินตามเช็ค ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารไม่มีสิทธิปฏิเสธการใช้เงินโดยอ้างมาตรา 992 (1) ได้เลย ต้องอ้างกรณีตามมาตรา 992 (2) (กรณีรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตาย)

¹ Uniform Commercial Code Section 4 - 403 " (1) A customer may by order to his bank stop payment of any item payable for his account but order must be received at such time and in such manner as to afford the bank a reasonable opportunity to act on it prior to any action by the bank with respect to the item described in Section 4 - 303"

² Uniform Commercial Code Section 4-403 Official Comment No. 3.

³ Maurice Megrah and F.R. Ryder, Paquet's Law of Banking, p.245.

อนึ่ง ในบัญชีรวมซึ่งบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน บัญชีเดบิว แดมีเจ้าของบัญชีมากกว่าหนึ่งคนแล้ว ถือได้ว่าทุกคนต่าง เป็นผู้เคยค้าของธนาคารด้วยกันทั้งสิ้น และต่างก็ย่อมมีสิทธิบอกห้ามการใช้จ่ายเงินกับธนาคารด้วย ถ้าทุกคนต่างบอกห้ามการใช้จ่ายเงินเช่นกัน บัญชีหากไม่เกิดขึ้น แต่ผู้เคยค้าคนใดคนหนึ่งบอกห้ามธนาคารใช้จ่ายเงินแต่เพียงคนเดียวหรือ ไม่ครบทุกคนเช่นนั้น อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้จ่ายเงินจะสิ้นสุดลงหรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นว่าในกรณีเช่นนั้นคำบอกห้ามการใช้จ่ายเงินยังไม่มีผลผูกมัดธนาคารจนกว่าผู้เคยค้าเจ้าของบัญชีรวมทุกคนจะบอกห้ามการใช้จ่ายเงิน โดยอาศัยหลัก เรื่องกรรมสิทธิ์รวมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1358

ลักษณะของคำบอกห้ามการใช้จ่ายเงิน

คำบอกห้ามการใช้จ่ายเงิน อันจะทำให้ธนาคารสิ้นสุดหน้าที่ในการใช้จ่ายเงินนั้น จะต้องปรากฏว่าคำบอกห้ามนี้ได้ไปถึงธนาคารและอยู่ในลักษณะที่ธนาคารสามารถรู้ได้ว่า ผู้สั่งจ่ายได้มีคำสั่งห้ามมิให้ธนาคารใช้จ่ายเงินตามเช็ค ทั้งนี้ธนาคารจะต้องได้รับคำบอกห้ามนี้ภายในเวลาอันควรอยู่ในวิสัยที่ธนาคารจะสามารถดำเนินการ เกี่ยวกับการระงับการใช้จ่ายเงินตามเช็คนั้นได้ทันที ก่อนที่ธนาคารจะได้ใช้จ่ายเงินไปหรือก่อนธนาคารจะได้ดำเนินการใด ๆ ลงไป เช่น รับรองเช็ค ฯลฯ¹ ดังนั้น หากคำบอกกล่าวมาถึงธนาคารล่าช้า และธนาคารได้ใช้จ่ายเงินตามเช็คไปแล้ว หรือแม้ว่าจะได้ใช้จ่ายเงินตามเช็คหลังธนาคาร รับทราบคำสั่ง แต่ระยะเวลากระชั้นชิด และธนาคารไม่อยู่ในวิสัยที่จะแจ้งให้สำนักงานต่าง ๆ ของธนาคารทราบได้ทันท่วงที ผู้เขียนเห็นว่าไม่มีผลผูกมัดธนาคาร หากธนาคารใช้จ่ายเงินไปโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อแล้ว ธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครอง

¹ Uniform Commercial Code Section 4 - 403 (1).

วิธีการบอกห้ามการใช้เงิน

ในทางปฏิบัติโดยทั่วไป คำบอกห้ามการใช้เงินธนาคารจะกำหนดให้ทำเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น และต้องมีความแน่นอนชัดเจนว่าประสงค์ห้ามธนาคารใช้เงินตามเช็คฉบับใดโดยจะต้องให้รายละเอียดเกี่ยวกับเช็คฉบับนั้น ๆ เช่น เลขที่เช็ค วันที่สั่งจ่าย ชื่อผู้รับเงิน และจำนวนเงินในเช็ค ฯลฯ แต่โดยเหตุที่การห้ามธนาคารใช้เงินเป็นเรื่องที่จะต้องกระทำโดยเร่งด่วน ผู้เคยค้าอาจบอกห้ามการใช้เงินทางโทรเลขก็ได้ โดยต้องให้รายละเอียดเกี่ยวกับเช็คนั้น ๆ เช่นเดียวกัน แต่ผู้เคยค้าจะต้องยื่นขึ้นมาเป็นหนังสือในภายหลัง ส่วนการบอกทางโทรศัพท์แม้ว่าจะเป็นการที่สะดวกรวดเร็วก็ตาม แต่ธนาคารส่วนใหญ่จะไม่ยอมรับคำสั่งทางโทรศัพท์¹ เพราะไม่มีหลักฐานอ้างอิงปรากฏในภายหลังได้เว้นแต่ ผู้เคยค้าบางรายที่ธนาคารให้ความเชื่อถือ หรือมีข้อตกลงกันไว้เป็นพิเศษ ก็อาจสั่งห้ามทางโทรศัพท์ได้ แต่ก็ต้องทำหนังสือยื่นขึ้นมาให้ธนาคารในภายหลัง เรนกัน เพื่อให้แน่ใจว่าเป็นคำสั่งของผู้เคยค้าจริง ๆ

ผู้เคยค้าจะต้องบอกห้ามการใช้เงินไปยังสำนักงานหรือสาขาของธนาคารที่ตนมีบัญชีเงินฝากอยู่และมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้น ถ้าบอกไปยังสำนักงานหรือสาขาอื่นแล้ว สำนักงานหรือสาขาอื่นนั้นจะต้องแจ้งไปยังสำนักงานหรือสาขาที่มีหน้าที่ต้องจ่ายเงินตามเช็คอีกเป็นการเสียเวลาและอาจไม่ทันกาล เพราะผลของคำบอกกล่าวห้ามการใช้เงินนี้ ผู้เขียนเห็นว่าจะถูกพ้นธนาคารต่อเมื่อสำนักงานหรือสาขาที่มีหน้าที่ต้องจ่ายได้รับทราบคำบอกกล่าวนั้นแล้ว (เช่นเดียวกับผลของคำบอกกล่าวว่าเช็คหายหรือถูกลักไปตามมาตรา 991 (3) ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว) เพราะในกรณีเช่นนี้ถือถือว่าสำนักงานหรือสาขาของธนาคารที่มีหน้าที่จ่ายเงินซึ่งผู้เคยค้ามีบัญชีเงินฝากอยู่นั้นเป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้เคยค้า จะถือว่าสำนักงานหรือสาขาอื่น ๆ ของธนาคาร เป็นคู่สัญญากับผู้เคยค้าด้วยไม่ได้

¹ คู่มือพิพากษาศาลฎีกาที่ 820/2518 และ 1947 - 1950/2524

ผลของคำบอกห้ามการใช้เงิน

เมื่อผู้เคยค้าบอกห้ามการใช้เงิน แม้ธนาคารจะหมดหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คฉบับนั้นก็ตาม แต่ผู้สั่งจ่ายยังคงต้องรับผิดชอบผู้รับเงินหรือผู้ทรงต่อไป (มาตรา 914, 916)

ส่วนธนาคารถ้าฝ่าฝืนคำสั่งห้ามการใช้เงินของผู้เคยค้าแล้ว ธนาคารไม่มีสิทธิหักเงินหรือเรียกเงินคืนจากผู้เคยค้า เพราะเมื่อมีคำบอกห้ามการใช้เงิน อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินจะสิ้นสุดลง ถ้าธนาคารขึ้นใช้เงินไปถือได้ว่าเป็นการชำระหนี้ไปโดยรู้ว่าไม่มีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเข้าหลักในเรื่องสามัคคีวรรได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407 นอกจากนี้อาจต้องรับผิดชอบต่อผู้เคยค้าในความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย แม้ว่าได้กระทำไปโดยผิดพลาดหรือไม่เจตนาก็ตาม และถ้ามีข้อตกลงระหว่างธนาคารกับผู้เคยค้าให้ยอมผันหน้าที่ของธนาคารในการที่จะต้องกระทำหน้าที่โดยสุจริตตามทางคำปกติกแล้ว ข้อตกลงเช่นนั้นใช้ไม่ได้¹

นอกจากนี้กฎหมายของสหรัฐอเมริกาขัดแย้งจากกฎหมายไทย คือ ถ้าธนาคารได้ใช้เงินไป แม้ว่าใครถึงคำบอกห้ามการใช้เงิน ธนาคารต้องรับผิดชอบต่อจำนวนเงินที่ได้จ่ายไปเองโดยต้องคืนเงินให้แก่ผู้เคยค้า แต่ธนาคารสามารถรับช่วงสิทธิ (Right of subrogation) ของผู้เคยค้าในการเรียกร้องเงินจำนวนดังกล่าวคืนจากผู้ที่ได้ชำระหนี้ให้ไปได้ โดยอาศัยสิทธิในการติดตามเอาเงินของตนคืน² แต่ตามหลักกฎหมายไทยนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องเงินที่ใครชำระไปแล้วคืนได้ เพราะ

¹ คดี Seldowitz V. Manufacturers Trust Co. (1960) (NY App Term) 202 NYS (2d) 129.

² Uniform Commercial Code Section 4 - 407.

ธนาคารชำระไปโดยรู้ว่าคนไม่มีหน้าที่ชำระ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407) สำหรับปัญหาที่ว่าธนาคารจะเข้ารับช่วงสิทธิของผู้เค้ายึดตามหลักในกฎหมายไทยได้หรือไม่นั้น ขอให้ดูรายละเอียดต่อไปในบทที่ 3 เรื่องสิทธิของธนาคารเมื่อได้ใช้เงินไปถูกระเบียบ

ความสัมพันธ์ของคำบอกห้ามการชำระเงิน

เมื่อผู้เค้ายึดมีคำบอกห้ามการชำระเงิน อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการชำระเงินตามเช็คฉบับนั้นจะสิ้นสุดลง มีปัญหาว่า ธนาคารหมกหน้าที่ในการชำระเงินตามเช็คฉบับนั้นตลอดไปหรือไม่ หรือคำบอกห้ามการชำระเงินตามเช็คฉบับนั้นมีผลตลอดไป หรือมีผลชำระระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น

ในปัญหานี้ตามมาตรา 992 (ที่มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับ Section 75, Bills of Exchange Act 1882) บัญญัติไว้แต่เพียงว่า หน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะชำระเงินตามเช็คอันเบิกแก่คนนั้น เป็นอันสิ้นสุดลงไปเท่านั้น ในทางปฏิบัติของธนาคารและวงการค่าทั่วไป ถ้าเช็คฉบับใดมีคำสั่งของผู้เค้ายึดห้ามจ่ายเงิน เมื่อธนาคารปฏิเสธการชำระเงินตามเช็คฉบับดังกล่าวไปแล้ว บางกรณีผู้ทรงอำนาจนำมายื่นให้ธนาคารชำระเงินอีกเมื่อไรก็ได้ (แต่ถ้ายื่นเกินกว่าหกเดือนนับแต่วันที่ออกเช็ค ตามมาตรา 991 (2) ธนาคารอาจปฏิเสธการชำระเงินอีกก็ได้) และธนาคารอาจชำระเงินตามเช็คดังกล่าวให้ผู้ทรงได้ ถ้าผู้เค้ายึดมีคำสั่งมายังธนาคารอีกครั้งหนึ่งว่าให้จ่ายเงินตามเช็คนั้นได้

ตาม Uniform Commercial Code Section 4-403 (2)¹ ของสหรัฐอเมริกา

¹ Uniform Commercial Code Section 4 - 403 (2) "An oral order is binding upon the bank only for fourteen calendar day unless confirmed in writing within that period. A written order is effective for only six months unless renewed in writing."

กำหนดไว้ว่า ผู้เคยค้าอาจบอกห้ามการใช้เงินค้ายวจา (oral notice) ได้ แต่ต้องบอกห้ามการใช้เงินเป็นลายลักษณ์อักษร (written notice) มาในภายหลังด้วย ซึ่งคำบอกห้ามการใช้เงินค้ายวจานี้มีผลห้ามธนาคารใช้เงินตามเช็คดังกล่าวได้เพียง 14 วัน เว้นแต่จะยื่นเข้ามาเป็นลายลักษณ์อักษร ภายในระยะเวลาดังกล่าวหรือผู้เคยค้าอาจบอกห้ามการใช้เงินเป็นลายลักษณ์อักษร (written notice) ก็ได้ ซึ่งจะมีผลเพียง 6 เดือน แต่อาจมีผลต่อไปอีก 6 เดือนก็ได้ ถาบอกห้ามมาเป็นลายลักษณ์อักษรอีกครั้งหนึ่ง ภายในเวลาดังกล่าว ดังนั้นถ้าไม่บอกห้ามการใช้เงินมาภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว ถือว่าคำบอกห้ามการใช้เงินสิ้นผล ธนาคารสามารถใช้เงินตามเช็คฉบับดังกล่าวได้

อนึ่ง การที่กฎหมายของสหรัฐยอมรับให้มีการบอกห้ามการใช้เงินค้ายวจาได้เพราะเป็นวิธีการบอกห้ามที่ทำได้สะดวกและเร็วที่สุด และในการปฏิบัติธนาคารยอมรับการบอกห้ามทางวจา กฎหมายจึงได้เขียนรับรองวิธีปฏิบัติของธนาคารไว้ แต่การที่กำหนดให้ต้องทำคำบอกห้ามการใช้เงิน เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยก็เพื่อได้มีหลักฐานแจ้งว่าได้มีคำบอกห้ามการใช้เงิน¹

ผู้เขียนมีความเห็นว่า แมตตามตรา 992 จะมีโคบัญญัติไว้เช่นเดียวกับ Uniform Commercial Code Section 4 - 403 (2) ก็ตาม แต่คำบอกห้ามการใช้เงินตามเช็คฉบับใด ๆ นั้นไม่ควรถือว่ามีผลเป็นการห้ามการใช้เงินตลอดไปเพราะการบอกห้ามการใช้เงินไม่มีผลทำให้สัญญาระหว่างธนาคารกับผู้เคยค้าสิ้นสุดลงด้วยและเมื่อผู้เคยค้ามีสิทธิห้ามธนาคารใช้เงินก็ย่อมมีสิทธิยกเลิกคำสั่งห้ามใช้เงินของตนเองได้ เช่น การที่ผู้เคยค้าบอกห้ามการใช้เงินความเช็ค เนื่องจากผู้รับเงินผิดสัญญากับผู้เคยค้า ต่อมารู้ตัวและผู้รับเงินตกลงกันได้แล้ว ผู้เคยค้าอาจมีคำสั่งให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คฉบับนั้นก็ได้ เว้นแต่ตกลงกันไม่ได้ คำสั่งนั้นก็ยังคงมีผลบังคับอยู่

¹ Uniform Commercial Code Section 4-403 (2) Official Comment No. 6-7.

แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะบัญญัติกฎหมายไทยทำนองเดียวกับ Section 4 - 403 (2) ของ Uniform Commercial Code นั้น ผู้เขียนเห็นว่า วิธีการดังกล่าวเป็นการไม่สะดวกในทางปฏิบัติ เพราะผู้เคยค้าจะต้องคอยระมัดระวังเรื่องกำหนดเวลาอยู่เสมอ หากหลงลืมหรือผลัดเผอเรอ คำบอกห้ามการชำระเงินย่อมจะคงสิ้นผลไป ผู้เคยค้าอาจต้องเสียหายได้ และการที่จะบัญญัติให้มีคำบอกกล่าวด้วยวาจาได้นั้น คงจะไม่สอดคล้องกับทางปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ในประเทศเรา เพราะยังไม่เป็นที่ยอมรับกันในทางธุรกิจให้มีการสั่งด้วยวาจาได้¹

สรุป คำบอกห้ามการชำระเงินจึงอาจถูกผู้เคยค้ายกเลิกคำสั่งในภายหลังเมื่อใดก็ได้หรืออาจไม่มีการยกเลิกเลยก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้เคยค้าเป็นสำคัญ ดังนั้น ถ้ามีคำสั่งยกเลิกการห้ามชำระเงินตามเช็คฉบับใดของผู้เคยค้า ก็จะมีผลทำให้ธนาคารมีอำนาจหน้าที่ในการชำระเงินตามเช็คฉบับดังกล่าวนั้นได้ มิใช่ว่าธนาคารจะหมดอำนาจหน้าที่ในการชำระเงินตามเช็คฉบับดังกล่าวเป็นการตลอดไป

ข้อแตกต่างระหว่างกรณีตามมาตรา 991 (3) และ กรณีตามมาตรา 992 (1)

ตั้งแต่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องกรณีมีคำบอกกล่าวว่าเช็คหายหรือถูกฉีกไป ตามมาตรา 991 (3) ว่า ผู้เคยค้าและผู้ทรงมีสิทธิบอกกล่าวให้ธนาคารทราบ อันจะมีผลทำให้ธนาคารมีสิทธิหยุดยั้งเงินในการชำระเงินหรือปฏิเสธการชำระเงินก็ได้ และเพียงการบอกกล่าวว่าเช็คหายหรือถูกฉีกไปไม่มีผลตามมาตรา 992 ไม่ว่าใครจะเป็นผู้บอกธนาคารก็ตาม แม้ในทางปฏิบัติ หากผู้ทรงมีคำบอกกล่าวว่าเช็คหายหรือถูกฉีกไปแล้วตงมีคำขอให้ธนาคารระงับการจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวด้วย แลคำขอให้ธนาคารระงับการชำระเงินของผู้ทรงนี้

¹ ดูรายละเอียดเรื่องคำสั่งที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร, หน้า 113.

ห้ามมิให้ผู้พ้นทำให้อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินสิ้นสุดลงไปได้ไม่ เพราะธนาคาร มิใช่คู่สัญญากับผู้ทรง ผู้ทรงจึงไม่มีสิทธิออกคำสั่งใด ๆ ถึงธนาคารได้ ทั้งอำนาจในการใช้ เงินตามเช็คของธนาคารจะสิ้นสุดลงได้เมื่อมีกรณีตามมาตรา 992 (1) - (3) เกิดขึ้น เท่านั้น ธนาคารจึงมีสิทธิใช้ดุลยพินิจว่าสมควรปฏิเสธการใช้เงินตามคำขอของผู้ทรงหรือไม่ หรืออาจใช้เงินตามเช็คก็ได้ ผู้ทรงไม่มีสิทธิกล่าวอ้างคำขอให้ธนาคารระงับการใช้เงิน มาฟ้องร้องธนาคารได้ เว้นแต่ธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คไปโดยทุจริต หรือประมาทเลินเล่อ แล้ว ธนาคารอาจต้องรับผิดชอบละเมิดกับผู้ทรงเท่านั้น

ส่วนกรณีห้ามการชำระเงินตามมาตรา 992 (1) นี้ เป็นสิทธิของผู้เค้ายก เท่านั้นโดยผู้เค้ายกมีสิทธิห้ามการชำระเงินด้วยเหตุใด ๆ ก็ได้ รวมทั้งกรณีที่เช็คหายหรือ ถูกฉีกไปควยและคำสั่งห้ามของผู้เค้ายกนี้ มีผลผูกพันธนาคารให้จำต้องปฏิบัติตาม และใน ทางปฏิบัติตลอดจนข้อตกลงระหว่างธนาคารกับผู้เค้ายกกำหนดว่า หากเช็คหายหรือถูกฉีกไป ผู้เค้ายกต้องแจ้งให้ธนาคารทราบโดยพลัน พร้อมทั้งมีคำสั่งระงับการชำระเงินตามเช็คฉบับ นั้นด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้หากเช็คหายหรือถูกฉีกไปและผู้เค้ายกได้บอกกล่าวให้ธนาคารทราบ พร้อมทั้งมีคำสั่งให้ระงับการชำระเงินตามเช็คด้วยแล้ว ก็จะไม่เข้ากรณีตามมาตรา 991 (3) ซึ่งมีผลเพียงทำให้ธนาคารมีสิทธิใช้ดุลยพินิจปฏิเสธการชำระเงินหรือจะชำระเงินตามเช็คก็ได้ แต่จะเข้ากรณีตามมาตรา 992 (1) ทำให้ธนาคารหมดอำนาจหน้าที่ในการชำระเงินตาม เช็คฉบับดังกล่าวเลยก็แล้ว

(2) รวามผู้สั่งจ่ายตาย

เมื่อธนาคารได้ทราบว่าผู้สั่งจ่ายตาย ตามมาตรา 992 (2) ธนาคารต้องระงับ การชำระเงินตามเช็คทันทีที่รู้ เพราะเมื่อลูกค้าผู้ฝากเงินถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินต่าง ๆ ซึ่ง รวมทั้งเงินฝากในธนาคาร ย่อมตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาท (ตามมาตรา 665, 1599 และ

1600)¹ และ การเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันกับธนาคารที่มีลักษณะเป็นบัญชีเดินสะพัด อยู่ด้วยแล้ว หากลูกค้าตายลงบัญชีเดินสะพัดที่มีอยู่กับธนาคารย่อมระงับลง นอกจากนี้ หนี้บางอย่างอาจระงับลงด้วยความตาย ไม่ตกทอดถึงทายาท การชำระหนี้ต้องเปลี่ยนแปลงไป ยังเป็นลูกหนี้เจ้าหนี้กันอีกต่อไปหรือไม่ ดังนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของลูกค้าผู้ฝากเงินและกองมรดกของลูกค้า กฎหมายจึงบัญญัติให้อำนาจและหน้าที่ของธนาคารสิ้นสุดลง

อนึ่ง หลักกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและท่านอาจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช² มีความเห็นว่าหน้าที่อำนาจหน้าที่ของธนาคารสิ้นสุดลงนี้เป็นไปตามหลักเรื่องตัวการตัวแทน เนื่องจากในการรับฝากเงินของลูกค้า ธนาคารอยู่ในฐานะตัวแทน เมื่อตัวการตายหรือล้มละลาย สัญญาตัวแทนจึงระงับ (ตามมาตรา 828) มาตรา 992 ก็บัญญัติตามหลักตัวการตัวแทนที่ว่านี้ กล่าวคือ อำนาจหน้าที่ของธนาคารที่จะจ่ายเงินตามเช็คเอามาจากเงินในบัญชีของลูกค้า เป็นอันสิ้นสุดลง เมื่อการตายหรือล้มละลาย แก่ตามที่ไต่พิจารณาแล้ว ในบทที่ 1 เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารผู้จ่ายกับผู้สั่งจ่าย (ผู้เช็ค) ว่าไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันตามสัญญาตัวการตัวแทนและในทางปฏิบัติการที่ลูกค้าผู้ฝากเงินถึงแก่ความตาย

¹ มาตรา 1599 "เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น"

มาตรา 1600 "ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตายตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้"

² ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยตัวเงิน แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2514, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิมลสันติวงศ์, 2524). หน้า 171.

มิได้ทำให้สัญญาเป็นบัญชีเงินฝากกระแสรายวันสิ้นสุดลงไปด้วย ทายาทของผู้ตายหรือผู้จัดการมรดกยังมีสิทธิเงินบัญชีต่อไปได้ เว้นแต่จะมีปัญหาในทางปฏิบัติกับธนาคาร คือ ทายาทของผู้ตายหรือผู้จัดการมรดกจะถอนเงินในบัญชีจะต้องมอบค้ำอย่างลายมือชื่อให้กับธนาคารใหม่เพื่อใช้แทนลายมือชื่อของผู้ตาย และหากบัญชีเงินฝากกระแสรายวันดังกล่าวมีลักษณะเป็นสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีหรือบัญชีเดินสะพัดควยแล้ว ทายาทของผู้ตายหรือผู้จัดการมรดกไม่สามารถสวมสิทธิแทนผู้ตายได้ เพราะธนาคารถือว่าเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ตายเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าในทางปฏิบัติตามระเบียบของธนาคารก่อให้เกิดความยุ่งยากกับทายาทของผู้ตายและผู้จัดการมรดกมาก นอกจากนี้ไม่มีความจำเป็นที่ทายาทของผู้ตายหรือผู้จัดการมรดกจะเงินบัญชีของผู้ตายต่อไป และต้องรวบรวมทรัพย์สินของผู้ตายเพื่อจัดแบ่งแก่ทายาทหรือนำไปชำระหนี้ของผู้ตาย ดังนั้นโดยปกติเมื่อลูกค้ายูฝากเงินตายทายาทหรือผู้จัดการมรดกจะขอเบิกถอนเงินในบัญชีของผู้ตายไปทั้งหมด ซึ่งก็เท่ากับเป็นการปิดบัญชีเงินฝากของผู้ตายนั่นเอง

อย่างไรก็ตามกรณีตามมาตรา 992 (2) นี้ เป็นแต่เพียงบทบัญญัติที่กำหนดถึงหน้าที่ธนาคารจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายเป็นอันสิ้นสุดลง เมื่อธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตายเท่านั้น ส่วนความผูกพันความเช็คที่ผู้สั่งจ่ายได้สั่งจ่ายไว้แล้ว ยังคงมีอยู่จนกว่าเช็คฉบับนั้นจะได้มีการใช้เงินโดยครบถ้วน ฉะนั้นกองมรดกของผู้สั่งจ่าย จึงต้องผูกพันรับผิดชอบเหนือความที่ปรากฏในเช็ค¹

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1416/2522 ผู้ออกเช็คตายก่อนวันที่ล่วงหน้าในเช็ค กองมรดกต้องรับผิดชอบลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายในเช็คนั้น ผู้ทรงฟ้อง เรียกเงินตามเช็คได้โดยไม่ต้องมีหลักฐานการกู้เงินที่ผู้สั่งจ่ายออกเช็คใช้หนี้เงินกู้

"การรู้" (Knowledge)

อำนาจหน้าที่ของธนาคารจะสิ้นสุดลงเมื่อธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตาย ดังนั้นเช็คฉบับใด ผู้สั่งจ่ายออกไว้ก่อนตายหรือออกเช็คลงวันที่ล่วงหน้า แต่ผู้สั่งจ่ายตายก่อนวันที่ลงในเช็ค ไม่ถือเป็นข้อสำคัญถ้านำมายื่นให้ใช้เงิน หลังจากที่ธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตาย ธนาคารย่อมไม่มีอำนาจใช้เงินตามเช็คฉบับดังกล่าว แต่ธนาคารไม่รู้อาจได้ใช้เงินตามเช็คของผู้สั่งจ่ายดังกล่าว ธนาคารก็อาจหักบัญชีของผู้สั่งจ่ายนั้นได้ หากธนาคารได้ใช้เงินไปโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ ปัญหาสำคัญจึงอยู่ที่ว่าธนาคารรู้อะไรถึงการตายของผู้สั่งจ่ายหรือไม่¹ ซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบเป็นกรณี ๆ ไป แต่ต้องเป็นการรู้อย่างแท้จริง (actual knowledge)² เช่น เมื่อธนาคารทราบว่าผู้สั่งจ่ายตาย หรือมีข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ว่า ผู้สั่งจ่ายตาย เป็นต้น จะถือว่าธนาคารรู้อาจได้ ธนาคารจะต้องตรวจสอบให้แน่ชัดเสียก่อนว่าผู้สั่งจ่ายถึงแก่กรรมจริง ๆ เช่น ต้องตรวจสอบจากใบมรณบัตรหรือได้รับการยืนยันจากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ เป็นต้น

¹ Uniform Commercial Code Section 1 - 201 (25) - (27)
Section 4 - 405 (1) "Knowledge" means actual knowledge of the bank employee whose job it is to close down such accounts, plus a reasonable time within which to act.

² ความบันทึกเรื่องการตรวจร่างแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ของกรมร่างกฎหมายนั้น ก็ รัณตามมาตรา 992 (2) เป็น actual knowledge ส่วนในมาตรา 992 (3) นั้นเป็น constructive knowledge (ข้อสังเกต กรณีตามมาตรา 992 (2) นี้จึงไม่ใช่คำว่า "notice" เหมือนใน Section 75 (2) ของ Bills of Exchange Act 1882 แต่ใช้คำว่า "knowledge")

การที่ธนาคารต้องรู้อย่างแท้จริงก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ในแต่ละวันมีเช็คเป็นจำนวนมากมาย
เข้ามาเกี่ยวพันในการดำเนินกิจการของธนาคาร จึงเป็นการยากที่ธนาคารจะต้องคอย
ติดตามสอดส่องให้รู้ว่า ผู้สั่งจ่ายตามเช็คแต่ละฉบับยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ ประการหนึ่ง
อีกประการหนึ่งก็คือว่า เช็คนั้นตามปกติจะต้องมีการโอนเงินตามคำสั่งของผู้เคยค่าเสมอ
ถ้าไม่มีความจำเป็นแล้วธนาคารจะไม่ปฏิเสธการโอนเงิน โดยถือหลักปฏิบัติว่าธนาคาร
จะต้องโอนเงินตามเช็คของผู้เคยค่าเสมอ

การตายของผู้สั่งจ่ายนี้ ไม่มีการประกาศเป็นทางการดังเช่นการที่ศาลมีคำสั่ง
ให้ผู้สั่งจ่ายเป็นคนสาปสูญ, ลมละลาย, คนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ
ซึ่งจะต้องประกาศคำสั่งเช่นนั้นในราชกิจจานุเบกษา เมื่อประกาศแล้ว แม้ตามความเป็นจริง
ธนาคารจะไม่รู้ก็ถือว่าธนาคารรู้ ดังนั้น การที่ธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตายนี้ต้อง เป็นการ
รู้อย่างแท้จริง จะนำกรณีนี้ที่ถือว่ารู้หรือควรรู้มาใช้ไม่ได้

การรู้ของธนาคารนี้ ผู้เขียนเห็นว่าธนาคารต้องรูล่วงหน้าภายในเวลาอันสมควร
ซึ่งธนาคารมีโอกาสดำเนินการระงับการโอนเงินให้ทันด้วย (ตามหลักใน Uniform
Commercial Code Section 4 - 405 (1)¹ เช่น ถ้าธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตายใน

¹ Uniform Commercial Code Section 4 - 405

"(1) A payor or collecting bank's authority to accept, pay or collect an item or to account for proceeds of its collection if otherwise effective is not rendered ineffective by incompetence of a customer of either bank existing at the time the item is issued or its collection is undertaken if the bank does not know of an adjudication of incompetence. Neither death nor incompetence of a customer revokes such authority to accept, pay, collect or account until the bank knows of the fact of death or of an adjudication of incompetence and has reasonable opportunity to act on it."

เวลาอันกระชั้นชิดกับเวลาที่ธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คของผู้สั่งจ่ายให้กับผู้ทรงไปแล้ว
เป็นต้น ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารย่อมมีอำนาจใช้เงินตามเช็คดังกล่าวไปได้โดยมีสิทธิ
หักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยกา) ได้ด้วย

เมื่อธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตายแล้ว ธนาคารจะปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คของผู้
ผู้สั่งจ่ายดังกล่าว เพื่อให้ทายาทหรือผู้จัดการมรดกของผู้ตายเข้ามาจัดการ เกี่ยวกับบัญชี
เงินฝากของผู้ตาย ธนาคารจะใช้ดุลยพินิจใช้เงินตามเช็คดังกล่าวไม่ได้เลย

แต่ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (Uniform Commercial Code
Section 4 - 405 (2))¹ กำหนดไว้ว่า ในกรณีที่ธนาคารรู้ว่าผู้เคยกาตาย ธนาคาร
ก็ยังมิได้ใช้เงินหรือรับรองเช็คที่นำมายื่นภายใน 10 วัน นับแต่วันที่ผู้เคยกาตายได้
เว้นแต่มีคำสั่งห้ามจ่ายเงิน โดยมีเหตุผลว่าในบางกรณีผู้ทรงมีสิทธิได้รับเงินตามเช็คใน
เวลาใกล้เคียงก่อนที่ผู้เคยกาตาย ธนาคารอาจใช้ดุลยพินิจใช้เงินตามเช็คอันเป็นหนี้ที่ยัง
ค้างชำระไปได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการลบล้างข้อร้องไห้ของมรดกของผู้ตายชำระหนี้แก่เจ้าหนี้
รายย่อย ๆ อันเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและภาระในการดำเนินการพิจารณาพิจารณา

ผู้เขียนมีความเห็นว่า สิทธิของธนาคารตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกานี้
หากนำมาใช้ในประเทศไทย อาจช่วยบรรเทาการฟ้องร้องคดีไต่ถาม แคลงหากว่า
กฎหมายไทยให้สิทธิเช่นนี้แก่ธนาคารแล้ว ธนาคารจะใช้ดุลยพินิจได้อย่างไรว่าควรจ่ายเงิน
ตามเช็คฉบับใดควรเป็นจำนวนเงินเท่าใด เหตุใดใช้เงินตามเช็คฉบับหนึ่ง แต่ไม่ใช่ตามเช็ค
อีกฉบับหนึ่ง นั้นสินระหว่างผู้เคยกา (ผู้สั่งจ่าย) กับผู้ทรงยังคงมีต่อกันจริงหรือไม่ และการที่

¹ "Even with knowledge a bank may for 10 days after the date of death pay or certify checks drawn on or prior to that date unless ordered to stop payment by a person claiming an interest in the account."

ธนาคารจ่ายเงินไปย่อมเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ การพิสูจน์ให้เห็นชัดว่าเหตุใดธนาคารจึงได้ใช้เงินตามเช็คไป ทั้ง ๆ ที่กฎหมายวางหลักไว้แล้วว่าธนาคารหมกอำนาจอันหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็ค ถ้ารู้ว่าผู้สั่งจ่ายตาย ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ธนาคารไม่ควรจ่ายเงินไปโดยรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตาย แม้ว่าเช็คจะถึงกำหนดก่อนวันที่ผู้สั่งจ่ายตาย แต่นำมายื่นให้ธนาคารใช้เงินหลังจากวันที่ธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตายก็ตาม

นอกจากนี้ ตาม Uniform Commercial Code Section 4 - 405 (2) ให้สิทธิแก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในบัญชีเงินฝากที่ผู้เคยค้าได้ฝากไว้กับธนาคาร (a person claiming on interest in the account) ในอันที่จะมีคำขอห้ามการใช้เงิน ถ้าผู้เคยค้าตาย ธนาคารยอมหมกอำนาจอันการใช้เงินตามเช็คอีกต่อไป จะใช้ดุลยพินิจเลือกใช้เงินหลังจากที่ผู้เคยค้าถึงแก่กรรมแล้ว 10 วันไม่ได้ควย ในประเด็นนี้ผู้เขียนเห็นว่า ตามหลักในกฎหมายไทย การที่ผู้มีส่วนได้เสียได้ขอห้ามการใช้เงินไม่มีผลผูกพันธนาคารให้ต้องปฏิบัติตาม แต่มีผลเป็นการแจ้งให้ธนาคารทราบว่า ผู้เคยค้าได้ถึงแก่กรรมแล้ว อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คย่อมสิ้นสุดลงตามมาตรา 992 (2) ถ้าธนาคารยังยื่นใช้เงินตามเช็คไปอีกเท่ากับว่าธนาคารกระทำไปโดยไม่สุจริต และยังเป็นการใช้เงินไปโดยรู้อยู่ว่าคุณไม่มีหน้าที่ต้องชำระตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407 ธนาคารต้องรับผิดชอบทายาทของผู้ตายรวมตลอดถึงผู้มีส่วนได้เสียด้วย ซึ่งผลก็เป็นทำนองเดียวกับตามที่ Uniform Commercial Code Section 4 - 405 (2) กำหนดไว้ว่า หากมีคำขอห้ามการใช้เงิน อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินสิ้นสุดลง

กรณีธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายเป็นกนสามสูญ

กรณีตามมาตรา 992 (2) เป็นกรณีที่ผู้สั่งจ่ายตาย แต่ตัวผู้สั่งจ่ายเป็นกนสามสูญ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 64¹ ซึ่งถือเป็นการตายโดยผลของ
กฎหมาย (มาตรา 65)² ธนาคารจะหมกอำนาจหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คด้วย
หรือไม่

การเป็นคนสาบสูญนั้นมีผลเช่นเดียวกับการตายโดยธรรมชาติ คือ มรดกของ
ผู้นั้นตกทอดแก่ทายาท (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1602)³ เงินฝากใน
บัญชีที่มีอยู่กับธนาคารย่อมเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทของคนสาบสูญด้วย หนี้สินของคนสาบสูญ

¹ มาตรา 64 "ถ้าบุคคลใดไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และทราบเท่าเจ็ดปี
ไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร เมื่อผู้ใดคนหนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย หรือพนักงาน
อัยการร้องขอศาล ศาลจะสั่งให้บุคคล เช่นว่านั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้

วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงบุคคลซึ่งได้ไปถึงสมรภูมิแห่งสงคราม หรือ
ไปตกอยู่ในเรือเมื่ออัปปาง หรือไปตกอยู่ในฐานะที่จะเป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด
หากนับแต่เวลาเมื่อสงครามใกล้สิ้นสุดลงแล้ว หรือนับแต่เมื่อเรืออัปปาง หรือนับแต่เมื่อภยันตราย
ประการอื่น ๆ ใดผ่านพ้นไปแล้วนั้น ได้เวลาถึงสามปียังไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดี
อย่างไร"

² มาตรา 65 "บุคคลอันศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้วนั้น ท่านให้ถือว่า
ถึงความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังได้ระบุไว้ในมาตราก่อนนั้น"

³ มาตรา 1602 "เมื่อบุคคลใดต้องถือว่าถึงแก่ความตายตามความในมาตรา 65
แห่งประมวลกฎหมายนี้ มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท

ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ หรือตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาที่
ระบุไว้ในคำสั่งที่สั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ใช้บทบัญญัติมาตรา 66 แห่งประมวลกฎหมายนี้บังคับ
แก่ทายาทของบุคคลนั้น"

ก็อาจระงับลงได้ตายเช่นเดียวกับการตายตามธรรมชาติ ดังนั้น แม้มาตรา 992 จะมิได้บัญญัติไว้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วผู้เขียนเห็นว่า หากผู้ส่งจ่ายถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้ว ธนาคารยอมหมกอำนาจหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คของกนสาบสูญเช่นกัน โดยอาศัยหลักเกี่ยวกับมาตรา 992 (2) ซึ่งเป็นกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง

แต่มีข้อแตกต่างกับมาตรา 992 (2) เพราะบุคคลที่ถูกศาลสั่งเป็นคนสาบสูญนั้น จะต้องมีการโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 67) ซึ่งถือว่าทุกคนรวมทั้งธนาคารต้องรู้ว่าได้มีการสั่งให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นคนสาบสูญ จึงจะนำหลักเรื่อง "การรู้อย่างแท้จริง" (actual knowledge) ในกรณีเช่นเกี่ยวกับการที่ธนาคารรู้ว่าผู้ส่งจ่าย (มาตรา 992 (2)) มาใช้ไม่ได้ ฉะนั้นเมื่อผู้ส่งจ่ายถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญและได้มีการประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษาแล้วยอมถือได้ว่า ธนาคารรู้หรือควรรู้ว่าผู้ส่งจ่ายเป็นคนสาบสูญ มีผลผูกพันธนาคารตั้งแต่นั้น แม้ความจริงธนาคารจะมีใครเลยก็ตาม เช่นเดียวกับกรณีที่ธนาคารรู้ว่าศาลได้มีคำสั่งรักษาทรัพย์สินชั่วคราว หรือคำสั่งให้ผู้ส่งจ่ายเป็นคนล้มละลาย หรือได้มีประกาศโฆษณาคำสั่งเช่นนั้น (มาตรา 992 (3)) และถ้าธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คของกนสาบสูญไป ย่อมถือได้ว่าเป็นการใช้เงินไปโดยไม่มีหน้าที่จะต้องกระทำตามหลักในมาตรา 407 เช่นกัน

อนึ่ง บุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้ว ต่อมาภายหลังศาลอาจจะถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญก็ได้ แต่การถอนคำสั่งนี้ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันได้กระทำไปโดยสุจริตในระหว่าง เวลาตั้งแต่ศาลมีคำสั่งแสดงความสาบสูญจนถึงเวลาถอนคำสั่งนั้น แต่อย่างหนึ่งอย่างใด (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 66) ดังนั้น แม้ธนาคารจะระงับการใช้เงินตามเช็คของกนสาบสูญไปตั้งแต่เมื่อมีคำสั่งศาลประกาศในราชกิจจานุเบกษาไปโดยสุจริตแล้ว แม้ต่อมาจะมีการถอนคำสั่งดังกล่าวธนาคารก็ย่อมได้รับความคุ้มครอง

กรณีธนาคารผู้รับฝากเงินเช็คตามบัญชีรวมค้าย

ในกรณีเป็นบัญชีรวม (joint account) ถ้าธนาคารผู้รับฝากเงินคนใดคนหนึ่งตายหรือสาบสูญ จะทำให้ธนาคารหมกอำนาจอ้างหน้าที่ใช้เงินตามเช็คหรือไม่ บัญชีนั้นต้องแยกพิจารณาว่าบัญชีรวมนั้น ผู้ส่งฝากเงินคนหนึ่งตายหรือสาบสูญนั้นเป็นคน ๆ เดียวที่มีอำนาจส่งฝากเงินจากบัญชีดังกล่าวหรือไม่ หรือต้องส่งฝากร่วมกันทุกคน ซึ่งต้องขึ้นกับประเภทบัญชีรวมดังนี้

- บัญชีประเภท "นาย ก. และ/หรือ นาย ข." หรือ "นาย ก. หรือ นาย ข." บัญชีเช่นนี้ นาย ก. หรือนาย ข. ต่างคนต่างมีสิทธิออกเช็คได้โดยลำพัง สมมติว่า นาย ก. ตาย นาย ข. ก็ยังมีอำนาจส่งฝากได้ ทั้งนี้กรณีเช่นนี้ธนาคารไม่มีสิทธิระงับการจ่ายเงินได้ ต้องถือตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงกันไว้ในตอนเปิดบัญชี เว้นแต่จะปรากฏว่าการฝากเงินนั้นมีลักษณะเป็นไปในทางที่ทำให้ธนาคารเห็นได้ว่าไม่ควรจ่ายเงินไปตามคำสั่งของผู้ส่งฝากที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือจนกว่าธนาคารจะพิจารณาถึงสิทธิหน้าที่อันผู้ที่ยังมีชีวิตเหลืออยู่จะพึงมีในเงินฝากที่เหลืออยู่นั้นแล้ว

ตามปกติในทางปฏิบัติหากเป็นบัญชีประเภท "นาย ก. และ/หรือ นาย ข." สมมุติว่า นาย ก. ตาย ทายาทของ นาย ก. ประสงค์จะปิดบัญชี ธนาคารจะให้ทายาทของ นาย ก. และ นาย ข. เป็นผู้ถอนเงินในบัญชีดังกล่าวร่วมกัน เพื่อเป็นการตัดปัญหาที่ธนาคารอาจถูกทายาทของ นาย ก. หรือ นาย ข. ฟ้องร้องในการที่ธนาคารได้จ่ายเงินให้แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไป ส่วนบัญชีประเภท "นาย ก. หรือ นาย ข." ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ยังคงมีสิทธิเบิกถอนเงินในบัญชีดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่ทายาทของผู้ตายและผู้ที่ยังอยู่ต้องตกลงกันเอง

- ถ้าเป็นบัญชีที่ต้องส่งฝากร่วมกันทุกคน เช่น "นาย ก. และ นาย ข." บัญชีของคณะบุคคลที่มีโชติบุคคล เช่น ชมรม, สมาคม ที่มีใจจดทะเบียน เป็นคน สมมุติว่าคนใดคนหนึ่งตาย บุคคลที่เหลืออยู่ย่อมไม่มีอำนาจส่งฝากต่อไปได้ เพราะไม่มีผู้ส่งฝากครบจำนวนตามเงื่อนไขที่ตกลงไว้กับธนาคาร เมื่อตอนเปิดบัญชี ทั้งนี้ ธนาคารจึงมีสิทธิระงับการจ่ายเงินได้

กรณีธนาคารว่าผู้มีอำนาจสั่งจ่ายเงินจากบัญชีของนิติบุคคลตาย

ถ้าผู้มีอำนาจลงนามสั่งจ่ายเงินจากบัญชีของนิติบุคคลตายหรือสาบสูญ ผู้เขียนเห็นว่ายังไม่สมควรอำนาจหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คของนิติบุคคลนั้น เพราะถือไม่ได้ว่านิติบุคคลสิ้นสภาพลงไปแล้ว เป็นแต่เพียงผู้มีอำนาจสั่งจ่ายแทนนิติบุคคลตายลงเท่านั้น ธนาคารจึงยังสามารถใช้เงินตามเช็คของนิติบุคคลซึ่งผู้มีอำนาจลงนามสั่งจ่ายตายหรือสาบสูญได้¹

บางกรณีเช็คที่สั่งจ่ายในนามนิติบุคคล โดยลงวันที่ล่วงหน้าไว้ แต่ผู้มีอำนาจลงนามสั่งจ่ายแทนนิติบุคคลถึงแก่กรรมก่อนวันที่ลงในเช็ค มีปัญหาว่าธนาคารมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินตามเช็คหรือไม่

ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อเช็คที่สั่งจ่ายในนามนิติบุคคล โดยมีการลงวันที่ล่วงหน้า และผู้มีอำนาจลงนามไต่ลงนามสั่งจ่ายแล้ว มีรายการครบถ้วน เช็คนั้นก็สมบูรณ์ เพราะกฎหมายมิได้ห้ามลงวันที่ไว้ล่วงหน้า แมตตามผู้มีอำนาจสั่งจ่ายแทนนิติบุคคลจะถึงแก่กรรมก่อนวันที่ลงในเช็ค ก็มิได้ทำให้เช็คขาดความสมบูรณ์ไป และนิติบุคคลนั้นก็ยังคงอยู่ โดยหลักในกฎหมายแล้ว ธนาคารยังมีหน้าที่ต้องใช้เงินตามเช็คดังกล่าวต่อไป แต่เนื่องจากในทางปฏิบัติ เมื่อผู้มีอำนาจลงนามสั่งจ่ายถึงแก่กรรม นิติบุคคลนั้นก็มักจะรีบทำหนังสือแจ้งมายังธนาคารเพื่อเปลี่ยนตัวผู้มีอำนาจ หากแจ้งมาก่อนวันที่ลงในเช็คจะมีผลทำให้ผู้มีอำนาจคนเดิมหมดอำนาจไป ธนาคารจึงไม่สามารถใช้เงินตามเช็คฉบับดังกล่าว เมื่อถึงวันที่ลงในเช็คได้ เพราะผู้มีอำนาจลงนามสั่งจ่ายคนเดิมนั้นได้หมดอำนาจก่อนที่จะถึงวันที่ลงในเช็คเสียแล้ว ถ้าธนาคารยังยื่นจ่ายเงินไป ก็ถือได้ว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยไม่มีหน้าที่จะอาศัยลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายแทนนิติบุคคล ซึ่งไม่มีอำนาจลงนามมาหักบัญชีของนิติบุคคลนั้นไม่ได้

¹เปรียบเทียบจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1230/2508 "ผู้แทนนิติบุคคลมอบอำนาจให้ฟ้องความแล้ว แม้นมอบอำนาจจะตายลงก็ไม่ทำให้ไปมอบอำนาจในนามนิติบุคคลนั้นเสียไป"

ดังนั้น ตามระเบียบของธนาคารจึงได้กำหนดไว้ว่า ในกรณีเป็นเช็คลงวันที่
 ลงนามและธนาคารทราบว่าผู้มีอำนาจลงนามสั่งจ่ายเช็คแทนนิติบุคคลถึงแก่กรรมก่อนวันที่
 ลงในเช็คธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงินเสมอ ถ้าหากนิติบุคคลนั้นได้แจ้งการเปลี่ยนตัว
 ผู้มีอำนาจลงนามสั่งจ่ายให้ธนาคารทราบแล้ว แต่ยังมีใครแจ้งให้ธนาคารทราบ
 ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารยังมีหน้าที่จ่ายเงินตามเช็ค เพราะผู้มีอำนาจลงนามสั่งจ่ายที่ได้
 ลงนามไว้ ยังมีอำนาจสั่งจ่ายอยู่เช่นเดิม อย่างไรก็ตามเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของ
 ธนาคาร ธนาคารควรติดต่อกับนิติบุคคล (ผู้สั่งจ่าย) ก่อน เพื่อให้ทราบว่านิติบุคคลนั้น
 ยังประสงค์ให้มีการใช้เงินตามเช็คฉบับดังกล่าวอยู่อีกหรือไม่

กรณีธนาคารรู้ว่านิติบุคคลเลิกกิจการ

ในกรณีที่ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล, ห้างหุ้นส่วนจำกัด, บริษัทจำกัด หรือ
 นิติบุคคลใด ๆ เลิกกันแล้ว หรืออยู่ระหว่างชำระบัญชีเพื่อเลิกกัน ธนาคารจะหมกอำนา
 หน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คของนิติบุคคลเหล่านี้หรือไม่ เพราะเมื่อเลิกกันแล้ว ทำให้
 สภาพแห่งการเป็นนิติบุคคลสิ้นสุดลง

นิติบุคคลดังกล่าวข้างต้น อาจเลิกกันได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้¹
 แต่เมื่อเลิกกันแล้วก็ให้แจ้งถือว่ายังคงตั้งอยู่ครบเท่าเวลาที่จะเป็นเพื่อการชำระบัญชี
 (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1249) ดังนั้น ในระหว่างการชำระบัญชี
 เพื่อเลิกกันผู้เขียนมีความเห็นว่า ธนาคารยังไม่หมกอำนาจหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็ค
 ของนิติบุคคลเหล่านี้ เพราะห้างหุ้นส่วนบริษัทนั้นยังคงตั้งอยู่ในระหว่างเวลาที่จำเป็นแก่การ
 ชำระบัญชีเพื่อจัดกิจการที่ยังคงค้างอยู่ รวมทั้งระงับกิจการงานเท่าที่จำเป็นให้เสร็จสิ้นไป²

¹ การเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล กฎประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา
 1069 ห้างหุ้นส่วนจำกัด กฎมาตรา 1080 ประกอบมาตรา 1069 และบริษัทจำกัด กฎมาตรา
 1236 และ 1237

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1331/2497

อนึ่ง เมื่อมีการชำระบัญชีของผู้ชำระบัญชีเพื่อทำหน้าที่ในการชำระสะสาง
 การงานของห้างหุ้นส่วน บริษัทนั้นได้เสร็จไปก็จักการใช้หนี้สินและแจกจ่ายสินทรัพย์
 ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1250) ผู้จัดการ
 หรือผู้มีอำนาจสั่งจ่ายเช็คของห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทเดิม ไม่มีอำนาจอีกต่อไป¹ ผู้ชำระ
 บัญชีเท่านั้นที่มีอำนาจเซ็นสั่งจ่ายเช็คและถอนเงินจากบัญชีมาใช้ในการชำระบัญชีได้²
 แต่ถาเป็นการถอนเงินจำนวนมากหรือเห็นได้ว่า ผู้ชำระบัญชีสั่งจ่ายเช็คเพื่อประโยชน์
 ส่วนตัวเอง ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารควรสอบถามตามสมควรถึงสิทธิที่จะได้รับเงินจำนวน
 นั้น ๆ ของผู้ชำระบัญชีก่อนหรือ ถ้าหากมีเช็คซึ่งสั่งจ่ายโดยผู้จัดการหรือผู้มีอำนาจสั่งจ่าย
 กอนห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทเล็กกันมายื่นให้ธนาคารใช้เงิน ธนาคารก็ควรจะสอบถามผู้ชำระ
 บัญชีก่อนเช่นกันว่าควรจะใช้เงินตามเช็คดังกล่าวหรือไม่ ไม่เช่นนั้นอาจถือได้ว่าธนาคาร
 กระทำการโดยประมาทเลินเล่อได้ เพราะเมื่อมีการเลิกห้างเล็กบริษัท กฎหมายกำหนดให้
 ผู้ชำระบัญชีบอกกล่าวแก่ประชาชนโดยประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์ เพื่อให้ทราบว่าเลิกกัน
 แล้ว และให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ยื่นคำทวงหนี้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1253)
 แม้การประกาศในหนังสือพิมพ์ไม่ถือว่าทุกคนจะต้องรู้ เหมือนกันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
 ก็ตาม แต่อาจแสดงให้เห็นถึงความประมาทของธนาคารก็ได้ ถ้าพิสูจน์ได้ว่าธนาคารจะต้อง
 รุขอความที่ประกาศในหนังสือพิมพ์หรือมีพฤติการณ์ที่ปรากฏว่าธนาคารต้องรู้อย่างแน่นอน เช่น
 ลงประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์ฉบับที่แพร่หลายไปทั่วประเทศ หรือผู้ชำระบัญชีมาติดต่อกับ
 ธนาคารโดยตรง เป็นต้น

¹ Lord Chorley, Law of Banking. p. 367.

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 499/2505 ศาลตัดสินว่า ผู้ชำระบัญชีเลิกบริษัทจำกัด
 ออกเช็คสั่งจ่ายเงินของบริษัทในระหว่างการชำระบัญชีนั้นได้แก่ตนเอง อาจเป็นไคยนำเงิน
 มาใช้จ่ายในการทำหน้าที่ผู้ชำระบัญชี เป็นกิจการที่ดำเนินไปตามธรรมดา ข้อเท็จจริงไม่ปรากฏ
 ว่าผู้ชำระบัญชีกระทำการไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือมีพฤติการณ์แสดงเจตนาทุจริตประการใด
 ไม่มีมูลความผิดอาญารัฐานัยยกอกรัพย์

ฉะนั้น ผู้เขียนเห็นว่าธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คไปในระหว่างการชำระบัญชี โดยมีใบประทวนเดินแล้ว ธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครอง ธนาคารพึงสุจริตว่าได้มีการชำระบัญชีเพื่อเลิกห้าง ¹

ในทางปฏิบัติ เมื่อมีการเลิกห้างหุ้นส่วนบริษัท และได้มีการชำระบัญชีเสร็จสิ้นไปแล้ว ผู้ชำระบัญชีจะต้องยื่นคำขอจดทะเบียนเสร็จการชำระบัญชี เมื่อนายทะเบียนสั่งรับจดทะเบียนแล้ว จะประกาศคำสั่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาเพื่อให้บุคคลทั่วไปรับรู้ ฉะนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คของห้างหุ้นส่วนบริษัทเหล่านี้ หลังจากที่ได้มีการประกาศแล้ว แมว่าธนาคารจะไม่รู้ก็ตาม ธนาคารจะไม่ได้รับความคุ้มครองเลย (เช่นเดียวกับกรณีตามมาตรา 992 (3) ดังจะได้อธิบายต่อไป)

สำหรับห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลนั้น ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตายหรือล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ห้างหุ้นส่วนเป็นอันเลิกกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1055 เว้นแต่จะตกลงกันเป็นอย่างอื่น แต่การเลิกห้างหุ้นส่วนจากัดนี้ไม่จำเป็นต้องมีการชำระบัญชีเสมอไป ² ทั้งยังไม่ต้องจดทะเบียนเลิกกันและประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วย เพราะมิได้เป็นนิติบุคคล ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ธนาคารจะหมดอำนาจในการใช้เงินตามเช็คของห้างหุ้นส่วนนี้ ต่อเมื่อธนาคารได้รู้ตามมาตรา 992 (2) เท่านั้น จะถือว่าธนาคารต้องรู้หรือควรรู้ไม่ได้ เพราะบัญชีเงินฝากของห้างหุ้นส่วนสามัญนี้ อาจใช้ต่อไปได้เพื่อการวัดการทรัพย์สินตามข้อตกลงของผู้เป็นหุ้นส่วนเดิมก็ได้

¹ Maurice Megrah and F.R. Ryder, Paget's Law of Banking, pp. 246-247.

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 351/2507 "การเลิกห้างหุ้นส่วนจำกัด จะต้องมีมีการชำระบัญชีเสมอไป เพื่อให้สภาพของนิติบุคคลนั้นสิ้นสุดลง ด้วยการจดทะเบียนตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1254 และมาตรา 1270 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่จะนำมาตรา 1061 ที่ว่าด้วยการเลิกห้างหุ้นส่วนที่ไม่ได้จดทะเบียน โดยการตกลงกันไม่ต้องมีการชำระบัญชีมาใช้บังคับหาได้ไม่ เพราะการเลิกห้างหุ้นส่วนจำกัดได้มีบทบัญญัติเป็นพิเศษไว้ต่างหากแล้วในหมวดที่ 5 แห่งลักษณะ 22"

(3) รู้ว่าศาลไต่ถามคำสั่งรักษาทรัพย์สินชั่วคราว หรือคำสั่งใหญ่สั่งจ่ายเป็นคนล้มละลาย หรือไต่ถามประกาศโฆษณาคำสั่งเช่นนั้น

กรณีตามมาตรา 992 (3) นี้ เป็นการขยายกฎหมายล้มละลายมาควบคุมเงินของผู้ล้มละลายที่ฝากไว้กับธนาคาร เพราะเมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินแต่ผู้เดียวมีอำนาจจัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้เก็บรวบรวมและรับเงินหรือทรัพย์สินซึ่งจะตกได้แก่ลูกหนี้หรือซึ่งลูกหนี้มีสิทธิจะได้จากผู้อื่น ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 22¹ ธนาคารมีหน้าที่ต้องส่งเงินที่เหลืออยู่ในบัญชีของผู้ล้มละลายให้อยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สิน ตามมาตรา 992 (3) จึงได้บัญญัติขึ้นเพื่อให้ธนาคารมีหน้าที่รักษาเงินในบัญชีของผู้ล้มละลายไว้เบิกจ่ายตามคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินนี้เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายของผู้ล้มละลาย ดังนั้นอำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คของผู้สั่งจ่ายที่เป็นคนล้มละลาย จึงสิ้นสุดลงโดยต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินเท่านั้น

อนึ่งคำสั่งรักษาทรัพย์สินชั่วคราว ตามมาตรา 992 (3) นี้ หมายความว่าถึงคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์สินชั่วคราวหรือคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์สินเด็ดขาด เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ร่างและใช้บังคับมาตั้งแต่ พ.ศ. 2472 ซึ่งในขณะนั้นยังใช้พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 130 (พ.ศ. 2455) ซึ่งมีเฉพาะการรักษาทรัพย์สินชั่วคราวเท่านั้น แต่ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีหลักการแตกต่างจากกฎหมายล้มละลายฉบับเดิมโดยเปลี่ยนจากการรักษาทรัพย์สินชั่วคราวเป็นการพิทักษ์ทรัพย์สินชั่วคราว และมีการพิทักษ์ทรัพย์สิน

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 713/2525 ศาลตัดสินว่า "บริษัทจำกัดที่อยู่ระหว่างการชำระบัญชีนั้น อำนาจจัดการแทนบริษัทเป็นของผู้ชำระบัญชีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1250, 1259 และเมื่อบริษัทถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์สินเด็ดขาดแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินแต่ผู้เดียวมีอำนาจจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของบริษัทตามพระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 22, 24 กรณีไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 79, 80 ที่จะตั้งผู้แทนเฉพาะการหรือผู้จัดการชั่วคราวได้"

เค็ดชาคือชั้นหนึ่งก่อนพิพากษาให้ล้มละลาย ซึ่งแต่เดิมห้ามไม่ ฉะนั้น ถ้ามีความตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ประกอบทวยแล้ว ก็มีความหมายว่าอำนาจของธนาคารที่จะจ่ายเงินตามเช็คเป็นอันสิ้นสุดลง เมื่อศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของผู้ส่งจ่าย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวหรือเค็ดชาก็ตาม ¹

ธนาคารต้องรู้ว่าศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์หรือคำสั่งให้ผู้ส่งจ่ายเป็นคนล้มละลาย "การรู้" ของธนาคารนี้เป็นข้อเท็จจริงซึ่งต้องพิสูจน์ว่ารู้หรือไม่รู้เป็นกรณี ๆ ไป เช่น ธนาคารเป็นโจทก์ฟ้องผู้ส่งจ่าย (ผู้เคียด) ให้ล้มละลายเอง เมื่อศาลได้มีคำสั่งดังกล่าว ธนาคารย่อมจะต้องรู้ เป็นคน และต้องเป็นการรู้อย่างแท้จริง (actual knowledge) เช่นเดียวกับกรณีที่ธนาคารรู้ว่าผู้ส่งจ่ายตายตามมาตรา 992 (2) ถึงแม้ธนาคารจะไม่รู้อีกคำสั่งของศาล แต่เมื่อได้มีประกาศโฆษณาคำสั่งนั้น (ในราชกิจจานุเบกษาและในหนังสือพิมพ์รายวัน) แล้ว ธนาคารจะรู้หรือไม่รู้ กฎหมายถือว่าธนาคารรู้ (constructive knowledge) ทั้งนี้ เมื่อธนาคารรู้หรือถือว่ารู้แล้วยังใช้เงินตามเช็คของผู้ส่งจ่ายไปอีก ธนาคารจะไม่ได้รับความคุ้มครอง ²

คำว่า "ผู้ส่งจ่าย" ตามมาตรา 992 (3) นี้ อาจหมายถึงบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ เพราะอาจถูกพิทักษ์ทรัพย์หรือตกเป็นคนล้มละลายได้เหมือนกัน ทั้งนี้ หากทางหุ้นส่วนสามัญ, ทางหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล, ทางหุ้นส่วนจำกัด, บริษัทจำกัด หรือนิติบุคคลใด ๆ ถูกพิทักษ์ทรัพย์หรือล้มละลายแล้ว ถือได้ว่าทางหุ้นส่วนสามัญหรือนิติบุคคลเหล่านี้เป็นอันเลิกกัน (มาตรา 1055, 1069 และ 1236) ธนาคารมีหน้าที่ต้องส่งเงินใน

¹ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 269.

² ตามหลักในกฎหมายล้มละลายของอังกฤษ (Bankruptcy Act 1914 Section 48 (6) ถือว่าธนาคารมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (a contempt of court) ภาย

บัญญัติให้อยู่ในความดูแลจัดการของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายล้มละลาย (มาตรา 1247) ดังนั้น ธนาคารจึงหมดอำนาจหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คตามคำสั่งของทางหุ้นส่วนจำกัดหรือนิติบุคคลนี้เช่นกัน

มาตรา 992 นี้ แม้จะนำมาจาก Section 75 ของ Bills of Exchange Act 1882 ก็ตาม แต่กรณีตามมาตรา 992 (3) นี้ไม่มีบัญญัติไว้ใน Section 75 แต่อย่างไรก็ตามในกรณีผู้สั่งจ่ายล้มละลายหรือทางหุ้นส่วนบริษัทเล็กกันเพราะล้มละลายนี้ตามกฎหมายล้มละลายของอังกฤษก็ถือว่า ทำให้อำนาจของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คหรือดำเนินการอย่างใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้สั่งจ่ายที่ล้มละลายสิ้นสุดลง ธนาคารต้องกระทำโดยผ่านเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เท่านั้น¹ และตาม Bankruptcy Act 1914 Section 45 และ 46 ได้ให้ความคุ้มครองแก่ธนาคารในการใช้เงินหรือกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ล้มละลาย ถ้าได้กระทำไปโดยสุจริตหรือตามการค้าโดยปกติก่อนศาลมีคำสั่งให้ล้มละลาย และไม่รู้หรือไม่ได้รับคำบอกกล่าว (notice) เกี่ยวกับการล้มละลายแล้ว ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำเช่นนั้น²

ดังนั้นแม้ Bills of Exchange Act 1882 Section 75 จะไม่ได้บัญญัติไว้เช่นเดียวกับมาตรา 992 (3) แต่โดยอาศัย Bankruptcy Act 1914 อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คเมื่อรู้ว่าศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับภรรล้มละลายของผู้สั่งจ่ายแล้ว ก็สิ้นสุดลงเช่นเดียวกับ กรณีตามมาตรา 992 (3)

¹ Lord Chorley, Law of Banking, p. 353.

² คดี Re Keever (A Bankrupt) ex p. The trustee of the Property of the Bankrupt V. Midland Bank Ltd. (1967) Ch. 182.

กรณีผู้สั่งจ่ายเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(Mental disorder and contractual incapacity)

บุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ย่อมตกอยู่ภายใต้ความอนุบาลหรือความพิทักษ์ (ตามมาตรา 30 และ 34 แล้วแต่กรณี) ซึ่งคำสั่งศาลจะต้องโฆษณาในราชกิจจานุเบกษาด้วย หากคนไร้ความสามารถกระทำการใด ๆ ลงไปการนั้นจะเป็นโมฆียะ ส่วนคนเสมือนไร้ความสามารถหากกระทำการตามมาตรา 35 กำหนดไว้ก็ตกเป็นโมฆียะเช่นกัน เมื่อเป็นดังนี้อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คของผู้สั่งจ่ายซึ่งศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ จะสิ้นสุดลงหรือไม่

ในกรณีที่ธนาคารรู้ว่าศาลได้มีคำสั่งให้ผู้สั่งจ่ายเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ตามมาตรา 992 มิได้บัญญัติไว้ว่าธนาคารยังมีอำนาจใช้เงินตามเช็คอีกต่อไปหรือไม่ แต่ตามหลักในกฎหมายอังกฤษอำนาจในการจ่ายเงินตามเช็คจะถูกเพิกถอนหากธนาคารได้รับการบอกกล่าวถึงความไร้ความสามารถ (disability) ทำนองเดียวกันกับหลักเกณฑ์เรื่องความตายของผู้สั่งจ่าย¹ ธนาคารต้องดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ไร้ความสามารถ ตามคำสั่งของศาลหรือตามคำสั่งของบุคคลที่ศาลแต่งตั้ง ดังนั้นธนาคารจะต้องปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คของผู้ไร้ความสามารถ เพราะผู้ไร้ความสามารถไม่อาจมีคำสั่งได้ เว้นแต่ธนาคารจะไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรสงสัย ธนาคารก็ได้รับความคุ้มครองในการใช้เงินตามเช็ค ซึ่งต้องพิสูจน์ตามขอเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป หรือถ้าศาลได้มีคำสั่งให้ผู้สั่งจ่ายอยู่ในความอนุบาลหรือความพิทักษ์ (guardianship) ตาม Mental Health Act, 1959 และธนาคารใดรูวามีการแต่งตั้งผู้รักษาทรัพย์สิน (receiver) แล้วธนาคารก็ไม่มีอำนาจในการใช้เงินตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายอีกต่อไป²

¹ Lord Chorley, Law of Banking, p. 352.

² Maurice Megrah and F.R. Ryden, Paget's Law of Banking,

แต่ตาม Uniform Commercial Code Section 4 - 405¹ บัญญัติไว้
ชัดเจนว่า อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คจะสิ้นสุดลง หากธนาคารทราบ
ว่าผู้เค้ายาคเป็นผู้ไร้ความสามารถ (Incompetence) และธนาคารมีโอกาสดำเนินการ
ที่จะไม่กระทำการใด ๆ ได้ (เช่นเดียวกับกรณีที่มีผู้เค้ายาคาย กังได้กล่าวมาโดยละเอียด
แยกแล้วในกรณีตามมาตรา 992 (2) ฎว่าผู้สั่งจ่ายตาย)

เมื่อพิจารณาหลักเรื่องคนไร้ความสามารถและคนเสมือนไร้ความสามารถ
ตามหลักกฎหมายของไทยแล้วเห็นว่า การที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้สั่งจ่ายเป็นคนไร้ความสามารถ
หรือเสมือนไร้ความสามารถแล้ว การกระทำใด ๆ ของคนไร้ความสามารถหรือเสมือน
ไร้ความสามารถมีผลเป็นเพียงโมฆียะ ซึ่งอาจถูกยกออกจากในภายหลังได้ แม้ว่ามาตรา
992 จะมีใ้บัญญัติไว้ว่า กรณีดังกล่าวจะมีผลทำให้อำนาจหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็ค

---

¹ Uniform Commercial Code Section 4 - 405

"(1) A payor or collecting bank's authority to accept, pay or collect an item or to account for proceeds of its collection if otherwise effective is not rendered ineffective by incompetence of a customer of either bank existing at the time the item is issued or its collection is undertaken if the bank does not know of an adjudication of incompetence. Neither death nor incompetence of a customer revokes such authority to accept, pay, collect or account until the bank knows of the death or of an adjudication of incompetence and has reasonable opportunity to act on it.

(2) Even with knowledge a bank may for 10 days after the date of death pay or certify checks drawn on or prior to that date unless ordered to stop payment by a person claiming an interest in the account"

ของธนาคารจะสิ้นสุดลงก็ตาม แต่การที่ธนาคารยังคงใช้เงินตามเช็คโดยรู้ว่าผู้สั่งจ่าย
 เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือมีข้อเท็จจริงที่ทำให้ธนาคาร
 รู้ว่าผู้สั่งจ่ายเป็นบุคคลวิกลจริตแล้ว ถือได้ว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยไม่สุจริตหรือ
 ประมาทเลินเล่อ ธนาคารย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ก่อนใช้เงินไปธนาคารควร
 สอบถามผู้อนุญาตหรือผู้พิทักษ์ก่อน โดยระงับการใช้เงินตามเช็คนั้น เพื่อรักษาน้ำผลประโยชน์
 ของผู้เคຍคາ แต่สำหรับบุคคลวิกลจริตนั้นธนาคารไม่อาจทราบได้โดยเฉพาะเมื่อมีบุคคล
 อื่นนำเช็คมายื่นให้ใช้เงินหรือมีการส่งเช็คมาเรียกเก็บ ในกรณีเช่นนี้ควรจะต้องว่าธนาคาร
 ได้ใช้เงินไปด้วยความสุจริต

อนึ่ง การที่อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คอาจสิ้นสุดลงหรือ
 เปลี่ยนแปลงไปนี้ ในบางกรณีกฎหมายถือว่าธนาคารต้องรู้ถึงเหตุนั้น ๆ เนื่องจากได้มี
 ประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เช่น คำสั่งเกี่ยวกับคดีล้มละลาย, คำสั่งเป็น
 คนสาบสูญ, คำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ, ประกาศเลิกห้างหุ้นส่วนบริษัท เป็นต้น
 ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าธนาคารต้องคอยตรวจสอบประกาศในราชกิจจานุเบกษาอยู่เสมอ
 เพราะธนาคารจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่าไม่รู้ถึงเหตุดังกล่าวนั้น หากธนาคารยังคงใช้เงิน
 ไปแม้จะด้วยความสุจริตธนาคารก็จะไม่ได้รับความคุ้มครอง

2.5 ข้อยกเว้นในกรณีที่ธนาคาร ไม่มีสิทธิปฏิเสธการใช้เงิน

กรณีต่าง ๆ ตามมาตรา 991 และ 992 ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นก่อให้เกิด
 สิทธิแก่ธนาคารในการปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็มีใช้คมางอย่าง
 ที่ธนาคารไม่อาจปฏิเสธการใช้เงินได้ แม้ว่าจะมีกรณีตามมาตรา 991 หรือ 992 เกิดขึ้นก็
 ตาม เช็คเหล่านี้ได้แก่

1. เช็คธนาคาร หมายความว่าเช็คที่ธนาคารหนึ่งธนาคารใดเป็นผู้ออกใช้ โดยธนาคารนั้นเองเป็นผู้สั่งจ่าย เช็คเช่นนี้จึงก่อผลให้เกิดการผูกพันธนาคารผู้ออกเช็ค เช่นเดียวกับผู้สั่งจ่ายโดยทั่วไป เช็คธนาคารอาจแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1.1 Cashier's Order Cheque (Cashier's Cheque)

บางธนาคารนิยมเรียกว่า Banker's Cheque หรือ Manager's Cheque เป็นเช็คที่มีลักษณะและรูปแบบเดียวกับเช็คของธนาคารทั่วไป คือมีรายการครบถ้วนตาม กฎหมายเพียงแต่ผู้สั่งจ่ายเช็คกับผู้จ่ายเป็นธนาคารเดียวกันเท่านั้นเอง โดยเจ้าหน้าที่ ผู้รับมอบอำนาจของธนาคารเป็นผู้ลงนามสั่งจ่าย ส่วนใหญ่เช็คประเภทนี้ธนาคารจะออก ใช้สำหรับชำระหนี้ของธนาคารเอง เช่น ค่าใช้จ่าย, ค่าภาษี ฯลฯ หรือออกให้ลูกค้า ผู้กู้ยืมเงินจากธนาคารหรือออกให้เพื่อแลกกับเช็คของลูกค้าหรือแลกกับเงินสด โดยธนาคาร จะถือค้ำธรรมเนียมเพียงเล็กน้อย

ตามปกติธนาคารจะออกเช็คประเภทนี้ในรูปของเช็คที่สั่งจ่ายตามคำสั่ง (order) ไม่นิยมออกเช็คที่สั่งจ่ายแก่ผู้ถือ เช็คเช่นนี้จึงไม่มีคำว่า "หรือผู้ถือ" (or bearer) ทั้งนี้เพื่อให้เป็นหลักฐานในการชำระเงินให้แก่บุคคลที่ธนาคารมุ่งหมาย จะชำระหนี้ตามเช็คนั้น และจะออกเป็นเช็คที่ครบรอบ ระบุชื่อผู้รับเงินทุกครั้งโดยเฉพาะ ถ้าเป็นเช็คจ่ายให้แก่ณัติบุคคล แต่ตามลูกค้าต้องการเบิกเงินสด ก็จะออกเป็นเช็คระบุชื่อ ผู้รับเงิน

1.2 เช็คที่ธนาคารออกใช้เป็นการเฉพาะกิจ โดยธนาคารออกให้แก่ลูกค้า หรือบุคคลทั่วไปเพื่อนำไปใช้ในกิจการใดกิจการหนึ่งแทนการนำเงินสดติดตัวไป เช่น เช็ค สำหรับผู้เดินทาง (Traveller's Cheque) เป็นเช็คที่ธนาคารผู้ออกเช็คสั่งให้ธนาคาร อีกธนาคารหนึ่งเป็นผู้จ่าย, เช็คของขวัญ (Gift Cheque) เป็นต้น

ในทางปฏิบัติ เช็คธนาคารนี้อาจระงับการจ่ายเงินหรืออายัดได้เฉพาะในกรณี
 ที่เช็คนั้นหายหรือถูกลักไปและผู้ซื้อหรือผู้ทรงแจ้งให้ธนาคารทราบโดยมีบันทึกแจ้งความกับ
 เจ้าหน้าที่ตำรวจ ธนาคารจะออกหนังสือเวียนแจ้งให้สาขาและธนาคารต่าง ๆ ทราบ
 เมื่อระยะเวลาตามที่กำหนดผ่านไปแล้วหรือได้รับแจ้งจากสาขาหรือสำนักงานที่หน้าที่
 จ่ายมายังมิได้จ่ายเงินตามเช็คนั้น ธนาคารจะคืนเงินหรือออกเช็คใหม่ให้แก่ลูกค้า,
 ผู้รับเงินหรือผู้ซื้อ

เช็คของธนาคารเหล่านี้ ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกากำหนดไว้ว่า ธนาคาร
 ไม่อาจระงับการจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวได้ แม้ว่าลูกค้าหรือผู้ซื้อเช็คจะได้ร้องขอให้ธนาคาร
 ระงับการจ่ายเงินก็ตาม¹ เพราะถือกันว่าเช็คธนาคารนี้เสมือนเป็นเงินสด (as good
 as cash) สามารถใช้ได้อย่างเดียวกับการใช้เงินสด

¹ Uniform Commercial Code Section 4 - 303 (1) (b)

"(1) Any Knowledge, notice or stop - order received
 by, legal process served upon or setoff exercised by a payor
 bank, whether or not effective under other rules of law to terminate,
 suspend or modify the bank's right or duty to pay an item or to
 charge its customer's account for the item, come too late to so
 terminate, suspend or modify such right or duty if the knowledge,
 notice stop - order or legal process is received or served and a
 reasonable time for the bank to act thereon expires or the setoff
 is exercised after the bank has done any of the following :

(a) . . . . .

(b) paid the item in cash;

. . . . .

สำหรับกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติถึงกรณีเช่นนี้ไว้ว่าธนาคารจะระงับการใช้จ่ายเงินตามเช็คธนาคารได้หรือไม่ แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่าโดยลักษณะของเช็คเช่นนี้แล้ว ลูกค้า ผู้ซื้อหรือผู้ทรง ไม่อาจสั่งห้ามการใช้จ่ายเงินตามเช็คได้ เพราะธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายเอง ย่อมมีสิทธิเลือกว่าจะจ่ายเงินหรือไม่จ่ายก็ได้ด้วยตนเอง และโดยหลักของกฎหมายตัวเงิน ธนาคารในฐานะผู้สั่งจ่ายมีหน้าที่ผูกพันและต้องรับผิดชอบต่อผู้รับเช็คคนนั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 914, 959 ประกอบมาตรา 989) นอกจากนี้ กรณีความมาตรา 991 และ 992 ธนาคารไม่อาจนำมาอ้างเพื่อปฏิเสธการจ่ายเงินได้ เพราะจะทำให้ธนาคารต้อง เสื่อมเสียชื่อเสียงและเป็นการทำลายความมั่นคงของระบบการธนาคาร สำหรับเหตุผลในทางปฏิบัติที่ธนาคาร ระงับการจ่ายเงินตามเช็คที่ธนาคารได้รับแจ้งว่าเช็คของธนาคารหายหรือถูกลักไป ผู้เขียนเห็นว่า เป็นข้ออ้างที่สมเหตุผล เพราะเมื่อเจ้าของเช็คแจ้งให้ธนาคารทราบว่าเช็คหาย ธนาคารก็ควรระงับการจ่ายเงินไว้ก่อน และถ้าผู้ทรงสามารถแสดงสิทธิของตนว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วธนาคารในฐานะผู้สั่งจ่ายต้องจ่ายเงินตามเช็คไป แต่หาไม่มีผู้ใดนำเช็คมายื่นให้ธนาคารจ่ายเงินหรือไม่ปรากฏว่าได้มีการพบเช็คนั้นภายในเวลาอันควร (เช่น บางธนาคารกำหนดว่า 7 วัน) ธนาคารจะออกเช็คหรือคืนเงินให้คืนก็เป็นวิธีการที่ธนาคารรักษาเครดิตของธนาคารเองไว้ แต่ก็ เป็นวิธีการที่เสี่ยง เพราะถ้าหากมีผู้ทรง โดยชอบด้วยกฎหมายนำเช็คมาให้ธนาคารจ่ายเงินภายหลัง เวลาถึงกล่าว ธนาคารก็จะต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงนั้น อีกจำนวนหนึ่ง (ส่วนที่ธนาคารจะเรียกร้องให้ลูกค้าหรือผู้ซื้อชดใช้เงินให้ธนาคารได้หรือไม่ นั้นยอมแล้วแต่ข้อตกลงหรือความผูกพันที่มติดอกัน) ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2526¹ ซึ่งตัดสินว่า เช็คพิพาทเป็นเช็คเช็ค ซึ่งธนาคารจ่ายเลยเป็นผู้สั่งจ่าย

¹ ฎีกายละเอียดคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2526 และด้วยความเคารพ
ต่อคำพิพากษาของศาลฎีกา ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่ธนาคารไม่อาจยกเว้นความรับผิดต่อผู้ทรงตาม
คดีนี้ได้ คงไม่ใช่เพราะอ้างมาตรา 991 (3) ไม่ได้ แต่เป็นเพราะธนาคารไม่อาจปฏิเสธ
ความรับผิดในฐานะผู้สั่งจ่ายเช็คได้นั่นเอง

หาใช่ผู้เคยคำสั่งจ่ายเช็คพิพาทมาเบิกเงินจากจำเลยไม่ ธนาคารจำเลยจึงอ้าง
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 (3) นายกเว้นความรับผิดของตน
ต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเช็คหาได้ไม่ ธนาคารจำเลยซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายเช็คพิพาทจึงต้อง
ผูกพันตนเป็นลูกหนี้ชั้นต้นที่จะต้องจ่ายเงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรง

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ธนาคารไม่สามารถปฏิเสธการจ่ายเงิน
หรือระงับการจ่ายเงินตามเช็คของธนาคารเองได้เลย เพราะธนาคารมีความรับผิด
ในฐานะผู้สั่งจ่ายตามกฎหมายตั๋วเงิน

2. เช็คที่ธนาคารรับรอง¹ (Certified Cheque) เป็นเช็คตาม
ปกติซึ่งมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้สั่งจ่าย และต่อมาธนาคารซึ่งมีหน้าที่จ่ายเงินตามเช็ค
ฉบับนั้นได้เข้ามารับรองการชำระเงินตามเช็คนั้น

โดยปกติ เช็คนั้นไม่จำเป็นต้องให้ธนาคารรับรองก็ได้ เพราะเมื่อถึงกำหนด
สามารถนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารชำระเงินได้ทันที แต่ในบางกรณีผู้ทรงต้องการให้เกิดความ
มั่นใจว่าเมื่อเช็คถึงกำหนดแล้วจะมีเงินจริงแน่นอน โดยผู้ทรงหรือผู้สั่งจ่ายอาจนำเช็คไป

¹ ทานอาจารย์จิตติ ตึงศภัทัย ใช้คำว่า "เช็คที่ธนาคารจกรับรู้" เพราะ
เช็คเป็นคำสั่งให้จ่ายเงินเมื่อใดเห็นจึงมีการยื่นให้รับรอง เช็คอย่างตั๋วแลกเงินไม่ได้
การจกรับรู้เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะให้ธนาคารเข้ารับผิดชอบในเช็ค แต่ไม่ใช่การรับรอง
อย่างตั๋วเงินธรรมดา เพราะไม่ต้องการให้มีการสลักลงใน ระหว่างเช็คที่ธนาคารรับรอง
กับยังไม่รับรอง ไม่ให้มีผลความเชื่อถือแตกต่างกัน ฉะนั้น จึงมีวิธีการพิเศษเรียกว่าจกรับรู้
... " (จิตติ ตึงศภัทัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัด
และตั๋วเงิน, หน้า 131.)

ยื่นให้ธนาคารรับรอง ถ้าหากธนาคารรับรอง เช็คนั้นแล้วจะมีผลทำให้ธนาคารต้องรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ชั้นต้นในอันจะต้องใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตามเช็คนั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 993) ¹ และเมื่อธนาคารลงลายมือชื่อรับรอง เช็คนั้นจะกลายเป็นคู่สัญญาในเช็คนั้นนั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 วรรคแรก) ² ผู้ทรงสามารถฟ้องธนาคารได้โดยตรง

ในกรณีที่ธนาคารรับรอง เช็คนั้นตามคำร้องขอของผู้สั่งจ่าย (ผู้เคຍค่า) และธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คนั้นไป ธนาคารมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้ เพราะผู้สั่งจ่ายไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามเช็คนั้น (มาตรา 993 วรรคสาม) แต่ถ้าวสั่งจ่ายมิได้ร้องขอให้ธนาคารรับรอง ธนาคารได้รับรองเช็คนั้นไปตามคำร้องขอของผู้ทรง เมื่อธนาคารใช้เงินไป ธนาคารไม่มีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่าย (ผู้เคຍค่า) เพราะผู้สั่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบเช็คนั้นแล้ว (มาตรา 993 วรรคสอง)

¹ มาตรา 993 "ถ้าธนาคารเขียนข้อความลงลายมือชื่อบนเช็คนั้นว่า "ใช้ได้" หรือ "ใช้เงินได้" หรือคำใด ๆ อันแสดงผลอย่างเดียวกัน ท่านว่าธนาคารต้องผูกพันในฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้นในอันจะต้องใช้เงินแก่ผู้ทรงตามเช็คนั้น

ถ้าผู้ทรง เช็คนั้นเป็นผู้จัดการให้ธนาคารลงข้อความรับรองดังว่านั้น ท่านว่าผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังทั้งปวง เป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามเช็คนั้น

ถ้าธนาคารลงข้อความรับรองดังนั้นโดยคำร้องขอของผู้สั่งจ่าย ท่านว่าผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังก็หาหลุดพ้นไปไม่"

² มาตรา 900 วรรคแรก "บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของหนึ่งในตัวเงินยอมจะ ต้องรับผิดชอบต่อความในตัวของเงินนั้น"

ควยเหตุที่ธนาคารมีความรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น เพราะการที่ธนาคารได้
 เข้ารับรองเช็คจึงทำให้ธนาคารพลสิทธิที่จะปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คฉบับดังกล่าว
 แม้จะมีกรณีตามมาตรา 991 และ 992 เกิดขึ้นก็ตาม และถ้าผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยก้า)
 ไม่ได้ขอให้ธนาคารรับรองแล้ว ธนาคารไม่สามารถหักเงินจากบัญชีหรือเรียกเงินคืน
 จากผู้เคยก้าถึงกรณีปกติได้เลย เช่น ในกรณีตามมาตรา 991 (1) ถ้าธนาคารใช้
 กุญแจเงินไปก่อนโดยที่ไม่มีเงินในบัญชีของผู้เคยก้าคั่นเป็นเจ้าหนี้พอจะจ่าย
 ตามเช็คนั้น ธนาคารมีสิทธิหักเงินหรือเรียกเงินคืนจากผู้เคยก้าในภายหลังได้ แต่ถา
 ธนาคารรับรองเช็คโดยผู้สั่งจ่ายมิได้ตกลงยินยอมค้ายแล้ว ธนาคารก็จะหมดสิทธิดังกล่าว
 เป็นต้น แต่ถาผู้สั่งจ่ายขอให้ธนาคารรับรองเช็ค ซึ่งธนาคารก็ได้รับรองไปแล้ว แม้จะ
 มีกรณีตามมาตรา 991 และ 992 เกิดขึ้นก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า เมื่อธนาคาร
 ได้ใช้เงินไปตามที่รับรองแล้วย่อมมีสิทธิหักเงินจากบัญชีหรือเรียกเงินคืนจากผู้สั่งจ่ายได้
 ดังถ้อยอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 345 ปี ร.ศ. 128¹ ศาลตัดสินว่า "ธนาคาร รับรอง
 เช็คลงวันที่ล่วงหน้าโดยเขียน และลงชื่อในเช็คว่า "คือสำหรับจ่ายในวันที่ที่ระบุไว้"
 คำรับรองนี้ทำให้เกิดเป็นสัญญาของธนาคารทันที เมื่อเช็คตกถึงมือผู้รับเงินโดยชอบด้วย
 กฎหมายแล้ว ธนาคารจะถอนคำรับรองนี้ไม่ได้โดยลำพัง ธนาคารจำต้องจ่ายเงินตาม
 ที่รับรองไว้

ธนาคารลงคำรับรอง "ใช้เงินได้" ลงในเช็คลงวันที่ล่วงหน้าโดยคำร้องขอของ
 ผู้สั่งจ่ายไว้แล้ว ยังไม่ถึงวันที่ถึงใน วันนั้น ผู้สั่งจ่ายสั่งธนาคารให้คงจ่ายเงิน แม้ธนาคาร
 จ่ายเงินตามเช็คนั้นไปภายหลัง เมื่อถึงนั้นถึงกำหนด ธนาคารมีสิทธิเรียกเงินที่จ่ายคืนไปจาก
 ผู้สั่งจ่ายได้"

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 345 ปี ร.ศ. 128 นี้ มีขึ้นก่อนการประกาศใช้ประมวล
 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่เมื่อใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วก็ได้บัญญัติมาตรา
 993 ไว้ห่านองเดียวกันนี้

อนึ่ง กฎหมายมิได้บังคับให้ธนาคารต้องรับรองเช็ค การที่ธนาคารเข้ารับรองเช็คหรือไม่เป็นสิทธิของธนาคาร ในทางปฏิบัติธนาคารต้องรับรองเช็ค ธนาคารจะตกลงกับผู้สั่งจ่ายให้ธนาคารกันเงินในบัญชีไว้ตามจำนวนที่ระบุไว้ในเช็ค เพื่อเอาไปจ่ายให้ผู้ทรงเมื่อเช็คถึงกำหนด แต่ในทุกวันนี้ธนาคารจะไม่รับรองเช็คให้กับผู้ใด เพราะมีผลเสียแก่ธนาคารมาก ทั้งที่ใดกล่าวมาแล้วข้างต้นโดยธนาคารจะออกเช็คของธนาคารให้แทน ซึ่งมีผลให้ธนาคารมีความรับผิดชอบกับผู้ทรงในฐานะผู้สั่งจ่ายอย่างกรณีปกติทั่ว ๆ ไปเท่านั้น

การรับรองเช็คของธนาคาร (Certified Check) ตาม Uniform Commercial Code ของสหรัฐอเมริกาหลักเกณฑ์ทำนองเดียวกับมาตรา 993 วรรคสองว่า ถ้าผู้ทรงเป็นผู้ดำเนินการให้มีการรับรอง ผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังทั้งปวงยอมหลุดพ้นจากความรับผิด นอกจากนั้นธนาคารรับรองเช็คไปแล้วจึงส่งเช็คที่มีการสลักหลังขาดสายกลับไป เช่นนี้ทำให้ผู้สั่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิด ทั้งยังได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งอีกว่า ธนาคารไม่มีภาระหน้าที่ในอันที่จะต้องรับรองเช็คแต่อย่างใด เว้นแต่จะได้มีข้อตกลงกันไว้เสียของการรับรองเช็ค ทำให้ผู้รับรองต้องผูกพันตนในการชำระเงิน

¹ Uniform Commercial Code Section 3 - 411

(1) Certification of a check is acceptance. Where a holder procures certification the drawer and all prior indorsers are discharged.

(2) Unless otherwise agreed, a bank has no obligation to certify a check

(3) A bank may certify a check before returning it for lack of proper indorsement. If it does so the drawer is discharge.

ตามตราสารตามกำหนดระยะเวลาที่ใดกำหนดไว้¹

สำหรับในกฎหมายอังกฤษ² มีหลักการว่าเมื่อธนาคารรับรองเช็คแล้ว ธนาคารมีความรับผิดชอบต่อบริษัทเงินหรือผู้ถือ ธนาคารจำต้องใช้เงินตามเช็ค แม้ว่าผู้สั่งจ่ายจะได้มีคำสั่งให้ระงับการจ่ายเงินก็ตาม และถ้าผู้สั่งจ่ายเป็นผู้ร้องขอให้ธนาคารรับรอง ธนาคารมีสิทธิที่จะกันเงินในบัญชีของผู้สั่งจ่ายให้เพียงพอที่จะจ่ายตามเช็คที่รับรอง และบางกรณียังมีสิทธิปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คฉบับอื่น ๆ เพราะถ้าหากธนาคารใช้เงินไปแล้วจะทำให้ยอดเงินที่กันไว้จ่ายตามเช็คฉบับที่รับรองก็จะมีไม่พอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงกับผู้สั่งจ่าย และไม่ว่าจะมีข้อตกลงให้ธนาคารมีสิทธิดังกล่าวนี้หรือไม่ก็ตาม ธนาคารมีหน้าที่ต้องใช้เงินตามเช็คที่รับรองเสมอ

เมื่อพิจารณากฎหมายของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษประกอบกับกฎหมายไทยในเรื่องการรับรองเช็คแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าหลักการเช่นเดียวกันว่า ธนาคารผู้รับรองมีหน้าที่ต้องใช้เงินตามเช็คที่รับรองเสมอไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม และเมื่อธนาคารได้ใช้เงินไปแล้วธนาคารจะมีสิทธิหักเงินหรือเรียกเงินคืนจากผู้สั่งจ่ายได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่าผู้สั่งจ่ายเป็นผู้ขอให้ธนาคารรับรองหรือไม่ ถ้าหากผู้สั่งจ่ายเป็นผู้ขอให้ธนาคารรับรอง ธนาคารก็มีสิทธิหักเงินหรือเรียกเงินคืนได้เสมอ

สำหรับข้อตกลงพิเศษระหว่างธนาคารกับผู้สั่งจ่ายที่ขอให้ธนาคารรับรองว่าให้ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คฉบับอื่น ๆ ที่จะทำให้เงินในบัญชีของผู้สั่งจ่ายที่ธนาคารได้กันไว้จ่ายตามเช็คที่ธนาคารรับรองลดน้อยลงจนไม่พอจ่ายนั้น ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะนำมาใช้ในทางปฏิบัติของธนาคาร เพราะเป็นประโยชน์และเป็นวิธีการช่วยเหลือ

¹ Uniform Commercial Code Section 3 - 414 (1) "The maker or acceptor engages that he will pay the instrument according to its tenor at the time of his engagement or as completed pursuant to Section 3 - 115 on incomplete instruments."

² Maurice Megrah and F.R. Ryder, Paget's Law of Banking, pp. 251 - 252.

ธนาคารผู้ทำการรับรอง เช็ค ซึ่งจะทำให้ธนาคารต่าง ๆ ยินยอมรับรอง เช็คมากขึ้น
 เนื่องจากทุกวันนี้ ธนาคารส่วนใหญ่ไม่ยอมรับรอง เช็คเลย เพราะมีแค่เงินสด
 อันทำให้มาตรา 993 กลายเป็นกฎหมายที่ไร้ค่าไปโดยปริยาย และถ้าธนาคารต่าง ๆ
 ยินยอมรับรอง เช็คก็จะเกิดประโยชน์แก่บรรดาผู้ส่งจ่าย, ผู้ทรง, ผู้รับเงิน ฯลฯ
 ว่าเช็คฉบับนั้น ๆ จะต้องมีการใช้เงินอย่างแน่นอนเพราะมีธนาคารซึ่งเป็นสถาบันการเงิน
 อันมั่นคงได้เข้ามาผูกพันรับรองว่าจะใช้เงินตามเช็คฉบับนั้น

2.6 กรณีอื่น ๆ ที่ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการใช้เงิน

นอกจากกรณีตามมาตรา 991 - 992 ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้ธนาคารมีสิทธิ
 ปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คของผู้เคยค่าแล้ว ในทางปฏิบัติยังมีกรณีอื่น ๆ เช่น ตามระเบียบ
 ปฏิบัติของธนาคาร ข้อตกลงระหว่างธนาคารกับผู้เคยค่าหรือเหตุอื่น ๆ ซึ่งกำหนดว่า
 ถ้าไม่เป็นไปตามกรณีเหล่านี้แล้วธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการใช้เงินได้ จึงมีปัญหาว่า กรณี
 ดังกล่าวนี้อาจมีผลในทางกฎหมาย ให้ธนาคารปฏิเสธการใช้เงินได้หรือไม่เพียงใด โดย
 หัวไปกรณีต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อันได้แก่

1. ไม่ใช่เช็คตามแบบฟอร์มของธนาคาร

แม้ว่าตามกฎหมายทั่วไปจะมีได้กำหนดแบบฟอร์มของ เช็คไว้ เพียงแต่กำหนด
 ไว้ว่าเช็คต้องมีรายการอย่างไรบ้างเท่านั้น ซึ่งตามกฎหมายทั่วไปของไทยประมวลกฎหมาย
 แห่งและพาณิชย์ มาตรา 988 ได้กำหนดรายการที่ต้องมีในเช็คไว้ ถ้าตราสารใดมีรายการครบ
 ถ้วนตามกฎหมาย ตราสารนั้นก็สมบูรณ์เป็นเช็คตามกฎหมายได้ แต่เพื่อความเรียบร้อย
 รวดและป้องกันการปลอมแปลง ทุกธนาคารจึงได้จัดพิมพ์แบบฟอร์มเช็คของตนขึ้นใช้
 หวังจะได้
 กำหนดไว้เป็นข้อตกลงในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันด้วยว่า ในการเบิกถอนเงิน
 จากบัญชีเงินฝากกระแสรายวันที่มีอยู่กับธนาคาร ผู้ฝากต้องใส่เช็คที่ธนาคารได้มอบให้ไว้
 โดยเฉพาะเท่านั้น ดังนั้นถ้าหากผู้เคยค่าไม่ใช่เช็คของธนาคาร ใช้เช็คของธนาคารอื่น

หรือใช้ตราสารอื่น ที่เป็นเช็คสมบุรณ์ตามกฎหมาย แต่ไม่ใช่เช็คตามแบบฟอร์มที่ธนาคารออกให้ หรือแม้ในบางกรณีผู้เคยค้าใช้เช็คตามแบบฟอร์มของธนาคารนั้นเอง แต่เป็นเช็คที่ธนาคาร จ่ายให้ให้กับบัญชีอื่น ธนาคารย่อมมีสิทธิปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คหรือตราสารดังกล่าวนั้น ได้โดยอาศัยข้อตกลงในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน เพราะอาจเป็นช่องทางให้ เกิดการทุจริตใช้เช็คโดยการปลอมลายมือชื่อของผู้อื่นได้ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความไม่ สะดวกในการปฏิบัติงานของธนาคารอีกด้วย เช่น ความปกปิดบนเช็คที่ธนาคารจ่ายให้แก่บัญชี ใด ธนาคารจะพิมพ์เลขที่ของบัญชีนั้นไว้บนเช็คด้วย หากนำเช็คของผู้อื่นหรือบัญชีอื่นมาใช้ การพิจารณาของธนาคารว่าควรจ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้น ก็อาจจะต้องใช้เวลานานกว่า จะตรวจสอบได้ว่าใครเป็นผู้สั่งจ่าย และสั่งจ่ายจากบัญชีใด เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การนำเช็คของบุคคลอื่นมาใช้นั้นได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1404/2494 ได้ตัดสินไว้ว่า จำเลยเป็นธนาคาร โจทก์เป็นผู้เคยค้า โดยฝากเงินประเภทกระแสรายวัน ไว้กับจำเลย โจทก์ฟ้องว่าจำเลยได้จ่ายเงินไปตามเช็คที่มีลายมือชื่อของ โจทก์ปลอมสองฉบับ และเช็คเหล่านั้นก็ไม่ใช่เช็คของโจทก์ ฉะนั้น จำเลยจะหักบัญชีของโจทก์ตามเช็คที่มีลายมือ ชื่อโจทก์ปลอมหาได้ไม่ จำเลยต่อสู้ว่าสามีของโจทก์เป็นผู้มาขอเช็คสองฉบับดังกล่าวไปจาก จำเลย จำเลยจึงได้เอาเช็คของผู้อื่นซึ่งได้เวนคืนให้แก่จำเลยแล้วส่งให้ไปโดยไม่ได้ให้ สามีโจทก์ลงลายมือชื่อรับเช็คไว้ จำเลยได้ตรวจดูลายมือชื่อของโจทก์ในเช็คแล้วเห็นว่า ไม่ปลอม จึงได้จ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงไป ซึ่งจำเลยถือว่าได้จ่ายเงินไปถูกต้องแล้ว ศาลฎีกา พิจารณาหลักฐานได้ความว่า ธนาคารไม่มีหลักฐานหรือเหตุผลประกอบ ศาลไม่ฟังว่า เช็ค ได้จ่ายให้แก่โจทก์ ถ้านำสืบไม่ได้อาคารก็จะหักบัญชีของโจทก์ไม่ได้ เพราะศาลพิจารณา หลักฐานได้ความว่าลายมือชื่อของโจทก์ปลอม

จากคำพิพากษาศาลฎีกานี้ ศาลฎีกาตัดสินให้ธนาคารต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเอง เพราะลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายเป็นลายมือปลอม สำหรับเรื่อง เช็คนั้น ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ใช้เช็คตามแบบฟอร์มของธนาคาร แต่เป็นเช็คของผู้เคยค้ารายอื่น ซึ่งศาลฎีกาไม่ได้ตัดสินใน

ประเด็นนี้ไว้ เพราะโคปรากฎในคำให้การตอนหนึ่งของธนาคาร (จำเลย) ว่า การสั่งจ่ายเงินจากธนาคารนั้น ธนาคารถือลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายเป็นสำคัญในการจ่ายเงิน ส่วนเช็คสั่งจ่ายเงิน แม้จะวางเล่มกับที่จ่ายให้ผู้ฝาก ธนาคารก็มีได้ถือเป็นสาระสำคัญในการจ่ายเงิน . . ." จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ผู้เคยก้าไม่ใช่แบบฟอร์มที่ธนาคารจ่ายให้สำหรับบัญชีของทนนั้น ในทางปฏิบัติ ธนาคารไม่ถือเป็นสาระสำคัญ ธนาคารจึงไม่อาจยกเหตุดังกล่าวขึ้นปฏิเสธการใช้เงินได้ แต่ถ้ายูเคยก้าไม่ใช่เช็คตามแบบฟอร์มของธนาคารนั้น ยังไม่ปรากฏแน่ชัดว่าธนาคารจะปฏิเสธการใช้เงินได้หรือไม่ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า เพื่อความสะดวกเรียบร้อยรัดกุมและคุ้มครองผลประโยชน์ของธนาคารและผู้เคยก้าทั้งสองฝ่าย ควรจะต้องใช้แบบฟอร์มเช็คของธนาคารเสมอ เว้นแต่ในกรณีเร่งด่วน และลูกค้าที่คิดของธนาคาร เป็นผู้สั่งจ่ายก็อาจตกลงอนุโลมกันเป็นอย่างอื่นได้

อนึ่ง ในทางปฏิบัติธนาคารอาจจ่ายเช็คปลีกที่เรียกว่า Counter Cheque ให้แก่ผู้เคยก้าที่ล้มเอาสมุดเช็คติดตัวมา ธนาคารจึงช่วยเหลือผู้เคยก้าของตน โดยจ่ายเช็คเป็นแผนปลิวให้ตามความต้องการ เช็คที่เป็นแผนปลิวนี้ในวงการธนาคารเรียกว่า "Counter Cheque" ตามปกติ ธนาคารควรจะให้เฉพาะกรณีผู้เคยก้านั้นใช้ถอนเงินสดด้วยตนเองเท่านั้น แต่บางกรณีสำหรับผู้เคยก้าที่มีความจำเป็นจริง ๆ ธนาคารก็อาจจ่ายเช็คปลีกให้ผู้เคยก้าใช้ในกรณีอื่นได้ภายในการจ่ายเช็คปลีกธนาคารส่วนใหญ่จึงจัดให้มีหลักฐานแสดงการรับเช็คปลีกนั้น ๆ ไว้ให้ชัดเจน โดยอาจให้เซ็นรับไว้ในสมุดจ่ายเช็คหรือในต้นขั้วเช็คฉบับนั้น ๆ และธนาคารควรจัดเตรียมเช็คไว้สำหรับจ่ายปลีก ดังกล่าวไว้โดยเฉพาะ ค่างหาก หรือจะใช้เช็คเก่าที่ผู้อื่นคืนมาให้ธนาคารก็ได้ อย่าไปดึงออกจากเช็คเล่มที่เตรียมไว้สำหรับจ่ายให้ผู้เคยก้าตามปกติ มิฉะนั้นอาจเกิดความเสียหายแก่ธนาคารได้

นอกจากผู้เคยก้าต้องใช้เช็คตามแบบฟอร์มของธนาคารแล้ว เช็คนั้นต้องมีเป็นเช็คที่ถูกต้องตามกฎหมายและชัดเจนด้วย (Regular and unambiguous in form) ตามหลักกฎหมายอังกฤษได้นำเอาหลักกฎหมายเรื่องตัวแทนมาใช้โดยเห็นว่าโดยหลักตัวแทน

ต้องกระทำการตามคำสั่ง (instruction) ของตัวการ ถ้าคำสั่งของตัวการไม่ชัดเจน และตัวแทนได้กระทำการใด ๆ ลงไปโดยสุจริต แม้จะขัดต่อความประสงค์ของตัวการก็ตาม ตัวแทนไม่ต้องรับผิดชอบฐานละเมิดต่อนาย (breach of duty) หลักนี้ก็นำมาใช้กับธนาคารด้วย¹ เติมนอกกฎหมายอังกฤษถือว่าธนาคารมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินตามเช็คที่ผู้นำมายื่นเบิกถอนเงินจากธนาคารเท่านั้น (cheques properly drawn)² แต่ต่อมาถือหลักว่า โดยความผูกพันทางสัญญาที่มีต่อกัน ลูกค้าของสั่ง (mandate) ธนาคารให้กระทำโดยชัดแจ้งและปราศจากความสงสัย มิฉะนั้นแล้วธนาคารในฐานะผู้รับมอบอำนาจ (mandatory) ย่อมมีสิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง (mandate) ที่มีข้อสงสัยได้³ เนื่องจากธนาคารไม่จำเป็นต้องผูกพันตนในการที่จะต้องยอมรับการเสี่ยงภัยหรือความรับผิดชอบโดยไม่ต้องพิจารณาจากก่อน ทั้งนี้ เช็คซึ่ง เป็นคำสั่งของผู้เคหคค้าเคลือบคลุมหรือไม่ชัดเจน แต่ธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คฉบับดังกล่าวไปโดยสุจริต แม้จะเกิดความเสียหายแก่ผู้สั่งจ่าย ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบ⁴ หรือถ้าตัวเลขหรือตัวอักษรปรากฏอยู่อย่างชัดเจน แต่ไม่ตรงกับเจตนาของผู้สั่งจ่าย ธนาคารได้จ่ายเงินไปตามคำสั่งในเช็คนั้น ธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครอง⁵

¹ Lord Chorley, Law of Banking. p. 74.

² Maurice Megrah and F.R. Ryder, Paget's Law of Banking, p. 229.

³ ดูคดี London Joint Stock Bank Ltd v. Macmillan & Arthur (1918) A.C. 777. และคดี Joachimson v. Swiss Bank Corporation (1921) 3 K.B. 110.

⁴ Maurice Megrah and F.R. Ryder, Paget's Law of Banking, p. 231.

⁵ Lord Chorley, Law of Banking, p. 74.

อย่างไรก็ตาม ถ้าเห็นใ้คิดว่าเช็คมีลักษณะไม่ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์หรือนาส่งสัย
ธนาคารมีหน้าที่ต้องสอบถามผู้สั่งจ่ายก่อนเสมอ เว้นแต่ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและธนาคาร
ได้เคยจ่ายเงินตามเช็คที่ไม่ถูกต้อง (irregular form of cheque) ไปบ้างแล้ว
ต่อมามีเช็คทำนองเดียวกันนี้มาเบิกถอนเงินจากธนาคารอีก ธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงิน
ตามเช็คลักษณะเช่นนี้ไม่ได้ จนกว่าธนาคารจะได้เตือนให้ลูกค้าทราบก่อน¹

แม้ว่าตามกฎหมายไทยไม่อาจนำหลักเรื่องตัวการตัวแทนมาใช้กับความสัมพันธ์
ระหว่างธนาคารผู้จ่ายกับผู้เค้ายค่าได้ และกฎหมายตัวเงินไม่มีหลักเกี่ยวกับกรณีเช็คที่ไม่
ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์หรือไม่ชักเงินนาส่งสัยไว้ชัดเจนเหมือนอย่างในกฎหมายอังกฤษ แต่
ตามคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของธนาคาร ได้มีข้อกำหนดถึงกรณีเช็คที่มีข้อสงสัยไว้ว่า

"... ในกรณีที่มิใช่ผู้สั่งจ่ายเช็คฉบับใดสั่งจ่ายโดยไม่ถูกต้องหรือไม่
เรียบร้อยแล้ว ธนาคารทรงสิทธิที่จะปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คนั้นและธนาคารไม่รับ
ผิดในความเสียหายอันเกิดขึ้นแก่ผู้ฝากเนื่องจากการปฏิเสธจ่ายเงินตามเช็คเช่นว่านี้"

ตามข้อกำหนดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค
ดังกล่าวได้เช่นกัน แม้กฎหมายไทยจะไม่ใ้วางหลักไว้เช่นเดียวกับกฎหมายอังกฤษ แต่
ผู้เขียนเห็นว่า ถึงแม้จะไม่มีข้อกำหนดดังกล่าวไว้ในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน
ก็ตาม ธนาคารย่อมมีสิทธิปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คที่มีความเคลือบคลุมไม่ชัดเจนนาส่งสัย
ได้เสมอ เพราะธนาคารขึ้นจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าว ถือใ้ว่าธนาคารจงใจหรือประมาท
เลินเล่อจ่ายเงินตามเช็คไปโดยไม่สุจริต อาจต้องรับผิดชอบผิดสัญญาหรือละเมิดต่อบุคคล
หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเช็คได้

¹ Maurice Megrah and F.R. Ryder, Paget's Law of Banking, p. 231.

2. ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธที่จะไม่เสี่ยงภัย ในกรณีที่มีเหตุผิดปกติ

(Unusual risks)

ถ้าพิจารณาความผูกพันทางสัญญา ระหว่างธนาคารและผู้เคยค้าด้วยความเป็นธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่า ทั้งสองฝ่ายทางมีสิทธิเท่าเทียมกันในอันที่จะไม่ตองยอมรับเอาการเสี่ยงภัยที่ผิดปกติ (exceptional risks) ในบางกรณีผลประโยชน์ของผู้เคยค้าหรือธนาคารอาจซีกกันก็เป็นสาเหตุอันสมควรที่ธนาคารจะเลื่อนการจ่ายเงินไปก่อน (postpone) เช่น เช็คนำมายื่นให้ธนาคารจ่ายเงิน มีการสลักหลังเป็นภาษาที่ธนาคารไม่คุ้นเคย เช่น ภาษาอาหรับ หรืออ่านไม่ออก ธนาคารยอมมีสิทธิปฏิเสธหรือผันผอนการจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวไปก่อนไต่จนกว่าธนาคารจะสอบสวนหรือพอใจได้ว่าเป็นการสลักหลังที่ถูกต้องแท้จริงหรือไม่มีการรับรองการสลักหลังของผู้รับเงินแล้ว

หากธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คไปด้วยความเสี่ยงต่อความรับผิดชอบของธนาคารเองแล้ว ธนาคารต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยอาจถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยปราศจากความระมัดระวังหรือประมาทเลินเล่อได้ เช่น ในคดี Selangor United Rubber Estates Ltd. V. Cradock (a bankrupt) and Others. (No. 3) (1968) 1 W.L.R. 1555 ซึ่งผู้พิพากษา Thomas ได้กล่าวว่า ธนาคารผู้จ่ายไม่เพียงแต่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งที่ปรากฏในเช็คของผู้เคยค้าเท่านั้น แต่ธนาคารยังมีพันธะหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบจุดประสงค์ของการจ่ายเงินด้วย โดยเฉพาะถ้ามีข้อสงสัยถึงผู้เคยค้าเป็นพิเศษ แมว่าธนาคารมีเวลาอันจำกัดในการที่ต้องพิจารณาไตร่ตรองว่าจะจ่ายเงินตามเช็คที่ถูกนำมายื่นให้ใช้เงิน โดยปราศจากการเสี่ยงต่อความรับผิดชอบในความลาช้าและขยายระยะเวลาทำการปกติของธนาคารออกไป หรือทำการนอกเหนือไปจากการค้าปกติของธนาคารอีกด้วย อย่างไรก็ตามในคดีดังกล่าวนี้ศาลได้ตัดสินว่า พยานหลักฐานในคดีแสดงให้เห็นว่าธนาคารได้มีข้อจำกัดที่เข้มงวดเกี่ยวกับอำนาจของผู้จัดการธนาคารในการอนุญาตให้มีการออก draft เก็บบัญชีซึ่งเป็นการเสี่ยงต่อเงินของธนาคาร นอกจากนี้ยังปรากฏอีกว่า District Bank ได้มีคำสั่ง

อย่างชัดเจนให้หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในการโอนเช็คในกรณีที่ธนาคารเป็นผู้เรียกเก็บเงินตามเช็ค ดังนั้น จากข้อเท็จจริงในคดีทำให้เห็นได้ชัดว่า เจ้าหน้าที่ของธนาคาร เป็นผู้ที่ไม่มีความประสงค์และขาดความสามารถที่จะดำเนินการตามข้อตกลงที่มีลักษณะ เป็นข้อยกเว้นอย่างเห็นได้ชัด เมื่อธนาคารยินยอมให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวของตนเป็นผู้ดำเนินการในธุรกิจดังกล่าว ธนาคารก็จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อข้อผิดพลาดทั้งปวงที่เกิดขึ้น

กรณีที่ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค เมื่อมีเหตุผิดปกติขึ้นได้มีปรากฏอยู่ในคำขอเปิดบัญชีกระแสรายวันของธนาคารเช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นข้อตกลงให้สิทธิธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินได้เป็นพิเศษ นอกเหนือจากเหตุปฏิเสธการจ่ายเงินที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนี้

" . . . ธนาคารจะไม่จ่ายเงิน ถ้าเขียนเป็นภาษาอื่นที่มีใช้ภาษาไทย ภาษาจีน หรือภาษาอังกฤษ หรือข้อความที่ธนาคารอ่านไม่ออก หรืออ่านไม่ไถ่ความ" หรือ

" . . . ถ้าปรากฏว่าผู้นำเช็คของผู้ฝากมาขึ้นเงินสภามีพฤติการณ์เป็นพริชหรือชานให้สงสัยอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายกับผู้ฝากแล้ว ผู้ฝากยินยอมให้ธนาคารระงับการจ่ายเงินตามเช็คนั้นเสีย . . ."

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีเหตุผิดปกติเกิดขึ้นนั้นธนาคารมีสิทธิอ้างขึ้นเพื่อปฏิเสธการชำระเงินเพราะเหตุว่าธนาคารไม่จำต้องเสี่ยงภัยในอันที่จะทำให้ธนาคารหรือผู้เคยค้าของธนาคารได้รับความเสียหายใดเท่านั้น และเหตุผิดปกตินี้อาจเกิดขึ้นจากสภาพของเช็ค, ผู้ทรงเช็คหรือผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยค้า) หรือจากข้อตกลงผูกพันระหว่างธนาคารกับผู้เคยค้า หรือเหตุภายนอกอื่น ๆ ก็ได้ แต่เหตุผิดปกตินี้ต้องเป็นเหตุที่ธนาคารพบเห็นหรือได้เกิดขึ้นแล้วมิใช่เป็นแต่เพียงความคาดหมาย เช่น ธนาคารทราบว่าผู้เคยค้าของธนาคารถูกฟ้องร้อง และมีแนวโน้มว่าจะต้องแพคดี อาจถูกยึดเงินฝากในบัญชีที่มีอยู่กับธนาคารก็ได้ ธนาคารจะกันเงินในบัญชีของผู้เคยค้าไว้เพื่อชดเชยความรับผิดชอบใด ๆ ของผู้เคยค้าที่ยังไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นจริงหรือไม่ก็ได้

3. ธนาคารต้องปฏิบัติตามกระบวนการตามกฎหมาย

แม้ว่าธนาคารมีสัญญาผูกพันเฉพาะกับผู้ฝากเงินของธนาคาร สิทธิหน้าที่ตลอดจนภาระผูกพันย่อมเป็นไปตามที่ตกลงกัน แต่ในกรณีที่มีคำสั่งของเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจตามกฎหมายให้ธนาคารปฏิบัติหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้จะขัดกับข้อตกลงหรือสัญญาที่ธนาคารมีกับผู้ฝากเงิน ธนาคารจำต้องปฏิบัติตามคำสั่ง เช่นว่านั้น กรณีเช่นว่านี้ จะถือว่าธนาคารจงใจไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือสัญญากับผู้ฝากเงินไม่ได้ และถ้าผู้ฝากเงินหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่นใดจะได้รับความเสียหายจากการที่ธนาคารไม่ปฏิบัติตามสัญญาดังกล่าวหรือไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของธนาคารดังกล่าวก็ตาม

โดยทั่วไปคำสั่งของเจ้าพนักงานของรัฐมักจะเป็นคำสั่งอายัดเงินในบัญชีของผู้ฝากเงิน เมื่อธนาคารได้รับคำสั่งดังกล่าวแล้ว¹ ธนาคารต้องปฏิบัติตามคำสั่งการจ่ายเงินตามเช็คของผู้ฝากรายนั้น ๆ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าหนี้ที่ฟ้องร้องหรือมีข้อพิพาทกัน หรือหนี้ตามคำพิพากษาจะมีจำนวนเท่าไรก็ตาม เว้นแต่ในคำสั่ง เช่นนั้นจะไต่ระบุอายุักเป็นจำนวนจำกัดไว้² เช่น ในคดี *Rogers v. Whiteley* (1892) A.C. 118 ; C & S 48 Rogers มีบัญชีเงินฝากอยู่กับธนาคาร Whiteley เป็นจำนวน 6,800 ปอนด์ ต่อมาได้มีคำพิพากษาของศาลให้ Rogers ชำระหนี้ตามคำพิพากษาจำนวน 6,000 ปอนด์ และคำสั่งอายัดทรัพย์ (a garnishee order nisi) ได้สั่งว่า "all debts owing or accruing due" ซึ่งควรจะเป็นเงินจำนวน 6,000 ปอนด์ ตามคำพิพากษา เมื่อธนาคาร Whiteley ได้รับคำสั่งดังกล่าวแล้ว หลังจากนั้นเช็คหลายฉบับซึ่งมีจำนวนรวมกันไม่ถึง 800 ปอนด์ ได้ถูกนำมายื่นให้เงิน ธนาคารจึงได้ปฏิบัติตามคำสั่งจ่ายเงินไป Rogers จึงได้ฟ้องให้ธนาคารรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการปฏิเสธ

¹ Lord Chorley, Law of Banking, p. 66.

² Maurice Megrah and F.R.Ryder, Paget's Law of Banking, pp. 239 - 240.

การใช้เงินโดยมีรอบ แต่ศาลได้ตัดสินว่าคำสั่งนี้อายัดเงินในบัญชีทั้งหมด ธนาคาร
(ในฐานะ garnishee) จึงมีสิทธิที่จะปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คได้

ในกรณีที่ธนาคารได้รับคำสั่งของศาลให้อายัดเงินในบัญชีของผู้เคยค้านี้ตามหลัก
กฎหมายของอังกฤษ ธนาคารมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว โดยจะจ่ายเงินให้แก่
ผู้เคยค้านี้หรือ จ่ายเงินตามเช็คที่ผู้เคยค้านำออกมาเบิกเงินจากธนาคารในภายหลังที่ธนาคาร
ได้รับทราบคำสั่งดังกล่าวไม่ได้เลย มิฉะนั้นธนาคารอาจมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล
(a contempt of court) และต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เป็นเจ้าของ
ของผู้เคยค้านี้ตามจำนวนที่ธนาคารได้จ่ายไปอีกด้วย¹

สำหรับในกฎหมายไทยนั้น แม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991
และ 992 โดยเฉพาะมาตรา 992 (3) บัญญัติไว้แต่เพียงว่า หน้าที่และอำนาจของธนาคาร
ซึ่งจะจ่ายเงินตามเช็คอันเบิกแก่ตน เป็นอันสิ้นสุดไปเมื่อธนาคารรู้ว่าศาลได้มีคำสั่งรักษาทรัพย์
ชั่วคราว หรือคำสั่งให้ผู้สั่งจ่ายเป็นคนล้มละลายหรือได้มีประกาศโหม่งคำสั่งเช่นนั้น ซึ่งเป็น
กรณีเกี่ยวกับการฟ้องร้องดำเนินล้มละลาย แต่การที่ธนาคารได้รับคำสั่งอายัดเงินในบัญชี
เงินฝากกระแสรายวันของผู้เคยค้านี้ ธนาคารต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง ภาค 4 วิธีพิจารณาพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง
ธนาคารต้องปฏิบัติตามคำสั่งอายัดของศาล ทั้งนี้เป็นการบังคับกับคำสั่งพิพากษาและวิธี
การชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษาด้วยเช่นกัน ซึ่งถ้าธนาคารไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลไม่ว่าด้วย
ประการใด ๆ ทำให้จำเลยเสียหาย เรียกร้องในบัญชีเงินฝากกระแสรายวันซึ่งอายัดไว้แล้ว
เสื่อมเสียไป เพราะความผิดของธนาคารแล้ว ธนาคารต้องรับผิดชอบในส่วนใหม่ทดแทนแก่
เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือโจทก์ (ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา
312 และมาตรา 259) ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าความรับผิดของธนาคารในการไม่ปฏิบัติ
ตามคำสั่งอายัดของศาลตามกฎหมายไทย ก็มีผลเช่นเดียวกับหลักของกฎหมายอังกฤษทั้งกล่าว
มาแล้วข้างต้น แต่มีข้อแตกต่างว่า การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งอายัดดังกล่าว ไม่ถือเป็นการละเมิด

¹ Lord Chorley, Law of Banking, p. 64.

อำนาจศาล เพราะการละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ต้องเป็นการกระทำของคุณความผิดฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่อยู่ก่อกหน้าศาล หรือ ผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ หรือผู้พิมพ์โฆษณา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 - 33) เท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น การที่ธนาคารไม่ปฏิบัติตามคำสั่งวางมัดของ ศาลธนาคารจึงไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

ดังนั้นตามกฎหมายไทย เมื่อธนาคารได้รับคำสั่งอายัดเงินในบัญชีของผู้เคยค้า รายใดแล้ว ธนาคารจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว ถ้ามีเช็คของผู้เคยค้านำมายื่นให้ ธนาคารใช้เงิน ธนาคารจะต้องปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คไม่ว่าเช็คนั้นจะสั่งให้ธนาคาร จ่ายเงินในวันใดก็ตาม ถ้าธนาคารไม่ปฏิบัติตาม ธนาคารต้องรับผิดชอบในความเสียหาย ที่เกิดขึ้นอีกด้วย แต่ไม่ถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล

4. ธนาคารมีสิทธิหักกลบหนี้ในบัญชีของผู้เคยค้า

โดยอาศัยหลักที่ว่า ธนาคารจะจ่ายเงินตามเช็คของผู้เคยค้าก็ต่อเมื่อเงินใน บัญชีของผู้เคยค้านั้นไม่มีภาระผูกพัน (unencumbered) เช่น หากธนาคารได้รับ รongเช็ค หรืออ่าวัดเช็คของผู้เคยค้ารายใดไว้ ธนาคารอาจกินเงินในบัญชีของผู้เคยค้า รายนั้นไว้จ่ายเมื่อเช็คฉบับดังกล่าวถึงกำหนดก็ได้ โดยถือว่าเงินในบัญชีดังกล่าวไม่อาจ เบิกถอนได้ หรือถ้าธนาคารได้รับคำสั่งศาลให้อายัดเงินในบัญชีของผู้เคยค้า ธนาคารต้อง ปฏิบัติตาม ไม่อาจจ่ายเงินตามเช็คของผู้เคยค้ารายนั้นที่นำมาเบิกจากธนาคารได้ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว ตามธรรมเนียมปฏิบัติกัน ธนาคารในฐานะเป็นลูกหนี้ของผู้เคย ค้าซึ่งเป็นเจ้าหนี้ของธนาคารนั้น ธนาคารมีสิทธิตาม Common Law ในอันที่จะหักกลบ หนี้ (Set off) กับจำนวนหนี้ที่ผู้เคยค้าเป็นหนี้อยู่กับธนาคารด้วย ซึ่งสิทธิในการหักกลบ

ลบหนี้ ในวงการธนาคารใช้คำว่า "offset" ¹ และธนาคารมีสิทธิที่จะกระทำได้ โดยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวใหญ่ เลยค่าทราบก่อน

ตามหลักในกฎหมายของสหรัฐอเมริกา นั้น ธนาคารมีสิทธิหักกลบลบหนี้ในบัญชี ธรรมดาทั่ว ๆ ไป เช่น บัญชีเงินฝากกระแสรายวัน (Checking account) หรือ บัญชีออมทรัพย์ (savings account) เท่านั้น ถ้าเป็นบัญชีเงินฝากที่ฝากไว้เพื่อ วัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ธนาคารไม่อาจใช้สิทธิหักดังกล่าวได้ เช่น บัญชีเงินกู้ ของผู้เคยค้าที่มีกับธนาคาร เป็นต้น และธนาคารมีสิทธิหักกลบลบหนี้ทุกประเภทที่ผู้เคยค้า เป็นหนี้ธนาคาร ยกเว้น หนี้ตามเครดิตการ์ด เพราะมีกฎหมาย (The Federal Fair Credit Billing Act of 1975) ห้ามไว้เป็นพิเศษ

กฎหมายคุ้มครองเงินของไทยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นั้นมิได้กล่าวถึง กรณีที่ธนาคารจะมีสิทธิหักกลบลบหนี้เงินในบัญชีของลูกค้าไว้ชัดเจน แต่เมื่อพิจารณาจาก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 341 - 348 เรื่องหักกลบลบหนี้แล้ว จะเห็น ได้ว่า คงได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 นั้น ธนาคารมีฐานะเป็นผู้รับฝากเงินตามสัญญาฝากทรัพย์ ซึ่งมีหน้าที่คืนเงินในบัญชีเงินฝากกระแสรายวันให้แก่ผู้เคยค้า และถ้าผู้เคยค้ามีหนี้ต้องชำระ ให้แก่ธนาคาร เช่น ค่าธรรมเนียม, ค่าอากรแสตมป์ หรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นต้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ธนาคารย่อมมีสิทธิหักหนี้ผู้เคยค้าต้องชำระให้แก่ธนาคารออกจาก เงินในบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของผู้เคยค้าคนนั้นได้ ตามหลักในเรื่องการหักกลบลบหนี้ (มาตรา 341) คือเมื่อใดที่ผู้เคยค้ามีหนี้ต้องชำระให้แก่ธนาคาร ธนาคารย่อมมีสิทธิหัก เงินจากบัญชีเงินฝากของผู้เคยค้าได้ แม้เมื่อหักเงินในบัญชีแล้วจะทำให้เงินในบัญชีของผู้ เคยค้าคนนั้นไม่พอจ่ายตามเช็คของผู้เคยค้าที่ออกมาเบิกเงินจากธนาคาร จนเป็นเหตุให้ ธนาคารต้องปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คก็ตาม ผู้เคยค้าหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่อาจเรียกร้องให้ธนาคารรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

¹ คดี Walter V. Nat'l City Bank, 330 N.E. 2d 425, 1975 (Ohio).

ในการหักกลบหนี้ตาม มาตรา 342 นั้น หากใครช่วยกู้หนี้ฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนา แก่อีกฝ่ายหนึ่ง คือต้องบอกกล่าวให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบถึงการหักกลบหนี้ นั้น แต่มาตรานี้ มีโทษบัญญัติโดยเด็ดขาด คู่กรณีจึงอาจตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้ ซึ่งในทางปฏิบัติของธนาคาร นั้น โดยปกติธนาคารจะใช้สิทธิหักเงินในบัญชีของผู้เค้ายา โดยไม่ได้บอกกล่าวหรือแจ้งให้ ผู้เค้ายาทราบก่อนเลย เพราะตามคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันระหว่างธนาคาร กับผู้เค้ายานั้น ส่วนใหญ่จะมีเงื่อนไขกำหนดไว้ว่า

" . . . ในการที่ธนาคาร ได้ถอนเงินไปก่อน ทั้ง ๆ ที่เงินฝากคงเหลือ ในบัญชีของผู้ฝากมีไม่พอจ่ายตามเช็ค . . . ผู้ฝากยอมผูกพันตนที่จะจ่ายเงินส่วนที่ธนาคาร ถอนเงินไปนั้นคืนให้แก่ธนาคาร . . . และยินยอมเสียดอกเบี้ยในเงินจำนวนนั้นให้แก่ ธนาคาร . . . ซึ่งผู้ฝากมีเงินในบัญชีเงินฝากกระแสรายวันไม่พอชำระหนี้ดังกล่าว ผู้ฝาก ยินยอมให้ธนาคารมีสิทธิหักหนี้ดังกล่าวจากบัญชีเงินฝากประเภทอื่น ๆ เช่น บัญชีเงินฝาก ออมทรัพย์ ฝากประจำ หรือสินทวี ที่ผู้ฝากมีอยู่ต่อธนาคารโดยไม่จำเป็นต้องแจ้งให้ ผู้ฝากทราบก็ได้"

" . . . ถ้าผู้ฝากมีหนี้สินความรับผิดชอบใดต่อธนาคารไม่ว่าจะเป็นหนี้สินความ รับผิดชอบประเภทใด ผู้ฝากยินยอมให้ธนาคารมีสิทธิหักบัญชีของผู้ฝากได้โดยไม่ต้องแจ้งให้ ทราบล่วงหน้า"

โดยอาศัยข้อตกลงในคำขอเปิดบัญชีดังกล่าว ธนาคารจึงมีสิทธิหักเงินในบัญชี เงินฝากของผู้เค้ายาได้ทันทีที่หนี้ของผู้ เค้ายาที่มีต่อธนาคารนั้นถึงกำหนดชำระ โดยธนาคารไม่ ต้องบอกกล่าวหรือแจ้งให้ผู้เค้ายาทราบ สิทธิในการหักกลบหนี้ของธนาคารนี้จึงเป็นเช่นเดียวกับ หลักในกฎหมายของสหรัฐอเมริกา

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คของผู้เกล้า เพราะยอดเงินคงเหลือในบัญชีมีไม่พอจ่าย เนื่องจากธนาคารได้หักเงินจากบัญชีของผู้เกล้าเพื่อประโยชน์ของธนาคารไปแล้วได้ โดยธนาคารไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้น เพราะเป็นสิทธิของธนาคารที่จะกระทำเช่นนั้นได้ โดยชอบด้วยกฎหมาย

5. บัญชีเงินฝากกระแสรายวันอัตโนมัติ

ถ้าเช็คทำมาขึ้นให้ธนาคารใช้เงิน เป็นเช็คที่สั่งจ่ายจากบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ที่ได้ปิดบัญชีไปแล้ว ธนาคารจะปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คดังกล่าว ผู้ทรงตักตวงเรียกครอง เอาจากผู้สั่งจ่ายหรือผู้ทรงรับผิดชอบเนื่องความในเช็คนั้นเขาเอง

การปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน มีผลเป็นการเลิกสัญญาเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ระหว่างผู้เกล้ากับธนาคาร เมื่อปิดบัญชีแล้ว ธนาคารย่อมไม่มีหน้าที่กับสั่งจ่ายในอันที่จะต้องใช้เงินตามเช็คของเขาที่ออกมาเบิกต่อธนาคารอีกต่อไป แม้ว่าเช็คนั้นจะสั่งจ่ายก่อนวันที่มีการปิดบัญชีก็ตาม

โดยที่สัญญาเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันเป็นสัญญาสองฝ่าย และกฎหมายมิได้บัญญัติถึงวิธีการเลิกสัญญาเช่นนี้ไว้เป็นพิเศษ คู่สัญญาจึงตกลงกันให้เลิกสัญญา มีใช้กระทำแต่เพียงฝ่ายเดียวได้ เว้นแต่จะมีข้อตกลงกันเป็นอย่างอื่น การเลิกสัญญาอาจเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1) ผู้เกล้าประสงค์จะปิดบัญชี เนื่องจากผู้เกล้าต้องย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ต่างไกล ไม่สะดวกแก่การติดต่อกับธนาคาร หรือไม่มีความจำเป็นต้องมีบัญชีอีกต่อไป ผู้เกล้าจะแจ้งความประสงค์ให้ธนาคารทราบ พร้อมทั้งเขียนเช็คสั่งจ่ายตามจำนวนที่คงเหลือออกจากบัญชีจนหมด

2) ธนาคารเป็นบัญชี ธนาคารอาจสั่งปิดบัญชีโดยแจ้งให้ผู้เค้ายำทราบตามปกติ ธนาคารจะปิดบัญชีของผู้เค้ายำเนื่องจาก ผู้เค้ายำมีพฤติกรรมล่อไปในทางที่ไม่สมควรอันอาจก่อให้เกิดความเสียหาย ต่อธนาคารหรือระบบการธนาคารได้ในที่สุด เช่น สั่งจ่ายเช็คโดยไม่มีเงินในบัญชีพอจ่าย ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป หรือ 3 ครั้งติดต่อกัน มีลักษณะในทางบัญชีล่อไปในทางมิชอบวิเวกร เช่น เปิดบัญชี 10,000 บาท ไซ้เช็คสั่งจ่ายฉบับแรก 9,500 บาท เป็นต้น ถอนเงินในบัญชีจนหมดสิ้น หรือมีเงินคงเหลือในบัญชีต่ำกว่าจำนวนที่ธนาคารกำหนดไว้ เช่น มียอดคงเหลือเป็น 0 เป็นเวลานาน ไม่มาติดต่อกับธนาคารเป็นเวลานานจนเกิดความยุ่งยากทางบัญชี หรือผู้เค้ายำประพฤติผิดข้อตกลงหรือเงื่อนไขตามคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน

เมื่อธนาคารแจ้งการปิดบัญชีใหญ่เค้ายำทราบ ธนาคารอาจสั่งเช็คธนาคาร (Cashier's Cheque) ตามจำนวนที่คงเหลือในบัญชีใหญ่เค้ายำหรือโอนบัญชีนั้นออกจากบัญชีเงินฝากที่เคลื่อนไหวปกติพร้อมทั้งมีหนังสือแจ้งใหญ่เค้ายำทราบเพื่อมาถอนเงินนั้นต่อไป

เมื่อมีการปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันแล้ว ผู้เค้ายำต้องคำสั่งจ่ายเช็คอีกต่อไป และคืนสมุดเช็คที่เหลือให้ธนาคาร ว่ายังมีเช็คที่สั่งจ่ายไปแล้ว แต่ยังไม่ได้นำมายื่นให้ธนาคารไซ้เงิน ผู้เค้ายำต้องติดต่อกับผู้ทรงเช็ค เพื่อจัดการชำระเงินตามเช็ค หรือคงเงินในบัญชีไว้เท่ากับจำนวนที่ได้สั่งจ่ายไป เพื่อรอหักบัญชีต่อไปก็ได้ เมื่อผู้เค้ายำถอนเงินในบัญชีหมดไปแล้ว ธนาคารจะประทับตรา "ปิดบัญชีแล้ว" (Account Closed) พร้อมวันที่ปิดลงบนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบัญชีเงินฝาก เพื่อแยกเงินไว้ต่างหาก

เช็คที่ได้รับคืนมาจากผู้เค้ายำ ต้องนำมาทำลายโดยขีดฆ่าหรือปรุเสียทุกฉบับ ไม่ควรนำมาไซ้อีกต่อไป ส่วนเลขบัญชีที่ปิดแล้วไม่ควรนำมาไซ้อีกเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันและหลีกเลี่ยงการทุจริตอันอาจเกิดขึ้นได้

ในทางปฏิบัติ ตามคำขอเบิกบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของธนาคาร จะมีข้อ
 ทกลงไว้ควรวา ถ้าผู้ฝากทำผิดข้อตกลงหรือเงื่อนไขตามคำขอเบิกบัญชีเงินฝากกระแสร
 รายวัน เช่น สั่งจ่ายเช็คโดยที่เงินคงเหลือในบัญชีไม่พอจ่าย หรือเกินวงเงินกู้เบิกเงิน
 เกินบัญชี เป็นต้น ผู้ฝากยอมให้ธนาคารปิดบัญชีได้ทันที โดยมีต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า
 และบางธนาคารยังกำหนดไว้ว่า ถ้าผู้ฝากจะปิดบัญชีต้องแจ้งให้ธนาคารทราบล่วงหน้า
 ข้อตกลงเช่นนี้จะเห็นได้ว่า ก่อให้เกิดสิทธิของธนาคารในการปิดบัญชีได้แค่เพียงฝ่ายเดียว
 โดยไม่ต้องให้ผู้เคยค้าซึ่งเป็นคู่สัญญาทราบล่วงหน้า หรือตกลงยินยอมได้ ข้อตกลงนี้ย่อม
 มีผลบังคับได้เพราะเหตุที่ธนาคารปิดบัญชีได้โดยลำพัง ในกรณีเช่นนี้ เพราะเกิดจาก
 ความผิดของผู้ฝากเอง และมีผลกระทบต่อการธุรกิจการค้าและระบบการธนาคาร แต่
 บางธนาคารมีข้อตกลงไว้ว่า ธนาคารมีสิทธิปิดบัญชีเมื่อใดก็ได้ ตามแต่ธนาคารจะพิจารณา
 เห็นสมควร โดยไม่ต้องแสดงเหตุผลให้ทราบและผู้ฝากจะเรียกร้องค่าเสียหายใด ๆ ไม่ได้
 ข้อตกลงเช่นนี้เห็นได้ว่าเป็นประโยชน์แก่ธนาคารเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งไม่เป็นธรรมเท่าใด
 ไรก็ตามก็มีผลบังคับได้เพราะผู้ฝากซึ่งเป็นคู่สัญญา ตกลงยินยอมด้วย

ดังนั้น เมื่อในทางปฏิบัติมีข้อตกลงต่อกันไว้ ธนาคารจึงมีสิทธิปิดบัญชีได้ และ
 มีผลเป็นการ เลิกสัญญาเบิกบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน นับตั้งแต่วันที่ธนาคารมีคำสั่งปิดบัญชี
 ซึ่งผู้เคยค้าอาจไม่ทราบหรือไม่สามารถรู้ล่วงหน้าได้ และอาจเขียนเช็คสั่งจ่ายไว้ล่วงหน้า
 ก่อนธนาคารปิดบัญชีหรือหลังจากธนาคารปิดบัญชีแล้วก็ได้ ทั้งนี้ เมื่อมีผู้นำเช็คดังกล่าวมายื่น
 ให้ธนาคารใช้เงินตามหลักในกฎหมาย ธนาคารก็ต้องปฏิเสธการใช้เงินเพราะบัญชีปิดแล้ว
 ธนาคารไม่มีหน้าที่ใช้เงินอีกต่อไป ในกรณีเช่นนี้ผู้สั่งจ่ายอาจเสียหายได้ บางธนาคารจึงมี
 ข้อตกลงไว้ชัดเจนในคำขอเบิกบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ว่าธนาคารมีสิทธิปิดบัญชีโดยฝ่าย
 เดียวได้ในกรณีใดบ้าง เมื่อผู้ฝากตกลงยอมผูกพันตามข้อตกลงดังกล่าวแล้ว จะถือว่าผู้สั่งจ่าย
 (ผู้ฝาก) เสียหายไม่ได้ และตั้งแต่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นถึงวิธีปฏิบัติของธนาคารว่าธนาคาร
 จะแจ้งถึงการปิดบัญชีของธนาคารให้ผู้ฝาก(ผู้เคยค้า) ทราบด้วยเสมอ ผู้เคยค้าจะอ้างว่าไม่
 ทราบไม่ได้ และผู้เคยค้ายังมีหน้าที่ต้องติดต่อกับผู้ทรงเช็คของผู้เคยค้าที่ใดสั่งจ่ายไปแล้ว

เกี่ยวกับการชำระเงินตามเช็คอีกด้วย จึงถือไม่ได้ว่าผู้เคยค้าเสียหาย อย่างไรก็ตาม
 ในกรณีเช่นนี้ บางธนาคารยังได้กำหนดเพิ่มเติมไว้เป็นข้อตกลงในคำขอเบิกบัญชีเงิน
 ฝากกระแสรายวันอีกด้วยว่า "ในกรณีที่ผู้ฝากขอปิดบัญชีหรือธนาคารปิดบัญชี ธนาคาร
 ไม่ต้องรับผิดชอบในเช็คของผู้ฝากที่นำมาขึ้นเงินภายหลังปิดบัญชี" ซึ่งข้อตกลงเช่นนี้
 ทำให้ธนาคารมีโอกาสยกขึ้นปฏิเสธความรับผิดชอบอยู่แก่ผู้เคยค้าได้

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่าในทางปฏิบัตินั้น ฝ่ายผู้เคยค้า
 และฝ่ายธนาคารต่างต้องทราบเป็นอย่างดีว่าบัญชีได้ปิดไปแล้ว โอกาสที่ธนาคารจะใช้
 เงินตามเช็คของผู้เคยค้าไปทั้ง ๆ ที่ธนาคารได้ปิดบัญชีไปแล้วนั้น ย่อมเกิดขึ้นได้ยาก
 นอกจากนี้ก่อนธนาคารจะจ่ายเงินตามเช็คฉบับใด ธนาคารยังมีระเบียบวิธีการในทาง
 ปฏิบัติในการจ่ายเงิน ซึ่งย่อมจะตรวจพบได้ว่าบัญชีปิดแล้ว และในปัจจุบันได้มีการนำ
 ระบบคอมพิวเตอร์มาใช้กับงานของธนาคาร ระบบงานด้านข้อมูลย่อมสมบูรณ์และตรวจ
 สอบได้โดยง่าย

แต่สมมติว่าธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คไปทั้ง ๆ ที่ปิดบัญชีแล้ว ธนาคารจะเรียก
 ร้องเงินคืนจากผู้สั่งจ่ายหรือผู้ที่ได้รับเงินได้หรือไม่เพียงใด ผู้เขียนเห็นว่าในปัญหานี้ หาก
 ธนาคารทราบว่าบัญชีปิดแล้วธนาคารคงไม่จ่ายเงินตามเช็คไปอย่างแน่นอน แต่ถาธนาคาร
 ได้ใช้เงินไปโดยประมาทหรือไม่รู้ว่าบัญชีปิดแล้ว ย่อมถือไม่ได้ว่าเป็นการกระทำไปตาม
 อำนาจโดยรู้อยู่ว่าตนไม่มีความผูกพันซึ่งจะทำให้ไม่มีสิทธิได้รับทรัพย์สินตามประมวล
 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407 ธนาคารจึงมีสิทธิเรียกเงินคืนจากผู้ที่ได้รับเงิน
 จากธนาคารได้ โดยอาศัยหลักเรื่องลามิกอร์ไคในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 มาตรา 406 ส่วนผู้สั่งจ่าย ซึ่งไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางสัญญาับธนาคารต่อไปแล้วนั้น
 การที่ธนาคารได้ใช้เงินไปย่อมทำให้ผู้สั่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิดในเช็ค ธนาคารจึงมีสิทธิ
 เรียกเงินคืนจากผู้สั่งจ่ายได้เช่นกัน ตามหลักในเรื่องลามิกอร์ไค ประมวลกฎหมายแพ่ง
 และพาณิชย์ มาตรา 406 ทั้งนี้ ธนาคารจึงมีสิทธิที่จะเรียกร้องเงินคืนจากผู้สั่งจ่ายหรือ
 ผู้ที่ได้รับเงินตามเช็คไปก็ได้ ตามแต่ธนาคารจะเลือก

2.7 ระเบียบปฏิบัติของธนาคารในการจ่ายเงินตามเช็ค

ธนาคารมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินตามเช็คของผู้เค้ายที่ได้ออกเบิกเงินจากธนาคาร เว้นแต่ข้อห้ามหรือเหตุตามกฎหมาย หรือข้อบังคับของธนาคารที่ให้สิทธิแก่ธนาคารในการปฏิเสธการจ่ายเงินได้ ในการจ่ายเงินนี้ธนาคารอาจจ่ายให้เป็นเงินสด จ่ายเข้าบัญชีหรือจ่ายโดยการเรียกเก็บเงินก็ได้

ทั้งนี้ ก่อนที่ผู้ทรงจะนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงิน ผู้ทรงต้องตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยของเช็คเสียก่อน เช่น จำนวนเงินทั้งตัวเลขและตัวอักษรต้องตรงกัน เช็คนั้นต้องถึงกำหนดใช้เงินแล้ว โดยดูจากวันที่ที่ออกเช็คหรือที่ระบุไว้ในเช็ค เพราะเช็คบางฉบับผู้สั่งจ่ายอาจลงวันที่ล่วงหน้าไว้ (post-dated cheque) ตรวจสอบชื่อธนาคารและสำนักงานหรือสาขาที่มีหน้าที่จ่ายเงินตามเช็ค เป็นเช็คชื่กรวมหรือไม่ ฯลฯ

เมื่อได้ตรวจสอบความเรียบร้อยของเช็คแล้ว ผู้ทรงต้องนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินในระหว่างเวลาทำงานของธนาคาร และภายในกำหนดเวลายื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินตามกฎหมาย ตามวิธีการดังนี้

1. การนำเช็คไปขึ้นเงินสด เช็คที่นำไปยื่นขอรับเงินสดจะต้องไม่เป็นเช็คชื่กรวมทั่วไปหรือชื่กรวมเฉพาะ เพราะเช็คประเภทนี้ต้องจ่ายเงินโดยการเข้าบัญชีเท่านั้น หรือใช้เงินได้เฉพาะให้แก่ธนาคารเท่านั้น และผู้ทรงจะต้องนำเช็คไปยื่นต่อสำนักงานหรือสาขาของธนาคารที่มีหน้าที่จ่ายเงินซึ่งระบุอยู่ในเช็คฉบับนั้นเท่านั้น จะนำไปยื่นที่สำนักงานหรือสาขาอื่นไม่ได้ เพราะเป็นที่เก็บรักษาตัวอย่างลายมือชื่อของผู้สั่งจ่าย (ผู้เค้ายของธนาคาร) ไว้สามารถตรวจสอบลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายที่ปรากฏในเช็คฉบับนั้น ๆ ได้ว่าเป็นลายมือชื่อที่ถูกต้องหรือไม่ ดังนั้น ถ้านำไปยื่นที่สำนักงานหรือสาขาอื่นจะไม่ได้รับการจ่ายเป็นเงินสด แต่จะต้องใช้วิธีส่งไปเรียกเก็บ และโอนบัญชีกันภายในธนาคารก่อน

ก่อนที่ธนาคารจะจ่ายเงินสดตามเช็คให้แก่ผู้ทรง ผู้ทรงต้องแสดงหลักฐาน บัตรสำคัญประจำตัว เช่น บัตรประจำตัวประชาชน, ใบสำคัญคนต่างดาว หรือ หนังสือเดินทาง ฯลฯ ต่อธนาคารก่อนเพื่อให้ธนาคารตรวจสอบว่าเป็นบุคคลคนเดียวกับผู้รับเงินที่ระบุไว้ในเช็คหรือเป็นผู้รับสลักหลังหรือเป็นผู้ทรงที่แท้จริงหรือไม่ เพื่อให้ธนาคารมั่นใจว่าธนาคารได้จ่ายเงินให้แก่บุคคลผู้มีสิทธินั้นไปจริง และในทางปฏิบัติ บางธนาคารจะจกชื่อที่อยู่ของบุคคลนั้นไว้เป็นหลักฐานด้วย โดยเฉพาะถ้าเป็นเช็คผู้ถือธนาคารส่วนใหญ่จะจกชื่อและที่อยู่ของผู้ทรงไว้ด้วยเสมอ เพราะจะเป็นหลักฐานเพียงพอเกี่ยวกับว่าธนาคารได้ใช้เงินให้แก่อุไปด้วยความระมัดระวังเท่าที่ธนาคารปฏิบัติ ต่อเช็คผู้ถือได้เท่านั้น เนื่องจากธนาคารไม่อาจตรวจสอบสิทธิของผู้ทรงเช็คผู้ถือได้มากไปกว่านี้

เมื่อผู้ทรงได้รับเงินสดจากธนาคารแล้ว ผู้ทรงจะต้องตรวจนับเงินที่ได้รับ ไปว่าครบถ้วนหรือไม่ต่อหน้าพนักงานจ่ายเงินของธนาคารด้วยเสมอ

หนึ่งในบางประเทศ เช่น อังกฤษ ยินยอมให้มีการยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินทางไปรษณีย์ (Presentment for payment by post) ได้ด้วย หากมีข้อตกลงหรือธรรมเนียมปฏิบัติต่อกันไว้ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกแก่ผู้ทรงหรือผู้เคยค้าไม่ต้องเดินทางมาติดต่อกับตนเอง เป็นการให้บริการแก่ประชาชนอีกทางหนึ่ง วิธีนี้ผู้เขียนเห็นว่า หากระบบการขนส่งหรือระบบการสื่อสารทางไปรษณีย์ไม่สมบูรณ์แบบแล้ว โอกาสที่เช็คจะหายหรือถูกบุคคลอื่นแอบอ้างสิทธิย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก จึงไม่ควรใช้วิธีนี้อย่างยิ่ง

2. การนำเช็คฝากเข้าบัญชีเพื่อเรียกเก็บเงิน เช็คชัคคร่อมทั่วไปหรือชัคคร่อมเฉพาะ ผู้ทรงต้องนำฝากเข้าบัญชีเงินฝากประเภทใดประเภทหนึ่งของตนเองที่มีอยู่กับธนาคารเช่น บัญชีเงินฝากกระแสรายวัน, บัญชีเงินฝากประจำ, บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ เป็นต้น และถ้าเป็นเช็คชัคคร่อมเฉพาะ ผู้ทรงต้องนำฝากเข้าบัญชี ณ ธนาคารที่มีชื่อระบุอยู่ในเส้นชัคคร่อมด้วย ซึ่งถ้าผู้ทรงไม่มีบัญชีเงินฝากอยู่กับธนาคารแห่งนั้น ผู้ทรงก็อาจจะต้องทำ

การเปิดบัญชีที่ธนาคารนั้นเสียก่อนแล้วจึงนำเช็คฝากเข้าบัญชีต่อไป เพราะเมื่อเป็นเช็คชักรอมแล้วธนาคารผู้จ่ายจะจ่ายเป็นเงินสดให้แก่ผู้ทรงไม่ไค้ ต้องจ่ายเงินให้แก่ธนาคารที่ผู้ทรงนำเช็คฝากเข้าบัญชี (ธนาคารผู้เรียกเก็บ) เท่านั้น ถ้าธนาคารผู้จ่ายไม่จ่ายเงินตามวิธีการดังกล่าวให้ถูกต้อง ธนาคารจะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คนั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997, 998)

ในกรณีที่ผู้ทรงมีบัญชีเงินฝากอยู่กับสาขาของธนาคารแห่งหนึ่ง และได้รับเช็คชักรอมซึ่งมีสาขาของธนาคารแห่งเดียวกันนั้นเป็นสาขาผู้มีหน้าที่จ่ายเงินตามเช็ค ผู้ทรงก็สามารถนำเช็คฉบับดังกล่าวเข้าบัญชี ณ สาขาที่ตนมีบัญชีอยู่ เพื่อให้สาขาของตนส่งเช็คไปเรียกเก็บจากสาขาผู้มีหน้าที่จ่ายเงิน (โดยวิธีการหักโอนบัญชีกันภายในธนาคารเดียวกัน) ได้เช่นเดียวกัน

อนึ่ง ถ้าเป็นเช็คธรรมดาไม่มีการชักรอม ซึ่งผู้ทรงมีสิทธินำไปขึ้นเงินสด ณ ธนาคารที่ผู้มีหน้าที่จ่ายเงินได้ก็ตาม แต่หาผู้ทรงไม่ต้องการนำเช็คไปยื่นต่อธนาคารผู้จ่าย เพื่อความสะดวกและปลอดภัย ผู้ทรงอาจชักรอมเช็คฉบับดังกล่าว (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 995 (1)) แล้วนำฝากเข้าบัญชีในธนาคารที่ตนเองมีบัญชีอยู่เพื่อให้เรียกเก็บก็ได้

เมื่อธนาคารผู้เรียกเก็บได้รับเงินมาจากธนาคารผู้จ่าย (โดยวิธีการหักบัญชี) แล้วจะทำการเครดิตบัญชีให้กับผู้ทรงเช็คซึ่งเป็นลูกค้าของตน หลังจากนั้นผู้ทรงจึงจะถอนเงินที่ได้รับการเครดิตบัญชานั้นไปได้

ในทางปฏิบัติ ถ้าผู้ทรงนำเช็คไม่มีการชักรอมเข้าบัญชี เพื่อให้ธนาคารเรียกเก็บ ธนาคารจะให้ผู้ทรง (ลูกค้าของตน) ชักรอมเช็คเสียก่อนที่จะนำมาฝากเข้าบัญชี เพราะธนาคารผู้เรียกเก็บจะได้รับความคุ้มครองในการรับเงินจากธนาคารผู้จ่าย เพื่อบุคคลค้าของตนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1000 ได้ คือเมื่อเป็นเช็คชักรอมมาก่อนแล้ว

เท่านั้น ดังนั้น ธนาคารชื่อก่อตั้งเอง แม้จะมีสิทธิกระทำได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 995 (4) (5) ก็ตาม ธนาคารจะอ้างความคุ้มครองตามมาตรา 1000 ไม่ได้ ทั้งยังอาจจะต้องรับผิดชอบผู้เป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คในการรับเงินไว้เพื่อผู้เคยอดของธนาคารละเมิดด้วย

การลงลายมือชื่อรับเงิน ในการที่ผู้ทรงนำเช็คยื่นให้ธนาคารใช้เงินหรือนำเข้าบัญชีนั้น ตามระเบียบของธนาคาร ผู้ทรงซึ่งเป็นผู้รับสลักหลังจะต้องลงลายมือชื่อของตนไว้ด้านหลังเช็คทุกฉบับ ก่อนยื่นต่อพนักงานของธนาคาร ยกเว้น เป็นเช็คระบุชื่อ ซึ่งไม่มีการสลักหลังหรือถ้าเป็นเช็คสั่งจ่ายนิติบุคคลหรือนิติบุคคลเป็นผู้รับเงิน ไม่ว่าจะชื่อก่อตั้งหรือไม่ก็ตาม ในทางปฏิบัติไม่ต้องการลายมือชื่อผู้รับเงิน เพราะธนาคารจะไม่จ่ายเป็นเงินสดให้ไม่ว่ากรณีใด ๆ โดยนำเงินเข้าบัญชีนิติบุคคลเสมอ เพื่อเป็นหลักฐานในการรับเงิน และการได้รับชำระหนี้ตามเช็คแล้ว ในกฎหมายของบางประเทศธนาคารไม่อาจให้ผู้ทรงลงนามดังกล่าวได้ แต่ต้องให้ออกใบรับเงินให้ธนาคาร¹ แต่เมื่อพิจารณาตามกฎหมายการเงินของไทยแล้ว จะเห็นได้ว่าตามมาตรา 945² ประกอบมาตรา 989 บัญญัติว่า ธนาคารจะให้ผู้ทรงลงนามรับเงินไว้ในเช็คก็ได้ ดังนั้น ธนาคารจึงมีสิทธิจะให้ผู้ทรงลงนามรับเงินหรือไม่ก็ได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารควรจะต้องให้ผู้ทรงลงนามรับเงินไว้เป็นหลักฐานในเช็คทุกฉบับจึงจะเป็น หลักฐานที่ชัดเจน และสะดวกในการอ้างอิงว่าได้มีการใช้เงินตามเช็คไปแล้ว นอกจากนี้ตามมาตรา 945 ผู้ทรงจะต้องมอบเช็คให้ไว้แก่ธนาคาร

¹ เณลิม บงบุญเกิด, เช็คกฎหมายและการปฏิบัติ, หน้า 168.

² มาตรา 945 "การใช้เงินจะเรียกเอาได้ต่อเมื่อได้เวนคืนเงินให้ผู้ใช้เงินจะให้ผู้ทรงลงลายมือชื่อรับเงินในค้ำเงินนั้นก็ได้"

ด้วย เพื่อป้องกันมิให้มีการนำเช็คนั้นไปโอนต่อไปยังบุคคลอื่นอีก อันจะเป็นการทำให้
 ต้องมีการใช้เงินตามเช็คฉบับเดียวกันซ้ำสองก็ได้ ถ้าธนาคารไม่เรียกเช็คคืนจากผู้ทรง
 ธนาคารอาจต้องรับผิดชอบละเมิด (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420
 ประกอบมาตรา 422) ต่อบุคคลที่มีความรับผิดชอบในเรื่องความในเช็คซึ่งได้ใช้เงินตาม
 เช็คนั้นไปอีกก็ได้ นอกจากนี้ธนาคารต้องใช้เช็คเป็นหลักฐานทางบัญชีเพื่อประกอบการ
 หักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยศ่า) อีกด้วย ดังนั้นในทางบัญชีธนาคารจึงเก็บเช็ค
 ที่ธนาคารได้ใช้เงินให้ไปแล้วหรือเรียกเก็บเงินเข้าบัญชีไว้แล้วเสมอ

ในการลงลายมือชื่อรับเงินของผู้ทรงนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ผู้ทรงไม่จำเป็นต้องลง
 ไว้ด้านหลังเช็คเสมอไป อาจลงนามรับเงินไว้ด้านหน้าของเช็คก็ได้ เพราะตามมาตรา
 945 มีได้กำหนดไว้ว่า ผู้ทรงต้องลงลายมือชื่อไว้ที่ใด เพียงแต่บัญญัติว่าให้ลงไว้ใน
 ทั่วเงินเท่านั้น ดังนั้นจะลงนามรับเงินไว้ด้านหน้าหรือด้านหลังเช็คก็ได้

อนึ่ง การที่ผู้ทรงลงลายมือชื่อที่ด้านหลังเช็คเพื่อรับเงินนี้ จะถือว่าเป็นการสลัก
 หลังโอนเช็คต่อไปให้ธนาคารหรือไม่

"การสลักหลังทั่วเงิน" คือการลงลายมือชื่อของผู้ทรง (ผู้สลักหลัง) ทั่วเงิน
 พร้อมทั้งแจ่มแจ้งข้อความลงในทั่วเงินนั้นหรือเพียงแต่ลงลายมือชื่อของผู้โอนไว้โดยไม่แจ่ม
 แจ่มข้อความอย่างใด ๆ ลงในด้านหลังทั่วเงินหรือใบประจำชอ (ประมวลกฎหมายแพ่ง
 และพาณิชย์ มาตรา 919) โดยการกระทำดังกล่าวนี้ผู้กระทำมีความมุ่งหมายที่จะโอน
 ไปยังบรรดาสิทธิอันเกิดแก่ทั่วเงินนั้นให้แก่ผู้รับโอน (ผู้รับสลักหลัง) (ประมวลกฎหมาย
 แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 920) และผู้โอนต้องส่งมอบทั่วเงินให้แก่ผู้รับโอนด้วย จึงจะเป็น
 การโอนไปยังสิทธิในทั่วเงินโดยสมบูรณ์ตามกฎหมาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 มาตรา 917 และ 918)

¹ มาตรา 422 "ถ้าความเสียหายเกิดแก่การฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายใด
 อันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ๆ ผู้ใดทำการฝ่าฝืนเช่นนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อน
 ว่าผู้นั้นเป็นผู้ผิด"

จากความหมายของการสลักหลังดังกล่าว จึงเห็นได้ว่า การลงลายมือชื่อในค่านหลังตั๋วเงินมีไว้ เป็นการสลักหลัง เสมอไป หากผู้ลงลายมือชื่อไม่ประสงค์จะโอนตั๋วเงิน และไม่มีเจตนาที่จะผูกพันตนต่อความรับผิดชอบในตั๋วเงินนั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 914) แล้ว การกระทำดังกล่าวก็มีไว้เป็นการสลักหลัง ดังนั้น การที่ผู้รับเงินเพียงแต่ลงลายมือชื่อค่านหลัง เช็คจึงมีไว้เป็นการสลักหลังตามกฎหมาย เพราะผู้ทรงใ้กกระทำลงตามคำร้องขอของธนาคาร เพื่อแสดงการรับเงินตามเช็คว่าเท่านั้น มีไว้เป็นการแสดงเจตนาโอนสิทธิในเช็คนั้นให้แก่ธนาคาร แต่อย่างใด

ถ้าลายมือชื่อผู้ทรงใ้กลงไว้เพื่อรับเงินนี้ เป็นลายมือชื่อปลอมและธนาคารได้จ่ายเงินให้กับผู้ปลอมลายมือชื่อไปแล้ว ธนาคารมีความรับผิดชอบอย่างไรหรือไม่ กรณีเช่นนี้ ในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า ธนาคารได้จ่ายเงินให้แก่บุคคลผู้ไม่มีสิทธิรับเงินตามเช็ค ธนาคารอาจต้องรับผิดชอบต่อเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คนั้นและผู้เคยค้า (ผู้สั่งจ่าย) ฐานละเมิด และธนาคาร ไม่มีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เคยค้าได้ควย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1008) ถ้าธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยไม่สุจริตหรือประมาทเลินเล่อ แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ ในกรณีที่มีผู้นำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เป็นเงินสด ธนาคารจะต้องขอตรวจดูหลักฐานประจำตัวของผู้นั้นก่อนเสมอว่าเป็นผู้เดียวกับผู้มีสิทธิได้รับเงินตามเช็ค และ/หรือถ้าเป็นเช็คผู้ถือแล้ว ธนาคารคงทำได้แต่เพียงตรวจสอบหลักฐานประจำตัวของผูมาขอรับเงิน เป็นบุคคลที่มีตัวตนจริง ทั้งนี้เพื่อแสดงว่าธนาคารได้จ่ายเงินไปด้วยความระมัดระวังแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่าถ้าธนาคารได้ใช้ความระมัดระวังตามควรแก่กรณีแล้ว ธนาคารก็ไม่ควรจะต้องรับผิดชอบแก่การที่จะกำหนดไว้เป็นหลักเกณฑ์ตายตัวว่า ธนาคารจะต้องทำอย่างไรบ้างนั้นไม่อาจทำได้ เพราะต้องขึ้นอยู่กับแต่ละกรณี ๆ ไป มีไว้ว่าธนาคารจะถูกแต่หลักฐานประจำตัวแต่เพียงอย่างเดียวเสมอไป ในบางครั้งจะต้องดูพฤติการณ์อื่น ๆ

ประกอบด้วย ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 310¹ ธนาคารย่อมมี สิทธิที่จะสอบสวนถึงตัวผู้ทรงหรือสอบสวนความถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือชื่อของผู้ทรง หรือไม่ก็ได้ การกระทำหรือการกระทำความผิดนั้นจะต้องเป็นไปโดยสุจริต และไม่ ประมาทเลินเล่อ

ส่วนเช็คที่ส่งมาเรียกเก็บ ธนาคารผู้จ่ายต้องจ่ายเงินให้แก่ธนาคารผู้เรียกเก็บ (ธนาคารผู้รับเงิน) ธนาคารผู้จ่ายจึงไม่อาจตรวจสอบตัวผู้ทรงได้ ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 998 จึงบัญญัติไว้แต่เพียงว่า ถ้าธนาคารผู้จ่ายได้ใช้เงินไปโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อให้แก่ธนาคารผู้เรียกเก็บแล้วธนาคารผู้จ่ายก็ได้รับความคุ้มครอง การตรวจสอบตัวผู้ทรงจึงเป็นหน้าที่ของธนาคารผู้เรียกเก็บ เพราะผู้ทรงเป็น ลูกคาของธนาคารผู้เรียกเก็บ ในทางปฏิบัติ เมื่อมีการนำเสนอสั่งจ่ายธนาคารผู้จ่ายอาจจะให้ ธนาคารผู้เรียกเก็บรับรองการสลักหลังหรือรับรองว่าจะนำเช็คเข้าบัญชีของผู้ทรงหรือ ผู้รับเงินควย เมื่อธนาคารผู้จ่ายได้จ่ายไปตามคำรับรองของธนาคารผู้เรียกเก็บ ธนาคารผู้จ่ายย่อมได้รับความคุ้มครอง และสามารถยกเลิกความรับผิดชอบให้ธนาคารผู้เรียกเก็บได้

ดังนั้น ผู้เขียนจึงความเห็นว่า แม้ลายมือชื่อของผู้รับเงินจะเป็นลายมือชื่อปลอม ก็ตาม แต่ธนาคารได้ใช้เงินไปตามทางคำยกที่ โดยความสุจริตและปราศจากความประมาท เลินเล่อแล้ว ธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งตรงกับหลักในกฎหมายอังกฤษ Section 59 (1) ของ Bills of Exchange Act 1892 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ มาตรา 310 "ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้มีสิทธิที่จะสอบสวนถึงตัวผู้ทรงตราสาร หรือสอบสวนความถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือชื่อหรือวงตราของ ของผู้ทรงได้แต่ถ้าหากมีความถูกต้องที่จะต้องทำถึงเพียงนั้นไม่ แต่ถาลูกหนี้ทำการโดยสุจริตหรือ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไซ้ การชำระหนี้นั้นก็มิเป็นอันสมบูรณ์"

"มาตรา 59 (1) ทั่วเงินเป็นอันปลงจากพันธะ เมื่อผู้จ่ายหรือผู้รับรองได้
ใช้เงินตามทั่วแล้วโดยชอบด้วยกฎหมาย

การใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย หมายความว่า ได้ใช้เมื่อทั่วถึงกำหนด
และใช้ให้แก่ผู้ทรงทั่วโดยสุจริตไม่รู้ถึงชกพร่องอย่างใดในสิทธิของผู้ทรง" ¹

ในการลงลายมือชื่อเพื่อรับเงินนี้ ผู้ทรง (ผู้รับเงิน) จะใช้ลายพิมพ์นิ้วมือ
หรือแวงโคได้หรือไม่ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 ได้
บัญญัติไว้ว่า

"บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในทั่วเงินยอมจะต้อง รับผิดตามเนื้อความในทั่วเงิน
นั้น

ถ้าลงเพียงแต่เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แวงโค หรือลายพิมพ์นิ้วมือ
อ้างเอาเป็นลายมือชื่อในทั่วเงินไซ้ แม้ถึงว่าจะมีพยานลงชื่อรับรองก็ตาม ท่านว่าหา
ให้ผลเป็นลงลายมือชื่อในทั่วเงินนั้นได้"

การที่กฎหมายกำหนดไว้ว่า การลงแต่เพียงเครื่องหมาย เช่น แวงโค
หรือลายพิมพ์นิ้วมือนั้น ไม่อาจอ้างเป็นลายมือชื่อในทั่วเงิน เพราะเป็นการลงลายมือชื่อ
ที่ผู้ได้รับเช็คค่อ ๆ ไปเมื่อคูหรืออ่านแล้วไม่อาจทราบ หรือคาดหมายได้ว่าเป็นลายมือ
ชื่อผู้ใด และเพื่อป้องกันความยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ที่ไม่รู้หนังสือ ซึ่งอาจได้รับความเสียหาย
จากการที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับทั่วเงิน เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือช ถูกหลอกลวงได้โดย
ง่าย การที่จะให้บุคคลเช่นนั้น เข้ามารับผิดชอบ เนื้อความในทั่วเงินเช่นเดียวกับผู้รู้หนังสือ
สามารถลงลายมือชื่อโดยฉงไม่เป็นธรรม นอกจากนั้นโดยทั่วไป ผู้ที่เกี่ยวข้องกับทั่วเงินเสมอ ๆ

¹ ม.ร.ว. เสนีย์ บัร่า. ศ. คำอธิบายกฎหมายทั่วเงินรวมทั้งเช็ค, (ภาคผนวก 3
กฎหมายทั่วเงินอังกฤษ พระราชบัญญัติทั่วเงิน ค.ศ. 1882 ที่ 45 และ 46 ในรัชสมัยพระนาง
เจ้าวิกตอเรีย) หน้า 324.

มักจะเป็นพอลกาหรือผู้ที่เขียนหนังสือเป็นเขียนชื่อได้ทั้งนั้น กฎหมายมาตรา 900 วรรคสอง จึงได้บัญญัติเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 9¹ หนึ่งหลักเกณฑ์ ตามกฎหมายไทยในเรื่องนี้แตกต่างจากกฎหมายอังกฤษและอเมริกาซึ่งยินยอมให้ลง แง่ไตหรือ เครื่องหมายอื่นแทนลงลายมือชื่อในตั๋วเงินได้ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกแก่ทุกคนที่เกี่ยวข้องเป็นกรณีในตั๋วเงิน² แต่ผู้เขียนเห็นว่า สำหรับในประเทศไทยนั้น การที่มีบทบัญญัติเช่น มาตรา 900 วรรคสองนี้ เหมาะกับสภาพและลักษณะสังคมไทยแล้ว เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความรู้ในเรื่องตั๋วเงินน้อยมาก แม้ผู้ที่มีการศึกษาแล้ว

¹ มาตรา 9 "เมื่อมีกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้จะต้องทำหนังสือไม่จำเป็นต้องเขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น

ถ้าบุคคลผู้ได้ใช้ตราประทับแทนลงลายมือช้อยู่เป็นปกติ การประทับตราเช่นนั้น ท่านว่าเสมอกับลงลายมือชื่อ

ลายพิมพ์นิ้วมือ แ่งไต หรือ เครื่องหมายอื่นทำนองเช่นนั้นก็ดี ทำลงในเอกสารหากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนแล้ว ท่านว่าเสมอกับลงลายมือชื่อ

ความในวรรคก่อนนี้ ไม่ใช้บังคับถึงการลงลายพิมพ์นิ้วมือ แ่งไต หรือ เครื่องหมายอย่างอื่น ทำนอง เช่นว่ามานั้น ซึ่งทำลงในเอกสารที่ทำค่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่

² ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายกฎหมายตั๋วเงินรวมทั้งเช็ค, หน้า 13.

ตามกฎหมายมาตรา 900 วรรคสองนี้ บังคับจะห้ามเฉพาะลายมือชื่อ
 ที่ต้องรับผิดชอบ เนื้อความในตั๋วเงิน ส่วนลายมือชื่อรับเงินมิได้เป็นลายมือชื่อที่
 ต้องรับผิดชอบ เนื้อความในตั๋วเงิน จึงยอมจะหาเครื่องหมาย เช่น แกงไต หรือลายพิมพ์นิ้วมือได้¹
 หรือจะใช้ตราประทับ แทนลายมือชื่อก็ได้ หากตราประทับนั้นได้ใช้แทนลายมือชื่อตาม
 ปกติ เพราะมาตรา 900 มิได้ห้ามไว้

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ผู้รับเงินจะลงเครื่องหมายใด ๆ เช่น แกงไต หรือ
 ลายพิมพ์นิ้วมือ โดยมีพยานลงชื่อรับรอง หรือใช้ตราประทับ เพื่อแสดงว่าได้รับเงินแล้ว
 ย่อมทำได้ทั้งสิ้น

ระยะเวลาการจ่ายเงิน

เมื่อผู้ทรงนำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินสดหรือธนาคารผู้เรียกเก็บส่งเช็คมา
 เรียกเก็บธนาคารจำเป็นต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงหรือธนาคารผู้เรียกเก็บหรือไม่

โดยปกติ เช็คนั้นเมื่อถึงกำหนดวันใด ผู้ทรงมีสิทธินำเช็คไปทรงถามให้ธนาคาร
 ใช้เงินตามเช็คได้ทันที และธนาคารก็ต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงเช็คโดยทันทีเมื่อถูกทรงถาม²

¹ เฉลิม ยงบุญเกิด, เช็ค กฎหมายและการปฏิบัติ, หน้า 169.

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 415/2502 ๗ เช็คนี้อาศัยผู้สลักหลังหลายคน ผู้สลักหลังแต่ละคน
 ย่อมมีความรับผิดชอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 989, 914, 959 และ 967
 เมื่อนำเช็คไปขึ้นเงินไม่ได้ ผู้สลักหลังคนใดคนหนึ่งยอมเป็นผู้เสียหายที่จะดำเนินการร้องทุกข์
 ให้ดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 ได้

วันออกเช็ค คือ วันที่ลงในเช็ค"

ศาลฎีกาได้ตัดสินไว้ตอนหนึ่งว่า วัตถุประสงค์อันแท้จริงของการลงวันล่วงหน้า
 ในเช็ค ได้แก่ การบอกกำหนดเวลาชำระหนี้ของผู้สั่งจ่าย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ
 โดยปกติผู้สั่งจ่ายไม่มีเงินในธนาคารหรือมีเงินไม่พอ หรือเงินนั้นมีพันธะผูกพันรายอื่นอยู่
 จึงใช้เช็คลงวันล่วงหน้า นอกจากนี้ การใช้เช็คลงวันล่วงหน้าก็เป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืม
 ซึ่งใช้กันมากในวงการธุรกิจวิธีหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า วันที่ลงในเช็คนั้นเป็นวันถึงกำหนด
 ที่ต้องชำระเงินคืน สำหรับผลแห่งเช็คตามกฎหมายนั้นถือว่า ธนาคารต้องจ่ายเงินโดยพลัน
 เมื่อถูกทวงถาม (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 987) และการทวงถามนั้น
 ในเมื่อยังไม่ถึงกำหนดวันที่ลงในเช็คก็เป็นที่แน่ชัดว่าจะกระทำมิได้ เพราะวันที่ลงในเช็คเป็น
 วันที่ผู้สั่งจ่าย สั่งธนาคารให้ใช้เงินแก่บุคคลอีกคนหนึ่งตามกฎหมาย ที่กล่าวแล้ว ฉะนั้น
 วันที่ผู้สั่งจ่ายเขียนเช็ค จึงเป็นเพียงวันเขียนใบสั่งแก่ธนาคาร จึงถือว่าเป็นวันสั่งหรือ
 วันออกเช็คหาได้ไม่

เว้นแต่จะมีกรณียกเว้นตามกฎหมาย เพราะวันถึงกำหนดนี้เป็นเวลาที่ให้ผู้ทรงเกิดสิทธิเรียกร้องให้มีการชำระเงินตามความในตั๋วเงินนั้นได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 903 จึงได้บัญญัติไว้ว่า "ในการใช้เงินตามตั๋วเงินท่านมีให้ไว้วันก่อน" ซึ่งบทบัญญัติมาตรานี้ใช้กับตั๋วแลกเงิน, ตั๋วสัญญาใช้เงินและเช็คด้วย ดังนั้น การใช้เงินตามตั๋วแลกเงินหรือตั๋วสัญญาใช้เงินที่ไต่ระบุนถึงกำหนดใช้เงินไว้ ผู้ทรงจะต้องนำไปยื่นให้มีการใช้เงินภายในวันนั้น ไม่อาจมีการยื่นกำหนดออกไปจากวันที่ถึงกำหนดได้ เพราะ ถ้ามีการยื่นเลื่อนเวลาการใช้เงินออกไปแล้ว ผู้ที่ต้องรับผิดชอบความในตั๋ว เช่น ผู้สั่งจ่าย ผู้สลักหลัง เป็นต้น ต้องผูกพันอยู่เป็นเวลานาน และตามปกติบุคคลเหล่านี้ ยอมรับอยู่ว่า ความรับผิดชอบของตนมีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 914 เมื่อถึงกำหนดใช้เงินก็จะเตรียมเงินไว้ใช้ตามความในตั๋วเงิน ถ้ามีการยื่นเวลาระหว่างผู้ทรงกับธนาคาร ผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อเงินตั๋วเงินต้องกันเงินไว้คอยชำระหนี้ตามตั๋วเงินเป็นการเสียประโยชน์ทางการค้า เมื่อมีการยื่นเวลาการใช้เงินระหว่างธนาคารกับผู้ทรงแล้วจะให้มีผลผูกพันผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อเงินซึ่งมิได้รู้เห็นยินยอมด้วยแล้ว ย่อมไม่เป็นธรรมกฎหมายจึงห้ามมิให้มีการยื่นวันใช้เงิน

การที่จะถือว่าเป็นการให้วันก่อนหรือไม่นั้น จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงแน่นอนว่า ผู้ทรงตกลงให้ยื่นเวลาชำระหนี้ มิใช่แต่เพียงว่า เมื่อตั๋วเงินถึงกำหนดชำระผู้ทรงเพิกเฉยไม่ดำเนินการอย่างไร ก็ถือเอาว่าผู้ทรงยอมยื่นเวลาให้แก่ผู้จ่ายยังไม่ได้¹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ประภาศน์ อวยชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยตั๋วเงินและความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, 2512), หน้า 22.

แต่สำหรับเช็คนั้นแม้ไม่มีวันถึงกำหนดการใช้เงิน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 988) เหมือนตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงิน เมื่อเช็คถึงกำหนดการใช้เงินแล้ว ผู้ทรงนำเช็คมาขึ้นคอบชานการ ให้ใช้เงินภายหลังวันที่เช็คถึงกำหนดเมื่อใดก็ได้ (แต่ต้องไม่เกินระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพราะชานการอาจปฏิเสธการใช้เงินได้) ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อผู้ทรงนำเช็คมาทวงถามในวันใด ชานการจะผลักเวลาให้ผู้ทรงนำเช็คมาขึ้นในวันหลังหรือวันอื่นใดไม่ได้ เช่นกัน ชานการต้องรับเช็คนั้นไว้เพื่อใช้เงินเสมอ และชานการควรจะต้องใช้เงินตามเช็คภายในวันที่เช็คได้ถูกนำมาทวงถามด้วย ควบเหตุผลเดียวกันว่า เพื่อมิให้ผู้ที่ยื่นเช็คมาขึ้นคอบชานการเกิดความไม่สะดวกเป็นเวลานาน เว้นแต่ผู้ทรงจะตกลงยินยอมให้ชานการเลื่อนไปใช้เงินในวันอื่น ซึ่งอาจเกิดขึ้นเพราะมีเหตุขัดข้อง เนื่องมาจากการปฏิบัติงานภายในของชานการเอง หรือแม้กระทั่งมีกรณีที่ชานการมีสิทธิปฏิเสธการจ่ายเงินก็ตาม ผู้ทรงก็อาจยินยอมให้ผลักเวลาออกไปก็ได้ ซึ่ง เท่ากับว่า บังกรณีที่ผู้ทรงยอมสละสิทธิที่จะถือว่า ได้มีการปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้นก็ได้ แต่โดยปกติผู้ทรงมักจะไม่นยินยอมถือเช่นนั้น

อย่างไรก็ดี แม้หลักว่าชานการต้องใช้เงินตามเช็คทันที เมื่อถูกทวงถามจะปฏิเสธให้นำมาขึ้นในวันอื่นไม่ได้ (ถ้าไม่มีเหตุยกเว้นตามกฎหมาย) แต่ในทางปฏิบัติ ชานการไม่อาจจ่ายเงินตามเช็คให้ได้ทันทีในเวลาที่ชานการได้รับเช็ค เพราะชานการจะต้องใช้เวลาาระยะหนึ่ง เพื่อดำเนินการตามระเบียบและวิธีการของชานการให้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อน เช่นจัดการทางบัญชี เป็นต้น แล้วจึงจะใช้เงินตามเช็คให้ ซึ่งระยะเวลาที่ชานการควรจะต้องกระทำภายในวันที่ถูกทวงถามด้วย แต่ "วัน" นี้หมายความว่าถึง เวลาทำงานตามปกติ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 162) ¹ เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้าผู้ทรงนำ

¹ มาตรา 162 "ในทางความ ในทางราชการ และทางค้าขายนั้น วันหมายความว่า เวลาทำการตามปกติ"

เช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินหรือเช็คถูกส่งมาเรียกเก็บในวันใด แต่เวลาทำงานตามปกติของธนาคารในวันนั้น ไม่มีเวลาเหลือเพียงพอให้ธนาคารดำเนินการตามระเบียบและวิธีการของธนาคารได้ทัน ผู้เขียนมีความเห็นว่า ย่อมมีสิทธิเดือนไปใช้เงินตามเช็คในวันทำการต่อไปได้

จึงมีปัญหว่า ระยะเวลาที่ธนาคารจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินการตามระเบียบวิธีการของธนาคารนั้น ควรเป็นระยะเวลายาวนานสักเท่าใด กฎหมายทั่วไปของไทยมิได้กำหนดระยะเวลาในกรณีนี้ไว้ แต่ในทางปฏิบัติระยะเวลาที่ธนาคารจะใช้ในการดำเนินการก่อนจ่ายเงินนั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการที่เช็คได้ถูกยื่นมายังธนาคาร ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. กรณีเช็คนำมายื่นให้ใช้เงินสด ตามปกติธนาคารจะจ่ายเงินสดให้เมื่อธนาคารได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์, ตรวจสอบผลสิทธิของผู้ทรง, พิจารณาว่าควรจ่ายหรือไม่ เช่น เงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายมีพอจ่ายหรือไม่, มีคำสั่งห้ามจ่ายเงินหรือไม่ เป็นต้น และกว่าดำเนินการทางบัญชี ฯลฯ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ธนาคารจะจ่ายเงินให้ทันที

กำหนดเวลาเปิดทำงานในการติดต่อกับประชาชนของวันทำงานตามปกติคือเวลา 8.30 น. - 15.30 น. ผู้ทรงอาจนำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินเมื่อใดก็ได้ภายในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ถ้าผู้ทรงนำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินในระยะเวลากระชั้นชิดกับเวลาที่ธนาคารจะปิดทำงานดังกล่าว ธนาคารอาจดำเนินการตามระเบียบวิธีการของธนาคารไม่ทัน ธนาคารย่อมมีสิทธิจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงในวันทำการถัดไปได้ เพราะการใช้เงินตามเช็คของธนาคารต้องกระทำไปตามทางคำปกติ เพราะฉะนั้น ถ้าธนาคารใช้เงินให้ไปนอกเวลาทำการของธนาคารดังกล่าวแล้ว ย่อมไม่ใช้การใช้เงินตามทางคำปกติ ธนาคารอาจจะไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย แต่ถาธนาคารสามารถดำเนินการจ่ายเงินให้กับผู้ทรงภายในเวลาอันควร แม้ล่วงเลยเวลาปิดทำงานไปเพียง

เล็กน้อยก็อาจทำได้ ซึ่งผลในกรณีเช่นนี้จะไต่กลางโดยละเอียดในตอนที่ 3 ต่อไป
 อยากรู้ก็ตาม ธนาคารจะพยายามจ่ายเงินตามเช็คทุกฉบับที่นำมาขึ้นให้ใช้เงินสด
 ในแต่ละวัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าของธนาคารและ
 ประชาชนทั่วไป บางกรณีธนาคารจึงอาจอนุมัติให้จ่ายเงินให้ไป แยกท้องกระทำ
 ภายหลังจากที่ธนาคารได้ดำเนินการตามระเบียบ วิธีการของธนาคารเสร็จเรียบร้อยแล้ว
 แล้วเช่นกัน

2. กรณีเช็คส่งมาเรียกเก็บ เนื่องจากตามกฎหมายคุ้มครองเงินไม่ให้กำหนด
 ระยะเวลาในการจ่ายเงินตามเช็คที่ส่งมาเรียกเก็บ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้
 วางระเบียบการหักบัญชีระหว่างธนาคารขึ้น กำหนดเวลาทำการแลกเปลี่ยนเช็ค เพื่อ
 การหักบัญชีระหว่างธนาคารในวันทำการของธนาคารขึ้นไว้ เช่น ความระเบียบการหัก
 บัญชีระหว่างธนาคารในเขตกรุงเทพฯ และนคร ไซบิงคัมเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2522
 ข้อ 16 ได้กำหนดเวลาแลกเปลี่ยนเช็คไว้ 2 รอบ คือ รอบแรก ตั้งแต่เวลา
 9.30 น. - 10.00 น. รอบสอง ตั้งแต่เวลา 12.00 น. - 13.00 น. และเมื่อ
 ทำการแลกเปลี่ยนเช็คระหว่างธนาคารเพื่อทำการหักบัญชีเสร็จแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทย
 ไทยจะได้หักบัญชีธนาคารผู้เป็นลูกหนี้และขึ้นบัญชีธนาคารผู้เป็นเจ้าของเงินฝาก
 ของธนาคารนั้น ๆ ไว้

เมื่อธนาคารผู้จ่ายได้รับแจ้งจากการแลกเปลี่ยนเช็คระหว่างธนาคารแล้ว
 จะนำเช็คกลับไปยังธนาคารของตนเพื่อพิจารณาว่า ควรจ่ายเงินตามเช็คหรือไม่ ซึ่ง
 ในตอนท้ายของวันนั้นก็ควรจะทราบว่าเจ้าที่ส่งมาเรียกเก็บนั้นจะมีการใช้เงินหรือถูก
 ปฏิเสธการใช้เงิน ธนาคารผู้จ่ายจะทำการหักบัญชีของลูกค้า ผู้ส่งจ่ายเช็คในกรณีที่
 เป็นเช็คที่ต้องจ่ายเงินแล้ว กรณีที่บัญชีไปแก่ธนาคารผู้เรียกเก็บ แต่ไม่เป็นเช็คที่ต้องปฏิเสธ
 การใช้เงิน ธนาคารผู้จ่ายจะรวบรวมเช็คเหล่านั้นไว้เพื่อส่งคืนและนำมาแจ้งยังสำนัก
 หักบัญชี ในวันรุ่งขึ้น ภายในเวลาที่ทำการแลกเปลี่ยนเช็ค ธนาคารผู้เรียกเก็บก็จะทราบ

ผลว่าเช็คที่ตนส่งไปเรียกเก็บถูกปฏิเสธการจ่ายเงินหรือไม่ ถ้าไม่ถูกปฏิเสธการจ่ายเงินก็จะเครดิตรายบัญชีให้แก่อุปการคานำเช็คฝากเข้าบัญชี แต่ถาถูกปฏิเสธการจ่ายเงินก็จะส่งเช็คที่ถูกคืนมาให้แก่อุปการคานำฝาก ซึ่งในช่วงบ่ายของวันทำการอีกวันหนึ่ง หลังจากวันที่นำเช็คเข้าบัญชี ผู้ทรงจึงจะทราบว่เช็คที่ตนนำฝากเข้าบัญชีสามารถเบิกถอนเงินได้หรือไม่

ตามปกติธนาคารจะแนะนำให้อุปการคานำเช็คทางธนาคารเข้าบัญชีก่อนเวลา 11.00 น. ของวันทำการของธนาคาร เพื่อธนาคารจะได้ส่งไปทำการแลกเปลี่ยนเช็คเพื่อหักบัญชีได้ทัน และสามารถทราบผลการเรียกเก็บได้ภายในวันรุ่งขึ้น เช่น อุปการคานำเช็คฝากเข้าบัญชีก่อนเวลา 11.00 น. ของวันอังคาร จะสามารถทราบผลการเรียกเก็บภายในวันพุธ เป็นต้น แต่ถาอูปการคานำเช็คฝากเข้าบัญชีหลังเวลา 11.00 น. ธนาคารไม่สามารถส่งเช็คไปทำการเรียกเก็บ ภายในวันนั้นให้ทันกำหนดเวลาแลกเปลี่ยนเช็คระหว่างธนาคารตามระเบียบของสำนักหักบัญชี ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ตกลงไว้ในวันรุ่งขึ้น ที่จะทราบผลในอีกวันทำการวันหนึ่งถัดไป เช่น นำเช็คฝากเข้าบัญชีเวลา 13.00 น. ของวันอังคาร ธนาคารจะรับเช็คไว้แต่จะต้องส่งไปเรียกเก็บในวันพุธ ซึ่งจะทราบผลการเรียกเก็บในวันพฤหัสบดี เป็นต้น

อนึ่ง กรณีที่กล่าวข้างต้นที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นการส่งเช็คไปเรียกเก็บภายในเขตกรุงเทพมหานคร แต่ถาเป็นการส่งไปเรียกเก็บในต่างจังหวัดหรือภายในธนาคารเดียวกัน ก็อาจใช้เวลาานหรือ่นอยกว่านี้ก็ได้แล้วแต่กรณี

อย่างไรก็ตาม ในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของธนาคาร จะมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียกเก็บเงินตามเช็คไว้ดังนี้

" . . . การนำเช็คฝากเข้าบัญชีจะถือว่าธนาคารได้รับฝากต่อเมื่อธนาคารเรียกเก็บเงินตามเช็คนั้น ๆ ได้แล้ว ถ้าเช็คนั้นต้องส่งไปเรียกเก็บในทางจังหวัดหรือต่างท้องถิ่นหรือต่างประเทศก็ เป็นตัวเงินอย่างอื่นนอกจากเช็คก็ เป็นตราสารเปลี่ยนมือชนิดอื่นใดก็ได้ ธนาคารจะเรียกเก็บเงินให้ท่านเองเกี่ยวกับที่กล่าวในข้อ ๘ แต่ธนาคารมีสิทธิคิดค่าธรรมเนียมเรียกเก็บในอัตราที่ธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่พึงเรียกเก็บพร้อมทั้งค่าใช้จ่ายที่เสียไป"

การที่ข้อตกลงในการเรียกเก็บกำหนดให้เรียกเก็บเงินตามเช็คตามวิธีการและภายในระยะเวลาตามปกติประเพณีปฏิบัติของธนาคาร เนื่องจากไม่สามารถกำหนดเวลาเรียกเก็บที่แน่นอน สำหรับตัวเงินแต่ละประเภทได้ ทั้งยังขึ้นอยู่กับระยะทางระหว่างธนาคารผู้เรียกเก็บกับธนาคารผู้จ่ายอีกด้วย ธนาคารจึงได้กำหนดความรับผิดชอบในการเรียกเก็บเงินตามเช็คไว้ภายในระยะเวลาตามปกติประเพณี ซึ่งหากมีปัญหาเกิดขึ้นต้องพิสูจน์เป็นกรณี ๆ ไปว่า แค่ไหนเพียงไรจึงจะถือว่าเป็นระยะเวลาตามปกติประเพณี

นอกจากนี้ บางธนาคารยังได้กำหนดไว้ในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันอีกด้วยว่า

" . . . ในการนำเช็คฝากเข้าบัญชี ผู้ฝากจะต้องกรอรายการเช็คลงในใบนำฝาก (Pay - in - slip) ตามแบบฟอร์มของธนาคาร และจะต้องขีดคร่อมเช็คนั้นเสียก่อนนำฝาก ผู้ฝากทราบดีว่าการนำเช็คฝากเข้าบัญชีนั้น ผู้ฝากจะส่งจ่ายเงินตามเช็คนั้นได้ ต้องรอให้ธนาคารเรียกเก็บเงินได้เรียบร้อยแล้วเสียก่อน"

ดังนั้น ไม่ว่าจะกรณีใด ๆ ก็ตาม ธนาคารส่วนใหญ่จะไม่ยินยอมจ่ายเงินหรือให้เบิกถอนเงินตามเช็คที่ยังไม่ทราบผลการเรียกเก็บ เพราะอาจเกิดความเสียหายแก่ธนาคาร เนื่องมาจากการที่เช็คฉบับดังกล่าวถูกปฏิเสธการใช้เงินและส่งกลับคืนมา

การเบิกถอนเงินจากบัญชี ในกรณีที่น่าเช็คฝากเข้าบัญชีเพื่อเรียกเก็บนี้
Uniform Commercial Code ของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ใน Article 4
Bank Deposits And Collections ซึ่งระยะเวลาที่เช็คได้ถูกนำฝากเข้าบัญชี
ก่อนที่จะสามารถเบิกถอนออกไปได้นั้นขึ้นอยู่กับระยะทาง (หรือระยะเวลา) ที่เช็ค
จะสามารถไปถึงธนาคารผู้จ่าย โดยแยกพิจารณาได้ ดังนี้

1. ในกรณีที่ธนาคารที่รับฝากเช็ค (ธนาคารผู้เรียกเก็บ) กับธนาคารผู้จ่าย
เป็นธนาคารเดียวกัน ธนาคารต้องใช้เวลาในการคัดเลือก, ตรวจสอบบัญชีของผู้สั่งจ่าย,
พิจารณาว่าควรจ่ายเงินหรือไม่และทำการลงบัญชี ถ้าธนาคารเห็นสมควรจ่าย ลูกค้านำ
เช็คฝากเข้าบัญชีสามารถถอนเงินจำนวนดังกล่าวได้ในวันที่ทำการที่สอง หลังจากวันที่ได้
นำเช็คฝากเข้าบัญชี (the second banking day after the day of deposit)
Uniform Commercial Code Section 4 - 213 (4) (b) ไซน ก. และ ข.

¹Uniform Commercial Code Section 4 - 213 (4) Subject
to any right of the bank to apply the credit to an obligation of
the customer, credit given by a bank for an item in an account with
its customer becomes available for withdrawal as of right

(a) in any case where the bank has received a provisional
settlement for the item ; when such settlement becomes final and
the bank has had a reasonable time to learn that the settlement
is final ;

(b) in any case where the bank is both a depository bank
and a payor bank and the item is finally paid, at the opening of
the bank's second banking day following receipt of the item.

ทางมีบัญชีเงินฝากอยู่กับธนาคาร ค. ก. สั่งจ่ายเงินตามเช็คให้แก่ ข. ข. นำเข้าบัญชีที่ธนาคาร ค. ในวันศุกร์ ข. สามารถถอนเงินจากบัญชีได้ในวันอังคาร เป็นต้น

2. ในกรณีที่ธนาคารที่รับฝากเช็ค (ธนาคารผู้เรียกเก็บ) กับธนาคารผู้จ่ายเป็นคนละธนาคารกัน ธนาคารผู้รับฝากเช็คต้องการเวลาระยะหนึ่ง เพื่อส่งเช็คไปเรียกเก็บยังธนาคารผู้จ่าย เพื่อให้พิจารณาจ่ายเงินหรือปฏิเสธการจ่ายเงินและส่งผลกลับคืนมา ที่ระยะเวลาขึ้นอยู่กับระยะทางระหว่างธนาคารทั้งสอง Uniform Commercial Code Section 4 - 213 (4) (a) เช่น ธนาคารผู้เรียกเก็บในชิคาโก เห็นว่าในการส่งเช็คไปเรียกเก็บยังธนาคารผู้จ่ายในแคลิฟอร์เนียของตนจะสามารถถอนเงินตามเช็คที่นำฝากไว้เมื่อพ้นกำหนด 10 วันนับแต่วันนำฝากเข้าบัญชี แต่อาจส่งไปยังเมืองอื่นหรือต่างประเทศ อาจเบิกถอนได้ช้าหรือเร็วกว่านี้ก็ได้ แล้วแต่ระยะทาง เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อพิจารณากฎหมายของสหรัฐอเมริกา ประกอบกับแนวปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่า ระยะเวลาที่ธนาคารจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินการตามระเบียบวิธีการของธนาคารนั้น ไม่อาจกำหนดเวลาที่แน่นอนตายตัวได้ เพราะขึ้นอยู่กับระยะทางการติดต่อระหว่างธนาคารผู้จ่ายและธนาคารผู้เรียกเก็บ รวมทั้งวิธีการดำเนินการเกี่ยวกับเช็คที่เรียกเก็บด้วย ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่า อาจกำหนดได้เพียงว่าต้องเป็นระยะเวลาอันสมควร (Reasonable time) เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาอันสมควรย่อมจะต้องพิจารณาแต่ละกรณี ๆ ไป และในทางปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ นั้นได้พยายามใช้เวลาในการดำเนินการของธนาคารเกี่ยวกับการจ่ายเงินตามเช็คให้รวดเร็วที่สุด โดยมีข้อผิดพลาดน้อยที่สุด

2.8 ระเบียบปฏิบัติของธนาคารในการปฏิเสธการจ่ายเงิน

เมื่อมีกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดหรือบังคับ หรือกรณีอื่นใดที่ทำให้ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเกิดขึ้น ธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้นโดยคืนเช็คฉบับดังกล่าวให้กับผู้ทรง หรือคืนผ่านธนาคารผู้เรียกเก็บ พร้อมทั้งแจ้งเหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงินให้ผู้ทรงทราบด้วย

การคืนเช็ค

เหตุที่ธนาคารผู้จ่ายต้องคืนเช็คให้กับผู้ทรงก็เพราะ ธนาคารมิได้เป็นเจ้าของเช็คหรือเป็นผู้ทรงเช็คฉบับดังกล่าว เมื่อไม่มีการใช้เงินตามเช็ค ธนาคารต้องส่งคืนให้แก่เจ้าของ คือ ผู้ทรง เพื่อจะได้นำไปเรียกร้องให้ลูกหนี้ตามเช็คฉบับนั้นรับผิดชอบตามเนื้อความในเช็คต่อไป ธนาคารจึงต้องคืนเช็คให้กับผู้ทรง เสมอเมื่อไม่มีการใช้เงิน ธนาคารจะคืนเช็คให้แก่ผู้ส่งจ่าย (ผู้เคยอดของธนาคาร) ซึ่งเป็นผู้ออกเช็คไม่ได้ เพราะมิใช่ผู้ทรงเช็ค อนึ่ง ตามคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ข้อกำหนดที่ธนาคารจะต้องคืนเช็คให้กับผู้เคยอดนั้น ใช้ในกรณีที่ผู้เคยอดเป็นผู้ทรงเช็ค และได้นำเช็คฝากเข้าบัญชีเพื่อให้ธนาคารเรียกเก็บเงินให้เท่านั้น

เมื่อธนาคารผู้จ่ายปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค ธนาคารจะคืนเช็คให้กับผู้ทรงโดยตรง ในกรณีที่นำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เป็นเงินสด แต่ดาเป็นเช็คที่ส่งไปเรียกเก็บเงิน ธนาคารผู้เรียกเก็บเมื่อได้รับเช็คคืนมาจากธนาคารผู้จ่ายแล้ว จะคืนเช็คให้กับผู้ทรงโดยตรง เช่น ทักท้อให้ผู้ทรงมารับเช็คด้วยตนเองหรือให้พนักงานของธนาคารนำไปส่งให้ยังภูมิลำเนาของผู้ทรง เป็นต้น และในกรณีที่ไปอาจติดต่อกับผู้ทรงได้ หรือผู้ทรงไม่มารับภายในกำหนดเวลา ธนาคารส่วนมากจะส่งคืนไปทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ และถ้าส่งไม่ถึงมือผู้รับ ธนาคารจะเก็บรักษาเช็คนั้นไว้ให้ต่อไป

ดังนั้น โดยหลักแล้วธนาคารมีหน้าที่ต้องคืนเช็คให้แก่ผู้ทรง หากธนาคารไม่คืนเช็คให้แก่ผู้ทรงหรือคืนให้กับบุคคลอื่นไม่มีสิทธิไป ธนาคารต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น ส่วนความเสียหายที่ธนาคารต้องชดเชยเท่าใดหรือไม่นั้น มีคำพิพากษากฎีกาได้ตัดสินไว้แตกต่างกัน ดังนี้

- คำพิพากษากฎีกาที่ 1725 - 1726/2506 "ธนาคารรับเช็คไว้เพื่อเรียกเก็บเงินเข้าบัญชีลูกค้า แต่เช็คถูกปฏิเสธการจ่ายเงิน ธนาคารไม่มีหลักฐานแสดงว่าได้แจ้งให้ลูกค้าทราบว่าเช็คนั้นเรียกเก็บเงินไม่ได้ ต้องช่วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 812 คือเป็นเรื่องธนาคารประมาทเลินเล่อ ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นอย่างไร ๆ ธนาคารต้องรับผิดชอบ

ความเสียหายที่ลูกค้าได้รับเนื่องจากการที่ธนาคารไม่ได้แจ้งว่าเรียกเก็บเงินตามเช็คไม่ได้นั้น เป็นเรื่องลูกค้าต้องนำสืบ

การที่ลูกค้าไม่อาจทำเนนค้ออาญากับผู้สั่งจ่ายได้ เพราะธนาคารไม่ได้แจ้งให้ลูกค้าทราบว่าเช็คเรียกเก็บเงินไม่ได้นั้น ไม่เป็นเหตุให้ยกชั้นอ้างเรียกค่าเสียหายจากธนาคารได้ เพราะมีข้อเท็จจริงว่า ลูกค้าไม่มีโอกาสใช้คดีอาญาเป็นทางบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้อยู่แล้ว นอกจากนี้ยังปรากฏว่าถึงอย่างไรลูกหนี้ตามเช็คที่ธนาคารเรียกเก็บเงินให้ก็สามารถชำระหนี้ได้เพียงร้อยละ 50 เท่านั้น และหนี้บางส่วนลูกค้าสามารถบรรเทาความเสียหายได้ แคกลับไม่กระทำ จึงถือว่าการที่ธนาคารไม่แจ้งผลการเรียกเก็บจึงมิใช่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายโดยตรง ทั้งลูกค้ายังมีส่วนทำความผิดอยู่ด้วย ธนาคารจึงไม่ทรงรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น"

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 865/2508 "โจทก์นำเช็ค (สั่งให้สำนักงานเดียวกับของธนาคารจ่ายเงิน) เข้าบัญชีเงินฝากของโจทก์ แต่ปรากฏว่าบัญชีของผู้สั่งจ่ายไม่มีเงินพอจ่ายตามเช็คนั้น ธนาคารจัดการคืนเช็คให้โจทก์ แต่ส่งคืนให้ไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่โจทก์ซึ่งเป็นลูกค้ายังติดต่อกับเงินอีกต่อมาในภายหลังอีกหลายครั้ง ยิ่งกว่านั้นเช็คและใบปะหน้าก็สูญหายไปจากธนาคาร เสียอีกด้วย ศาลเห็นว่าโดยปกติธนาคารก็ย่อมจะต้องระมัดระวังผลประโยชน์ของลูกค้ายอยู่แล้ว แต่ธนาคารกลับละเลยต่อหน้าที่อันพึงต้องปฏิบัติต่อโจทก์ซึ่งเป็นลูกค้าของตน จนระยะเวลาล่วงพ้นมาเกือบ 3 ปี ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายเพราะเช็คขาดอายุความฟ้องร้อง และไม่มีเช็คคืนให้โจทก์เพื่อเรียกร้องเอาจากผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังอีกด้วย พฤติการณ์เช่นนี้ถือได้ว่า ธนาคารละเลยต่อหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ จนเกิดความเสียหายแก่โจทก์ ธนาคารจำต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้โจทก์ โดยธนาคารต้องใช้เงินเท่าจำนวนเงินในเช็ค"

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 820/2518 "ธนาคารเรียกเก็บเงินตามเช็คที่ผู้เคยศานำมาเข้าบัญชีไม่ได้ ธนาคารคืนเช็คแก่ผู้มารับคืนซึ่งธนาคารไม่เคยรู้จักมาก่อน เพียงแต่อ้างว่าเป็นลูกจ้างของผู้เคยศานั่น เป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งธนาคารต้องรับผิดชอบในการกระทำของพนักงานของตน แต่ผู้เคยศานเรียกค่าเสียหาย เพราะตนต้องสูญเสียเช็ค ทำให้ไม่มีหลักฐานฟ้องเรียกเงินจากผู้สั่งจ่ายเช็คนั้นเท่าจำนวนเงินในเช็ค ทั้งนี้เป็นการหาทางไกล่เกลี่ยที่จะคาดหมายได้ว่า ผู้เคยศานสามารถฟ้องเรียกเงินจากผู้สั่งจ่ายได้ เสมอตามจำนวนเงินนั้น และแม้เช็คจะสูญหายไป แต่ผู้เคยศานยังมีทางที่จะขอสืบพยานบุคคลแทนได้ ศาลจึงไม่อาจบังคับให้ธนาคารต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายตามที่เรียกร้องมาได้"

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 493/2526 "โจทก์นำเช็คไปเข้าบัญชีโจทก์ที่ธนาคาร
 จำเลยเพื่อเรียกเก็บเงิน เมื่อเรียกเก็บเงินไม่ได้ การที่จำเลยไม่คืนเช็คไม่ทำให้โจทก์
 ได้รับความเสียหาย เพราะได้ความว่าสิทธิของโจทก์ที่มีต่อผู้สั่งจ่ายยังคงมีอยู่ เพียงแต่
 โจทก์ต้องการเช็คเพื่อนำไปแสดงเป็นหลักฐานว่า เช็คเรียกเก็บเงินไม่ได้ซึ่งหลักฐาน
 ดังกล่าวก็ปรากฏอยู่ตามเอกสารอื่นแล้ว จำเลยไม่ตองรับผิดชอบเสียหายเท่าจำนวน
 เงินในเช็คหรือคืนเช็คให้โจทก์ "

จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นนี้ จะเห็นแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาได้ว่า
 การที่ธนาคารไม่แจ้งผลการเรียกเก็บเงินไม่ได้ และไม่ส่งเช็คกับใบคืนเช็คให้ผู้ทรง
 เป็นการผิดหน้าที่ ธนาคารต้องรับผิดชอบแต่ผู้ทรงจะเรียกร้องค่าเสียหายจากธนาคารได้
 เท่าไรหรือไม่นั้น ผู้ทรงต้องนำสืบให้ได้ว่าเสียหายอย่างไรโดยเฉพาะถ้าผู้ทรงยังสามารถ
 เรียกร้องเอาจากผู้สั่งจ่ายได้แล้ว ศาลฎีกาถือว่าผู้ทรงไม่เสียหาย นอกจากนี้มีข้อสังเกตว่า
 ตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาเหล่านี้ ผู้ทรงเรียกร้องค่าเสียหายเท่าจำนวนเงินในเช็ค
 ไม่ได้ เรียกร้องค่าเสียหายอย่างอื่น เช่น ค่าเสียหายที่ต้องเสียเวลาหรือต้องดำเนินการ
 ฟ้องร้องเอาจากผู้สั่งจ่ายหรือ ค่าเสียหายเนื่องจากไม่ได้รับชำระหนี้หรือได้รับชำระหนี้
 จากผู้สั่งจ่ายไม่ครบ ฯลฯ ค่าเสียหายเหล่านี้ ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารผู้ที่ทำผิดหน้าที่
 ในการคืนเช็คควรจะต้องรับผิดชอบชดใช้ให้ผู้ทรง แม้ว่าจะไม่เท่าจำนวนเงินในเช็คก็ตาม

การแจ้งเหตุผลในการคืนเช็ค

ส่วนเหตุผลในการคืนเช็คหรือปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คนี้ ธนาคารควรจะต้อง
 แจ้งให้ผู้ทรงทราบหรือไม่ อาจจะกล่าวได้ว่า ผู้ทรงไม่มีสิทธิที่จะบังคับให้ธนาคารผู้จ่ายให้
 เหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงิน เพราะผู้ทรงไม่มีสัญญาหรือข้อตกลงใด ๆ กับธนาคาร
 ผู้จ่าย แต่สำหรับธนาคารผู้จ่ายกับผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยค่า) ซึ่งมีความผูกพันทางสัญญาต่อกัน
 โดยธนาคารผู้จ่ายมีหน้าที่ต้องจ่ายเงิน ตามเช็คซึ่งผู้เคยค่ากับธนาคารได้ออกเบิกเงินแทน

ดังนั้น ธนาคารไม่จ่ายเงินตามเช็คของผู้เค้ายก็ตามหน้าที่ ธนาคารควรจะต้องแจ้ง
 เหตุผลให้ผู้เค้ายทราบ เพื่อให้ผู้สัญญาไต่แยงหรือรับทราบแต่ตามข้อกำหนดในคำขอเปิดบัญชี
 เงินฝากกระแสรายวันของธนาคารส่วนใหญ่ จะมีไต่ระบุถึงหน้าที่ของธนาคารในการแจ้ง
 เหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คให้แก่ผู้ฝาก (ผู้เค้าย) ของธนาคารทราบ
 เลย และในทางปฏิบัติธนาคารส่วนใหญ่จะแจ้งเหตุผลให้แก่ผู้ทรงทราบเท่านั้น
 ธนาคารไม่เค้ายแจ้งให้ผู้เค้าย (ผู้สั่งจ่าย) ทราบเลย ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ธนาคาร
 ผู้จ่ายควรแจ้งให้ผู้เค้ายของธนาคารด้วย เพราะถือเป็นหน้าที่ผูกพันตามสัญญาที่มีต่อกัน
 โดยตรง แม้ว่าในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันจะมีไต่ตกลงกันไว้ก็ตาม
 อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้ว เมื่อธนาคารผู้จ่ายแจ้งเหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงิน
 ตามเช็คให้แก่ผู้ทรงทราบแล้ว ผู้ทรงรับก็จะไต่ติดต่อไปยังผู้สลักหลังหรือผู้สั่งจ่าย (ผู้เค้าย
 ของธนาคาร) โดยพลันผลก็คือว่าในที่สุดผู้สั่งจ่ายก็ยอมรับเหตุผลของการปฏิเสธการ
 จ่ายเงินตามเช็คอยู่ก็ ธนาคารผู้จ่ายจึงไม่จำเป็นต้องแจ้งให้ผู้สั่งจ่ายทราบโดยตรง
 เพราะถึงอย่างไรผู้สั่งจ่ายก็จะไต่ทราบ ทั้งยังเป็นภาระลดปริมาณการทำงานตลอดจน
 ค่าใช้จ่ายของธนาคารลงอีกด้วย

อนึ่ง เหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงินนี้ แม้ไม่มีสัญญาหรือกฎหมายกำหนดให้
 ธนาคารผู้จ่ายมีหน้าที่แจ้งก็ตาม แต่ตามระเบียบการหักบัญชีระหว่างธนาคารจะมีข้อกำหนด
 ไว้ว่า "เช็คที่จำเป็นต้องส่งคืนด้วยเหตุใด ๆ ก็ตาม ธนาคารสมาชิกผู้คืนเช็คต้องทำใบคืน
 เช็คตามแบบท้ายระเบียบนี้แจ้งเหตุผล การคืนลัดตัดกับเช็คคืนทุกฉบับ" ดังนั้น ในทาง
 ปฏิบัติของธนาคารไม่ว่าจะเป็นเช็คที่ขอขึ้นเงินสด เช็คที่โอนกันภายในธนาคารเดียวกัน
 หรือเช็คที่ส่งไปทำการเรียกเก็บโดยผ่านสำนักหักบัญชี ธนาคารผู้จ่ายจะแจ้งเหตุผลในการ
 คืนเช็คหรือปฏิเสธการใช้เงินเสมอ

ในการแจ้ง เหตุผลของการปฏิเสธการจ่ายเงิน ควรแจ้งข้อบกพร่องให้ครบทุกข้อ เพื่อว่าผู้ทรงจะได้นำเช็คไปแก้ไขข้อบกพร่อง หรือแก้ไขเหตุที่มีการปฏิเสธการจ่ายเงินเสียให้เสร็จสิ้นเพียงครั้งเดียว มิฉะนั้นจะเป็นการเสียเวลา ซึ่งการแจ้งเหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงินนี้ ธนาคารส่วนใหญ่จะทำเป็นแบบฟอร์มใบคืนเช็ค โดยมีเหตุผลที่คืนเช็คที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติไว้ในใบคืนเช็คทุกข้อ เมื่อต้องคืนเช็คเพราะเหตุใด ก็จะทำเครื่องหมายตรงข้อนั้น อนึ่งมีหลักว่า เหตุผลในการคืนเช็คนี้ไม่ควรใช้อักษรย่อ เพราะจะทำให้ผู้ทรงไม่เข้าใจความหมายได้

ถ้าธนาคารไม่แจ้งให้ผู้ทรงหรือลูกค้าทราบว่าเช็คได้ถูกปฏิเสธการจ่ายเงิน ธนาคารอาจต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น จึงจะเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1725 - 1726/2506 ศาลได้ตัดสินว่า "ธนาคารรับเช็คไว้เพื่อเรียกเก็บเงินเข้าบัญชีลูกค้า แต่เช็คถูกปฏิเสธการจ่ายเงิน ธนาคารไม่มีหลักฐานแสดงว่าได้แจ้งให้ลูกค้าทราบว่าเช็คคืนเรียกเก็บเงินไม่ได้ ต้องควยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 812¹ คือเป็นเรื่องธนาคารประมาทเลินเล่อ ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นอย่างไร ๆ ธนาคารต้องรับผิดชอบ ความเสียหายที่ลูกค้าได้รับเนื่องจากการที่ธนาคารไม่ได้แจ้งว่าเรียกเก็บเงินตามเช็คไม่ได้นั้น เป็นเรื่องที่ลูกค้าต้องนำสืบ"

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วทั้งหมดข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปถึงหน้าที่ในการคืนเช็คและแจ้งเหตุผลในการคืนเช็คได้ ดังนี้

¹ เนื่องจากกรณีนี้ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารผู้รับฝากหรือธนาคารผู้เรียกเก็บ (collecting bank) กับลูกค้าผู้ฝาก (ผู้ทรงเช็ค) ศาลฎีกาได้นำมาตรา 812 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้เพราะคงมีความผูกพันต่อกันในฐานะตัวการตัวแทน

1. กรณีเป็นเช็คที่ผู้ทรงนำมายื่นให้ธนาคารใช้เป็นเงินสด ธนาคารผู้จ่ายมีหน้าที่โดยตรงของคืนเช็คและแจ้ง เหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงินให้ผู้ทรงทราบ
2. กรณีเป็นเช็คที่ผู้ทรงฝากเข้าบัญชีเพื่อให้ธนาคารผู้รับฝากเรียกเก็บเงิน ให้ธนาคารผู้จ่ายมีหน้าที่คืนเช็ค และแจ้งเหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงินให้ธนาคารผู้เรียกเก็บทราบและธนาคารผู้เรียกเก็บจะคืนเช็คพร้อมทั้งแจ้ง เหตุผลให้ผู้ทรงซึ่งเป็นลูกคาของธนาคารต่อไป

ดังนั้น ธนาคารใดที่มีหน้าที่คืนและแจ้ง เหตุผลให้ผู้ทรงทราบ แต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ย่อมต้องรับผิดชอบในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้น เช่น ในกรณีเป็นเช็คขอขึ้นเงินสด ธนาคารผู้จ่ายต้องรับผิดชอบและเบิกคชผู้ทรง หรือกรณีเป็นเช็คที่ส่งไปเรียกเก็บ ธนาคารผู้จ่ายต้องรับผิดชอบต่อธนาคารผู้เรียกเก็บ เช่นกัน เพราะมิได้มีความผูกพันทางสัญญาต่อกันแต่กลายเป็นกรณีระหว่างธนาคารผู้เรียกเก็บกับผู้ทรงหรือลูกคา ธนาคารผู้เรียกเก็บต้องรับผิดชอบต่อคชผู้ทรงหรือลูกคาของตน

เหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงิน

ธนาคารจะรวบรวมข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นประจำอันเป็นเหตุทำให้ธนาคารต้องปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบของธนาคาร ฯลฯ และได้จัดพิมพ์เป็นแบบฟอร์มใบคืนเช็คขึ้นไว้เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการปฏิบัติงานของธนาคารและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย อนึ่ง เหตุผลในการคืนเช็คที่รวบรวมไว้ในแบบฟอร์มนี้ ธนาคารต่าง ๆ ได้ตกลงร่วมกันใช้แบบฟอร์มและเหตุผลในแนวเดียวกัน เพื่อให้ใช้เป็นการทั่วไปและป้องกันมิให้บางธนาคารคิดหาเหตุผลต่าง ๆ มาเองเพื่อปกปิดฐานะของลูกคาของตน

ใบคินเช็คจะแจ้ง เลขที่เช็ค จำนวนเงิน และเหตุผลของการคินเช็ค ซึ่งจะใส่
เป็นหมายเลขโดยคานหลังของใบคินเช็คจะเป็นเหตุผลของการคินเช็คมีทั้งหมด 28 ข้อ
อธิบายแต่ละหมายเลขไว้ ดังนี้

1. เงินในบัญชีไม่พอจ่าย (Insufficient funds)
2. โปรดติดต่อผู้สั่งจ่าย (Please refer to drawer)
3. ยังไม่มีการตกลงกับธนาคาร (Not arranged for)

เหตุผลในข้อ 1 - 3 นี้ใช้ในกรณีที่ธนาคารต้องการให้ผู้รับเงินไปติดต่อกับ
ผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่า เงินในบัญชีของผู้สั่งจ่ายมีไม่พอจ่าย ตามปกติธนาคาร
จะไม่ใช้เหตุผลว่า "เงินในบัญชีไม่พอจ่าย" เพราะอาจทำให้ผู้สั่งจ่าย (ลูกค้า) เสีย
ชื่อเสียง แต่จะใช้สำหรับลูกค้าที่ขอออกเช็คโดยไม่มีเงินในบัญชีพอจ่ายเสมอ ๆ เท่านั้น
และจะใช้เหตุผลว่า "โปรดติดต่อผู้สั่งจ่าย" สำหรับผู้สั่งจ่าย (ลูกค้า) ที่ไม่เคยสั่งจ่าย
เช็คที่ไม่มีเงินในบัญชีพอจ่าย หรือเหตุผลว่า "ยังไม่มีการตกลงกับธนาคาร" คือผู้สั่งจ่าย
ยังไม่ได้ตกลงกับธนาคารในการขอเบิกเงินเงินบัญชีหรือออกเช็คเกินกว่าวงเงินเบิกเกิน
บัญชีที่ได้ตกลงไว้กับธนาคาร

นอกจากนี้ ตามคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันนั้น บางธนาคารจะกำหนด
เป็นบทลงโทษผู้เคยค้าที่สั่งจ่ายเช็คโดยที่เงินคงเหลือในบัญชีมีไม่พอจ่ายหรือเกินวงเงิน
หรือธนาคารได้คินเช็คโดยให้เหตุผลว่า "โปรดติดต่อผู้สั่งจ่าย" หรือ "ยังไม่มีการ
ตกลงกับธนาคาร" ไว้ว่า ผู้ฝากก็จะยอมให้ธนาคารคิดค่าธรรมเนียมในการคินเช็คและให้
ธนาคารปิดบัญชีของผู้ฝากได้ตามที่ธนาคาร เห็นสมควรโดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้าด้วย

4. บัญชีปิดแล้ว (Account closed)

ใช้ใบกรณีที่มีผู้นำเช็คมาเบิกเงินภายหลังที่ธนาคารได้ปิดบัญชีของผู้สั่งจ่ายแล้ว หรือผู้สั่งจ่ายได้ออกเช็คให้แก่ผู้อื่นอีก เพราะยังมีได้เวนคืนเช็คที่เหลือให้ธนาคาร

5. เช็คลงวันที่ล่วงหน้า (Post dated)

ใช้ใบกรณีเช็คยังไม่ถึงกำหนดจ่ายเงิน

6. เช็คพ้นกำหนดการจ่ายเงิน (Out of date)

ใช้ใบกรณีเช็คที่ขึ้นเพื่อให้ใช้เงิน เมื่อพ้นเวลา 6 เดือนนับแต่วันออกเช็คตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 (2)

7. จำนวนเงินที่เป็นตัวอักษรและตัวเลขไม่ตรงกัน (Words and figures differ)

8. ยักรอเรียกเก็บเงินอยู่ โปรดนำมายื่นใหม่ (Effects not cleared, please present again)

ใช้ใบกรณีที่ผู้เคยค้านำเช็คของธนาคารอื่นเข้าบัญชีของตน และเช็คนั้นส่งไปเรียกเก็บอยู่ ซึ่งผู้เคยคายังไม่มีสิทธิเบิกถอนเงินตามเช็คเหล่านั้นจนกว่าจะเรียกเก็บได้ หรือวันทำการต่อไป ถัดจากวันนำเข้าบัญชี ดังนั้นถ้ามีผู้นำเช็คของผู้เคยคามายื่นขอรับเงิน ในวันที่ผู้เคยค้านำเช็คธนาคารอื่นเข้าบัญชี ซึ่งยังไม่ทราบผลการเรียกเก็บ ธนาคารจะคืนเช็คให้แก่ผู้นำมายื่นโดยให้เหตุผลดังกล่าวนี้เพื่อขอร้องผู้เคยคามีให้เสียเครดิต แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าธนาคารผู้จ่ายเงินผูกพันที่จะจ่ายเงินให้เมื่อนำมายื่นขอรับเงินใหม่

9. โปรคใหญ่ผู้ส่งจ่ายลงนามเต็มก้ำกับการนกลั (Alteration requires drawer's full signature)

10. ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายไม่เหมือนท้าวอย่างทให้ไว้ (Drawer's signature irregular)

11. ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายไม่สมบูรณ์ (Drawer's signature incomplete)

ใช้ในกรณีทผู้ส่งจ่ายมีหลายคนแต่ทลายมือชื่อไม่ครบทุกคน

12. ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายไม่มี (Drawer's signature required)

ได้แก่ เชื้อทผู้ส่งจ่ายไม่โคลงลายมือชื่อไว้ ซึ่งอาจเป็นเพราะหลงลืมหรือเจตนาทได้

13. โปรคประทับตราของผู้ส่งจ่าย (Drawer's seal required)

ใช้ในกรณีทผู้ส่งจ่ายให้เงินไขวาท้องมีตราประทับ แต่ไม่ได้ประทับตรา

14. โปรคใหญ่รับเงินสลักหลัง (Payee's endorsement required)

15. การสลักหลังไม่ถูกต้อง (Endorsement irregular)

ใช้ในกรณีทผู้ทงสลักหลังเป็นบุคคลคนหนึ่ง แต่บุคคลอีกคนหนึ่งสลักหลัง หรือ การสลักหลังทัวสะกดการันต์ไม่ถูกต้องกับทหน้าไว้หรือทระบุไว้ในเชื้อ หรือลายมือชื่อท สลักหลังไม่เหมือนกับลายมือชื่อทธนาคารเคยเห็น หรือมีอยู่หรือเคยเก็บในฐานะลูกค้าของ ธนาคาร

16. ขอให้ธนาคารรับรองการสลักหลัง (Endorsement required bank's confirmation)

ใช้ในกรณีที่เป็นเช็คสั่งจ่ายตามคำสั่งให้แกบุคคลหนึ่ง และมีการสลักหลังโอน
กันต่อ ๆ กันมาโดยไม่ขาดสาย จนถึงผู้รับโอนคนสุดท้ายที่นำเช็คมาเข้าบัญชีที่ธนาคาร
เพื่อให้ออกไปเรียกเก็บ ธนาคารผู้เรียกเก็บต้องรับรองการสลักหลังของผู้รับโอนคนสุดท้าย
(ผู้ทรง) ต่อธนาคารผู้จ่ายด้วย

17. โปรดรับรองการเข้าบัญชีของผู้รับเงิน (Please confirm payee's
account credited)

ใช้ในกรณีที่เป็นเช็คระบุชื่อผู้รับเงินสั่งจ่ายตามคำสั่งที่ยังไม่ได้มีการเปลี่ยนมือ
กันมาเลย หรือเป็นเช็คขีดคร่อมโดยระบุว่า "เข้าบัญชีผู้รับเงิน" หรือ "A/C payee
only" ธนาคารผู้เรียกเก็บจะต้องยืนยันและรับรองต่อธนาคารผู้จ่ายด้วยว่าจะนำเงินที่
ได้ไปเข้าบัญชีของผู้รับเงินเท่านั้น

18. มีคำสั่งให้ระงับการจ่าย (Payment stopped)

ใช้ในกรณีมีคำบอกห้ามการใช้เงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 992 (1)

19. เช็คชำรุด (Cheque mutilated)

ใช้ในกรณีที่เช็คที่นำมายื่นให้ใช้เงินชำรุดฉีกขาดเป็นที่น่าสงสัย ธนาคารผู้จ่าย
จะคืนเช็คไป ถ้าธนาคารผู้เรียกเก็บเป็นผู้ทำชำรุดฉีกขาดก็จะปะเช็คและรับรองที่ระบุว่า
เป็นผู้ทำขาด แต่ถ้าผู้รับเงินหรือผู้ทรงทำขาดก็ต้องปะให้เรียบร้อยให้ผู้สั่งจ่ายลงลายมือชื่อยืนยัน

20. เช็คเขียนสั่งจ่ายไม่ถูกต้อง (Cheque irregularly drawn)

ใช้ในกรณีที่ผู้สั่งจ่ายบางคนให้เงื่อนไขไว้เป็นพิเศษกับธนาคาร แต่เช็คฉบับที่นำ
มายื่นไม่เห็นไปคำเงื่อนไขของผู้สั่งจ่าย

21. เช็คทางจังหวัด โปรคนำส่ง เพื่อเรียกเก็บ (Upcountry cheque, please send for collection)

ในกรณีเป็นเช็คที่ธนาคารในต่างจังหวัดเป็นผู้จ่าย จะยื่นเพื่อเรียกเก็บเงินทันทีไม่ได้ต้องส่งไปเรียกเก็บยังต่างจังหวัด

22. ไม่มีบัญชี (No account)

ใช้ในกรณีที่เอาเช็คของผู้อื่นมาเขียนสั่งจ่าย

23. ผู้สั่งจ่ายมีถิ่นที่อยู่นอกประเทศ โปรดทำ ลป. ประกอบเช็คด้วย (Drawer is non-resident, E.C. required)

24. โปรดรับรอง "เข้าบัญชี . . . แล้ว" (Please confirm " . . . 's account credited")

25. การสลักหลังด้วยลายพิมพ์นิ้วมือไม่มีผล (Finger print not acceptable as endorsement)

26. โปรดสลักหลังด้วยหมึก (Please endorse in ink)

27. เช็คปลอม (Forged cheque)

28. ผู้สั่งจ่ายถึงแก่กรรม (Drawer deceased)

ใช้ในกรณีที่ธนาคารทราบว่า ผู้เช็คจ่ายตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 992 (2)

เหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้ เป็นเหตุผลตามปกติที่ธนาคารจะแจ้งให้
 ผู้ทรงทราบถึง เหตุที่ธนาคารปฏิเสธการใช้เงิน การให้เหตุผลดังกล่าวนี้ธนาคารจะต้อง
 ให้เหตุผลให้ถูกต้องตรงต่อความเป็นจริง ต้องไม่เลือกเหตุผลที่จะเป็นช่องทางช่วยเหลือ
 ผู้เคียด (ผู้สั่งจ่าย) ของธนาคาร เช่น ธนาคารไม่ควรให้เหตุผลว่า "ยังรอเรียกเก็บเงิน
 อยู่ โปรดนำมายื่นใหม่" (Effects not Cleared, Please Present Again)
 ทั้ง ๆ ที่เงินในบัญชีของผู้เคียดไม่พอจ่าย เพราะธนาคารควบคุมครองประชาชนผู้สุจริต
 มากกว่าช่วยเหลือผู้เคียด อาจถือได้ว่าธนาคารกระทำผิดโดยทุจริต

แต่ในทางกรณีที่ธนาคารไม่ต้องการเปิดเผยฐานะของผู้เคียดมากเกินไป
 เพื่อรักษาเครดิตของผู้เคียดไว้มาก เช่น ธนาคารรู้ว่าศาลให้รักษาทรัพย์สินชั่วคราว หรือ
 ระบุว่าศาลได้มีคำสั่งให้ผู้สั่งจ่ายเป็นคนล้มละลาย ธนาคารก็อาจเลือกใช้เหตุผลว่า
 "โปรดติดต่อผู้สั่งจ่าย" (Please Refer to Drawer) ก็ได้ เพราะเป็นเหตุผล
 กลาง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากถือกันว่าธนาคารไม่มีหน้าที่เปิดเผยฐานะของผู้เคียด
 ต่อผู้อื่น เพราะ ธนาคารมีหน้าที่ต้องรักษาความลับของผู้เคียด เว้นแต่จะตกลงดำเนินไป
 ภายใต้อำนาจของกฎหมาย ถ้าหากกระทำไปธนาคารอาจต้องรับผิดชอบในความเสียหาย
 ที่เกิดขึ้น

อนึ่ง การให้เหตุผลของธนาคารนี้ ต้องใช้ความระมัดระวังเพื่อรักษาเครดิต
 ของผู้เคียดด้วย เช่น ถ้าหากธนาคารจะคืนเช็คโดยให้เหตุผลว่า "ไม่มีบัญชี"
 (No Account) ธนาคารต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะเหตุผลนี้
 อาจแสดงได้ว่า ผู้สั่งจ่าย (ผู้เคียด) ออกเช็คไปทั้ง ๆ ที่รู้ว่าคุณไม่มีเงินจ่าย ทำให้
 ผู้สั่งจ่ายต้องรับผิดชอบทางอาญาก็ได้ ฉะนั้น ถ้าผู้สั่งจ่ายเคยมีบัญชีอยู่ แต่ได้ปิดบัญชีไปแล้ว
 ควรให้เหตุผลว่า "ปิดบัญชีแล้ว" (Account Closed) หรือถ้าผู้ทรงนำเช็คมายื่น
 ให้ธนาคารใช้เงินผิดสาขา ก็ควรแนะนำให้ไปยื่นยังสาขาที่มีหน้าที่ต้องจ่ายเงินตามเช็คนั้น
 เป็นต้น

ดังนั้น ถ้าหากธนาคารให้เหตุผลไม่ตรงต่อความเป็นจริงหรือไม่ใช้ความระมัดระวังในการให้เหตุผลแล้ว ธนาคารอาจต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ทรงหรือผู้เคี้ยวของธนาคาร (ซึ่ง จะกล่าวโดยละเอียดต่อไป ในบทที่ 4)

อนึ่ง ตามระเบียบการหักบัญชีระหว่างธนาคารในกรุงเทพมหานครนั้น จะมีการรวบรวมรายการจำนวนเช็คและจำนวนเงินตามเช็คที่คืนด้วยเหตุผลว่า มีเงินในบัญชีไม่พอจ่าย เงินในบัญชีไม่มี ใ้ไปบัญชีแล้ว หรือให้ติดต่อกับผู้ส่งจ่าย แล้วแจ้งให้ธนาคารสมาชิกทราบเดือนละครั้ง เพื่อธนาคารสมาชิกดำเนินการให้การออกเช็คที่คืนด้วยเหตุผลดังกล่าวลดน้อยลงจนหมดสิ้นไป¹ ดังนั้น ธนาคารต่าง ๆ ควรระมัดระวังเกี่ยวกับเหตุผลในการคืนเช็คดังกล่าวด้วยโดยจะต้องพยายามแนะนำหรือหาวิธีป้องกันมิให้ต้องมีการคืนเช็คด้วยเหตุผลดังกล่าวเกิดขึ้น เช่น ตักเตือนผู้เคี้ยวที่ออกเช็คเบิกเงินเกินกว่าจำนวนที่มีอยู่ในบัญชีบ่อย ๆ หรือใช้มาตรการลงโทษผู้เคี้ยวที่มีพฤติการณ์ทุจริต เป็นต้น

นอกจากนี้ ในกรณีต้องคืนเช็คที่ส่งจ่ายจากบัญชีเดียวกัน มีจำนวนเงินรวมกันไว้ตั้งแต่ 3 ล้านบาทขึ้นไป และเป็นเช็คที่คืนด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

1. เป็นเช็คที่เข้าอยู่ในข่ายที่ธนาคารไม่จ่ายเงิน ตามมาตรา 991 หรือมาตรา 992 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือ
2. เป็นเช็คที่ใ้ไปบัญชีแล้ว หรือไม่มีบัญชี หรือ
3. เป็นเช็คปลอม หรือลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเป็นลายมือปลอม

ธนาคารผู้ส่งเช็คคืน (ธนาคารผู้จ่าย) จะคืนเช็คดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากธนาคารผู้รับเช็คคืน (ธนาคารผู้เรียกเก็บ) และสำนักหักบัญชีได้พิจารณาให้ความเห็นชอบในการคืนเช็คดังกล่าวด้วยแล้ว² ดังนั้นมิใช่ว่า ถ้าธนาคารผู้จ่ายพิจารณา

¹ ระเบียบการหักบัญชีระหว่างธนาคารในกรุงเทพมหานคร , ธนาคารแห่งประเทศไทย ใช้บังคับเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2522 (อัครสำเนา) ข้อ 23 ง.

² เรื่องเดียวกัน, ข้อ 24.

เห็นควรส่งคืนเช็คฉบับใดแล้ว เช็คฉบับนั้นจะต้องถูกคืนเสมอไป ธนาคารจำต้องใช้ความรอบคอบพิถีพิถันในการพิจารณาการจ่ายเงินตามเช็ค แต่ละฉบับให้ถี่ และถ้าจะปฏิเสธการจ่ายเงินจะต้องมีเหตุผลและเลือกใช้เหตุผลที่ถูกต้อง เหมาะสมด้วย

ระยะเวลาที่ธนาคารต้องปฏิเสธการจ่ายเงิน

เช็คที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ธนาคารผู้จ่ายจะต้องรับคืนไปในวันเดียวกันกับวันที่ได้รับเช็คมา เช่น เมื่อผู้ทรงนำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้ เป็นเงินสด ธนาคารผู้จ่ายต้องทำการพิจารณาว่าควรจ่ายเงินตามเช็คฉบับดังกล่าวหรือไม่ หากปฏิเสธการจ่ายเงินก็ควรคืนเช็คให้ผู้ทรง ในวันเดียวกันนั้น เป็นต้น หรือในกรณีที่รับเช็คที่ส่งมาเรียกเก็บเงินต้องคืนเช็คภายในกำหนดเวลาของสำนักหักบัญชี ซึ่งตามระเบียบของสำนักหักบัญชีได้กำหนดไว้ว่า เช็คที่ต้องส่งคืนเนื่องจากการหักบัญชีของวันใด ให้นำมาทำการแลกเปลี่ยนเพื่อหักบัญชีที่สำนักหักบัญชี ระหว่างเวลา 8.30 น. - 9.00 น. ของวันทำการถัดไป หากมิได้คืนกันตามกำหนดนี้ให้ถือว่าเป็นเช็คที่ได้รับชำระเงินแล้ว และธนาคารผู้รับเช็คคืน (ธนาคารผู้เรียกเก็บ) อาจไม่ยอมรับเช็คคนจากธนาคารผู้คืนเช็ค (ธนาคารผู้จ่าย) ก็ได้¹ เมื่อเป็นเช่นนี้ ธนาคารผู้จ่ายจึงมีหน้าที่ต้องส่งเช็คคืนภายในกำหนดเวลาดังกล่าว เพื่อให้ผู้ทรงหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้ดำเนินการเกี่ยวกับเช็คดังกล่าวต่อไป เช่น จัดการแก้ไขให้ถูกต้อง หรือไต่เบาะเอาจากผู้สลักหลังหรือผู้ส่งจ่ายได้ทันก่อนขาดอายุความ เป็นต้น หากธนาคารไม่คืนภายในกำหนดเวลาอาจต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นและในกรณีที่ต้องส่งคืนผ่านสำนักหักบัญชีนั้น ธนาคารผู้จ่ายอาจต้อง รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือต้องรับผิดชอบตามจำนวนเงินในเช็คฉบับดังกล่าว เสียเองก็ได้ หากไม่ส่งคืนภายในกำหนดเวลาของสำนักหักบัญชี

¹ ระเบียบการหักบัญชีระหว่างธนาคารในกรุงเทพมหานคร, ข้อ 23 ก.

2.9 สิทธิของธนาคารในฐานะผู้ส่งจ่ายเงินตามเช็ค

โดยทั่วไป การประกอบธุรกิจธนาคารอาจต้องส่งจ่ายเช็คเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของธนาคารหรือบุคคลอื่น ซึ่งนิยมเรียกกันว่า "Cashier's Cheque" ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อธนาคารเป็นผู้ส่งจ่ายเช็ค ธนาคารย่อมจะต้องมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมาย เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ที่เป็นผู้ส่งจ่ายด้วย โดยเหตุนี้ธนาคารอาจมีสิทธิความที่ผู้ส่งจ่ายพึงมีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 และ 992 ด้วย เช่น ธนาคารอาจจ่ายคืนหรือระงับการจ่ายเงินตามเช็คของธนาคารที่สูญหายหรือถูกลักไป เป็นต้น และด้วยเหตุที่ธนาคารยังเป็นผู้จ่ายเงินตามเช็คนั้นอีกด้วย ธนาคารในฐานะเป็นผู้จ่ายจึงอาจปฏิเสธการจ่ายเงินด้วยเหตุผลที่ชอบด้วยกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ โดยธนาคารในฐานะเป็นผู้จ่ายไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ในเมื่อธนาคารมีฐานะเป็นผู้ส่งจ่ายอยู่ด้วยจึงยังคงต้องผูกพันตนเป็นลูกหนี้ชั้นต้นในอันที่จะต้องรับผิดชอบต่อความในเช็คต่อผู้ทรงอยู่¹

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติตามปกติ ธนาคารจะไม่ปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คของธนาคารเอง ทั้งนี้ไม่ว่าด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม เพราะจะทำให้ธนาคารเสียเครดิตเสื่อมเสียชื่อเสียง ซากความเชื่อถือในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเงินของประเทศ เว้นแต่ในกรณีที่ธนาคารทราบว่า เช็คของธนาคารสูญหายหรือถูกลักไป หรือมีคดียุติภาพเกี่ยวกับเช็คของธนาคารนั้นอยู่ ธนาคารก็อาจระงับการจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวไว้ก่อน จนกว่าธนาคารจะใคร่แนช้กว่าใคร เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 และมาตรา 989 ประกอบมาตรา 967

2.10 หน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเช็ค

หน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คของผู้สั่งจ่าย (drawer) หรือ ผู้เคຍค้ำ (customer) ตามที่ไค้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าธนาคารในฐานะที่เป็นคู่สัญญาเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันกับผู้สั่งจ่าย (ผู้เคຍค้ำ) ธนาคารจึงมีหน้าที่ตามสัญญาโดยตรงในอันที่จะต้องจ่ายเงินตามเช็คของผู้เคຍค้ำที่ไ้สั่งให้ธนาคารจ่ายเงิน นอกจากนี้ตามกฎหมายตั๋วเงิน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991) ไ้กำหนดไว้รับรองไว้ไ้กว่า ธนาคารจำต้องใช้เงินตามเช็คซึ่งผู้เคຍค้ำกับธนาคารไ้ออกเบิกเงินแก่ตน เว้นแต่มีกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้เกิดขึ้น ทั้งนี้ ธนาคารจึงมีหน้าที่ตามสัญญาและตามกฎหมายโดยตรง ในอันที่จะใช้เงินต่อผู้สั่งจ่าย (ผู้เคຍค้ำ) ถ้าธนาคารไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ธนาคารอาจต้องรับผิดชอบคู่เคຍค้ำฐานผิดสัญญาและ / หรือต้องรับผิดชอบต่อธนาคารละเมิดตามหลักทั่วไป ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 42C

บุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นคู่สัญญาตามเช็คของผู้เคຍค้ำของธนาคาร เช่น ผู้รับเงิน (payee) ผู้สลักหลัง (indorsor) หรือผู้ทรง (holder) เช็คของผู้เคຍค้ำนั้นทาง ไม่มีความผูกพันทางสัญญาใด ๆ กับธนาคารผู้จ่าย (Paying Bank) เว้นแต่ธนาคารผู้จ่ายจะไ้ลงลายมือชื่อผูกพันตนเป็นคู่สัญญาในเช็คดังกล่าว เช่น ธนาคารไ้รับรองหรืออาวัลเช็ค เป็นต้น แต่เนื่องจากกฎหมายประสงค์จะสนับสนุนการใช้เช็คให้เป็นที่แพร่หลายและมีความน่าเชื่อถือในวงการธุรกิจ กฎหมายตั๋วเงิน (โดยเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991) จึงไ้บัญญัติให้ธนาคารมีหน้าที่ใช้เงินตามเช็คของผู้เคຍค้ำ ทั้งนี้ แม้ผู้เคຍค้ำจะมีไ้นำเช็คมาเบิกถอนเงินจากธนาคารด้วยตนเอง ธนาคารก็จำต้องใช้เงินตามเช็คนั้นให้แก่ผู้หน้าเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินด้วย แม้ว่าบุคคลเช่นนี้จะมีไ้คู่สัญญากับธนาคารผู้จ่ายเลยก็ตาม เพราะเป็นหน้าที่ตามกฎหมายของธนาคารโดยตรง และถ้าธนาคารไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ธนาคารอาจต้องรับผิดชอบต่อธนาคาร (ตามหลักทั่วไป ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420)

ตามปกติในทางปฏิบัติ เมื่อมีผู้นำเช็คของผู้เคยค้ายื่นให้ธนาคารใช้เงิน ธนาคารจะใช้เงินตามเช็คดังกล่าว ต่อเมื่อธนาคารได้พิจารณาไตร่ตรองแล้วว่า บุคคลผู้นั้นเป็นผู้ทรง (holder) หรือไม่ ถ้าเช็คนั้นยังไม่มีสลักหลัง ผู้ทรงก็คือ ผู้รับเงิน (payee) ตามเช็คหรือถ้าได้มีการสลักหลัง โฉนดเช็คนั้นต่อไป ผู้ทรงก็คือ ผู้รับสลักหลัง (indorsee) แต่ถ้าเป็นเช็คที่สั่งจ่ายให้แกผู้ถือ ("pay to bearer" หรือ "pay to the order of cash") บุคคลผู้ครอบครองเช็คดังกล่าวในฐานะ เป็นผู้ถือ (bearer) ย่อมเป็นผู้ทรงโดยเฉพาะถ้าปรากฏหลักฐานว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบ ด้วยกฎหมาย (the lawful holder) ด้วยแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารต้องใช้เงิน ตามเช็คให้แก่บุคคลนั้น ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็ค (the true owner of the cheque) หรือไม่ก็ตาม แต่เมื่อธนาคารได้ปฏิบัติหน้าที่ในการใช้ เงินตามเช็คของผู้เคยค้ายไปแล้ว ธนาคารมีความรับผิดชอบต่อบุคคลใดอีกหรือไม่นั้น ย่อมแล้ว แต่ขอสัญญาาระหว่างธนาคารผู้จ่ายกับผู้เคยค้าย หรือบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น ถ้าธนาคาร ได้ใช้เงินตามเช็คไปแล้ว แต่เช็คฉบับดังกล่าวนั้นผู้เคยค้ายได้มีคำสั่งระงับการจ่ายเงินก่อน แล้ว ธนาคารก็อาจต้องรับผิดชอบต่อผู้เคยค้าย หรือถ้าเช็คของผู้เคยค้ายเป็นเช็คชื่กร่อม ธนาคาร ผู้จ่ายได้ใช้เงินไปเป็นประการอื่น นอกจากใช้ให้แก่ธนาคาร ตามบทบัญญัติเรื่อง เช็คชื่กร่อม (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997) แล้ว ธนาคารผู้จ่ายจะต้องรับผิดชอบในความ เสียหายอันเกิดขึ้นแก่ผู้เป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คนั้นด้วย (ซึ่งความคุ้มครองและความ รับผิดชอบของธนาคารผู้จ่ายนี้จะไต่กลางโดยละเอียดในบทต่อไป)

สำหรับธนาคารผู้เรียกเก็บ (Collecting Bank) นั้น ตามที่ไต่กลางมาแล้ว ในบทที่ 1 ว่า ธนาคารผู้จ่ายไม่มีความผูกพันทางสัญญาหรือหน้าที่ทางกฎหมายใด ๆ กับ ธนาคารผู้เรียกเก็บ หน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คของธนาคารผู้จ่ายนั้น มิได้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับธนาคารผู้เรียกเก็บ ธนาคารผู้จ่ายเพียงแต่จ่ายเงินตามเช็คชื่กร่อมของผู้เคยค้าย ของตนผ่านธนาคารผู้เรียกเก็บ (ธนาคารผู้รับเช็ค) ไปให้ผู้ทรงเช็คซึ่งเป็นผู้เคยค้ายกับ

ธนาคารผู้เรียกเก็บเท่านั้น ก็จะเห็นว่า ถ้าธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็คชั้คร่อม ให้ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997 และ 998 บัญญัติว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ต้องรับผิดชอบ เป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็ค ส่วนธนาคารผู้เรียกเก็บ เมื่อได้รับเงินไว้ผู้เคยค่า ของตนโดยสุจริตและปราศจากประมาทเดินเลอตามกฎ เกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 1000 ก็ไม่ต้อง รับผิดชอบเป็น เจ้าของอันแท้จริงแห่ง เช็คเช่นกัน หน้าที่ของธนาคารผู้จ่ายในการใช้ เงินตามเช็คของผู้เคยค่าต่อธนาคารผู้เรียกเก็บจะเกี่ยว ข้องกันเมื่อเช็คนั้นเป็นเช็คชั้คร่อมเท่านั้น หากเป็นเช็คที่นำมายื่นให้ใช้เงินสแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ธนาคารผู้จ่ายไม่มีหน้าที่ใด ๆ ในการจ่ายเงินที่จะต้องกระทำต่อธนาคาร ผู้เรียกเก็บเลย

ทั้งนั้น ถ้ากรณีเป็นเช็คชั้คร่อมที่ธนาคารผู้จ่ายและธนาคารผู้ เรียกเก็บต้อง ดำเนินการ เกี่ยวข้องกัน ซึ่งในการดำเนินงานตามหน้าที่ของ ธนาคารแต่ละฝ่ายก่อให้เกิด ความเสียหายแก่อีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ฝ่ายนั้นต้อง รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นฐาน ละเมิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3288/2522 ธนาคารผู้จ่ายรับเช็คจากลูกค้าได้ชั้ครอมา เฉพาะแก่ธนาคารผู้จ่าย เช็คหาย มีผู้นำเช็คนั้นไปเข้าบัญชีธนาคารผู้เรียกเก็บ โดยชั้ครอมาธนาคารผู้จ่ายในชั้คร่อมเฉพาะออก มีตราธนาคารผู้จ่ายรับรองการแก้ไข แต่ลายมือชื่อบุคคลผู้รับรองการแก้ไขไม่มีในตัวอย่าง ผู้มีอำนาจลงนามแทนธนาคารผู้จ่าย ถือว่าเป็นลายมือชื่อปลอม การแก้ไขทำโดยธนาคารผู้จ่ายไม่ได้ยินยอม เช็คดังกล่าวจึง เสียไปใช้ไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1007 ไม่ชอบที่ธนาคารผู้ เรียกเก็บจะรับเงินตามเช็คนั้นไว้ การที่ธนาคารผู้เรียกเก็บรับเช็คและรับเงินตามเช็ค นั้นไว้ ศาลฎีกาเห็นว่าธนาคารผู้เรียกเก็บกระทำโดยสุจริต ไม่ทราบว่าลายมือชื่อนั้นปลอม แต่ได้ความว่า เจ้าหน้าที่ของธนาคารผู้เรียกเก็บมิได้ตรวจลายมือชื่อนั้นกับลายมือชื่อกตัวอย่าง

จึงไม่ทราบว่าการแก้ไขนั้นไม่ชอบ เห็นว่าการที่เจ้าหน้าที่ของธนาคารผู้เรียกเก็บละเลย ไม่กระทำการดังกล่าว ถือได้ว่าธนาคารผู้เรียกเก็บประมาณเงินแล้ว ธนาคารผู้เรียกเก็บ ต้องรับผิดชอบธนาคารผู้จ่าย โดยใช้เงินแก่ธนาคารผู้จ่ายที่ได้จ่ายเงินแก่ลูกค้าของธนาคารผู้จ่ายไปตามจำนวนในเช็ค

นอกจากนี้ในทางปฏิบัติระหว่างธนาคารต่อธนาคารโดยทั่วไป ธนาคารผู้จ่าย จะขอให้ธนาคารผู้เรียกเก็บรับรองการสลักหลัง เช็คที่ส่งมาเรียกเก็บเงินด้วย ตามปกติ มักจะใช้เป็นถ้อยคำภาษาอังกฤษว่า "Endorsement guaranteed" มิฉะนั้นธนาคารผู้จ่ายจะไม่ยอมจ่ายและตามประเพณีของธนาคารที่รับรองการสลักหลังนั้นถือว่ารับรองลายมือชื่อทุกคนที่สลักหลังในเช็คตลอดสาย แต่ศาลฎีกาตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1554/2504 ได้ตัดสินไว้ว่า ประเพณีหรือระเบียบปฏิบัติระหว่างธนาคารในการรับรองการสลักหลังนี้ น่าจะพึงเล็งเฉพาะผู้สลักหลังคนสุดท้าย ซึ่งอยู่ในวิสัยที่ธนาคารผู้เรียกเก็บเงินจะรับรองได้จริง ๆ เพราะเป็นลูกค้าของธนาคารนั่นเอง และเป็นผู้จะได้เงินตามเช็คนั้นไป มูลเหตุที่จะต้องพึงเล็งผู้สลักหลังคนสุดท้ายเช่นนั้น ก็คงเนื่องจากผู้สลักหลังเช็คเข้าบัญชีเงินฝากเป็นลูกค้าของธนาคารผู้เรียกเก็บ ย่อมมีตัวอย่างลายมือชื่อให้ธนาคารนั้นตรวจสอบความถูกต้องได้ ฝ่ายธนาคารผู้จ่ายไม่มีตัวอย่างลายมือชื่อนั้นที่จะตรวจสอบได้ จำต้องให้ธนาคารผู้เรียกเก็บเงินรับรองการสลักหลังของลูกค้าของตนมาด้วย เพื่อแสดงว่าธนาคารผู้จ่ายได้ใช้เงินให้ไปตามทางคาปกติโดยสุจริต และปราศจากประมาณเงินแล้ว อันจะได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยเช็ค... และธนาคารผู้เรียกเก็บยอม ไม่มีหน้าที่จะต้องรับรองหรือสอดรู้ไปถึงการสลักหลังของผู้รับเงินตามเช็คด้วย ทั้งตามทางคาปกติของธนาคารผู้เรียกเก็บก็ยอม ไม่อยู่ในวิสัยที่จะต้องคอยสืบสวนว่าลูกค้าของตนที่นำเช็คหรือ เงินมาเข้าบัญชีนั้นจะได้มาโดยสุจริตหรือทุจริต การกระทำของธนาคารผู้เรียกเก็บจึง ไม่มีอะไรจะอ้างได้ว่าประมาณเงินแล้ว . . ."

จากคำพิพากษานี้จะเห็นได้ว่า การรับรองการสลักหลังของธนาคาร
 ผู้เรียกเก็บเป็นการรับรองลายมือชื่อผู้สลักหลังคนสุดท้ายซึ่งเป็นผู้เคຍค้ำของธนาคาร
 ผู้เรียกเก็บเท่านั้น และท่านอาจารย์จิตติ คิงศกัทธิย์¹ ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมไว้
 คว้าว่า "คำว่าการรับรองการสลักหลัง หากได้แสดงว่า ถ้าการรับรองนั้นผิดพลาดไป
 ธนาคารผู้เรียกเก็บจะยอมรับผิดชดใช้เงินแก่ธนาคารผู้จ่ายเงินประการใด จึงไม่ใช่
 ข้อความที่แสดงเจตนาออกนี้ระหว่างธนาคารทั้งสองนี้ อย่างมากที่สุดก็เป็นที่ว่า ข้อความ
 นี้จะถือเป็นการแสดงความระมัดระวังของธนาคารไหนได้เพียงใด" และท่านอาจารย์
 สำราญ ภัลยานรุจ² ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ". . . เป็นการยืนยันหรือรับรองว่า
 ถ้าหากเกิดการเสียหายใด ๆ แก่ธนาคารผู้จ่ายเงิน อันเนื่องมาจากการสลักหลังที่ผิด
 ปกติของผู้รับเงินที่ปรากฏในค้ำหลังของเช็ค ธนาคารผู้เรียกเก็บเงินยินยอมรับผิดชอบ
 ต่อธนาคารผู้จ่ายเงินทั้งสิ้น ไม่ใช่เป็นการยืนยันหรือรับรองหรือรับประกันว่าเป็นการสลัก
 หลังของลูกค้ำของตนโดยเฉพาะ"

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หากธนาคารผู้จ่ายได้ใช้เงินตามเช็คที่ธนาคารผู้เรียก
 เก็บรับรองการสลักหลังไป โดยที่ลายมือชื่อของผู้สลักหลังรายสุดท้าย ซึ่งเป็นผู้เคຍค้ำของ
 ธนาคารผู้เรียกเก็บเป็นลายมือชื่อปลอมแล้ว ธนาคารผู้เรียกเก็บยอมรับผิดในความเสียหาย
 ใด ๆ อันเกิดขึ้นแก่ธนาคารผู้จ่าย ตามกฎหมายลักษณะละเมิด แต่ลายมือชื่อของผู้สลักหลัง
 คนก่อน ๆ ผู้สลักหลังที่เป็นผู้เคຍค้ำของธนาคารผู้เรียกเก็บเป็นลายมือชื่อปลอม ธนาคาร
 ผู้เรียกเก็บก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อธนาคารผู้จ่าย แม้จะไต่ทำการรับรองการสลักหลัง เช็คดังกล่าว

¹ จิตติ คิงศกัทธิย์, "ปัญหาในคำพิพากษานี้ถามับค้ำค้ำ เรื่องธนาคารรับรอง
 การสลักหลัง (endorsement guaranteed): 79.

² สำราญ ภัลยานรุจ, ย่อคำพิพากษาม่างเรื่องเกี่ยวกับการธนาคารและตัวเงิน
 ร.ศ. 128 - 2518, หน้า 91.

ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปว่า โดยทั่วไปธนาคารผู้จ่ายไม่มีหน้าที่ในการใช้เงิน
คอบธนาคารผู้เรียกเก็บโดยตรง แต่ฝ่ายธนาคารผู้เรียกเก็บนั้นในบางกรณีอาจมีหน้าที่
ตามประเพณีหรือระเบียบปฏิบัติคอบธนาคารผู้จ่ายก็ได้ และถ้าหากธนาคารผู้เรียกเก็บ
ไม่ปฏิบัติหน้าที่โดยชอบนั้น ธนาคารผู้จ่ายอาจไม่ใช้เงินตามเช็ค หรือธนาคารผู้เรียกเก็บ
ต้องรับผิดชอบคอบธนาคารผู้จ่ายก็ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย